

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MÜSLÜMAN KARDEŞLER'DE SÖYLEM VE EYLEM
İLİŞKİSİ: HASAN EL-BENNA DÖNEMİ**

DOKTORA TEZİ

Zehra Betül GÜNEY

Enstitü Anabilim Dalı: Orta Doğu Çalışmaları

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Muammer İSKENDEROĞLU

OCAK - 2016

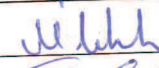
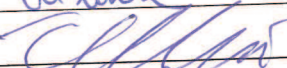
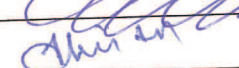
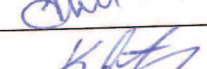
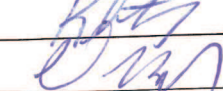
T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MÜSLÜMAN KARDEŞLER'DE SÖYLEM VE EYLEM
İLİŞKİSİ: HASAN EL-BENNA DÖNEMİ

DOKTORA TEZİ
Zehra Betül GÜNEY

Enstitü Anabilim Dalı: Orta Doğu Çalışmaları

Bu tez 29.07./2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

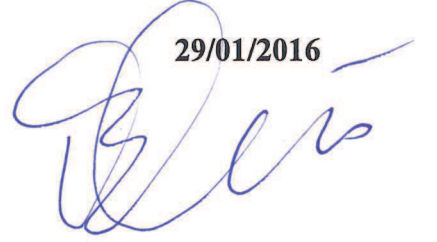
JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. Muammer İskenderoğlu	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Tamer Yıldırım	Başarılı	
Yrd. Doç. M. Mücahid Dündar	Başarılı	
Yrd. Doç. Kadir Gembeyaz	Başarılı	
Yrd. Doç. Adem Arıkan	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zehra Betül GÜNEY

29/01/2016

ÖNSÖZ

Arap dünyasında ve Türkiye’de Hasan el-Benna dönemi hakkında yeterli bilgi bulunmakla birlikte o dönemdeki cemaat içi ihtilaflar hakkında Türkiye’de araştırma yapılmamış, Arap dünyasında ise bir iki araştırma ile sınırlı kalmıştır. Biz bu araştırmamızda, daha önceki yapılmış çalışmaların eksikliklerini doldurmak amacıyla Hasan el-Benna’nın dini kişiliğini ve siyasi İslam’a dair nazariyesini yeniden değerlendirerek, bunun cemaat içi hoşnutsuzluklara olan etkisini sorguladık.

Bu çalışma, Hasan el-Benna dönemindeki iç ihtilaflara yönelik tarihsel verilere dayanan bir analiz çalışmasıdır. Tez üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde, Benna’nın yetiştiği siyasi ve fikri ortamı, ikinci bölümde teşkilat yapısı ve işleyişi ile ilgili cemaat içi ihtilafları, üçüncü bölümde ise cemaat içi fikri ihtilafları inceledik.

Çalışmam boyunca hiçbir desteğini esirgemeyen danışmanım ve muhterem hocam Doç. Dr. Muammer İskenderoğlu’na, tezin objektifliğini korumam için eleştirilerini esirgemeyen sayın hocalarım Yrd. Doç. Dr. Tamer Yıldırım’a ve Yrd. Doç. Dr. Mücahit Dünder’a teşekkür borçluyum. Ayrıca, tezim için kaynak temin etmede bana yardımcı olan sayın Zehra Özli arkadaşşıma ve Müslüman Kardeşler Cemaati’nin mensubu olmasına rağmen objektif bir çalışma çıkarmamda bana destek olan sayın Shehta Alged’e ve Kahire Üniversitesi Uluslar arası açıköğretim merkezi müdürü sayın Prof. Dr. Fathi Sharqawi’ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak ise, Suûdi Arabistan’da ve İran’da beni okutmak için fedakarlıklarını esirgemeyen ilim âşığı kıymetli annem Esmâ Güney’e ve babam Feyzullah Güney’e ve Amerika eğitimimi borçlu olduğum ağabeyim Ş. Sadi Güney’e minnet ve teşekkürü borç biliyorum.

Bu çalışmada Müslüman Kardeşler Cemaati’nin iç ihtilaflarına değinerek, İslam dünyasının yaşadığı doktriner krizin ve parçalanmaların yanı sıra, tekfirci gurupların ortaya çıkmasına neden olan saikleri anlamak açısından ışık tutacağını umut ediyorum.

Zehra Betül GÜNEY

29/01/2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
SUMMARY	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: BENNA 'NIN YETİŞTİĞİ SİYASİ VE FİKRİ ORTAM	8
1.1. Mısır'ın Siyasi Tarihi	8
1.2. Mısır'da Fikri ve Siyasi Kurumlar	16
1.2.1. Akımlar	17
1.2.1.1. Milliyetçilik	17
1.2.1.2. Laiklik	21
1.2.1.3. Sosyalizm	24
1.2.1.4. İslamcılık	26
1.2.2. Partiler	43
1.2.2.1. Ümmet Partisi (Hizb'ul-umme) 1907-1914	45
1.2.2.2. Özgür Vatan Partisi (el-Hizbu'l-vatani'l-hurr) 1907-1953	46
1.2.2.3. Vefd Partisi (1918-1953):.....	47
1.2.2.4. Anayasal Özgürlük Partisi (Hizb'ul-ahrâri'd-destûriyyîn) 1922-1953.....	48
BÖLÜM 2: TEŞKİLAT YAPISI VE İŞLEYİŞİ İLE İLGİLİ İHTİLAFLAR	49
2.1. Teşkilatın Kuruluşu, Şube Yapısı ve Gelişimi	49
2.1.1. İdari Yapı	52
2.1.2. Cemaatin Üye Portföyü ve Büyüme Stratejisi	54
2.1.3. Eğitim Sistemi	60
2.1.4. Cemaatin 7 Temel İlkesi ve Şura Meclisi	61
2.1.5. Cemaat Kongreleri	66
2.1.6. Kadınlar Kolu	70
2.1.7. Cemaatin Gazeteleri	71
2.1.8. Cemaatin Başarısının ve Zayıflamasının Altında Yatan Nedenler	74
2.2. İdari Meseleler	80

2.3. Mali Meseleler	94
2.4. Ahlaki Meseleler	100
BÖLÜM 3: CEMAAT İÇİ FİKRÎ AYRILIKLAR.....	113
3.1. Halife/Yöneticinin Özellikleri Hususu.....	113
3.2. Devletçilik ve Ümmetçilik Arasındaki Dengenin Nasıl Kurulacağı Hususu.....	136
3.3. Laiklik ve İslam Hukuku Arasındaki Dengenin Nasıl Kurulacağı Hususu	140
3.4. Benna'nın Hükümetlerle Olan İlişkisi	149
3.4.1. Ali Mahir Paşa Hükümeti	150
3.4.2. Nahhas Paşa Hükümeti	154
3.4.3. Sıdkı Paşa Hükümeti	158
3.4.4. Benna'nın Siyasi Vizyonu.....	175
3.5. el-Velâ ve'l-berâ Hususu.....	180
3.6. Cihad Hususu	192
3.6.1. Filistin Meselesi	200
3.6.2. İzci Gurupları	207
3.6.3. Özel Teşkilat (en-Nizâmu'l-hâss)	213
3.7. Benna'nın Tekfir Bildirisinin Nedenleri ve Etkileri	234
SONUÇ.....	247
KAYNAKÇA	255
EKLER.....	271
ÖZGEÇMİŞ.....	273

Tezin Başlığı: Müslüman Kardeşler’de Söylem ve Eylem İlişkisi: Hasan El-Benna Dönemi

Tezin Yazarı: Zehra Betül GÜNEY **Danışman:** Doç. Dr. Muammer İSKENDEROĞLU

Kabul Tarihi: 29 Ocak 2016 **Sayfa Sayısı:** iv (ön kısım) + 271 (tez) +2 (ek)

Anabilimdalı: Orta Doğu Çalışmaları

1928 yılında kurulan Müslüman Kardeşler Cemaati Mısır’ın en köklü cemaatidir. Bu cemaatle ilgili dünyada birçok akademik çalışma yapılmasına rağmen Türkiye’de yeterince akademik çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmalardan bazıları cemaat içi eylemsel farklılıklara yer vermişse de, tezimizde ele aldığımız cemaat içi fikrîsel ayrılıkların tamamına değinmemesinin yanı sıra, bu ihtilafları kimi zaman tarafsız bir üslupla ele alarak cemaatin bir kesiminin radikalleşmesine neden olan unsurlar göz ardı edilmiştir. Bu tezde, dönemdeki liberal ve klasik selefi cemaatlerden *Modern Selefi* çizgisiyle ayrılan Müslüman Kardeşler Cemaati’nin kurucusu Hasan el-Benna’nın dönemi incelenmiştir. Onun bu çizgisinin hükümetlerle ve sarayla kurduğu güven ilişkisine olan etkisine ve cemaatini Mısır toplumunda zirveye taşımasındaki rolüne değinilmiştir. Ardından, Benna’nın söyleminde radikal eyleminde ılımlı bir yol izlemesinin üyelerin kopuşlarıyla olan ilişkisi sorgulanarak ihtilafların temeline inilmiştir. Diğer yandan, *Neo Selefilik* olarak adlandırdığımız Benna’nın ılımlı duruşunun cemaatin radikal kesiminin silahlı yapılanmasına olan etkisine değinilerek, *İlmli İslam* ve *Siyasi İslam*’ın bu dönemde ayrışmasına neden olan sebep ve saikler ortaya çıkarılmıştır. Tezin ilk bölümünde Benna’nın yetiştiği siyasi ve fikri ortam ele alınırken, Cemaat’in o dönemde Mısır’da bulunan İslami guruplardan hangi yönleriyle farklılık gösterdiğine değinilmiştir. İkinci bölümde Cemaat’in idari yapısına, kültürel faaliyetlerine, üye yapısına ve başarısının altında yatan etkenlere değinildikten sonra Cemaat’in işleyişi ile ilgili ihtilaflara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ele alınan fikri ihtilaflardan 7 husus üzerinde yoğunlaşmıştır. Yöneticinin özellikleri, devletçilik ve ümmetçilik arasındaki dengenin nasıl kurulacağı, laiklik ve İslam hukuku arasındaki dengenin nasıl sağlanacağı, Benna’nın hükümetlere olan yakınlığı, el-Velâ ve’l-berâ, cihad hususu ve Benna’nın tekfir bildirisinin Cemaat’e olan etkileri. Bu tezde Müslüman Kardeşler Cemaati’nin içinde yaşanan doktriner krizlerin çıkış noktasını teşhis ederek, günümüzde İslam dünyasının içinde bulunduğu buhranı ve bu buhranın yaşayan hücreci haline gelen tekfirci gurupların ortaya çıkış nedenlerini anlamamıza yardımcı olacağı düşüncesi ve temennisi içindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Müslüman Kardeşler, Hasan el-Benna, Neo Selefilik, Cemaat içi İhtilaflar, Doktriner Kriz, Siyasi İslam, İlmli İslam

Title of the Thesis: The Relation Between Statements and Actions in Muslim Brotherhood. The Era of Hasan al-Banna

Author: Zehra Betül GÜNEY **Supervisor:** Assoc. Prof. Muammer İSKENDEROĞLU

Date: 29 January 2016 **Nu. of pages:** iv (pre text) +271 (main body) +2 (app)

Department: Department of Middle Eastern Studies

Since its establishment in 1928, the Muslim Brotherhood is considered one of the most long-established communities in Egypt. Although several academic works have been done so far worldwide about the conflicts related to the administrative issues of the Community, none of them succeeded in approaching the doctrinal conflicts occurring during the era of Hasan al-Banna's leadership. Furthermore, these prior works could not explain objectively the reason for the fragmentation of the Community nor could they successfully explain the radicalization of certain members. The aim of this thesis is to study al-Banna's era which differs from the liberal and conservative Salafi groups by following a *Moderate Salafi* ideology, we will try to analyze the role of his ideology in carrying his Community to the peak of the Egyptian society as a result of his close relations with almost all governments and the king. Therefore, the thesis questions the role al-Banna played and the impact of his thoughts had on the militarization of those dissident groups and their criticism toward al-Banna's *Neo-Salafi* attitude which led to the emergence of *Political Islam* and *Moderate Islam* in Muslim world just after their separation from the Community. In the first part of the thesis I investigate the environment which shaped al-Banna's political and religious ideology. In the second part of the thesis, after analyzing the administrative structure, cultural activities, type of the members and causes of success and failure of the Community, I explore the disputes which occurred as a result of the administrative issues. In the third part of the thesis I put an emphasis on the disagreements and the disputes happened into the Community regarding to the ideological issues which intensify on seven points; The nature of the leadership, the balance between Nation-State Ideology and Pan-Islamism, and the balance between secularism and Islamic law, the proximity of Hasan al-Banna with the governments of his era, the concept of al-Walâ' wa'l-barâ', Jihad and the impact of Banna's manifesto on those radical dissident groups. Finally, I examine the effect of these doctrinal crisis happening at that time in the Community and their role in the emergence of recent *Takfiri Groups* over the last few years which became the most important phenomena of the Islamic world.

Keywords: Muslim Brotherhood, Hasan al-Banna, Neo-Salafism, Disagreements in The Community, Political Islam, Moderate Islam, Doctrinal Crisis.

GİRİŞ

1928 yılında kurulduğundan itibaren Mısır'ın en güçlü ve köklü İslami Cemaati olan Müslüman Kardeşler (Cemaatu'l-ihvâni'l-muslimîn)¹, Dr. Muhammed Mursi'nin 24 Haziran 2012 yılında cumhurbaşkanı seçilmesiyle iktidara gelmiş ilk İslami cemaat olma sıfatını kazanmıştır. Ancak iktidarda bulunduğu dönem boyunca, cemaatin stratejik hatalarının yanı sıra, dünyada ve Mısır'daki muhalif siyasetin yoğun çabaları ve siyasi oyunları neticesinde bir yıl sonra askeri bir darbeye düşürülmesine neden olmuştur.

Yapılan stratejik hatalar, toplumun farklı kesimlerinden büyük tepkiler toplamış, bu tepkilerin en ağır olanını kendi müttefiği sayılan Nur Partisi vermiştir. Nur Partisi'nin ileri gelenlerinden olan ve kendisinin müsteşarı olarak atadığı Halid 'Aleme'd-dîn'i azletmesi bu partinin cemaate karşı halk ayaklanmalarını kışkırtmasına ve selefleri dahi hükümet aleyhine teşvik etmesine sebep olmuştur². 85 yıllık hayatı boyunca inişli ve çıkışlı birçok dönem yaşayan bu cemaatin Mısır'daki siyasi iktidarı göreve geldikten 1 yıl sonra 3 Temmuz 2013 tarihinde askeri darbe ile son bulmuştur.

Cemaatin, iktidarda kaldığı bir yıl boyunca yaptığı stratejik hatalar ve muhaliflerin siyasi oyunları, cemaat içi kırılmaları ve parçalanmaları da beraberinde getirmiştir. Bu hataların çıkış noktasına bakıldığında ortak noktasının söylem ve eylemdeki çelişkiden kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Zira cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki birçok vaadinden ya geri adım atmış ya da o söylemin tam tersi icraatlara ve eylemlere gitmiştir³.

-
- ¹ Mısır'da Benna ile ortaya çıkan *İhvanu'l-muslimîn*'i, Suudi Arabistan'da daha erken tarihte ortaya çıkan ve Vahhabiliğin aşırı kanadı olarak bilinen *İhvanu Nejd*'den ayırmak gerekiyor. Necd İhvanı 20. yüzyılın başında katı bir Vahhabi eğitimden geçerek Abdulaziz bin Suud'un Arap Yarımadası'nda başlattığı ayaklanmaya destek çıkan özel bedevi askerleridir. Bu askerler zamanla daha da radikalleşerek Mekke'ye gelen hacılara saldırmaya ve bölgede katı bir dini anlayışı yaymaya çalışmışlardır. En son Abdulaziz'in de dindarlığını sorgulamaya başlayıp, ardından Irak diyarındaki Şiilere saldırarak bölgede din adına bozgunculuk yapmaya başlayınca 1929 yılında Abdulaziz tarafından geri püskürtülmüş ve liderleri öldürülmüştür. Daha sonraki dönemde yeniden ortaya çıkan bu isyanların en bariz örneği Suudi Arabistan kraliyet sarayının özel muhafızlarından Cuheyman el-Uteybî'nin 1979 yılındaki Kabe ayaklanmasıdır. Kendisini Mehdi ilan eden Cuheyman'ın ayaklanması çok geçmeden bastırılmıştır. Bkz. Medîha Ahmed Derviş, *Târîhu'd-devleti's-su'üdiyyeti*, Basılmış doktora tezi, Dâru'ş-şurûk, Riyad 1980, s. 93, 161; Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, Klasik Yayınevi, İstanbul 2015, 62,65.
- ² el-'Arabiyye, https://www.youtube.com/watch?v=5M_QzkkSfZw, erişim tarihi: 07.11.2014; http://www.masrawy.com/News/News_Egypt/details/2014/12/30/419563/-نافعة-أخطاء-الإخوان-المسلمين-في-حكم-مصر-لا-تعدو-ولا-تحصى, erişim tarihi: 07.11.2014; http://egyptwindow.net/news_Details.aspx?News_ID=266663, erişim tarihi: 07.11.2014; el-Alam, <http://www.alalam.ir/news/1493097>, erişim tarihi: 07.11.2014.
- ³ Mursi muhaliflerine göre, söylem ve eylem çelişkisi olarak ortaya çıkan bu hataların başında Mursi'nin İsrail'e atadığı büyükelçisi 'Âtuf Sâlim ile "barış, kardeşlik ve muhabbet" mesajı olarak bilinen mektubunu Şimon Peres'e iletmesi olmuştur. Mursi'nin iktidara gelmeden önce İsrail'in Müslüman ülkeleri için en büyük tehdit olduğunu her fırsatta belirtmesine rağmen iktidara geldikten sonra aksi icraat içinde olması büyük tepki

İhvan hükümeti aleyhine halkın ayaklanmasına neden olan bu tür faaliyetlerin tarihi, cemaatin kurucusu Hasan el-Benna dönemine kadar dayanmaktadır. Bazı cemaat üyelerinin iddia ettikleri üzere, Müslüman Kardeşler'in ilk lideri (Mürşid) olan Benna dönemine damgasını vuran bu çelişkiler ve eylem ve söylemdeki tutarsızlıklar cemaatin parçalanmasına neden olduğu gibi, Benna'nın kendi ölümüne de sebebiyet vermiştir.

Bu iddialar, Benna'nın söyleminde daha radikal ancak eyleminde daha uzlaşmacı ve statükocu bir tutum içinde olmasıyla ortaya çıkmış⁴, bu tutumu cemaat üyelerinin beklentilerini karşılamayarak cemaatten kopmalarına neden olmuştur⁵.

1. Tezin Amacı

Bu çalışmada, Hasan el-Benna'nın siyasi kişiliğini objektif bir şekilde açıklamada başarısız kalan önceki çalışmalardaki eksiklikleri doldurma girişiminde cemaatin yapısından ziyade Benna'nın dini nazariyesi, felsefesi, vizyonu ve siyasi manevraları üzerinde durarak, siyasi İslamcılığa olan mesafesi ve duruşunu yeniden değerlendirmeyi hedeflemekteyiz.

2. Tezin Yöntemi

Bu değerlendirmeyi yaparken, Benna'nın eylem ve söylemindeki çelişkilerinden ötürü kendisine İhvan tarafından yöneltilen eleştirileri ve bunun neden olduğu cemaat içi hoşnutsuzlukları ve kopmaları ele alacağız.

Cemaat içi ihtilafları ele almadan önce ilk bölümde Benna'nın yetiştiği siyasi ve fikri ortama değineceğiz. Daha sonra cemaatin kuruluşundan itibaren gelişen olayları ve ayrılıkları, teşkilat yapısı ve işleyişi ile ilgili ihtilaflar ve fikri ayrılıklar olarak iki ayrı

toplamaştı. Bkz. <http://vb.almahdyoon.org/showthread.php?t=23493>, erişim tarihi: 17.10.2012; <http://www.skynewsarabia.com/web/article/50861/ضجة-بشان-ر-سالة-مر-سي-بيري>, erişim tarihi: 18.10.2012.

4 Benna için kullanılan sözkonusu tutum tasviri elbetteki kimilerine göre siyasetin aktif bir katılımcısı olan her figür için doğru olabilecek bir tutumdur. Zira siyaset özü itibarıyla "uzlaşma, ortak çıkarları gözetme ve alttan almayı içeren" bir tabiata sahiptir. Bkz. Mehmet Evkuran, "Bir Kriz Teolojisi ve Toplumsal Hareket Olarak Selefilik-Selefi İdeoloji ve İslam Dünyasındaki Etkileri Üzerine Bir Analiz", *İlahiyat Akademi-Selefilik Özel Sayısı*, 1/1-2, (2015), s. 72. Ancak, tezimizin önemle üstünde durarak tahkik ettiği husus, Benna'nın siyasete girmek istediği zaman uzlaşmacı tutum içinde olmasından ötürü İhvan tarafından eleştirilmesinden ziyade, Benna'nın cemaati tebliğ amaçlı kurmasına rağmen ve hiçbir zaman siyasi çıkarlar peşinde olmayacağını yıllarca savunmasına rağmen, 1940'lı yılların başından itibaren aktif bir şekilde seçimlere girmek istemesinin İhvan tarafından çelişkili bulunmasıdır. Zira onlara göre Benna, eleştirdiği sistemin içine dahil olarak ve tebliğ amaçlı kurulan cemaatin çizgisinden çıkarak söylem ve eylemi arasında tutarsızlık içinde olmuştur. Bkz. Omer et-Tilmisâni, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, Dâru'l-i'tisâm, Kahire, s. 43; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, Dâru'da' ve, İskenderiyye, 1985, s. 296.

5 Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 163.

bölümde ele alacağız. Her bölümde her iki taraf arasında geçen ihtilafları ve karşılıklı geliştirilen argümanları ele almanın yanı sıra, bu ihtilafların cemaate olan etkisini araştırarak cemaat içi durum değerlendirmesi yapacağız⁶.

3. Tezin Bulguları

Mısır'ın en güçlü dini cemaati olan Müslüman Kardeşler Cemaati'nin ilk dönemi hakkında oldukça fazla eser mevcuttur. Ancak hiç birisi cemaat içi fikinsel ayrılıklara bu tezde değindiğimiz gibi değinmediği gibi yapılan kısıtlı araştırmaların tamamının cemaati taraflı bakış açısıyla ele aldığı ve fikinsel ayrılıkların çıkış noktasını sorgulamadığı söylenebilir. Bir taraf, Benna'yı ve cemaatini laik bir bakış açısıyla inceleyerek cemaat içi gelişen radikal gurupların terörist eylemlerinden Benna'yı sorumlu tutarken, diğer taraf klasik Selefi bakış açısıyla Benna'yı değerlendirerek Benna'nın savunduğu modernist düşünceyi reddetmiş ve onun fikhi gelenekten beslenen temayülünü tekfir etme yoluna gitmiştir.

Biz bu araştırmamızda, daha önceki yapılmış çalışmaların eksikliklerini doldurmak amacıyla Hasan el-Benna'nın siyasi ve dini kişiliğini ve siyasi İslam'a dair nazariyesini ve mesafesini yeniden değerlendirerek, bunun cemaat içi hoşnutsuzluklara ve kırılma noktasına olan etkisini sorguladık. Günümüzde tekfirci gurupların güçlenerek yayılmasına da neden olan bu ihtilafların ve doktriner krizlerin tarihsel alt yapısını anlamak açısından bu araştırmamızın yardımcı olacağı düşüncesi içindeyiz.

4. Tezin Muhtevası

Bu tezin kapsamı; Hasan el-Benna'nın cemaati kurduğu 1928 ile öldürüldüğü 1949 yılları arası eylem ve söylemlerle sınırlıdır. Bu tarihler arasındaki Benna'nın siyasi vizyonu ve icraatları analiz edilerek bunun cemaat içi kırılmalara olan etkisi ele alınmaktadır.

6 Tezde değerlendirilen belge tezin sonunda "Ekler" bölümünde verilmiştir. Tezde kullanılan transkripsiyonlarda, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA) transkripsiyon alfabesi esas alınmıştır. Bu çalışma boyunca hicri tarih kullanılmayarak, kaynak kitaplardaki hicri tarihin miladi tarihe dönüşümü Islamic Finder sitesinden sağlanmıştır. Bkz. <http://www.islamicfinder.org/Hcal/index.php?lang=arabic>, erişim tarihi: 02.03.2012.

5. Konuyla İlgili Araştırmalar ve Kullanılacak Olan Kaynaklar

Tez konumuzla ilgili daha önce yapılmış Türkçe ve yabancı dillerde herhangi akademik bir çalışmaya rastlayamadık. Ancak bizim tezimizde geçen bütün ihtilafları olmasa da birçoğunu ele alan benzer iki araştırma Mısır'da Arapça olarak yapılmıştır. Birincisi, 'Abdurrahîm 'Alî tarafından kaleme alınan *el-İhvânu'l-muslimûne kırâe fi'l-meleffâti's-sirriyye* adlı akademik eser olup 2011 yılında basılmıştır. el-Merkezu'l-'arabî adlı stratejik araştırma merkezinin başkanı olan 'Abdurrahîm 'Alî, Müslüman Kardeşler cemaatinin kuruluşundan 2000 yıllarının başlarına kadar olan süreçte cemaatin söylemde farklı eylemde farklı hareket ettiğini belgelerle ispatlamaya çalışmıştır. Ancak çalışmasında, cemaat içi eylemsel farklılıklara yer verilmesine rağmen bizim bu çalışmamızda ele aldığımız fikinsel ayrılıkların tamamına yer verilmemiş, ayrıca bu ihtilafların cemaatin kan kaybetmesine olan etkisi üzerinde de durulmamıştır.

Diğer eser, Seyyid Yusuf'un kaleme aldığı *el-İhvânu'l-muslimûn* adlı iki ciltlik eseridir. Biz bu çalışmamızda ulaşamadığımız birçok kaynağı bu kitaptan alıntı yaparak aktarmaya çalıştık. Yazar kitabında özellikle Benna'nın cemaatin kuruluşundan ölümüne kadar olan süreçte izlediği dini ve siyasi çizgiyi detaylı bir şekilde inceleyerek cemaate verdiği zararları çaprazlama sorgulayarak masaya yatırmıştır. Ancak, onun kitabı ve buna benzer diğer eserler olayların çoğunu laik bir bakış açısıyla değerlendiği için bizim ulaştığımız bazı tespitlerin onun eserinde göz ardı edildiğini ortaya çıkarmıştır. Örneğin, bu eserler Benna'nın dini kişiliğini ve siyasi ekolde dayandığı fikhi ekolü anlayamamış, onu bazen despotlukla ve otokratik bir lider olmakla suçlarken, bazen de radikal gurupların ortaya çıkmasında ve ülke çapında baş gösteren terörist faaliyetlerin zuhur etmesinde onu tek sorumlu görmüştür.

Benna hakkında yazılmış diğer birçok eser ise Benna'yı katı Selefi bakış açısıyla okuduğu için, onun savunduğu modernist selefi düşünceyi ve ait olduğu fikhi geleneği görmezden gelerek Benna'yı adeta tekfir etme yoluna gitmiştir.

Geri kalan eserler ise, Benna'nın dönemini altın çağ olarak ele almış, bir beşer olarak yaptığı hatalarını görmezden gelerek onu adeta ilahlaştırmış, yaptığı bazı fikhi hataları dahi tevil etme yoluna giderek sorgulanması günah ya da yasak olarak görmüştür. Bu eserler tezimizde birinci el kaynaklar olarak kullanılmıştır. Bunların başında Hasan el-Benna'nın bizzat kaleme aldığı hatıratı, risaleleri ve hutbeleri yer almaktadır. Buna

ilaveten kardeşi Cemal el-Benna'nın yanı sıra dönemin ilk nesil ve ikinci nesil ileri gelen İhvanların hatıratlarından ya da o kişiler hakkında yapılmış biyografik çalışmalardan ve o dönemde yaşayan Mısırlı ve İngiliz siyasetçilerin hatıratlarından istifade edilmiştir. Bunların başında Abdurrahman er-Rafî, Ahmed Adil Kemal, Ali Aşmâvî, Enver Sedat, Ahmed Râif, Ahmed Sukkerî, Mustafa Meşhûr, Ömer Tilmisânî, Mahmud Sabbâğ, Salah Şâdî, Saad Zağlul, 'Âmir Şemmâh, Hasan Rûh ve dönemin İngiltere elçisi Killearn Miles Lampson'un hatıratlarını zikretmek mümkündür. Bunun yanı sıra cemaatin resmi arşiv sitesi olan www.ikhwanwiki.com' da yayınlanan cemaatin o döneme ait resmi gazete arşivleri, makaleler ve dökümanlardan da faydalanılmıştır.

Tezin birçok bölümünde, ilk nesil resmi tarihçilerinden olan Mahmud Abdulhalim'in ve cemaatin ikinci nesil resmi tarihçilerinden olan Cuma Emin Abdulaziz'in⁷ eserlerinden faydalanılmıştır. 1917 doğumlu Mahmud Abdulhalim, cemaatin ilk tarihçisidir. 1979 yılında yayınlanan *Ahdâsun sana'ati't-târîh* adlı üç ciltlik eseriyle cemaatin tarihini 1928 yılından 1970 yılına kadar kaleme almıştır. Onun eserinde en çok dikkati çeken husus, bizim ulaştığımız birçok bulguyu bu eserlerde bulamamamızın yanı sıra, bazı olayları dikkate almamasıdır. Eseri, her ne kadar bazen cemaat için olumsuz delil sayılacak veri ve yorumları ele alıp bu Cuma Emin tarafından bazen eleştirilse de⁸ cemaat bunu yine de cemaatin ilk tarihî kaynağı saymaktadır⁹.

1934 doğumlu Cuma'nın eseri ise, cemaatin kuruluşundan Benna'nın ölümüne kadar olan süreci 6 ciltte ele almıştır. Biz onun eserinin Mahmud Abdulhalim'in eserine bir alternatif olması için ve Benna döneminin tarihini günümüz İhvan'ının süzgecinden geçirilerek sunmak için yazıldığı kanaatindeyiz. Çünkü, onun eseri Mahmud Abdulhalim'inkinden birçok hususta farklılık göstermektedir. Mahmud Abdulhalim'in eseri ilk nesil İhvan'ın gözüyle yazılmış ve taraflı olmaktan çekinilmeden ve bunu okuyucuya hissettirmekte bir beis görülmeden kaleme alınmıştır. Bundan dolayı bazı cemaat içi çok ciddi kopuşları Mahmud Abdulhalim görmezden gelerek eserine

7 Cemaatin şu andaki müşidi Muhammed Bedî'in baş vekili ve cemaatin müşid adayı olan Cuma bu satırları yazdığımız 24.01.2015 tarihinde tedavi gördüğü İngiltere'de vefat etmiştir. Bkz:

<http://www.almasryalyoum.com/node/2141336>, erişim tarihi: 03.01.2015;

<http://aawsat.com/home/article/273686/وفاء-جمعة-أمين-نائب-جماعة-الاخوان-المسلمين-المصرية-في-لندن>, erişim tarihi: 24.01.2015.

8 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-musrî 1938-1945*, s. 34, 38.

9 Servet Hirbâvî, Mahmûd 'Abdulhalîm'in kitabında cemaatin hoşuna gitmeyecek detaylara yer vermesine rağmen cemaatin onun kitabını ilk kaynak olarak kabul ettiğini belirtmiştir. Bkz. Servet el-Hirbâvî, *Sirru'l-ma'bed*, Dâru'n-nahda, Kahire 2012, s. 180.

almazken, Cuma bu kopuşlara karşı ciddi savunma geliştirememesine rağmen olayları gizlemeden ele almaya özen göstermiştir. Böylelikle, en azından Benna döneminde yaşanan olumsuz olayları Mahmud Abdulhalim gibi olmamış gibi değil de olayları farklı savunma metodlarıyla sunarak bu olayların farklı şekilde irdelenmesinin ve büyütülmesinin önüne geçmeye çalışmıştır. Cuma'nın kitabını yazdığı dönem internet çağı olduğu için bilgi açısından hiçbir detayın gizli kalmadığı bir dönemdir. Dolayısıyla Cuma'nın kitabı, cemaat hakkında kimi zaman subjektif kimi zaman da eleştirel şekilde kaleme alınan birçok esere karşı alternatif bir kaynak olması için yazılmıştır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, her iki tarihçinin ortak noktası, bu eserlerini Benna'nın ılımlı ve uzlaşmacı gerçeğini daha radikal bir imaj ile değiştirmek isteğiyle yazmış olmalarıdır. Dolayısıyla biz araştırmamızda her ikisinin kitabında tezimizle ilgili olan olayları değerlendirerek ve cemaatin diğer mensuplarının yayınladığı hatıratlarla, dönemin gazete arşivleri ve dökümanlarıyla karşılaştırarak sağlamasını yapmaya çalıştık. Amacımız, Benna'yı üzerinde hiçbir oynama ve değişiklik yapılmamış kendi öz çizgisiyle ele alarak bu çizginin cemaat içi ihtilaflara olan doğrudan ya da dolaylı etkisini ortaya çıkarmaktır.

Cemaat hakkında Batı tarafından ortaya konulan eserler birkaç tane olmasının yanı sıra bu eserler ilk dönemde zuhur eden cemaat içi ihtilafları ele alma açısından zayıf kalmış eserlerdir. Bu eserlerde daha çok cemaatin bir teşkilat olarak idari ve işleyiş yapısı ele alınmış ve bir dini cemiyet olarak nasıl bir sistemle ve lider tarafından yönetildiği üzerine odaklanılmıştır. Örneğin 1969 yılında yayınlanan Rihhard Mitchell'in eseri *The Society of the Muslim Brothers* cemaat hakkında yazılmış en önemli birinci Batılı eser sayılmasına rağmen 1940 ve 1950 yıllarını ele alırken 1940 öncesi tarihine sadece yirmi sayfa civarında yer vermiştir¹⁰.

1998 yılında *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942* adlı eseriyle cemaat hakkında bir diğer önemli bir eserin ortaya çıkmasına vesile olan Brynjar Lia, 1930'lu yıllara odaklanarak daha çok cemaatin iç yapısına ve örgütlenmesine ışık tutmuştur. Özellikle

10 Bu eser dört ana bölümden oluşmaktadır. Arapça'ya çevrilmiş olan nüshası İhvan'ın resmi sitesinde iki ayrı sayfa olarak yayınlanmaktadır. Bkz. Richard Michell, *el-İhvânü'l-muslimâne*, Tercemehû Abdusselâm Rıdvân, Râce'ahû Fâruk 'Affî, Dijital kitap:

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, ve <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=إندولوجية جماعة الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 09.02.2013.

de 1942-1949 yılında zirve yapmış olan ve Benna'nın öldürülmesine neden olan cemaat içi kaotik ortamı ve iç ihtilafları birkaç sayfa ile ele almakla yetinmiştir.

Her iki Batılı yazarın bazı hususlarda objektif açılar sunmaması tezimizin ayrıca üzerinde duracağı husus olup, bunları çalışmamız boyunca yeri geldikçe ele almaya çalıştık.

BÖLÜM 1: BENNA'NIN YETİŞTİĞİ SİYASİ VE FİKRİ ORTAM

Bu bölümde cemaatin ortaya çıktığı 1928 tarihine ve daha sonraki dönemlere etki eden Mısır'ın siyasi tarihi ele alınacaktır. Ardından Mısır'da yaygın olan fikri akımlar ele alınarak, bunun siyasi kurumlaşmaya olan etkisine yer verilecektir.

1.1. Mısır'ın Siyasi Tarihi

İlk defa Firavunlar dönemi ile tarih kitaplarına konu olan Mısır, yeryüzünün en eski medeniyetlerindedir. Tezimiz için önemli olan kısmı modern tarihidir. XX. yüzyıla tekabül eden bu dönem, aslında günümüz Mısır'ı da Mısır yapan, diğer Arap ülkelerinden ayrışmasına neden olan özelliklerin var olduğu dönemdir. Ancak XX. yüzyılı Mısır'ın modern dönemi yapan husus oldukça ironiktir. Zira bu dönem şüphesiz, XIX. yüzyılın başından itibaren Fransız işgalinin ve ardından İngiliz işgalinin Mısır'a getirdiklerinde gizlidir.

Mısır tarihçilerine göre Mısır'ın ortaçağdan yeniçağa geçişi 1798 tarihinde Fransa'nın Mısır'ı işgali ile başlamıştır. Firavunlar dönemi dahi adaletin ve refahın yaygın olduğu dönemler olarak ele alınırken, açlık, sefalet ve istikrarsızlıkla boğuştukları dönem olarak ele aldıkları Osmanlı dönemini Mısır'ın karanlık çağının son dönemi saymaktadırlar. Mısır'ın resmi tarih kaynaklarına göre, Napolyon'un işgali ile Mısır çağ atlayarak adil bir ekonomik düzene geçiş yapmış, şehircilik oldukça gelişmiş, kültürel ve ilmi olarak da zirveye tırmanmıştır. Eşitlik ve özgürlük kelimesiyle ve millet meclisiyle de ilk defa Fransızlarla birlikte tanıştıklarını belirten bu kaynaklar, bu işgali ortadan kaldırmak için 1801 yılında Osmanlı tarafından gönderilen Mehmet Ali Paşa'nın (1769-1849) 1805 yılında Mısır valisi olarak atanmasıyla Mısır'da altın çağa geçiş yapıldığı ifade edilmiştir.

Bu kaynaklara göre, Avrupa eğitim ve kültürünü Mısır'a getiren Mehmet Ali Paşa akıllı yatırımlarıyla, fabrika ve sanayisiyle ve başlattığı pamuk üretimi¹¹ ve ticaretiyle Osmanlı döneminde çiftçinin ve emekçinin kurtarıcısı sayılmış, Avrupa'ya gönderdiği öğrencilerle de Mısır'ın Batı'ya açılmasını sağlamıştır. İlk defa baraj ve modern yollar yaptırarak ve modern donanımlı Mısır ordusunu kurarak adını Mısır tarihine altın

11 Pamuk üretimi 1940'lara kadar Mısır ziraatinin %50'sini ve ihracatının %90'ını oluşturmuştur. Bkz. Sâmih Necîb, *el-İhvânu'l-muslimûne ru'ye iştirâkiyye*, Merkezu'd-dirâsâti'l-iştirâkiyye, Kahire 2006, s. 8.

harflerle yazdırmıştır. Mısır'ı ilk defa büyük devletlere karşı başkaldıran bir ülke haline getiren Mehmet Ali Paşa'nın 1848 tarihinde ölümünün ardından oğullarının lüks hayatları ve sorumsuzca harcamalarının yanı sıra hızla borçlanmaları İngilizlerin Mısır'a girme sürecini hızlandırmıştır¹².

1882 yılında İngilizlerin Mısır'ı işgal etmesine neden olan en önemli etken şüphesiz dış borçlanmanın yanı sıra, Süveyş Kanalı'nın varlığının bu bölgenin stratejik önemini artırmasıdır. İşgalin ardından kanalın paylarının %45'i ve ülkenin tüm mali sistemi İngiliz bankalarının denetimi altına geçmiştir. Mehmet Ali Paşa döneminde altın çağını yaşayan ancak işgalden sonra bir daha iflah olmayan çiftçi tabakasının oldukça kötü durumda olduğu Mısır'da milliyetçi burjuvazi de bu işgalden memnun olmamıştır. Koloni rejiminden tek memnun olan kesim, toprak ağaları ve yabancıların ülke içindeki mümessilleri olan ve onlara aracılık yapan simsar burjuvazi kesimi olmuştur¹³.

Mehmet Ali Paşa'nın ölümüyle birlikte günümüze kadar hiçbir zaman ekonomik refaha eremeyecek olan Mısır halkı, o tarihten sonra ekonomik refahı kim vaat ettiyse onun peşinden sürüklenmiştir. İngilizler Mısır'ı işgal ettiklerinde Mısır toprakları aynı zamanda milliyetçilik hareketinin de hakim olduğu bir dönemden geçiyordu. Zengin toprak ağalarının bir oğlu olan ve ilerde Mısır'ın en güçlü partisi olan Vefd Partisi'ni kuran Saad Zağlul (1859-1927), milliyetçi burjuvazinin temsilcisi olarak o dönemde ülke çapında baş gösteren dağınık protesto hareketlerini ekonomik refah vaatlerinde bulunarak örgütleyen en popüler kişidir. Ezher mezunu olan ve Cemaleddin Afgani'nin (1838-1898) ve Muhammed Abduh'un (1849-1905) öğrencisi olan Zağlul¹⁴, önce Yargıtay üyeliği yapmış daha sonra Başbakan Mustafa Fehmi Paşa'nın damadı olmasının da etkisiyle 1906'da Lord Cromer'in (1892-1906) tavsiyesiyle Milli Eğitim Bakanı, 1910'da da Adalet Bakanı olmuştur. Lakin 1913'te Lord Kitchener (1911-1914) ile anlaşmazlıkları yüzünden bu görevinden istifa etmiştir.

Adalet Bakanlığı yaptığı dönemde Hidiv'e fazla yetki verilmesine karşı gelerek Mısır kamuoyunun dikkatlerini kendi üzerine çekmiştir. 1913'te yasama meclisleri için

12 Zehra Betül Güney, *Suudi Arabistan Ders Kitaplarında Türkler ve Türk İmajı*, Basılmamış Mastur Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslar arası İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul 2010, s. 120, 121, 137, 160; Muhammed Sabrî, *Târîh-u musra'l-mu'âsir*, Dâru'l-kutub, Kahire 1926, s. 27, 29- 33, 46-60, 113; Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 22-23.

13 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Yayınları, İstanbul 2007, s. 92.

14 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 395.

yapılan seçimlere katılarak parlamentoya girmiş, bir dizi reformlar yapılmasını önerdiği için artık Mısır toplumunun umut bağladığı kişi haline gelmiştir. 1918 yılında Vefd Partisi'ni kurarak I. Dünya Savaşı döneminde Wilson ilkeleri olan bağımsızlık vaatlerine umut bağlamış, savaş sonrası dünyasının ele alındığı Paris görüşmelerine Mısır'ın katılması durumunda bağımsızlığını elde edeceğini savunmuştur.

Zağlul bir heyet oluşturarak Versay Konferansı'na katılmak için planlarını yaparken, İngiliz Yüksek Komiseri Vekili Sir Reginald Wingate'in heyetin resmi olmadığını belirtmesi üzerine o ve parti mensuplarından birkaç kişi 8 Mart 1919 tarihinde Malta'ya sürülmüştür. Buna tepki veren halk sokağa dökülmüş ve kitle gösterileri ülke çapına yayılmıştır. Daha sonra 1919 ayaklanması olarak tarihe geçen bu kitle ayaklanmasının tetikleyicisi şüphesiz Vefd olmuştur. Bu ayaklanmalar 1922 yılına kadar aralıklarla sürmüştür. Bu ayaklanmanın en büyük özelliği ilk defa bir halk ayaklanmasının olmasının yanı sıra, Mısırlılar ve Kıptilerin tek saf olarak işgal aleyhinde durması olmuştur¹⁵. Bundan ötürü bu ayaklanmayı İngiltere kanlı bir şekilde bastırmaya çalışsa da muvaffak olamamış gerginliğin hızla tırmanmasının ardından Zağlul ve arkadaşlarının Versay konferansına katılmalarına izin vermiştir¹⁶.

Konferansta Mısır'ın İngiliz mandası olmasının kararlaştırılması Mısır milliyetçilerini hayal kırıklığına uğratmış ve ülke çapında gerginliğin yeniden artması üzerine 1922 Şubat ayında Mısır'a bağımsızlık verildiği duyurulmuştur. Ancak bu Mısır'ın statüsünde bir değişiklik yapmamış aksine işgali meşrulaştırmıştır. Çünkü Mısır'ın savunması, ulaşım yollarının korunması, yabancı ve azınlıkların korunması ve Sudan'da İngiliz yönetiminin devam etmesi de bağımsızlığın yanı sıra öngörülmüştür.

Ardından 1923 yılında kabul edilen anayasa ile Mısır laikleştirilmiştir. Her ne kadar Mısır'da laikleşme süreci Mehmet Ali Paşa dönemine kadar dayansa da, 1923 anayasası

15 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-haraketi'l-vataniyye fî mısır 1918-1936*, Mektebet-u Medbûlf, Kahire 1983, s. 131.

16 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, Basılmış Doktora Tezi, Mektebet-u vehbe, Kahire 1979, s. 38-39. Bu ayaklanma esnasında 12 yaşında olan Hasan el-Benna'nın bundan çok etkilendiğini ifade eden cemaatin resmi kaynakları, bunun Benna'nın siyasi kişiliğinin gelişiminde çok büyük bir payı olduğunu ve ülkesi için ilerde bir şeyler yapması gerektiğine dair kendisini bilinçlendirdiğini ifade etmiştir. Ancak ilerleyen bölümlerde ele alacağımız üzere, 1946 yılında cereyan eden ve Mısır'ın en büyük ikinci ayaklanmasında o dönemin İngiliz istihbaratı, İhvan'ın da bu ayaklanmayı desteklemesi halinde Mısır'da 1919 devrimi gibi büyük bir devrim olmasından oldukça büyük kaygı duyduklarını raporlarında ifade etmişlerdir. Lakin, böyle bir ayaklanmayı çeşitli nedenlerden ötürü uygun bulmayan ve henüz yeterli vaktin gelmediğine inanan Benna'nın kitlesel direnişi kırarak muhtemel bir devrimin gerçekleşmesini engellediği belirtilmiştir. Bkz. Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs, Dâru'l-i'tisâm, Mısır 1407*, s. 261; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyeti'l-imâm, Dâru't-tevzî-i' ve'n-neşri'l-islâmiyyi*, Kahire 2002, s. 42.

uyarınca Mısır'da o güne kadar geçerli olan örfi ve İslami kanun kaldırılarak Mısır devleti resmen laikleştirilmiştir. Bu tarihten itibaren her ne kadar halk dindarlığını hiçbir zaman laikleştirmese de hükümet İslamiyet'i sadece cenazelerde, düğünlerde ve Ramazan aylarında hatırlar olmuştur. Medya kuruluşları, misyoner faaliyetleri ve Hıristiyan okulları aracılığıyla halkın bağları İslamiyet ile tamamiyle koparılmak istense de halkın dinine tutunmak için direnmesi karşısında hükümetler ve saray zor durumda kalarak halka karşı dindar gözükmek zorunda kalmışlardır¹⁷.

1924 Ocak ayında yapılan ilk seçimlerde Saad Zağlul liderliğindeki Vefd partisi parlamentoda çoğunluğu sağlayarak hükümeti kurmayı başarmıştır. O tarihe kadar halkın gözünde bir kahraman olan Zağlul, hükümetin başına geçmeden önce verdiği hiçbir vaadi yerine getirmeyince ülke çapında hayal kırıklığına neden olarak muhalefetin güçlenmesine neden olmuştur. Halkın isyanı karşısında tutumunu sertleştiren Vefd hükümeti, basın sansüründen ifade özgürlüğüne kadar giden bir dizi sınırlamaları da artırmasına rağmen İngilizleri memnun edememiş Sudan valisi Sir Lee Stack'ın da Mısır'da öldürülmesinin üzerine Vefd hükümeti birkaç ay kaldığı hükümetten istifa etmiştir¹⁸.

1924 Kasım ayında İngilizler 1923 anayasasını kaldırarak Mısır'ı eski sömürge sistemine yeniden döndürmüştür. Ancak bir yandan da denge sağlaması açısından İngilizler kendilerine bağlı feodalların Ulusal Birlik Partisi'ni kurmasını desteklemişlerdir. İngilizlerin desteklediği bu kişilere halkın gösterdiği yoğun tepki, Vefd Partisi'nin 1925 seçimlerinde yeniden yüksek oy alarak seçimleri kazanmasına neden olsa da parlamento toplandıktan kısa süre sonra dağıtılarak bir yıl süreyle ülke kararnamelerle yönetilmiştir.

1926'daki seçimleri de Vefd partisi kazanmasına rağmen, daha önce 1922 yılında partiden ayrılanların kurduğu Anayasal Özgürlük Partisi'nin lideri Adli Yeken İngilizlerin baskısı sonucu hükümeti kurmakla yetkilendirilmiştir. Ancak çok geçmeden istifa eden Adli Yeken'in yerine 1928'de aynı partinin mensubu Abdulhalûk Servet

17 Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, Dâru'l-fikri'l-islâmî, Kahire 1994, s. 64. Laik anlayış hiçbir zaman Mısır'da zemin bulamamış, kral dahil bütün liderler laikliklerini halktan gizlediği gibi oldukça dindar bir imaj da çizmeye gayret göstermiştir.

18 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-haraketi'l-vataniyye fî misr 1918-1936*, s. 541, 549, 558; Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, s. 183-185; Şevgî el-Cemel, *Târîh-u misra'l-mu'âsir*, Dâru's-Sekâfe, Kahire 1997, s. 37.

başbakanlığa getirilmiş ve hükümeti devralır almaz İngiltere Dışişleri Bakanı Chamberlain ile bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma Mısır'daki İngiliz hakimiyetini iyice pekiştirmiş ve adeta yasallaştırmıştır.

Anlaşmanın ardından ülke çapında geniş protestolar başlamış, Vefd'in bu protestoların yanında olmasıyla halkın gözünde yıldızı yeniden parlamıştır. Çok geçmeden halk baskısına dayanamayan Servet hükümeti istifa etmiş, Zağlul'un ölümüyle Vefd'in lideri seçilen Nahhas Paşa 1927 yılının Ağustos ayında hükümeti kurmuştur. Doğrusu İngilizler, her seferinde milliyetçi bir hareket olan Vefd'i halk ayaklanmasından korktukları için kerhen başa getirmiştir. Çünkü Vefd her ne kadar bunu hükümeti devralana kadar yapmasına rağmen her zaman halkın sesine kulak veren tek parti olmuştur¹⁹.

1931 yılında, İsmail Sıdkı Paşa'nın İngilizler tarafından Kral Fuad'a verdiği baskıyla başbakanlığa getirilmesinin ardından eski anayasa kaldırılarak yeni bir anayasa ve seçim sistemi oluşturulmuştur. Ancak İngilizlerin aleni ve yüksek dozda yaptıkları müdahaleler 1930'lardan itibaren Mısır içindeki istikrarsızlığın artmasına neden olmuş ve Sıdkı Paşa hükümeti düşerek birkaç hükümet değişikliği olduktan sonra yeniden Vefd hükümeti başa geçmiş ve İngilizlerin de telkiniyle 1935 Aralık ayında 1923 Anayasası yeniden yürürlüğe konulmuştur.

Oldukça milliyetçi olan Vefd hükümeti ve diğer hükümetler, kendi parti çıkarlarıyla ülke çıkarları çakıştığında her zaman ülke çıkarları yerine parti çıkarlarını ön planda tutarak İngilizlerle anlaşma yapmaktan çekinmemişlerdir. 1936 Mayıs ayında İtalya Etiyopya'yı işgal edince bölgedeki çıkarları tehlikeye giren İngiltere ile Vefd hükümeti arasında 26 Ağustos'ta bir anlaşma imzalanarak İngiltere işgalinin kaldırıldığı ilan edilmiştir. Ancak bu antlaşma Sudan'ı Mısır'dan ayırdığı gibi, İngiliz işgalini de kaldırmamış, bilakis hukukileştirmiştir. Çünkü antlaşmaya göre İngilizlerin varlığı her ne kadar belirli bölgelerde sınırlı kalsa da resmi olarak kabul edilmiştir²⁰.

Bu anlaşma gereği, her ne kadar İngiliz personelinin Mısır ordusundan çekilmesi ve İngiliz hukuk ve mali danışmanların işine son verileceği kararlaştırılsa da İngiliz askerî heyeti, danışman adı altında Mısır'daki varlığını idame ettirecekti. Bu yüzden Süveys

19 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 14.

20 Şevgî el-Cemel, *Târih-u misra'l-mu'âsir*, s. 54, 65.

Kanalı'nda İngiliz imtiyazında da bir değişikliğe gidilmemiştir. İngiliz askerlerinin kayıtsız şartsız Süveyş Kanalı bölgesinde ve Sudan'da kalmaları ve herhangi bir olağanüstü hal durumunda İngilizlerin bölgeye istediği miktarda asker yığması ve Mısır hükümetinin ona her türlü yardımı ve desteği vereceği kabul edilmiştir. Antlaşmada ayrıca Sudan'ın ilerdeki uluslararası konvansiyonlara katılmasına ilişkin karar ve yetkisinin Mısır ile İngiltere'ye ait olduğu belirtilmiştir²¹.

İngilizlerle yaptığı anlaşma karşılığında Mısır'ı Milletler Cemiyeti'ne üye yapmayı başaran Vefd, kendi içindeki parçalanmaya engel olamamıştır²². Her kesimden halkın desteğini gören Vefd, 1936 yılında İngilizler ile imzalanan anlaşma ile halkın gözünden düştüğü gibi kendi içinde de parçalanmıştır. Ahmed Mahir ve Mahmud Fehmi Nukrâşî Paşa diğer partilerle tek bir çatı altına toplanmayı öngörürken, Nahhas Paşa ve Mukrim Ubeyd buna karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Nukrâşî Paşa ve Ahmed Mahir'in başını çektiği bu gurup ayrılarak Saad Zağlul'a nispet ettirdikleri Saadçılar gurubunu oluşturmuşlardır. Saadçılar destekleyen saray, İngilizlerle yapılan bu anlaşmanın ardından halkın desteğinin çoğunu kaybeden bu partiye baskı yaparak 1938 seçimlerinde ancak 12 sandalye ile meclise girmesine neden olmuştur²³.

I. Dünya Savaşı İngilizlerin Mısır'daki konumunu pekiştirirken, II. Dünya Savaşı İngiliz düşmanlığının zirve yaptığı ve İngilizlerin tahtının sallandığı yılların başlangıcı olmuştur²⁴. Mısır, 26 Şubat 1945'e kadar Mihver Devletleri'ne karşı savaş ilan etmemesine rağmen, 1940-1942 yılları boyunca ülke savaşın bir cephesi olmaktan da kurtulamamıştır. Diğer yandan İtalya-Almanya ittifakı Bingazi'den İngilizleri çıkartmış ve Mısır'da taraf toplamaya başlamıştır. Halk ayaklanmalarının en şiddetlisi Mısır'da cereyan ederken Ali Mahir Paşa'nın ardından başa geçen Sırrı Paşa hükümeti bu ayaklanmalara karşı aciz kalınca İngiltere bunun üzerine 4 Şubat 1942 tarihinde kral'ın sarayını tanklarla kuşatarak ve içini İngiliz askerleriyle doldurarak 6 saat içinde ya sarayın istifa etmesini ya da Sırrı Paşa hükümetini azlederek yerine Vefd başkanı

21 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 310; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 36-37; 'Abdurrahmân er-Râfî'î, *Muzekkirâtî 1889-1951*, Kahire 1989, s. 122.

22 Şevgî el-Cemel, *Târîh-u misra'l-mu'âsır*, s. 56.

23 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 6; Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, Çevr. Beşîr es-Sibâ'î, Dâr-u azâl li't-tibâ'ati, Beyrut 1986, s. 14; Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 40-41.

24 Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 33.

Nahhas Paşa'yı başbakan yapan kararı imzalamasını bildirmiştir²⁵. “*Sırrı Paşa'nın ısrarı olmasa benim hazırladığım tahttan inme mektubunu imzalayacaktı*” cümlesinin geçtiği hatıratında İngiltere elçisi Lord Limpston, kralın ikinci yolu izlemesiyle aslında kendilerini de büyük bir felaketten (belki de bir halk devriminden) kurtardığını dile getirmiştir²⁶. Bu vakıa Mısır egemenliğine yapılmış açık bir müdahale olarak 4 Şubat Vakıası adıyla tarihe geçmiştir²⁷.

Nahhas Paşa'yı acilen saraya çağırarak Kral Faruk, ona başbakanlığı devralması için Limpston'un yanına gitmesini istemiştir. Limpston'a her şeyin daha iyi olacağını vaad eden Nahhas Paşa, başbakanlığa getirilmesinden duyduğu mutlulukla saraydan ayrılırken Limpston kendisine sarayı ve bakanlığı kulisten yöneteceğini hatırlatarak ondan gerekenleri yapmasını iletmiştir. Bu olaydan sonra İngiltere tarafından daha modern yöntemler izlemesinin rica edildiğini söyleyen Limpston, bu olayın Mısır'a ve bütün dünyaya İngiltere'nin ne kadar güçlü olduğu mesajını verdiğini şu sözleriyle dile getirmiştir:

“*Şu çocuk (Kral Faruk) gerçekten artık bizim hakimiyetimiz altındadır. Hayatında hiç almadığı bir ders almış bulunmaktadır. Biz bundan sonra onun tırnaklarını iyice törpülemeyi başaracağız ve kendisi bundan böyle bizim çıkarımız için çalışacaktır*”²⁸.

İngiltere'ye göre Mısır siyaseti her zaman 3 esas üstünde durmuştur: Saray, Vefd ve İngiltere. Birisi diğerine eğer baskın gelirse dengeler bozulabileceği için, İngiltere, Vefd'in sivri yanlarını sarayı kullanarak bastırması gerekmiştir. Sarayın da sivri yanını çoğu zaman Vefd ile bastırmışlardır²⁹.

25 Enver Sedat hatıratında o tarihe kadar ordudaki bütün subayların Nahhas Paşa'ya hayran olduklarını ve kendisini bir cengaver ve Mısır efsanesi gibi gördüklerini yazmıştır. Ancak İngilizlerin emriyle göreve getirilmesinin ardından bir vatan haini gibi gördüklerini ve bir daha geriye dönmek üzere gözlerinden düştüğünü belirtmiştir. Bkz. Enver es-Sâdât, *Gıssatu hayâtî*, el-Mektebu'l-mısırî, Kahire 1979, s. 70-71.

26 Lampson 1934-1946 yıllarında İngiltere'nin Sudan ve Mısır büyükelçisiydi. Bkz. Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, Edit. Trefor E. Evans, Tercemehû Abdurrauf Ahmed 'Amr, el-Hey'etu'l-mısriyye, Kahire 1995, c. I, s. 35 ve c. II, s. 9, 40, 50-53; Hassan Hathût, 'Agdu'l-ferid 11942-1952, Dijital Kitap, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=العقد_الفريد_....._حسان_حتحوت.pdf, erişim tarihi: 25.05.2015, s. 13. Bu hadiseden sonra Mısır İngiltere'yi Birleşmiş Milletlere şikayet ettiğinde İngiltere Mısır'da savaş kanunlarının geçerli olduğunu söyleyerek bunu yapmaya mecbur bırakıldığını söyleyerek kendini savunmuş ve Birleşmiş Milletler'den bu şikayetin ortadan kaldırılmasını sağlamıştır. Bkz. Muhammed Huseyn Heykel, *Muzekkirâtun fi's-siyâseti'l-mısriyyi*, s. 78.

27 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 204; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 314.

28 Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. II, s. 53.

29 Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. II, s. 53.

İngilizler tarafından 06 Şubat 1942’de başa getirilen Nahhas Paşa, 1944’te 1936 Antlaşmasının değişmesini gündeme getirince bu Vefd ile İngilizlerin arasını yeniden açmıştır. Aynı döneme denk gelen Arap Birliği’ne (el-Câmi‘atu’l-‘Arabiyye) yönelik çalışmalara ev sahipliği yapan Mısır’ın bu faaliyetlerine İngilizler ilk başta müdahaleci davranmamış, daha sonra Kral Faruk üzerinden baskı yaparak Nahhas Paşa’yı görevden aldirmişlardır³⁰.

Nahhas Paşa’nın yerine önce Saadçı Ahmed Mahir, ardından Mustafa Fehmi Nukrâşî geçmiştir. 26 Şubat 1945 tarihine kadar Mihver’e savaş ilan etmeyen Mısır, bu tarihten itibaren Birleşmiş Milletler’e (BM) üye olabilmek için savaş ilan etmiştir. Hükümetlerin bu tutarsız tutumu ve milliyetçiliğin sarsılmasının ardından Ekim 1946 tarihinde Mısır’ı askeri olarak kendine güdümlü kılan İngiltere ile yapılan anlaşma neticesinde³¹ Mısır’da radikal gurupların terörist faaliyetlerini hızlandırdığı dönem başlamıştır.

İngiltere ve hükümete karşı Kahire’de artan kitle gösterileri ve şiddet eylemleri giderek yaygınlaşmaya başlamış ve sık sık hükümet değişse de bu hükümetlerin 1936 Antlaşmasını tümüyle ortadan kaldırma çabaları Sudan sorunu yüzünden çıkmaza girmiştir. Mısır, bu sorunu 1947 yılında BM’ye götürmeyi denese de anlaşmazlığı çözmede yeterli olamamıştır³².

1946 yılında hükümeti devralan Sıdkı Paşa’nın Mısır’ın askeri yapısını İngiltere’ye denetleme imkanı veren bir antlaşmaya imza attığını Vefd partisinin ifşa etmesi üzerine Mısır’da grevlerin ve protestoların dozu iyice artmıştır³³. 1948 Mayıs ayında Arap-İsrail savaşına kadar devam eden bu gösteriler, bu savaşın patlak vermesiyle birlikte kısa süreliğine durulmuştur. Ancak savaş sonrası İsrail’in Arap topraklarının bir kısmını işgal etmesini Batı’lı devletlerin tanınması ve hükümetin İngiliz işgalini bir türlü sonlandıramaması gösterileri yeniden alevlendirmiştir. 1948 savaşının kaybedilmesi orduda büyük bir rahatsızlığa neden olmuş ve 26 Temmuz 1952’de Hür Subaylar adı

30 Cum’a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu’t-tekvîn 1938-1943*, s. 272; Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana’ati’t-târîh*, c.I, s. 356.

31 Şevgî el-Cemel, *Târîh-u musra’l-mu’âsir*, s. 60.

32 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, s. 191.

33 Mahmûd Abdulhalim, *Ahdâsun sana’ati’t-târîh*, c.I, s. 372; Ferîd ‘Abdulhâlik, *el-İhvânu’l-muslimûne fî mîzâni’l-hakk*, s. 40-41.

verilen bir gurup subay Kral Faruk'u devirmiş ve Mısır'da yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur³⁴.

1.2. Mısır'da Fikri ve Siyasi Kurumlar

Mısır'ın fikri ve siyasi yapısını oluşturan en önemli etken şüphesiz İngiliz işgali olmuştur. Bütün akımlar, partiler ve cemaatler farklı ideoloji ve ekollerden beslenseler de, ortak amaçları bu işgali ortadan kaldırmak olmuştur. Ancak hepsi yöntem ve araç açısından birbirinden farklılık arzemiştir. Birisi işgali kaldırmanın Batı ve özellikle de İngilizler ile müzakereler ve ittifaklar programından geçtiğini savunurken³⁵, diğeri bunu tamamen reddederek bunun ancak köklü bir siyasi ve askeri mukavemet ve başkaldırı ile olacağını savunmuştur. Bu akımlardan milliyetçilik, liberalizm ve sosyalizmin ortak noktası laiklik olmuştur. İslami hareket bazı dönemler konjunktüre bağılı olarak bu hareketlerin karşısında sendeelse de ilk defa 1940'ların başında radikalleşme eğilimi göstermiş, 1967 Arap-İsrail savaşındaki korkunç yenilgiden sonra Mısır başta olmak üzere bütün Arap dünyasında güçlenmeye başlamıştır.

İşgal süresi boyunca Mısır'daki fikri akımlar İslam Birliğı ve Mısır milliyetçiliğı olarak iki ana fikir üzerinde durmuştur. Her iki akım da Cemalettin Afgani'den ve Muhammed Abduh'tan etkilense de İslam Birliğı'ni savunanlar sadece İngiliz işgalinden kurtulmayı dilerken, Mısır milliyetçiliğini savunanlar hem İngilizlerden hem de Osmanlılardan kurtulmayı dilemiştir.

İslam Birliğı düşüncesini modern dönemde ilk defa ortaya atan II. Abdülhamid olmuş³⁶ Cemaleddin Afgani, Muhammed Abduh ve Reşid Rıza (1865-1935) ise bunun Arap dünyasında gelişmesine neden olmuşlardır. Bu düşüncüyü Mısır'daki siyasi ortamlara taşıyan Mustafa Kamil 1907 yılında Vatan Partisini kurmuştur. Onunla aynı tarihlerde kurulan Ümmet Partisi Vatan Partisi'nden İslam Birliğı'ni reddetmesiyle ve bunu Mısır kavmiyetçiliğıyle doldurmaya çalışmasıyla ayrışmıştır. İngilizlere karşı da daha uzlaşmacı tutumuyla farklılık göstermiştir. İlk defa Mısır kavmiyetçiliğini Arap kavmiyetçiliğinden ayrıştırmasıyla da Vatan Partisi'nden ayrışan Ümmet Partisi, 1918

34 Ferid 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimüne ft mîzâni'l-hakk*, s. 79.

35 Cemaleddin Afgani Rusya'nın İslam alemi için daha tehlikeli olduğunu düşündüğü için İngiliz-Müslüman yakınlaşmasını bir süreliğine bile olsa destekleyenlerden olmuştur. Abduh da onun gibi düşünmüş, İngilizler ile işgali bitirmeleri şartı ile işbirliğı yapmaya hazır olduğunu belirtmiştir. Bkz. Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 126, 170.

36 Azmi Özcan, "İttihad-ı İslam", *DİA*, c. 23, (2000), s. 470, 475.

yılında Vefd Partisini kuran Saad Zağlul'u destekleyerek onun bünyesinde devam etmiştir³⁷.

1919'da işgale karşı gelişen halk ayaklanmasında Mısır toplumu adeta tek bir vücut olmuş ve tarihte ilk defa Hıristiyanlarla Müslümanlar omuz omuza işgale karşı direniş göstermiştir. Bu tarih İslam Birliği düşüncesinin de erimesine ve Mısır milliyetçiliğinin güçlenmesine yol açmıştır. Bu tarih aynı zamanda, Mısır kadınının ilk defa erkeklerle birlikte eşit olduğunu hissettiği tarih olmuştur. 16 Mart 1923 tarihinde Ali Paşa Şaravi'nin eşi olan Huda Şaravi Mısır'daki ilk feminist hareketi başlatmıştır³⁸. Hukuk öğrencilerinin de başka bir cephede başlattığı bu ayaklanmalar Vefd liderliğinde kısa sürede bütün ülkeyi sarmış, İngilizler buna kanlı bir şekilde karşılık vermekten çekinmemiştir³⁹.

1.2.1. Akımlar

Mısır'ın ilk defa işgalle tanışan Arap ülkesi olması hasebiyle bu bölgede zuhur eden akımların ve Arap düşüncesinin modernleşme ve batılılaşma sürecinin kökleri 19. yüzyıla dayanmaktadır. Batılılarla ilk karşılaşma olarak bilinen bu tarih, Arap düşüncesindeki temel entellektüel trendlerin doğuşu için verimli bir zemini oluşturmuştur. Bu tarihten sonra Araplar neden işgale yenik düştüklerini sorgulamış, kimisi bunu milliyetçiliğe sığınmakta bulurken, kimisi de tek çareyi liberalizm ve sosyalizm de bulmuştur. Her bir akım kendi içinde farklılık gösterse de, milliyetçilik, liberalizm ve sosyalizm akımlarının ortak yönü laikliği savunması olmuştur⁴⁰.

20. yüzyılın başlarına gelindiğinde Mısır, milliyetçilik, laiklik, sosyalizm ve İslamcılık olarak 4 ana akım ve düşüncenin etkisi altına girmiştir:

1.2.1.1. Milliyetçilik

Milliyetçilik 19. yüzyılda Avrupa'yı etkisi altına aldıktan sonra 20. yüzyılın başlarında Asya ve Afrika'ya sıçramıştır. Kimi tarihçilere göre Arap milliyetçiliğini tetikleyen en

37 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, Dâru't-tevzî-i' ve'n-neşri'l-islâmiyyi, Kahire 2003, s. 36-38; 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-harake'ti'l-vataniyye fî misr 1918-1936*, s. 23, 29, 31-32, 37, 42, 44-45, 52, 57; <http://today.almasryalyoum.com/article2.aspx?ArticleID=202150>; erişim tarihi: 28.02.2014; Mahmûd 'Abdulhalim, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 124.

38 Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, Basılmamış Doktora Tezi, University of Wisconsin-Madison, ABD 1999, s. 10.

39 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-harake'ti'l-vataniyye fî misr 1918-1936*, s. 131, 133, 145; Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s.213-215, 221.

40 İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 131.

temel unsur Türkçülük olmuştur. II. Mahmud (1808-1839) döneminde Avrupa'ya eğitim için giden öğrenciler, anavatanlarına dönerken beraberlerinde Türkçülük düşüncesini de getirerek Türk olmayan unsurların milliyetçi hareketlerine de zemin hazırlamışlardır⁴¹.

Araplar da bu hususta Türk akranlarından geri kalmayıp milliyetçilik hususunda onlara katılmışlardır. Batılılar, istedikleri emele ulaşmış, milliyetçi fikirleri Müslümanların içine sokarak birliklerini dağıtmış ve onları güçsüz bırakarak ileride sömürülmeye elverişli hale getirmişlerdir⁴².

II. Abdülhamid döneminde zemin bulan Türkçülük ve ona bağlı olarak ortaya çıkan Arapçılık akımı ile artık bu iki ırkın yeni kimliklerini arayış ve buluş süreci başlamıştır⁴³. Bu yüzden, İslami olsun ya da laik olsun, hemen hemen bütün Arap düşünürler milliyetçiliği dolaylı da olsa desteklemişlerdir. Rifa'a Tahtavî (1801-1873), Butrus el-Bustânî (1819-1883) ve İbrahim Yazıcı (1848-1906) gibi milliyetçilerin savunduğu şey, dînin sınırları içinde demokratik ve akılcı bir sentezle teokratik sistem kaldırılarak halkın millî egemenliğini sağlamak olmuştur⁴⁴. Cemaleddin Afgânî ise, İslâm âleminin yaşayabilmesi için millî şuûra sahip olunması gerektiğini ve bunun da ancak dil ve ırk birliği ile olabileceğini savunarak milliyetçiliğe dini bir boyut kazandırmaya çalışmıştır⁴⁵. Bu görüşlerden etkilenen Arap milliyetçiliği, II. Abdülhamid'in "İslâm Birliği" siyâseti ile de engellenemeyerek 1895 yılında ilk defa siyasî boyut kazanmıştır⁴⁶.

Şunu da belirtmek gerekir ki, Hıristiyan Araplar tıpkı laikler gibi milliyetçi düşünceye Müslüman Araplardan daha gönüllü ve istekli davranmışlardır. Ve bu hareket açıkça seküler bir hareket haline dönüşmüştür. Corci Zeydan (1861-1914), Necib Azuri (1873-1916) bunların başını çekmektedir. Hıristiyan Arapların Müslüman Araplardan daha az Arap olmadığını savunarak Rum hiyerarşisine karşı Arapça konuşan kiliseler olmasını

41 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, VI, s. 290

42 Cemal Zekeriyâ Kasım, "Araplar'ın Osmanlı Devleti'nden Ayrılması", Çevr. Mehmed Erdoğan, *İki Tarafın Bakış Açısından Türk-Arap Münasebetleri*, IRCICA, İstanbul 2000, s. 430.

43 Yusuf Akçura, *Türkçülüğün Tarihî Gelişimi*, İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s. 49.

44 'Abdurrahmân el-Mağribî, *et-Târîhu'l-'arabî'l-mu'âsir IX*, Vizaratu't-terbiye ve't- ta'lîmî'l-filistîni, [Filistin] 2004, s. 37.

45 Cemâleddîn el-Afgânî ve Muhammed Abdûh, *el-'Urvetu'l-vusgâ*, Mektebetu'ş-şurûki'd-duveliyye, Kahire 2002, s. 33.

46 M. Derviş Kılınçkaya, *Osmanlı Yönetimindeki Topraklarda Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Suriye*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2004, s. 39-42; 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-haraki'l-vataniyye fî misr 1918-1936*, s. 31.

savunmuşlardır. Azuri, Arap ulusunun Türklerden bağımsız olması gerektiğini ifade ederek, anti-Türk vurgusunu ilk defa açığa vuran kişi olmuştur⁴⁷.

İlk defa bağımsızlık çağrısı yapan Mısırlıların başında Mustafa Kamil (1874-1908) gelmektedir⁴⁸. Mustafa Kamil, aynı zamanda Mısır'da ilk defa İslam Üniversitesi'nin kurulması için çağrıda bulunan fikir adamı ve yazardır. Mustafa Kamil Vatan partisini 1907 tarihinde kurarak bununla İngiliz işgaline karşı organize milliyetçi gücü oluşturmayı ve aynı zamanda parlamentonun hükümeti denetleme gücüne sahip olduğu anayasal bir yapıya gitmeyi hedeflemiştir⁴⁹.

1908 yılında, Alman, Fransız ve İngiliz milliyetçilerinden oldukça etkilenen ve yazdığı makalelerle Arap birliğine çağrıda bulunan Sâtı' el-Husrî (1880-1967), Arabizmi savunan ve İslâm-Ümmet birlikteliğinin asla mümkün olmadığını iddia eden milliyetçilerden sadece biridir. O ve onun gibi milliyetçi düşünceleri savunanların başında gelen Abdurrahman el-Kevâkibî (1855-1902), Şekip Arslan (1869-1946) ve Zeki Ersûzî (1899-1968) gibi yazarlar ve entelektüeller yüzünden XX. yüzyıldan itibaren Mısır'da artık İslamiyet'in şiddetle üstünde durduğu ümmet merkezli sistemden çıkılarak ırk ve vatan merkezli sisteme giriş yapılmıştır⁵⁰.

1 Kasım 1922'de Mustafa Kemal (Atatürk) tarafından saltanatın kaldırılmasından sonra Arap dünyası ikiye bölünmüştür. Bir taraf bunu şiddetle kınayıp, bu olayı İslâm âleminin bölünüşü ve siyasî İslâm bütünlüğünün ortadan kaldırılması olarak algılamakta, diğer bir taraf bunu Türklerin ve Arapların istedikleri şey olan ulus-devlet anlayışına kavuşmaları olarak görmüştür⁵¹.

Türk ve Arap dünyasını etkisi altına alan milliyetçilik akımı Mısır'da I. Dünya Savaşı'nın ardından İngilizlerin de desteğiyle ilk defa *Firavunculuk*⁵² düşüncesini ciddi

47 Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 285, 300.

48 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 19.

49 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 18.

50 Şâkir el-Yesâvî, *Du'âu'l-fikri'l-kavmi'l-arabî*, el-Menâra, Beyrut 2002, s. 29; Adeed Dawisha, *Arab Nationalism In The Twentieth Century*, Princeton University Press, Oxford and USA 2003, s. 49.

51 Muhammed Nûreddîn, *Şu'ûnu'l-evsat*, sayı: 134, Merkezi'd-dirâsâti's-stratîjiyye, sayı: 134, Beyrut 2010, s. 148.

52 Körfez ülkelerindeki okullarda okutulan tarih müfredatında İslamcılık/ Ümmetçilik ön planda iken, diğer bütün Arap ülkelerinde milliyetçilik; ümmetçiliğin ve İslamcılığın önüne geçmiş bir durumdadır. Özellikle de Osmanlı hakimiyetinin doğrudan etkisinde kalmış Arap ülkelerinin tamamının okul kitaplarında işlenen milliyetçilik düşüncesi Türkçülük düşüncesine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Mısır'daki milliyetçilik kavramı Firavunculuk demektir ve bu düşünce diğer bütün Arap ülkelerindeki milliyetçilikten ayrılmaktadır. Bu düşünce Mısır'da ilkokuldan lise sona kadar bütün tarih kitaplarında büyük bir yer kaplamaktadır. Firavun ırkının ari bir ırk olduğu işlenerek bununla iftihar edilmekte ve firavunlar adil hükümdarlar olarak tanıtılmaktadır. Bu yüzden Mısırlılar kendilerini üstün bir ırk görmek için yanı sıra, diğer Araplardan da farklı görmekte ve görmektedirler. Ancak, şunun da

neşriyat ile yayma çalışmalarıyla zemin bulmuştur. Ultra milliyetçilik olarak adlandıracağımız Firavunculuk, Mısır'ı o dönemde diğer Arap ülkelerinden de ayırmaya ve Arap milliyetçiliğinin çatısından koparmaya çalışmıştır. Selame Musa'nın (1887-1958) önderliğinde gelişen bu düşünceyi ilk benimseyenler Kıptiler olmuştur. Selame Musa, Firavunculuğa dönüş çağrısı ve İslam medeniyetini eleştiren ciddi söylemleriyle Mısır gündemine oturmuştur. Bu söylemlerin Mısır gibi muhafazakar toplumda zemin bulmasına neden olan en önemli etken Ezher müessesesinin yetersiz kalması ve tarikatların halk içinde olumsuz örnekler oluşturmasıdır⁵³.

Arap milliyetçiliği her ne kadar Arap dünyasını emperyalizme karşı savaşında güçlendirmeyi hedeflese de aynı zamanda laik bir Arap toplumu istediği için hemen hemen laiklik ile paralel söylemler içinde olmuştur. Bu yüzden milliyetçi hareketler genelde muhafazakar hareketlerle sürekli çatışma içinde olmuştur. Bu akım, 1967 Arap-İsrail savaşı ile sekteye uğramış, bu savaş Arap milliyetçiliğine indirilen en büyük darbe olmuştur. Araplar tarihte ilk defa bu kadar kötü bir yenilginin acısını tattıklarında milliyetçilik hareketi zayıflamaya başlamıştır. Nerede hata yaptık sorusu İslam toplumlarında gelişerek çareyi yeniden İslam'a sarılmakta görerek radikal İslam'ın zirveye doğru tırmanmasına neden olmuştur⁵⁴.

Hasan el-Benna, cemaatin kuruluş aşamasını kaleme aldığı hatıratında Türkçülük faaliyetlerinin ve hilâfetin kaldırılmasının Mısır'ın kültürel ve ahlaki çöküntüsüne neden olduğunu savunarak Atatürk'ün devrimlerini eleştirmiştir. Benna, Atatürk'ün yıktığı hilafetin ardından Müslüman dünyasında oluşan dini boşluğa çareler aramak için çıktığı yolda Müslüman Kardeşler Cemaatini kurduğunu belirtmiştir⁵⁵.

Ancak Benna, tıpkı hocası Cemaleddin Afgani gibi⁵⁶ milliyetçiliğe dini bir boyut kazandırmaya çalışmış ve Arapları “İlk seçkin İslam ümmeti” olarak tanımlamıştır. Benna taraftarları bu cümleyi, vatanperver duyguları canlandırmak olarak yorumlarsa da, bu tutum Benna'nın milliyetçiliğini yumuşatmaktan öteye gitmemiştir. Zira

altını önemle çizmek gerekir ki, ne Firavunculuk ne de milliyetçilik Mısır'daki dini dokunun sarsılmasına ve laikliğin Mısır toplumunda yerleşmesine neden olmamıştır. Bkz. Zehra Betül Güney, *Suudi Arabistan Ders Kitaplarında Türkler ve Türk İmaji*, s. 132, 137, 170.

53 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimüne ve'l-cemâ'atu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 157; Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 17-18.

54 İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s.108.

55 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşri'l-islâmî, Kahire 2001, s. 46; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyeti'l-imâm*, s.18.

56 Cemâleddîn el-Afgânî ve Muhammed Abdûh, *el-'Urvetu'l-vusgâ*, s. 33.

milliyetçiler, Arapları diğer ırklara üstün görürken bunu İslami kimliklerini ön plana çıkarmadan yaparken, Benna bunu İslami kimliklerini ön plana çıkararak yapmıştır. Benna, Arapları ümmetin lideri ve bekçileri olarak görmüş ve İslamiyet'in izzetinin Araplar sayesinde olduğunu vurgulayarak, Arapların elinden çıkan hilafetin ardından (Abbasi Devleti'nin yıkılıp Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla), Müslümanların perişan olduklarına işaret etmiştir⁵⁷.

Her ne kadar Arap Birliği düşüncesi İslami kimlikle sentezlenmiş milliyetçi akımın bir ürünü olsa da, İngilizlerin ciddi desteğiyle geliştirilmeye çalışılmıştır. İngilizlerin şiddetli desteğini almasına rağmen Arap Birliği'nin bütün Araplar tarafından can simidi olarak görülmesi⁵⁸ ise oldukça ironiktir. 1944 yılında başlayan Arap Birliği düşüncesi günümüze kadar hiçbir işgale çözüm bulamadığı gibi, Batı'nın Müslüman topraklarda idame ettirmek istediği iktisadi ve siyasi işgalini diktatör rejimlerle desteklemiş ve adeta Batı çıkarlarının koruyucusu haline gelmiştir.

Benna muhtemelen İngilizlerin desteklediği Arap Birliği'ni düşmana karşı güç birliği olması için desteklemiştir. Ona göre bu birlik Arapları birleştirici bir güce sahiptir ve İngiliz yapımı olsa dahi bir gün bunu kendi lehlerine çevireceklerini umut etmiştir⁵⁹. İslam'ın sadece Araplar aracılığıyla izzetli olduğuna inanan Benna⁶⁰, siyasi haklarını başkalarına (Türlere) devredince perişan olduklarına inanmıştır. "İslam, Araplığın da ötesinde bir Araplıktır" ifadesini kullanarak, İslamiyet'in Araplar olmadan yücelik kazanamacağını savunmuştur⁶¹. Ümmetçilik ve Arapçılık arasında bir sentez oluşturmaya çalışan Benna'nın Arapçılık ile İslam birliğinin nasıl bir arada uygulanacağına somut çözümler getirememesi cemaatin muhafazakar kesimi tarafından eleştirilmesine neden olmuştur.

1.2.1.2. Laiklik

Arap toplumları laiklikle ilk defa 19. yüzyılda tanışmıştır. Mısır'daki ilk laik icraatlar Mehmet Ali döneminde ortaya çıkmıştır. Ezher ve alimlerin hareket alanını kısıtlayıp

57 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 360.ç

58 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 319;

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون وإنشاء جامعة الدول العربية>, erişim tarihi: 07.11.2013.

59 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 319;

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون وإنشاء جامعة الدول العربية>, erişim tarihi: 07.11.2013.

60 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 165, 168-169.

61 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-âlemu'l-islâmî 1938-1945*, s. 27.

daraltan Mehmet Ali, Mısır'ın kalkınmasında büyük etkisi olduğu gibi, dini olarak gerilemesinde de hatırı sayılır ölçüde etkili olmuştur. Belki de Batı'nın Mısır'daki ilk müttefiği sayılan Mehmet Ali Paşa, adeta bir Truva atı görevi görerek Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü hızlandırmıştır. Avrupa'ya gönderdiği öğrenciler Mısır'a dönerek Mısır'da lalık düşüncenin yayılmasına neden olmuşlardır. Ardından açılan yabancı okullar adeta Batı kültürünün diplomatlığını yapmıştır⁶².

Ancak elbetteki Hıristiyan Arap laiklerle, Müslüman Arap laikler arasında büyük fark vardır. Şibli Şumeyyil (1850-1917) ve Farah Antûn (1874-1922) gibi Hıristiyan laiklerin istediği Batı tipi laiklik iken, işgalcilerin ezici iktisadi ve siyasi gücüyle ve donanımlı ordusuyla şaşkına dönen Müslüman laikler, laiklik söylemlerinde Mutezile'nin, Farabi'nin ya da İbn Rüşd'ün akılcı ekolünü desteklerken İslami geçmişe körü körüne itaati reddetmişlerdir. Rejimlerin kendi meşruiyetleri için İslam'ı kullanmalarına da karşı çıkan laikler, daha sonra Petro-İslam ile kapitalizm arasında sıkı bir bağ olduğunu savunarak İslamiyet'in menfaatler için kullanılmasına karşı çıkmışlardır.

Hıristiyan laikler, laikliği ilk ve en güçlü benimseyenlerdir. Laikliğin öncüsü sayılan Farah Antûn dinle kontrol edilen devletlerin zayıf olduğunu ve savaşa yol açtıklarını savunmuştur. Modern devletlerin iki şey ile güçlü olduklarını ifade etmiştir: milli birlik ve bilim⁶³. Farah Antûn'un en yakın talebesi Selame Musa da hocası gibi düşünerek Doğu'nun geçmişteki kültürel ve edebî ifadelerini terk etmesi ve modern ifade formlarını benimsemesi gerektiğini, dolayısıyla Batı'nın bu anlamda modernizasyon modelini temsil ettiğini savunmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısındaki Batılılaşmış ve laikleşmiş söylem Taha Hüseyin (1889-1973), Selim el-Bustani (1848-1884), Refik el-Azm (1867-1892) ve Nikola Haddâd (1878-1954) gibi düşünürlerin desteğini almıştır.

Özellikle de Ezher alimlerinden olan Şeyh Ali Abdurrazık'ın (1888-1966) 1925 yılında hilafetin İslamiyet'te yer olmadığını ve dinin siyasetten ayrıştırılması gerektiğini savunan *İslam ve Hükmün Temelleri* (el-İslâmu ve usûlu'l-hukmi) adlı kitabı Mısır'da laiklik söylemlerin dışa vurulduğu ve İslamcılarla çatışma içine girdiği yılların

62 Muhammed Moro, *el-Haraketu'l-islâmiyyetu fî mısra (1928-1993)*, Dâru'l-mısriyye, Kahire 1994, s. 51; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, Dâru'l-fikri'l-islâmî, Kahire 1994, s. 64; Târik el-Biştî, *el-Harake's-siyâsiyyu fî Mısır 1945-1953*, Dâru's-şurûk, Kahire, 2002, s. 34-42; Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 23.

63 Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 257-259, 266.

başlangıcıdır. Onun bu görüşüne destek çıkan Taha Hüseyin bu laik söylemin önce okullarda başlaması gerektiğini savunarak Batı'nın başarısını laikleşmesinde görmüştür. Bu görüşe şiddetle karşı çıkan selefi ve muhafazakar kesim ile laikler arasındaki karşılıklı atışma Mısır'ın ilk defa laikler ve İslamcılar olarak ikiye ayrışmasına neden olmuştur⁶⁴. Bu düşünürler farklı yollarla makeddesatı harcama pahasına bile olsa Batı rasyonalizmini ve liberalizmini yayararak, Arap dünyası ile Batı dünyası arasında sıkı bir kültürel yakınlaşma sağlamaya çalışmış, modern Arap dünyası için ilk uyanışı başlatmışlardır. Lakin bu uyanış hareketi hiçbir zaman bir kitle hareketi üretmediği için tamamen başarılı olamamıştır⁶⁵.

Arap liberalizmi olarak da bilinen laiklik hareketi, Avrupa liberalizminin cılız bir versiyonu ve kötü bir taklidi olduğu için Arap dünyasında büyük bir ilerleme katedememiştir. Çünkü Avrupa liberalizminin yaşamasını sağlayan objektif şartlardan yoksun olmasının yanı sıra Batı dünyası da herhangi bir Arap liberal ve demokratik deneyiminin kendi kontrolünden bağımsız bir şekilde gelişmesine izin vermemiştir. Mısırlı düşünür Gâlî Şukrî (1935-1998), bu yüzden Batı'nın daima, laikliğe şiddetle karşı çıkan, ataerkil ve teokratik toplumlarla açık ittifak peşinde koşmasının nedeninin bu olduğunu savunmuştur. Bu yüzden ki Arap liberalizmi II. Dünya Savaşı'ndan önce trajik bir şekilde zayıflamıştır⁶⁶.

Laikliğin Arap dünyasındaki başarısızlığı hakkında kanaatimizi şöyle özetlemek mümkündür. Laiklik her ne kadar devletler bazında uygulanmasına rağmen, bu toplumların Kuran dili olan Arapçayı ana dili olarak konuşmaları, laik söylemlerin bu toplumlarda yumuşak bir doku bulamamasından ötürü barınamamasına neden olmuştur. Atatürk'ün Türkiye'de gerçekleştirdiği harf devrimi ve akabinde gelişen Türk Dilindeki Arapça kelimeleri ayıklama çabası Türklerin İslamiyet ile organik bağlarını zamanla tamamiyle kopartırken, Kuran'ı ana lisanı gibi anlayan toplumlar, İslami öğretilere organik bir bağ ile bağlı oldukları için bu öğretileri günlük hayattan ayırmayı hedefleyen laikliğin söylemlerine Türkiye örneğinde olduğu gibi daha yoğun bir şekilde

64 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmîyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000, 30-35; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmîyye 1928-1948*, s. 44-47, 149-150.

65 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 21, 121; Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 196-200; İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 113, 121, 144, 171, 175, 187.

66 İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 28, 36.112-115.

cezbolmamışlardır⁶⁷. Özellikle de 1967 yenilgisi kuvvetli bir tokat gibi Araplara inerken, aynı zamanda da altın çağlarındaki güçlerini kendilerine hatırlatarak yeniden o güce ulaşmak için çareyi yeniden İslam'da aramalarına neden olmuştur.

Batı'dan ithal edilen laik düşünceye Benna da muhalefet etmiş, asırlarca süren hilafetin ardından Müslüman dünyasının içine düştüğü dini ve siyasi boşluk onun çareler aramasına neden olmuştur. Batıda eğitim gördükten sonra ülkelerine dönen bir takım elitlerin dindar halka giydirmek istediği sekülerizm elbisesi içinde daha da mutsuzlaşan topluma Benna'nın eskiye özlemlerini harekete geçiren çağrısı adeta bir kurtuluş umudunu da beraberinde getirmiş, laiklik söylemi bu güçlü ve aşına söylemlerin içinde eriyerek kaybolmuştur.

1.2.1.3. Sosyalizm

Sosyalizm, I. Dünya savaşından sonra ve 1917 Bolşevik devriminin de zafer kazanmasıyla birlikte kapitalizme karşı kayda değer bir savaş vererek Batı dünyasını Doğu ve Batı bloğu olarak ayırmayı başarmıştır. Liberalizmin Arap dünyasındaki başarısızlığı Arap solunun bu topraklarda başarılı olma şansını artırmıştır. Bu sol akım, dinî söylemle, yabancı işgalcinin, özellikle Osmanlı ve İngilizlerin otoritesiyle ve demokrasiyi hor gören milli rejimlerin otoritesiyle baş edebilmek için doğmuştur adeta. Lakin asırlar boyu Osmanlı egemenliğinde yaşayan Arap ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanamadan emperyalist Batı'nın boyunduruğuna girmeleri, ilk dönem Arap sosyalizmi için teorik yaratıcılık açısından oldukça güç olmuştur⁶⁸.

19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında Mısır'dan Avrupa'ya araştırma ve eğitim amaçlı giden bazı öğrenciler Mısır'a sosyalizm düşüncesiyle beslenerek dönmüşlerdir. 1918 yılında ilk defa Mısır Sosyalist Partisi kurulmuştur. Bu akım bütün ülkelerde olduğu gibi emekçi ve alt takabakanın umudu olurken, sarayın ve burjuvanın en büyük düşmanı olmuştur. 1930 ve 1940'larda farklı sosyalist ve Marksist örgütler ortaya çıkmış ancak bu örgütler de laik örgütler gibi bir türlü Mısır'da köklü bir zemin oluşturamamıştır⁶⁹. Almanya ve Sovyetler Birliği'nin desteklediği bu akıma karşı Vefd

67 Laiklik her ne kadar Arap toplumlarında kelime ve şiar olarak zemin bulmasa da, zamanla Arap toplumları da bu sistemin içine dahil olmuş, kanunlarını ona göre düzenlemişlerdir. Ancak yine de günümüze kadar İslami söylemler içinde olan liderler ve partileri Arap toplumlarında her zaman daha çok pirim yapmış, laiklik söylemini Batı şekliyle savunanlar çok güçlü taraftarlar toplayamamıştır.

68 İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 121.

69 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmîyye 1928-1948*, s. 179-181.

ciddi cephe oluşturarak bunu ortadan kaldırmak için gerekirse İngiltere'den bile yardım alınmasını savunmuştur. Mısır'ın tek arzusunun bağımsızlık olduğunu savunan Vefd, bu bağımsızlık hareketinin hiçbir ithal söylemlerle ve ideolojilerle kirlenmesine müsaade etmeyeceklerini ifade etmiştir⁷⁰.

Sol akımın Mısır'da destekçi bulamamasının en önemli nedenlerinden birisi, bu akımın kendi içinde dahi ihtilaflarla boğuşmasının yanı sıra, bu örgütlerin ve partilerin kurucularının çoğunun farklı etnik guruplardan olmaları, özellikle bir çoğunun Yahudi asıllı olmalarının yanı sıra, muhafazakar bir toplum olan Mısır halkının materyalist söylemleri olan ve maneviyatı reddeden bu akımın eşitlik söylemlerinden zamanla soğuması olmuştur. Dönemin başbakanı Saad Zağlul tarafından da şiddetle bastırılmaya çalışılan bu akım II. Dünya Savaşı'nda Vefd partisiyle ve fakirliğin zirveye tırmanmasıyla biraz olsun nefes alsın da⁷¹, kısa sürede siyasi arenadan silinmiştir. Özellikle de 1967 Arap-İsrail savaşındaki yenilgi ve Nasırcılığın çökmesi Arapların “nerede hata yaptık” sorusunu sorarak laiklik-liberallik-sosyalizm gibi düşüncelerden koparak İslamiyet'e dönüş yapmalarına neden olmuştur⁷². Her ne kadar daha sonra Genç Mısır (Mısru'l-fetât) örgütü, Mısır Sosyalist Partisi'ni kursa da askeri yapısı yüzünden o da Mısır'da tutunamamıştır⁷³.

Kominizmi reddeden Müslüman Kardeşler Cemaati, çözümün İslama yönelmekte olduğunu savunmuştur. Ancak Benna'nın kominizmi reddetmesini cemaat mensupları o kadar abartıya giderek izah etmiştir ki, Benna'nın, Bolşevizmin etkisinde kalan Mısır'ın şiddetle Batı ittifakı oluşturarak bu akım için ciddi askeri ve siyasi blok oluşturması gerektiğini Benna'nın ifade ettiğini belirtmiştir. Benna'nın bunu ısrarla ve ardı ardına verdiği demeçlerle savunduğu ifade edilmiştir. Bunun üzerine sol görüşlü basın organları cemaati işgalcilerle ortaklık yapmakla ve Batı'nın uşağı olmakla

70 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-harake'ti'l-vataniyye fî mısır 1918-1936*, s. 164.

71 I. Dünya savaşında şiddetle karşı çıktığı solcu akıma karşı II. Dünya savaşı esnasında ittifak oluşturan Vefd'in, bunu saray ve Sıdkı Paşa ile ittifak oluşturan Benna karşısında güç kazanmak için yaptığı söylenmiştir. Solcuların bütün yayın organlarını ve cemiyetlerini kapatan Sıdkı Paşa'nın bu icraatlarını doğru bulduklarını 20 Temmuz 1946 tarihinde gazetede yayınladıkları bir makaleyle belirten cemaat ise, toplumun selametiyle ve çıkarıyla çatıştığı için fikir özgürlüğünün tehlikeli olacağını savunmuştur. Bkz. Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-Ihvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 190-191.

72 İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 124.

73 Tarık el-Bişrî, *el-Muslimûne ve'l-egbât fî itâri'l-cemâ'âti'l-vataniyye*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 2004, s. 664-665; 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-harake'ti'l-vataniyye fî mısır 1918-1936*, s. 558; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 22.

suçlamışlardır. Karşılıklı bu atışma Filistin meselesinin alevlenmesiyle birlikte durulmuş, cemaatin 1948 yılının sonunda kapatılmasıyla son bulmuştur.⁷⁴

1.2.1.4. İslamcılık

Mısır'da yayılan ilk ilahi din Yahudiliktir. I. asırda Hristiyanlıkla tanışan Mısır, 640 yılında İslami fetihle birlikte İslamlaşmıştır⁷⁵. Jeostratejik açıdan diğer ülkelere göre daha önemli bir konumda olduğu için Mısır 1798 yılında Fransız işgali ve ardından 1882 yılında İngiliz işgali ile ilk tanışan bölge olmuştur. İşgallerin de yarattığı buhran, Selefilik akımının güçlü bir şekilde Mısır'da yayılmasına neden olmuştur⁷⁶.

Mısır'a hakim olan ve Müslüman Kardeşler Cemaati'nin karakterini oluşturan Selefilik akımını ele almadan önce birkaç cümle ile İslamcılığı şöyle özetleyebiliriz; İslam dini, Kuran'ın siyasi doktrinleri nedeniyle ilk inşinden itibaren siyasi bir amaç gütmüştür. Hz. Muhammed hem peygamber hem de devlet reisi olması hasebiyle İslam'ın ilk siyasi yüzüdür. Adil ve ilahi olmayan düzene ve onun liderlik sistemine karşı devrimci bir meydan okuma karakteri İslamiyet'in temel kuralı olarak Peygamberle birlikte pratiğe dökülerek siyasi bir hüviyet kazanmıştır⁷⁷. Peygamberin ölümü ile birlikte ortaya çıkan siyasi buhranlarla birlikte yerini günümüze kadar süre gelen oldukça karmaşık bir yapıya bırakmıştır. Bu karmaşık yapı halk ile devlet arasında kurulan güveni sarstığı için Peygamberden sonraki dönemlerde başa geçen liderler kendi çıkarlarını teminat altına almak için dinî otoriteye başvurmuşlardır. Bu yüzden din, erken dönemden itibaren günümüze kadar olan süreçte İslam dünyasında laiklikle iç içe geçerek politikanın temel aracı olmuştur⁷⁸.

Mezhepler arası ihtilafların ve kanlı savaşların ardından, İslamiyet'in geniş coğrafyalara yayılması yabancı kültürün İslam'ı sentezleyerek yorumlamalarına yol açmış, bu da İslam topraklarında birtakım bidatların ve yeni düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. *Selefi* hareket işte bu noktada ilk defa kendisini göstermiş, bu değişime bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

74 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s.188-192.

75 Adem Apak, "Mısır'ın Müslümanlar Tarafından Fethi ve Fetih Sonrası Ülkede Sosyal ve Dini Alanda Meydana Gelen Değişimler Üzerine Değerlendirmeler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. X, sayı 2, (2001), s. 149-155.

76 'Abdulmunim Munîb, *Delîlu'l-harekâti'l-islâmiyye'l-mısriyye*, Mektebetu Medbûlî, Kahire 2009, s. 5.

77 Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, Çevr. İsmail Bendiderya, Çizgi Yayınları, İstanbul 1992, s. 18.

78 İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 186.

Elbette bütün akımlar gibi Selefilik de zaman ve şartlara tabi olarak evrim geçirerek değişime uğramıştır. Dolayısıyla dört ayrı tür Selefilikten söz etmek mümkündür⁷⁹:

1. Klasik Selefiyye: Ahmed bin Hanbel'in (780-855) Peygamber döneminden farklılık gösteren hurafeleri ve Kuran-Sünnet haricindeki yeni olan her şeyi reddeden bir geleneği başlatması ile *Selefilik*'in ilk temelleri atılmıştır⁸⁰. Kuran'da mazi anlamıyla kullanılan ve Se-le-fe fiilinden türeyen Selefiyye kelimesinin ıstılah anlamı insanın kendisinden önce yaşayan ecdadına verdiği isimdir⁸¹. Selefilik, Peygamber döneminde yaşamış olan ve kendilerine sahabe adı verilen kişilerin Peygamberden aktardıkları sözlere hiçbir değişiklik yapmadan ya da Kuran'daki ayetlerle mukayesesine bile gitmeden tâbi olmayı esas alır. Gerçek şu ki, selefiyye mezhebi Kuran ve Sünnet arasında bir tercih yapılacaksa mutlak suretle Sünneti tercih ederek aklı reddetmektedir⁸².

Moğol istilasıyla İslam dünyasının kültürel bir soykırımla sarsılmasının ardından Selefilik, İbni Teymiyye (1263-1328) ile ikinci kez güç kazanmıştır. Bu dönemde Selefilik metodolojik hüviyet kazanmış ve öğrencileri İbn Kayyim el-Cevziyye (1292-1350) tarafından sistemleştirilmiştir⁸³.

2. Vahhabilik: Selefilik'in sömürgecilik öncesi formudur. Osmanlı döneminde Arap Yarımadası'na bidat ve şirkin hakim olduğunu savunan Muhammed bin Abdulvahhab (1703-1792), bu şirki ortadan kaldırmak için 1744 yılında ıslahat çağrısında bulunan Vahhabi hareketini başlatmıştır⁸⁴. Kendilerini *el-Muvahhidûn* (Allah'ın birliğini savunanlar) olarak isimlendiren bu Vahhabî gurubu, İslâmiyet'in XII. asırdan itibaren birtakım din âlimlerinin Müslümanları yanlış yönlendirmesinden ötürü bozulduğunu iddia ederek insanları İslâmiyet'in saf haline ve orijinal tevhid inancına çağrıda

79 Bizim Selefilik hakkında yaptığımız 5'li tasnif, birçok kaynakta farklı şekilde tasnif edilmiştir. Örneğin Prof. Dr. Bernard Haykel ve Dr. Quintan Wiktorowicz, Selefilik'i 3'lü tasnifle ele almıştır: 1. Şiddet uygulama taraftarı olmayan ve eğitime vurgu yapan *Tasfiyeciler* (es-Selefiyye'l-'ilmiyye), 2. Sosyal adalete çağrı yaparak inancı siyasete uyarlayan *Siyasetçiler/Aktivist Selefilik* (Selefi Hareki), 3. Şiddet ve devrim yoluyla değişime çağrı yapan *Cihatçılar*. Bkz. Susanne Olsson, 'Proselytizing Islam — Problematizing "Salafism"', *The Muslim World*, vol. 104, 2014, s. 197; Ayrıca Bkz. Jacob Hoigilt, Frida Nome, "Egyptian Salafism in Revolution", *Journal of Islamic Studies*, (2014)25 (1), s. 37. Mehmet Ali Büyükkara da bu 3'lü tasnife yakın bir tasnif yapmış Selefilik'i 4'e ayırmıştır. 1. Suudi Selefiyyesi (Vahhabilik), 2. Cihatçı Selefiyye, 3. Siyasi Selefilik 4. Islahatçı Selefiyye, Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 58, 76, 157.

80 Şeyh Ahmed bin Hâjer Âli Bûtâmî, *Şeyh Muhammed bin 'abdu'l-vahhâb ve da'vetuhu'l-islâhiyye ve senâu'l-'ulemâ-i 'aleyhi*, Riyad 1975, s.17; M. Yaşar Kandemir, "Ahmed b. Hanbel", *DİA*, c. II, (1989), ss: 75-80.

81 Muhammed 'Imâra, *Teyyârâtu'l-fikri'l-islâmî*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 1991, s. 126.

82 Mehmet Zeki İşcan, *Selefilik İslami Köktenciliğin Tarihi Temelleri*, Kitap yayınevi, İstanbul 2009, s. 27.

83 M. Sait Özzerarlı, "Selefiyye", *DİA*, c. 36, s. 399-402.

84 Zehra Betül Güney, *Suudi Arabistan Ders Kitaplarında Türkler ve Türk İmajı*, s. 38.

bulunmuştur⁸⁵. Bu hareketin ana hedefi, İslam alemini etkisi altına alan hurafenin yaygınlaştığını, nasların yerine müfessirlerin şahsi görüşlerinin önem kazandığını ve tarikatların halkı miskinleştirdiğini savunarak İslam'ı ilk doğduğu yıllardaki saf ve bozulmamış dönemine geri döndürmeyi savunmasıdır⁸⁶.

3. Modern Selefiler⁸⁷: İlk defa 1869 yılında Osmanlı döneminde Batı'daki Panslavizm ve Pancermenizm kavramlarından ilham alınarak⁸⁸ üretilen "İttihad-ı İslam" (Panislamizm) modeli ile Batı karşısında güç kaybeden İslam toplumlarına yeni bir soluk kazandırılmaya çalışılmıştır. Ardından işgalin soğuk yüzüyle tanışan İslam toprakları bu sömürgeye karşı koyabilmek ve Batı'nın karşısında aşağılanmışlıktan kurtularak tekrar eski izzetli ve özgür oldukları günlere geri dönmek arzusuyla öze dönüş akımlarını başlatmıştır⁸⁹.

Sömürge dönemi Selefiyyesi olarak adlandırılan ve Cemaleddin Afgani, Muhammed Abduh, Reşid Rıza⁹⁰ ve Hasan el-Benna dönemine tekabül eden bu dönem Selefiliğin üçüncü kez İslam dünyasında güçlendiği dönem olmuştur. Bu dönemi diğerlerinden ayıran en önemli unsur, kendisinden önceki seleflerin hurafeyi reddetme düsturunu benimsese de, temel metinlere (Kuran ve Sünnet) yeni yorumlar getirme talebinde bulunmaları ve Avrupa Rönesansı ile İslam referansı arasında bağlantı kurma çabasında olmaları olmuştur⁹¹. İslam düşüncesini Batı düşüncesiyle sentezlenmeye çalışarak, akli taklitten dini de durağanlıktan kurtarmayı hedeflemiştir⁹². Batı'nın kültürel baskısına ilk

85 Ester Peskes, "Wahhâbiyya", *EI2*, XI, s. 40; John O. Voll, "Wahhabiyah", *ER*, XIV, (Newyork 1987), s. 314; Neşet Çağatay, "Vehhâbilik", *İA*, MEB, XIII, (Ankara 1986), s. 263.

86 Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s.134; İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 104.

87 İslami Hareketler uzmanı Cemal İyd, günümüzde bunun mümessili olarak Müslüman Kardeşler Cemaati'ni göstermektedir. Bkz. Cemâl 'İyd, *Harîtatü'l-harekâti'l-islâmiyye fî mısır*, eş-Şebeketu'l-'arabiyye lima'lûmâti hukûki'l-insân, Kahire,s. 11, 13.

88 Osmanlı'da ilk olarak demokrasi yerine "meşveret" gündeme alınıp İslami delillerle yeni bir süreç başlatılmıştır. Bunu parlamento yerine "şura", seçmenler yerine "ehlu'l-hall ve'l-akd" gibi İslam düşüncesinde arka planları olan kavramların öne çıkarılması takip etmiştir. Meşveret kavramını demokrasiye yakın bir anlamda ilk defa Tunuslu Hayrettin Paşa kullanmıştır. Fransızların "halk egemenliği" fikri de Yeni Osmanlılar tarafından dini dayanaklar inşa edilerek savunulmuştur. Bkz. Mümtaz'er Türköne, "İslamcılık", *DİA*, c. 23, (2000), s. 61.

89 Mümtaz'er Türköne, "İslamcılık", *DİA*, c. 23, (2000), s. 60, 62.

90 Mehmet Ali Büyükkara bu kişilerin modern araştırmalarda sırf "öze dönüşçü" özellikleri nedeniyle Modern Selefilik adıyla zikredildiklerini, ancak Klasik Selefiyye daha çok hadis merkezli bir metinciliği esas alarak akılcı çözümlere mesafeli yaklaştığı için kavram karmaşasına meydan vermemek adına bu kişiler için Selefiyye teriminin kullanılmamasını öngörmüştür. Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 23.

91 Birol Akgün, "Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği", *Akademik Ortadoğu*, sayı 14, yıl 7, (2013-2), ss: 1-38; M. Sait Özervarlı, "Selefiyye", *DİA*, c. 36, (2009), s. 399-402.

92 Muhammed 'Imâra, *Me 'âlimu'l-meşrû 'i'l-hadârî fî fikri'l-İmâmi's-şehîd-i bennâ*, Dâru't-tevzî', Kahire 2006, s. 27; R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, İlke Yayıncılık, İstanbul 1992, s. 33-37; Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 15.

cevap veren selefiyye akımı olarak bilinen modernist selefiler⁹³, iktidardaki elitin hizmetinde kurumsallaşarak hemen hemen bütün ülkelerde zuhur etmiştir.

Kuran ve Sünnet çerçevesinde İslam hukukunu modernize etmeye çalışan bu guruptan ayrılan Benna, aslında ne tam selefidir⁹⁴ ne de tam modernisttir. Öze dönüş çağrısıyla modernistlerden ayrışırken, klasik selefilikten de modernist söylemleriyle ayrılmıştır⁹⁵. Doğrusu Benna'yı Benna yapan ve diğer bütün İslami grup liderlerinden ayıran en önemli husus onun bu ikisi arasında sentez yapma çabasıdır⁹⁶. Bu çabası onu *Modern Gelenekçilik* (İlmli İslam) denilen yeni bir anlayışı ihdas etmesine neden olarak⁹⁷, Mısır çapında en popüler cemaat olmasını sağlamıştır. Ancak, *Neo-Selefilik* olarak adlandırdığımız⁹⁸ Benna'nın bu yeni sentez çabası, cemaat içi hoşnutsuzları ve ardından kopuşları tetiklemiştir. Benna, bir yandan klasik İslami eğitimlerin verilmesi için kurduğu okullarda ve kamplarda ultra muhafazakar gençler yetiştirirken, laik devletin yöneticileriyle olan diplomatik ve uzlaşmacı tutumuyla da ılımlı ve barışçıl bir Müslüman modeli çizmiştir⁹⁹.

4. Sömürgecilik Sonrası Selefilik/Cihadçı Selefilik (es-Selefiyye'l-cihâdiyye):

Devrimci olan bu tür Selefilik, Benna döneminin modern selefilığının ılımlı ve uzlaşmacı yönüne bir tepki olarak doğarak siyasi İslam'ı savunmasıyla bilinmektedir. Artık Benna hareketinin ılımlı olmasını gerektiren işgal ve tehlike unsurunun da ortadan kalktığını savunan bu selefiler Batı'yı şiddetle reddederek kıyamın ve cihadın farz

93 Soumia Dhar, *Understanding The Confluence Of Online Islamism And Counterpublicity*, Basılmamış Doktora Tezi, The University of New Mexico, New Mexico 2011, s. 54.

94 1938 yılında yapılan cemaatin 5. Kongresinde Benna cemaatin selefi bir yapıya sahip olduğunu belirtmiştir. Bkz. Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşri'l-islâmiyyi, Kahire 2005, s. 72-79. Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 120; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, el-Ehrâm, Kahire 2010, s. 14; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, Basılmış Doktora Tezi, Mektebet-u vehbe, Kahire 1979, s. 89-93; Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 160.

95 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 397-400; Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 124; Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 160, 162.

96 'Âmir Şemmâh, *el-İhvânu'l-muslimûne fi sucûni ve mu'tekalâti mubârek*, Muesse İkra', Kahire 2010, s. 54; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmî'l-muassis*, s. 113-115; Mustafa Meşhûr, *Evrâgun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, Dijital Kitap, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=أوراق من تاريخ الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 09.03.2015, s. 35.

97 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 117-118; Mehmet Ali Büyükkara da cemaatin orta yolcu ve uzlaşmacı özelliğinin altını çizmiş, bu özelliğinin ilerde cemaat içi doktriner krizlere ve büyük kaoslara yol açarak kopuşlara neden olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 163.

98 Husam Temam bunu *Barışçıl Selefilik* olarak adlandırmıştır. Bkz. Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûn*, s. 108.

99 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 365, 375; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون وحكومة صدي سنة 1946>, erişim tarihi: 19.08.2014;

olduğunu savunmuşlardır¹⁰⁰. Benna'nın ihdas ettiği modern selefilik o kadar barış ise, işgalin dejenerasyonuna uğramış toplumları cahiliye toplumları olarak gören bu ekol o kadar savaştır¹⁰¹. Benna ne kadar hükümetlerle barışı, sulhu ve ilişkilerde ortayolu desteklemişse ve hükümetleri Müslüman olarak görmüşse, bu gurup selefiler hükümetlere ve sisteme karşı devrimi, savaşı ve başkaldırıcıyı savunmuşlardır¹⁰². Benna, bazen İslami kuralların hali hazırdaki siyasi konjonktüre göre ertelenebileceğini savunurken¹⁰³, bunlar ölüm pahasına İslami kurallara bağlı bir devrimci hareketi savunmuşlardır. Benna İngilizlerle bile ülke çıkarları ve cemaatin bekası için II. Dünya Savaşı'nda uzlaşmaya varmayı savunurken¹⁰⁴ bu tür selefilik bunu destekleyen hükümetleri ve buna kapı açan liderleri kafir olarak gördüğü gibi, bu kişileri ya öldürmüş ya da ülke çapında terörist faaliyetlerde bulunarak işbirlikçi hükümetleri sindirmeye çalışmıştır. Mevdudi, Seyyid Kutup, Muhammed Kutup, Muhammed Gazali, Abdulkadir Avde bu gurubun temsilcileridir. Bilhâssa Mevdudi ve Seyyid Kutup, modern dönemdeki tekfirici gurupların fikir babası ve ruhani liderleridir¹⁰⁵.

5. 1967 Sonrası Selefiligi: İsrail'e karşı Arap ordularının 1967 savaşında yenilmesi Arap dünyasını büyük bir bunalıma iterek nerede hata yaptıklarını sorgulamaya başladıkları bir döneme girmelerine neden olmuştur. Bu dönemde Selefiyye ikiye ayrılır. Birinci gurup tekfirici gurupların beslendiği radikal guruplardır, bunlar tek çareyi öze dönmekte bulurlar ve yeryüzündeki bütün sistemleri reddederler¹⁰⁶. Seyyid Kutup ekolüne bağlı bu guruptan zamanla Benna ekolüne kayan diğer gurup ise sistem ile uzlaşmacı bir tutum içinde olmayı ve konjonktüre göre hareket etmeyi maslahat gereği tercih etmiş, özellikle de Batı ile barışçıl ilişkiler içinde kalmaya özen göstermiştir. Bu

100 Tânk Abdulhalîm, *Tahavvulâtü'l-hareketi'l-islâmiyyi'l-mu'âsiri fî mısır*, <http://www.tawhed.ws/r?i=s8n3n4ns>, erişim tarihi: 04.06.2014; Muhammed Gazâlî, *el-İslâmu'l-mufterâ 'aleyhi*, Dâr-u nahdat-i mısır, Kahire 2005, s. 29; İbrâhîm el-Hudeybî, *el-Farg-u beyne hasane'l-bennâ ve seyyid kutubi ke'l-fargi beyne's-silmi ve'l-harbi*, <http://www.onislam.net/arabic/islamyoon/opinions/122449-2010-01-09%2013-19-14.html>, erişim tarihi: 20.06.2015, s. 1.

101 İbrahim el-Hudeybî, *el-Farg-u beyne hasane'l-bennâ ve seyyid kutub ke'l-fargu beyne's-silmi ve'l-harb*, s. 2; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 94.

102 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, Merkezu'l-mahrûse li'l-buhûs, Kahire 1995, s. 86.

103 Hasan el-Bennâ, *Muzekkîrâtü'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 224.

104 Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 142, 143; Zekerîyyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 205.

105 Hasan Ebu Heniyye, "El-İhvânu'l-muslimûne ve's-selefiyye'l-cihâdiyye", IV. Bölüm, *Cerîdetu's-Şark*, <http://www.alsharq.net.sa/2012/07/24/408097>, 24.07.2012, erişim tarihi: 20.09.2014; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 10, 46, 108, 434; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 115; 'Abdurrahîm 'Alî, *Kırâe fî'l-Meffâti's-Sirriyye*, el-Hey'e'l-mısriyye'l-'âmme li'l-kitâb, Kahire 2011, s. 378, Ahmed Râif, *Safahâtun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 136, 139, 147; 'Abdulmunim Munîb, *et-Tanzîmu ve't-tanzîr*, Mektebet-u Medbûlî, Kahire 2009, 11, 17, 19; Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkîrâtun*, s. 60.

106 Cemâl 'İyd, *Harîtatü'l-harekâti'l-islâmiyye fî mısır*, s. 7, 10.

gurubun en önemli temsilcileri Yusuf Kardavi¹⁰⁷ (1926), Tarık el-Bişri (1933), Raşid el-Gannuşi'dir (1941)¹⁰⁸. Amerika'nın ve günümüzdeki Arap hükümetlerinin (özellikle körfez ülkeleri) tekfirci ve devrimci guruplara karşı desteklediği el-Fetih (Filistin Ulusal Kurtuluş Hareketi) ve Arap Baharı ile ortaya çıkan Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), bu tür selefiliğin en bariz örneklerinden sayılmaktadır. Mısır'da Nur Partisi, Fas'da Adalet ve Kalkınma Partisi ve Tunus'ta Nahda Partisi bu ekolün en bariz siyasi örnekleridir¹⁰⁹.

Doğrusu Hilafetin kaldırılması Müslümanların içinde tarifi mümkün olmayan bir travma yaratmıştır. 25 Mart 1924 tarihinde ilk defa Mısır'da Ezher tarafından Halife seçilmesi çağrısında bulunulmuştur. Ezher'in adayı olan Kral Fuad bu konferansa halife seçilmek ümidiyle katılan Arap liderlerinden sadece birisidir. Reşid Rıza işgal altındaki topraklarda halife seçiminin yanlış olduğunu savunmuş onu birkaç Ezher alimi de desteklemiştir. Diğer yandan, Anayasal Özgürlük Partisi'nin yanı sıra, Taha Hüseyin ve Ezher alimi Şeyh Ali Abdurrazık Mısır'da ilk defa dinin devlet işlerinden ayrıştırılması gerektiğini savunarak Hilafet kavgasını laiklik düşüncesini hayata geçirmek için büyük bir fırsat olarak görmüşlerdir. Ezher bu girişimlere şiddetle karşı çıkmış ve bu kişileri tekdir etmiştir. 1926 yılına kadar Arap liderler arasında aralıklarla yürütülen Hilafet görüşmeleri bu hadiseler yüzünden başarısız olmuş, Mısır ilk defa laikler ve İslamcılar olarak ikiye ayrılmıştır¹¹⁰.

Mısır toplumu öze dönüşü savunan sefilelerden en çok etkilenmiş toplumların başında gelmektedir. Şeyh Hıtab Sibki ve Şeyh Muhammed Faki bu akımın Mısır'daki temsilcileri olmuşlar ve 1900-1925 yılları arasında İbn Teymiyye, İbnu'l-cevzi ve Abdulvahhab'ın kitaplarının şerh edilerek öğretilmesine öncü olmuşlardır¹¹¹.

107 Yusuf Kardavi ve Hamas'ı bu tür sefilelerden gören Şengatî, bu tip İhvan'ı hem suda hem de karada yaşayabilen canlılar olarak görmüştür. Ona göre bu kişiler, ne Batı'yı külliyen reddetmiş, ne de Batı ile müttefik olan hükümetlere sırtlarını çevirmişlerdir. Ne silahı bırakmışlardır, ne de bu silahı alarak tam bir mukavemet gösterme cesaretinde bulunmuşlardır. Bkz. Ebu'l-munzir eş-Şengatî, *Hukmu'l-kurâni fî duveylâti'l-ihvân*, Menberu't-tevhîd, İndirildiği web sitesi: <http://www.tawhed.ws>, erişim tarihi: 02.08.2015, s. 7, 9.

108 M. Sait Özervarlı, "Selefiyye", *DİA*, c. 36, (2009), s. 399-402; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 54-55; İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 104; Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s.134.

109 <http://www.alaraby.co.uk/politics/2015/7/18/misr-hizb-ennur-meghib-ghum-dame-el-esker>, erişim tarihi: 07.06.2015; Bkz. Ebu'l-Munzir eş-Şengatî, *Hukmu'l-kurâni fî duveylâti'l-ihvân*, s. 13.

110 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000, 30-35; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 44-47, 149-150.

111 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 111.

Diğer yandan, Batı'nın işgaliyle tanışan ve Müslüman toplumların emperyalizmin doğrudan tehdidi altında kalarak ağır bir gerileme dönemine girdiğini kavrayarak, gelişmiş Batı ile az gelişmiş İslam dünyası arasında dostluk ilişkilerinin yenilenmesi ve aklın ön plana getirilmesini savunan modernistlerin başında ise Rifâi Tahtavî, Cemaleddin Afganî, Muhammed Abduh ve Abdurrahman el-Kevâkibî gelmektedir¹¹².

Modernistlerin Mısır'da ortaya çıkması Fransız işgaliyle tetiklenen bir durum olup, ortaya çıkış nedeni İslam alemini içinde bulunduğu çöküntüden ve geri kalmışlıktan kurtarmak ve yeni asrın modern fırsatlarıyla buna çözüm üretmektir. Özellikle Abduh'un üstünde durduğu kurtuluş reçetesi, Arap dünyasının büyük ölçüde dini merci olan Ezher'in modernleştirilmesi ve Batı'nın teknolojik sıçrayışının taassuptan uzaklaşarak takip edilmesi toplumsal ve kültürel kalkınmadır¹¹³.

Din işlerinin siyasi işlerden ayrılmasını savunan Abduh¹¹⁴, Batı'nın başarısının dini siyasetten ayırmasında olarak görmüş, bu yüzden İslamiyet'in siyasi arenadan uzak tutulması gerektiğini savunmuştur. Ancak, Mısır'da bir çok modernistin savunduğu bu husus, zamanla İslam'ın Avrupa kültürünün içinde erimesine neden olarak Batı kültürü karşısında aşağılık kompleksinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu aşağılık kompleksi ve yetersizlik duygusu da ılımlı İslam'ın ortaya çıkışını tetikleyerek Batı'nın İslam ülkelerindeki hakimiyetini ve üstünlüğünü hızlandırmayı başarmış, Batı'yı işgalci konumundan hayranlık duyulan bir kültür olma konumuna terfi ettirmiştir¹¹⁵.

Dolayısıyla, Batıların işgaliyle birlikte laiklik ve kültürel sömürüyle tanışan Arap toplumlarında İslami gurupların zuhuru hız kazanmıştır¹¹⁶. İslam dünyasında bu tarihten sonra iki ayrı İslam tipi ortaya çıkmıştır. Birinci tür İslam, devlet tarafından ve diplomatik usullerle kendisini gösterip panislamizm şeklinde ortaya çıkan ve İslamın siyasi yönünü törpüleyerek Batı ile uzlaşmacı politika içinde olan ve modern İslam adı

112 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 27.

113 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 7, 11; Abduh'u Afganî'nin fikirlerinden ayıran en önemli nokta, Afganî modernizasyonun ve ıslahın siyaset üzerinden gerçekleşeceğine inanırken, Abduh bunun eğitim ile ve toplumun bilinçlenmesiyle olacağına inanıyordu. Bkz. 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-harake'ti'l-vataniyye fi mısır 1918-1936*, s. 38.

114 Ahmed Abdurrahîm Mustafa, *Tatavvuru'l-fikri's-siyâsî fi mısır*, Ma'hedi'l-buhûsi ve'd-dirâsâti'l-'arabiyye, Kahire 1973, s. 306; Muhammed el-Behâ, *el-Fikru'l-islâmî'l-hadis-i ve silatuhû bi'l-isti'mâri'l-garbi*, Mektebet-u vehbe, 1975, s. 161; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 12.

115 İbrahim Ebu Rabî', *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 285-288.

116 Hanân Muhammed 'Abdulmecîd, *et-Tağayyuru'l-ictimâ'î fi'l-fikri'l-islâmî'l-hadis*, el-Ma'hedi'l-âlemî li'l-fikri'l-islâmî, Amerika 2011, s. 231.

altında gelişen *İlmli İslam*'dır. Bu İslam, İslam ülkelerinin liderlerinin katıldığı zirve ve uluslar arası konferanslarda, oldukça hatırı sayılı kapitallerle desteklenen gelişmiş örgüt ve kuruluşlarda ve bankalarda kendini gösterir.

İkinci tür İslam ise, *Devrimci İslam* ya da *Siyasi İslam* olup İlmli İslam türünü de Batılı düşünceden ayrı görmeyerek bunu savunan herkesi tekfir etmekte ve yeryüzünde İlahi kanunlar (Kelimetullah) resmileşene kadar cihadı farz olarak kabul etmektedir¹¹⁷. İslam'ın orjinal haline dönmesini arzulayan bu ekol, günümüzde Batı'nın katagorize etmeye çalıştığı isimlerle tanımlanmaktadır. Bu ekolü savunanları radikaller, fundamentalistler¹¹⁸ ya da muhafazakarlar ve gelenekçiler olarak tanımlayan Batı, bunu ortadan kaldırmak için ılımlı İslam'ı benimsemiş Müslüman müttefiklerle ya da modernleşmiş Müslüman liderlerle işbirliği yapmaya özen göstermektedir. Zira bu strateji, harcadığı enerjiyi daha aza indirgeyeceği gibi, aynı kimliği taşıyan kişiler aracılığı ile yürüttüğü bu savaşın meşru bir zeminde yol almasını sağlayacaktır. Bu da kendi imajının çirkinleşmesini önleyeceği gibi siyasi İslam ve ılımlı İslam arasındaki uçurumun da daha da derinleşmesine neden olacaktır. Bu uçurum ise, modern türden olsun ya da olmasın İslam'ın zayıflamasına neden olacaktır. Bu husus Batı'nın son yıllarda milyarlarca dolar bütçe ayırarak hassasiyetle üzerinde durduğu ve devasa projeler üreterek uluslar arası platformlarda yaşatmaya çalıştığı bir husus olmasının yanı sıra, ortaya çıkan cemaat ve gurupları da kendi çıkarları için kullanması için itici bir güç olmuştur.

Mısır'daki İslami zemine geri dönecek olursak, Genç Müslümanlar Cemiyeti (Cem'iyet-u'ş-şubbâni'l-muslimîn) ve Müslüman Kardeşler Cemaati Mısır'da ortaya çıkmadan önce birçok hayır cemiyetleri var olmasına rağmen Mısır siyasetiyle yakından ilgilenen hiçbir siyasi gurup ya da parti yoktu¹¹⁹. Ezher her ne kadar halka dini öğreten tek merci olsa da hükümetin ve işgalin çıkarlarına hizmet ettiği için o dönemde toplum, İslam hakkında sadece namaz kılmak, oruç tutmak ve Kuran okumaktan başka bir şey bilmiyordu. Dinde büyük bir yozlaşma ve geri kalmışlık hakimdi. Hıristiyan

117 Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, s. 22.

118 Fundamentalist terimi ilk defa Kramer tarafından 1920 yılında radikal Hıristiyanlar için kullanılmıştır. Müslümanlar için ilk defa bu terim 1979 yılında İran İslam Devrimi'nin ardından şaşkına dönen ve bunu tanımlamakta güçlük çeken Batı tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bkz. Soumia Dhar, *Understanding The Confluence Of Online Islamism And Counterpublicity*, s. 49-50, 61.

119 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 84; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 257.

misyonerler ise Kıptilerin desteğiyle¹²⁰ hükümetin ve işgalin gölgesinde Mısır halkını Hıristiyanlaştırmaya çalışıyordu¹²¹. Vefd Partisi'nin kurucusu Saad Zağlul, Afgani ve Muhammed Abduh'un talebesi bir Ezherli olmasına rağmen¹²² liberal ve laik sistemi “*Din Allah'ındır, Vatan ise herkesin*” sloganıyla Mısır'da yaymak istemiş¹²³ ancak yine de işgalin karşısında ümitsizliğe düşen halk muhafazakar sağın en çok rağbet ettiği bu partiye yönelmiştir. Oldukça dindar olan Mısır halkını o dönemde hem siyasi yönden hem de dini yönden kucaklayarak işgale ve sarayın zulmüne karşı onları çatısı altında kabul eden başka bir siyasi grup ya da parti bulunmamaktadır.

Aslında Vefd'i Vefd yapan en önemli unsur, sınırlı ya da göstermelik bile olsa Mısır bağımsızlığı için aktif bir şekilde çabalaması olmuştur¹²⁴. Ancak Vefd dahil hiçbir parti İngilizlere rağmen siyasi arenada varolamamış, Mısır'a sunulan seçimler de onların gözetiminde olduğu gibi kendi çıkarlarını gözeterek icra edilmiştir. Partiler genelde birbirleriyle rekabet ve savaş içinde olduğu için hiç birisinin öncelikleri arasında işgal yer almamıştır¹²⁵. Bu durum oldukça muhafazakar olan Mısır halkını İslami söylemler içinde olan cemaatlara ya da kişilere yöneltmiştir. Mısır'daki bu yönelişin bir eseri olarak 1927 yılında ilk defa modern bir İslami grup olarak Benna'nın da katılımıyla Müslüman Gençler Cemiyeti ortaya çıkmıştır. Cemaatin kuruluş nedeni misyonerlik ve batılılaşma faaliyetlerine karşı İslami faaliyet geliştirmek ve halkı bilinçlendirmektir. Cemiyet, Filistin meselesi hakkında konferans veren ilk dernek olmasıyla bilinmektedir. Benna bu derneğe üye olduğunu ve üyelik taksitlerini ödediğini belirtmiş ve bu dernekte birkaç defa konferans vermiş ve toplantılarına katılmıştır¹²⁶.

Özellikle selefi akımın modern bir teşkilatta tecessüm etmesine ön ayak olan bu cemiyet, halkın dini arzularını siyasi arenada seslendirdiği için Vefd'e rakip olmuştur. Müslüman Gençler Cemiyeti kendisinden bir yıl sonra kurulan Müslüman Kardeşler Cemaati'ne dini ve askeri yönünün ağır basmasıyla ilk başlarda çok benzese de zamanla

120 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 35.

121 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 13, 56, 59.

122 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 395; Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 124.

123 Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 47; Abduh'u imamı olarak gören Saad Zağlul, küçükken onun dizinin dibinde eğitim almış ve onunla birlikte ilmi makaleler yazmıştır. O da Abduh gibi İngilizlerle ve Batı ile iletişimin ıslahatlar açısından zaruri olduğunu düşünmüştür. Bkz. 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-harake'ti'l-vataniyye fi mısır 1918-1936*, s. 40.

124 Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 223.

125 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 42.

126 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 45-50; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبد الحميد سعيد>, erişim tarihi: 02.08.2012;

askeri eğitimlere daha ağırlık verilmesi ve milliyetçiliğin ön plana çıkarılmasıyla cemaatten farklı bir mecraaya kaymıştır. Öyleki bu cemiyet meyhaneleri ve pavyonları günah yuvaları olarak görerek bu mekanlara saldırılar düzenlemiştir. Bu yüzdendir ki, her ne kadar Müslüman Gençler Cemiyeti ve Vefd Partisi üniversite sahasına Müslüman Kardeşler Cemaati'nden önce inerek gençler arasında nüfuz kazanmasına rağmen, Müslüman Kardeşler Cemaati ılımlı muhafazakarlığını ön plana çıkardığı için zamanla bu iki gurubu geçmiştir¹²⁷.

1928 yılında Müslüman Kardeşler Cemaati'ni kuran Benna, yine muhafazakar olarak bilinen Müslüman Gençler Cemiyet'i dururken neden başka bir cemaat kurduğunu sözleriyle açıklamamasına rağmen¹²⁸ bunu yapmasına neden olan hususların başında, daha ılımlı bir cemaat kurma hedefinin olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan, bu iki gurup, halk ayaklanmalarını her zaman destekleyen ve krala olan muhalefetiyle bilinen Vefd'e karşı özel bir nefret besleyerek cephe almışlardır¹²⁹.

Elbetteki bu kendi içinde oldukça rekabette olan iki gurubun dini yönleri daha ağır basmaktadır. Ancak bu o dönemde her ne kadar kendileri kadar dindar olmasa da sağ cenahın en muhafazakar partilerinin başında gelen Vefd'e karşı husumet beslemelerini gerektirecek bir gerekçe olmadığı için bunun altında yatan tek nedenin rekabetten kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü cemaatin Vefd'e karşı beslediği bu kin zamanla öyle bir yoğunluğa ulaşmıştır ki, halkın ayaklanmasına ve isyanına destek çıkan Vefd'e karşı işgalci güçlere yakınlığı ile bilinen ve halk ayaklanmalarını kanlı bir şekilde bastıran Sıdkı Paşa hükümetini bile desteklemelerine neden olmuştur¹³⁰. Bu da cemaatin kendi içinde en büyük parçalanmayı yaşamasına neden olmuş, Benna'nın ölümüne kadar süren cemaat içi büyük bir kaosu da beraberinde getirmiştir.

127 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 124, 127.

128 Müslüman Gençler Cemiyeti radikalliğini günümüze kadar taşıyarak, Mübarek hükümeti devrildikten sonra seçimle başa gelen Müslüman Kardeşlerin adayı Mursi hükümetini ve icraatlarını da gayri İslami bulmuş ve reddetmiştir. Kaynak: http://www.ghorbanews.com/news.php?action=show&id=44512#.Ud7W_fnJTXA; erişim tarihi: 30.03.2014; www.alwafd.org/الإخوان-شعبيا-482939-السياسي-20%الشارع-13-تقارير; erişim tarihi: 30.03.2014; <http://www.egypttoday.co.uk/main1/20130701/108107.html>; erişim tarihi: 30.03.2014; <http://www.masress.com/search?q=مع+الرياسة+الحوار+مع+الرئاسة>; erişim tarihi: 30.03.2014.

129 Vefd'e karşı beslenen bu nefretin Vefd'in göstermelik olarak milliyetçi olmasından, İngilizlere çıkar gereği kimi zaman yaklaşmasından ve iktidara geldiği zaman verdiği vaatleri yerine getirmemesinden kaynaklanmış olması büyük bir ihtimaldir. Ancak, bütün bu olumsuz örneklere rağmen Vefd'in halk tarafından desteklenen en popüler parti olması Mısır halkının onu diğer parti ve cemaatlerden daha güçlü olarak gördüğünü göstermektedir ki bu da doğal olarak cemaat ile arasındaki rekabeti kamçulamıştır.

130 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 128-129, 181.

Ortadoğu'nun en önemli selefi akımından birisi¹³¹ olarak Müslüman Kardeşler Cemaati'ni Vahhabilikten ayıran en önemli hususu şöyle özetlemek mümkündür. Cemaat Vahhabiliğe öze dönüş sloganıyla benzeşse de, Vahhabiliğin çatışmacı üslup izlemesi, kendisinden farklı düşünenlerin malını, canını mubah görmesi ve tasavvufu reddetmesi cemaati bu akımdan ayıran en önemli unsurların başında gelmektedir. Vahhabiliğin “bozulmamış İslamiyet” çağrısını dini öğretisinin şiarı haline getiren Benna, bu çağrısını Vahhabiliğin çatışmacı ve devrimci üslubundan uzaklaştırarak ve Vahhabiliğin karşı geldiği sufilik ile zenginleştirerek oldukça yumuşak bir üslup ve hoşgörü üzerine kurulu bir metod izleyerek yapmaya çalışmıştır¹³².

Benna'nın Hasafiyye tarikatına mensup olması ve cemaati sufi yapıya benzer bir yapıda inşa etmeye çalışması onu Vahhabilikten ayıran bir diğer en önemli unsurdur. Tasavvuf ekolünün Şazili mezhebine mensup olan Hasaneyn el-Hasâfî (1848-1910) bu tarikatın ilk hocası ve kurucusudur. Oğlu Şeyh Abdulvehhab el-Hasâfî Benna döneminde bu tarikatın şeyhidir. Amelde Şafi mezhebine tabi olan Hasâfî, bidatlarla mücadele etmeyi, insanlara iyiliği emretmeyi ve kötülükten alıkoymanın üzerinde durmasının yanı sıra, gece namazları, nafil namazlar, nafil oruçlar ve zikirler gibi ibadetin her çeşidinin tatbik edilmesini teşvik etmiştir.

Hasan el-Benna 20 Nisan 1923 yılında Hasafi tarikatine girmiş ve Hasâfiyye Hayır Cemiyeti'ni kurmuştur. Hatıratında bu cemiyetin 2 ana hedefi olduğunu belirtmiştir: Birinci ana hedef, insanları iyi ahlaka davet etmenin yanı sıra haram ve bidatlarla savaşmak. İkinci ana hedef, Hıristiyan misyonerlere karşı halkı bilinçlendirmek. İlerde bu cemiyetin yerini Müslüman Kardeşler Cemaati almıştır¹³³.

Vahhabilikten sufi yönüyle farklılık gösteren cemaatin bu ekolden bir diğer ayrışma noktası hayır cemiyeti olmasıdır. Diğer yandan, Vahhabilik neredeyse sadece bidatlarla mücadele etmek üzere kurulu iken, İhvan ekolü bir hayır cemiyeti olmasının yanı sıra Eşari söylemlerle de Vahhabilikten farklılık göstermiştir¹³⁴. Reşid Rıza, Muhibbuddin el-Hatib ve Muhammed Abduh gibi selefi modernistleri kendisine rehber edinen

131 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.III, s. 52; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 120.

132 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema 'u'l-mısri ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 320-325.

133 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 17-21; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimân*, s. 100.

134 Hasan el-Benna, *er-Resâil*, PDF, s. 79, <http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/> .html, erişim tarihi: 27.09.2013; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimân*, s. 102.

Benna¹³⁵, onların İslami davette halkları muhatap almaktan ziyade elitleri muhatap almalarını yanlış bir taktik olarak değerlendirmiştir. Siyasetin ve eğitimin dinden tecrid edilmesini savunan Abduh'tan eğitimin İslamileştirilmesini savunmasıyla ayrılmıştır. Ona göre cemaat modernist yönüyle Vahhabilikten ve öze dönüş çağrısıyla da Afgani ve Abduh'tan ayrılmıştır¹³⁶. Benna, Muhammed Abduh'un ve Reşid Rıza'nın ölümünden sonra *el-Menar* dergisinde yayınlanan yarım kalan tefsir faaliyetlerini sürdürerek Abduh'un da akıl hocası olan ve kendisinin de ruhani lideri olarak tanımladığı Afgani'nin düşüncelerini idame ettirmeye çalışmıştır. Ancak, bu ikisinin akılcı-modernist söylemiyle, Vahhabiliğin katı öğretileri ve cihad çağrısı arasında sentez yapmaya çalışmıştır¹³⁷.

Hasan el-Benna Afgani ve Abduh gibi gerçek değişimin önce insanın içinde başladığını savunarak, insanın lider ya da yönetici olmadan önce iyi bir kul olması gerektiğini savunmuştur. Ona göre bir tebliğci bütün enerjisini kalpleri diriltmek ve vicdanları uyarmak için harcamalıdır. Kafir ya da isyankar bile olsa tebliğcinin görevi onları şefkatle dine davet etmek olmalıdır¹³⁸.

Müslüman Kardeşler Cemaati ilk kurulduğu dönemde Mısırda 120 hayır cemiyeti varken¹³⁹ bu sayı zamanla 1943 yılında 1000'e kadar çıkmıştır¹⁴⁰. Mısır'ın muhafazakar yapısını yansıtan bu cemiyetlerden cemaat birçok husus da ayrılmaktadır. Bu dini cemiyetler sadece hayır amacı güderken ya da katı selefilik ve sufilik öğretilerini yaymaktan başka bir amaç gütmeyen, Müslüman Kardeşler Cemaati Hıristiyanların ve laiklerin kurduğu spor ve kültür cemiyetlerine benzer bir cemiyet kurarak Mısır gençlerine sıkı bir dini eğitim vermesinin yanı sıra, bunu oldukça hoşgörülü bir üslupla

135 Servet el-Hirbâvî, *Sirru'l-ma'bed*, s. 173; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûn*, 103.

136 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 397-400; Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 124.

137 'Âmir Şemmâh, *el-İhvânu'l-muslimûne fî sucûni ve mu'tekalâti mubârek*, Muesset-u ikra', Kahire 2010, s. 54; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 113-115; Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-misrî*, Dâru'l-ensâr, Kahire 1980, s. 4; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 29.

138 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 65. Ancak Benna, bu ılımlı ve şefkatli yaklaşımını ölmeden önce terk etmiş ve cemaatin radikal üyelerini tekfir etmiştir. Bu hususa çalışmamızın son bölümde detaylı bir şekilde yer verilecektir. Bkz. Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, kitabın indirildiği web adresi: <http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t> erişim tarihi: 10.02.2013, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الاخوان_المسلمين erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

139 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 17.

140 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fî'l-muctema'i'l-misrî 1938-1945*, s. 240.

vermeye özen göstermiştir. Ayrıca, bu gençlerin fiziksel gelişimlerine de katkıda bulunmayı hedeflemiştir¹⁴¹.

Sanata ve bilime de önem veren cemaat, belirli günlerde tiyatro gösterileri düzenlemiş ve bu merkezlere doktorları davet ederek sağlık hakkında halka açık konferanslar verilmiştir¹⁴². Ülke çapında açtıkları hastane ve kliniklerle de sağlık hizmeti sunan cemaat, taşrada devriye gezen sağlık ekipleriyle büyük ün yapmıştır¹⁴³. 1944 yılında yaygın olan kolera hastalığı ile baş etmede cemaatin büyük katkısı olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Ülkenin muhtelif bölgelerine ilaç, tıbbi yardım ve doktor sevkıyatı gerçekleştiren cemaat, 230.000 sterlinlik bir bütçe ayırarak sağlık alanında büyük hizmetler sunmuştur¹⁴⁴. Diğer yandan bu cemiyetler Batı kültürünü şiddetle reddedip kendi içlerine kapanmış durumdayken, Benna cemaatini bir örgüt olarak güçlendirmek ve modernize etmek için Batılı okul ve kuruluşlardan oryantasyon almaları için üyelerini bu kuruluşlara göndermiştir¹⁴⁵.

Bu pragmatist yaklaşımı ve modern gelenekçilik anlayışı diğer dini cemaatler arasında sivrilmesine ve Mısır gençlerinin ilgi odağı haline dönüşmesine neden olmuştur¹⁴⁶. Vefd'in mavi üniformalı silahlı milisleri ile kendisinden sonra kurulan Genç Mısır gurubunun yeşil üniformalı silahlı milislerini¹⁴⁷ örnek alarak Cemaat toprak renkli üniformalı gurubunu kurmuştur. Ancak diğer guruplar silahlı milisler iken, Benna'nın kurduğu gençler gurubu izci gurubu olduğu için silahsızdır. Diğer silahlı milisler İngilizlerin bu durumdan rahatsızlık duyması yüzünden çok geçmeden devlet tarafından yasaklanıp kapatılmalarına rağmen İhvan'ın izci gurupları devlete tabi resmi bir izci gurubu olduğundan ötürü yasaklanmamıştır. Kurduğu bu izci gurubuyla Vefd'in ve Genç Mısır'ın saflarına kayan idealist ve heyecanlı gençleri kendi safına çekmek isteyen Benna, bu vesile ile bu iki gurubu zayıflatmak istemiştir. Bu taktik çok geçmeden işe yaramış, diğer guruplardan zamanla cemaate yüzlerce üye katılmıştır¹⁴⁸.

141 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 116-117; Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-âlemu'l-islâmî 1938-1945*, s. 339.

142 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1943-1945*, s. 259, 265.

143 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-mısırî 1938-1945*, s. 134-146.

144 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, Mektebet-u medbûlî, Kahire 1977, s. 112.

145 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 155.

146 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 117-118.

147 Her ne kadar devrimci bir yapıya sahip olsalar da saray Yeşil Üniformalıları Vefd'e karşı desteklemiştir. Zira saray için Vefd'den daha tehlikeli hiçbir gurup ya da parti varolmamıştır. Bkz. Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Oxford University Press Inc., New York 1993, s. 314.

148 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 125-126.

Daha geç dönemde 1933 yılında kurulan Genç Mısır (Mısru'l-fetât) örgütü yukarıda zikrettiğimiz iki tür İslam'ın devrimci olanına örnek gösterilebilir. Müslüman Kardeşler Cemaati'ne yapı ve ideolojik açıdan en çok benzetilen örgüt olması nedeniyle Vefd'den sonra cemaatin en çok rekabet içinde olduğu gurup olmuştur. Hemen hemen aynı çizgide seyrettikleri Genç Mısır ile birleşmemiş olmaları kimi zaman tuhaf bulunsa da iki tarafın bir araya gelmemesindeki en önemli etken rekabetin yanı sıra izlenilen yöntem ve prensiplerdeki farklılıklardır. Benna, Genç Mısır'ın işgal güçlerine karşı gerçekleştirdiği silahlı saldırılara, suikastlere ve ülke çapında yaygınlaşan meyhane ve fuhuş yuvalarına karşı yaptığı baskınlara karşı olduklarını *en-Nezir* gazetesinde defalarca dile getirerek bunun kanunları hiçe saymak olduğunu dile getirmiştir¹⁴⁹. Bir diğer ayrışma nedeni hatta husumet konusu da Benna Arap Birliğini desteklerken, Genç Mısır örgütü hiçbir zaman bu birliği desteklemediği gibi, Arap liderlerini Avrupa'nın kuklası olarak görmüş, Filistin davasını sekteye uğratan asıl kişilerin onlar olduğunu savunarak onları her fırsatta sert dille eleştirmekten çekinmemiştir¹⁵⁰. Zamanla kızışan rekabet ve huzursuzluk karşılıklı casus faaliyetleri ile zirve yapmıştır. Bu casuslar aracılığı ile her iki taraf diğerine istihbarat hususunda daha güçlü olduğunu ispat etmeye çalışarak birbirlerine göz dağı vermeye çalışmıştır.

Genç Mısır örgütünün daha milliyetçi ve radikal duruşunun cemaatin ılımlı, barışçıl ve daha dindar kimliğiyle çatıştığı bir gerçek olsa da¹⁵¹, yine de Benna'nın birleşme yolunda istekli olmaması cemaat içi birçok kişiyi huzursuz etmiştir. Bunların birçoğu Benna'yı dini kaygılar açısından yeterli bulmadıkları için cemaatten ayrılarak Muhammed'in Gençleri (Şebâbu Muhammed) adlı gurubu kurarken, Cemal Abdunnasır, Enver Sedat, Hüseyin Şafii ve 1952 Hür Subaylar devrimini yapan ordu mensupları gibi cemaati uzlaşmacı bulan bir çok kişi de cemaatten koparak hamaset ve milliyetçilik duygularının ağır bastığı bu guruba üye olmuştur¹⁵².

İlımlı gördüğü Ezher'e karşı da cephe alan Muhammed'in Gençleri, siyasi hususlarda ve kadın meselelerindeki tutumu hakkında Ezher'i ve Müslüman Kardeşler Cemaati'ni

149 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 27.

150 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون وحزب مصر الفتاة>, erişim tarihi: 05.06.2012.

151 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-misrî 1938-1945*, s. 255.

152 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون وحزب مصر الفتاة>, erişim tarihi: 25.11.2014; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 277.

şiddetle eleştirerek halkı bu yönde bilinçlendirmeye çalışmıştır¹⁵³. Bu oldukça muhafazakar ve radikal olan gençler daha sonra *Cihad Risaleleri* ve *Yoldaki İşaretler* gibi eserleriyle ileride devrimci guruplara ilham verecek olan *Kutupçular* ekolüne katılmışlardır¹⁵⁴.

Aslında Benna, bu konu hakkındaki merak edilenlerin hepsine şu sözleriyle cevap vermeye çalışmıştır.

“Birçok kişi Genç Mısır ile birleşmemizi arzulamaktadır. Şüphesiz bu çok güzel bir duygudur. Birlik ve dayanışma içinde olmaktan daha güzeli yoktur elbet. Ama bazı şeyler vardır ki onun hakkındaki son sözü zaman söyler. Genç Mısır’da birçok kişi İhvan’ı diğer bütün işleri bırakarak sadece tebliğci olarak görmek isteyenler vardır. Müslüman Kardeşler Cemaati’nde de birçok kişi Genç Mısır’ın henüz dini olarak olgunlaşmadığı ve bu yüzden de yeterli olamayacağı görüşündedir. O halde bırakalım zaman versin kararını¹⁵⁵”.

Doğrusu, Genç Mısır’ın dindar bir örgüt olmasına rağmen oldukça hamasetli ve radikal çizgisi Benna’yı korkuturken, Benna’nın da barışçıl ve statükocu duruşu hiçbir zaman bu örgütün hamaset duygusunu tatmin edecek düzeyde olmamıştır. Bu ayrışma iki gurubun bir araya gelmesini her zaman engelleyici bir etken olmuştur. İlerleyen dönemlerde bu uzaklaşma yerini rekabete dönüştürmüş, gözünün üstünde kaşın var dercesine her iki taraf bahaneler üreterek birleşmeye yanaşmamışlardır. Ancak her iki taraf bu ayrılıktan duyduğu rahatsızlık nedeniyle ya da belki de sırf kamuoyuna “ben istiyorum ancak karşı taraf istemiyor” demek için sık sık karşılıklı ziyaretlerde bulunarak birbirlerinin mekanlarında hutbeler ve konuşmalar yapmışlardır¹⁵⁶.

Benna’nın hareketi bütün bu gurupların ve partilerin içinde yukarıda zikrettiğimiz birinci tür İslam olan *İlmli İslam*’a örnek gösterilebilir bir cemaat olmuştur. Benna hiç bir zaman şiddet yöntemini ya da zorba devrim gücünü desteklememiş, buna çağrıda bulunan ya da bu yolda ilerleyen hiçbir kişi ve gurupların cemaatin içinde bulunmasına izin vermediği gibi, Genç Mısır gibi Mısır’da radikalliğiyle ün yapmış guruplarla da adının yan yana anılmasını istememiştir. O, laikleştirilmeye çalışılan Mısır’ın dini

153 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu’l-muslimûne*, c. II, s. 176.

154 ‘Ali ‘Aşmâvî, *et-Târîhu’s-sirri licemâ’ti’l-ihvâne’l-muslimîn*, s. 69.

155 Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 99, 139.

156 Ahmed ‘Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga’l-hurûf*, s. 167-170.

değerlerini kaybetmemesi yolunda cemaatini tek kurtuluş ümidi olarak gördüğü için bu uğurda her türlü fedakarlığı ve tavizi vermeye razı olmuş ve bunun için kerhen bile olsa hükümetlerle ve İngilizlerle ılımlı ve barışçıl bir yol izlemeye¹⁵⁷ gayret göstermiştir. Zira Benna'ya göre havas uğruna avam feda edilebilirdi ve havas olarak gördüğü cemaati için her türlü fedakarlığı yapmak emaatinin bekası için gerekiyordu. Örneğin en büyük hasmı olan Vefd hükümeti ile yıllarca kerhen bile olsa barışçıl yaşamaya¹⁵⁸ ve SıdkıPaşa hükümeti gibi kan emici olarak bilinen bir hükümetle bile mecburen uzlaşma içinde olmaya gayret göstermişken¹⁵⁹ birilerinin bunu riske atmasına asla izin vermek istememesi cemaatinin bekasını her şeyin üstünde gören bir lider için oldukça doğal bir tutumdur.

Ancak Benna'nın ölümünden sonra bize göre "kraldan çok kralcı" olan bir tutumun sahibi olan cemaat mensupları, Benna'nın bu barışçıl ve pragmatist yanını radikal bir imajla değiştirme yoluna gitmişlerdir. Halbuki Benna, her ne kadar söylemlerinde her zaman radikal bir çizgide seyretse de, eylem aşamasında ılımlı ve barışçıl çizgisinden hayatı boyunca hiçbir zaman sapmamıştır. Ancak elbette ki bu eylemde izlediği ılımlı ve uzlaşmacı tutumu cemaat içi huzursuzluğa ve parçalanmaya neden olduğu gibi Benna'nın ne gelenekçileri memnun edebilmesine ne de modernistlerin gözüne girmesine olanak vermiştir. Benna'nın söylemde radikal ancak eylemde ılımlı İslam'ı yaşatan sentez çabası, geçmişin fihri ve kelami dogmasıyla modern çağın gereklilikleri arasında sıkışmasına neden olmuştur. Bu da bir yandan siyasi İslam'ın radikal gurupların eline geçmesine olanak verirken, liberal ve modern İslam'ın Mısır'daki oluşumuna katkı sağlamıştır.

157 Hasan el-Bennâ, *er-Resâil*, s. 142, 143.

158 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'iye*, s. 225-232; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 300; Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 28-30; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. VI, Merkezi'l-mahrûse, Kahire 1994, s. 39; Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihî", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 24/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/c/ca/Image00017.jpg>; erişim tarihi: 20.05.2013;

159 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 365, 369, 375; Târik el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî musra 1945-1953*, s. 62; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasan el-bennâ*, s. 25; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 32; Târik el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî musra 1945-1953*, s. 179; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 214; Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgifu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fî musra hilâle sittine 'âmen*, (Rapor numarası: F.O.53289, J 1330-39-16, Bowker-Bevin, Cairo, March 15, 1946, No: 380; F.O. 69277, J 6564-68-16, Andrews-Scott, Cairo, Oct. Ist, 1948), s. 110, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxse4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.

Ancak burada şunun da altını çizmek gerekir ki, tezimizin araştırma merkezine oturttuğu Benna'nın eylem ve söylem arasındaki farklı tutumu cemaat içi kafa karışıklığına ve kopmalara neden olsa da cemaatin hızla yayılmasını engellememiştir. Zira bu tutumu sadece cemaatin fikri ve İslami açıdan belirli olgunluğa ulaşmış mensuplarını rahatsız etmiş, bu rahatsızlık büyük kırılmalara ve cemaat içi kan kaybına neden olsa da halkın büyük bir kesiminin desteğini her zaman almıştır. Bunun altında yatan en önemli iki hususu zikretmek mümkündür:

Birinci neden işgalin getirdiği umutsuzluk, dini açlık, siyasi istikrarsızlık halkı öze dönüş çağrısı yapan cemaati ve diğer bütün İslami cemaatleri Nuh'un gemisi gibi görmelerine neden olmuş, tarihte yaşanan ihtişamlı günlere duyulan özlemlerle birlikte bu arzu siyasi bir umut haline dönüşmüştür. Her ne kadar eyleminde sivri ve radikal çıkışlardan uzak dursa da Benna, müthiş bir hitabet yeteneğine sahip olması sayesinde basılı yayın ve konferanslarıyla Mısır toplumunun muhafazakar kesiminin en çok desteklediği lider olmuştur.

İkinci neden ise Vefd partisi gibi büyük bir nüfuzla sahip milliyetçi bir partinin bile siyasi ve ekonomik imtiyazlar peşine düşmesi ve Batılı düşünceye sahip elitlerin ve diğer partilerin laik söylemlerinin işgale karşı çare üretmekte yetersiz kalması siyasi alanda büyük bir boşluğun ortaya çıkmasına neden olarak halkın çareyi İslami cemaatlerde aramasına neden olmuştur. Genç Mısır ve Muhammed'in Gençleri gibi İslami gurupların radikalliği ve gözü karalığı halkı tedirgin ederken, Benna'nın daha temkinli, barışçıl ve yumuşak tutumu cemaatin daha geniş kitlelere ve farklı sosyal tabakalara nüfuz etmesini sağlamıştır. Böylelikle 1930-1940 yılları cemaatin zirveye doğru koşar adımlarla tırmandığı yıllar olmuştur.

Elbette Filistin meselesinde ciddi yardım kampanyaları düzenlemesi cemaati diğer cemaatlerin ve kuruluşların da önüne geçirmiştir. Bu durum Ali Mahir Paşa gibi birçok hükümetin dikkatini çekmiş, cemaatin bu büyük sıçrayışı karşısında onu destekleyerek halkın da desteğini kazanmak istemiştir. Bu desteğin bir yansıması olarak cemaat hatırı sayılır şekilde ülke çapında hızla yayılmıştır. 1934 yılında sadece 50 şubesi olan

cemaat, 5 yıl içinde 500 şube ile diğer bütün İslami cemaatlerden daha fazla başarı kazanmıştır¹⁶⁰.

Cemaatin Ezher ile ilişkisini özetlemek gerekirse, her ne kadar Brynjar Lia Benna'nın Ezher ile ilişkisinin her zaman rekabet ve gergin olarak seyrettiğini savunsa da¹⁶¹, Mitchell, Beyyumi ve cemaatin kendi kaynaklarına göre Benna'nın Ezher ile ilişkisi her zaman iyi olmuştur. Bunun nedeni olarak Benna'nın Ezher'i İslamiyetin kalesi olarak gördüğü için onu desteklemeyi İslamiyet'in izzeti ve şerefi olarak adletmesinden kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Özellikle de cemaatin kaynaklarında cemaatin genel merkezinde Ezher'deki alimlerle irtibat içinde olması için özel bir birim açtığı ve bu birimin Ezher'den en az üç alimle istişare komisyonu oluşturduğu belirtilmiştir. Bu komisyon cemaatin fikri açıdan danışmanlığını yapmış ve cemaatin fetvaları bu komisyonun denetimi dahilinde yayınlanmıştır. Gazete ve dergilerinde de Ezher alimlerinin makalelerine yer veren cemaat, Ezher'i İslam dünyasının taklidi mercii (lideri) olarak görmüştür¹⁶².

1.2.2. Partiler

Mısırlılar parlamenter sisteme yakın bir sistemle ilk defa 1837 yılında Mehmet Ali Paşa döneminde tanışmışlardır. Doğrusu Mehmet Ali Paşa bir Arap olmamasına rağmen, asırlar sonra Mısır'ın Arap kimliğini Mısırlılara iade eden ve Mısır'da modern dönemi başlatan kişi olmuştur¹⁶³. Mehmet Ali Paşa Avrupa'daki anayasalara özenerek meşhur siyasetnamesini yayınlamış, bununla Mısır'da ilk defa modern anlamda bir siyasi program geliştirmiştir. Ardından toplumun ileri gelenlerinden oluşan bir meclis kurmuş ve bu meclis üyeleriyle devlet meseleleri üzerine istişare yoluna gitmiştir. Ancak son sözü ve kararı kendisinde mahfuz kılmıştır.

160 Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, s.19, 22; Sarayın bir numaralı müttefiği olan Ali Mahir, sarayın bir numaralı düşmanı ve rakibi olan Vefd'e karşı cemaati destekleyerek bununla onu zayıflatmak istemiştir. Bkz. Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 126-127.

161 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 310.

162 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-misrî 1938-1945*, s. 227; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 304; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1943-1945*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşri'l-islâmiyye, Kahire 2005, s. 31; Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî* 1928-1938, s. 311-317;

[http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=\(الحلقة الأولى\)-الإخوان المسلمون والأزهر الشريف](http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=(الحلقة الأولى)-الإخوان المسلمون والأزهر الشريف),

[http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=\(الحلقة الثانية\)-الإخوان المسلمون والأزهر الشريف](http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=(الحلقة الثانية)-الإخوان المسلمون والأزهر الشريف), erişim tarihi:

20.02.2015; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s.262.

163 Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 22-23.

Onun ölümüyle birlikte bu sistem bir süreliğine duraksa da, 22 Ekim 1866 tarihinde Hidiv İsmail Paşa döneminde¹⁶⁴ yeniden bu sistem Avrupa'daki versiyona tekabül edecek şekilde devreye girmiş ve üç yılda bir seçilen ve 75 kişiden oluşan bir parlamenter sistem kurulmuştur. Halkın seçtiği bu kişiler toprak ağalarından ve toplumun ileri gelenlerinden oluşmuştur. Ancak tıpkı Mehmet Ali Paşa döneminde olduğu gibi bu meclisin de görevi sadece fikir beyan etmektir, son kararı yine Hidivler vermiştir. 1879 yılında başa geçen Hidiv Tevfik Paşa bu meclisi feshetmiş ve halkın ve subayların başlattığı büyük ayaklanmalara rağmen meclis 1880 yılına kadar devam etmiştir.

Arabi Paşa'nın 1882 yılında başına geçtiği bu ayaklanmalar Mısır Hidiv'i Tevfik Paşa'nın 1882 anayasasını ilan etmesine neden olmuştur. Bu anayasada ilk defa halk tarafından seçilen kişilerin kanun yapıcı olma özelliklerinin yanı sıra, dokunulmazlıklarının olması ve sınırsız fikir özgürlüğüne sahip oldukları yer almıştır. Bakanlıkların da varolduğu bu anayasada meclis bakanlıklara gensoru teklifinde bulunabilme hakkına sahip olmuştur. Ancak elbette ki bu durumdan hoşnutsuz olan İngilizler, Mısır'ı işgal edince bu anayasayı kaldırmış ve 1883 yılında kendi anayasalarını yürürlüğe koyarak meclisin yetkilerini sınırlandırmıştır.

Bu durum 1919 yılındaki halk ayaklanmasına kadar devam etmiş ve parlamento defalarca İngilizler tarafından feshedilmiş ve meclis göstermelik olarak tutularak bütün yetki İngilizlerin yönlendirdiği Hidivlere bırakılmıştır. 1919 yılındaki büyük halk ayaklanmasının ardından İngilizler 28 Şubat 1922 tarihinde Hidivliği kaldırarak krallık sistemini getirmiş ve 1923 yılında yeni bir anayasa düzenlemesi yapmıştır. Meclisin yetkileri genişletilmiş gibi gözükse de kral bu anayasa ile daha da güçlenmiş¹⁶⁵, yasama ve yürütme organlarında yine son sözü söyleyen merci olmuş ve istediği zaman meclisi feshetme ve başbakanı atama yetkisine sahip olmuştur. Bu anayasa diğer anayasalar gibi sadece halkı ezmenin yeni bir versiyonu olmuştur. 1952 Hür subaylar devrimine kadar İngilizler her zaman kralın ve parlamentonun da üstünde bir merci olarak ultimatom

164 Süveyş Kanalı bu dönemde açılmış ve Mısır hızlı bir borçlanmaya ve yabancı sermayenin denetimi altına girerek İngilizlerin hakimiyetine girmeye başlamıştır. Bkz. Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quiet Revolution*, s. 24.

165 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 314.

vererek çıkarlarını koruyan kişileri başa getirme yetkisini ellerinde bulunduran yegane merci olmuşlardır¹⁶⁶.

1918 tarihinde Vefd Partisi kurulana kadar Mısır toplumunda ciddi nüfuza sahip bir parti bulunmamış, ufak çapta çalışan partilerin mensupları zamanla Vefd partisine geçtiklerinden ötürü diğer partiler iyice zayıflamıştır. Vefd dahil partiler hakkında şunu genellemek mümkündür; halkın değil her zaman kendi çıkarlarının peşinde koşmuş ve kapitalizmi en ön saflardan icra etmişlerdir. Bu partilerin ciddi programları olmadığı gibi, her biri belirli ideolojilerin değil belirli kişilerin istekleri doğrultusunda işlev görmüştür. Doğrusu, bu partilerin yaptıkları en büyük hata, İngilizlerin denetiminde ve işgali altında sembolik bir bağımsızlığın ve güdümlü bir hukuk devletinin peşinde koşmaları olmuştur¹⁶⁷.

Mısır'ın belli başlı partileri şunlardır:

1.2.2.1. Ümmet Partisi (Hizb'ul-umme) 1907-1914

Daha çok aristokratlardan oluşan parti, Mustafa Kamil'in 1895 yılında İngiliz sömürgesine karşı başlattığı bağımsızlık hareketini benimsemiş Mısır'ın ilk milliyetçi partisidir¹⁶⁸. Ancak Mustafa Kamil şiddetle İslam Birliği'ni desteklerken, parti bu birliğe karşı çıkmıştır¹⁶⁹. Abduh'un fikirlerinden çok etkilenen ve aynı zamanda bir hukukçu olan Ahmed Lutfi Seyyid partinin kurucusudur. Modernizasyon hareketinin ve milliyetçiliğin sıkı savunucularından olan Lutfi, 1907 yılında çıkardığı *el-Cerîde* gazetesi ile hem II. Abdülhamid'in ümmetçilik çağrısına karşı savaş açarak Mısır'da ilk defa Mısır milliyetçiliğini ortaya atmış, aynı zamanda da “*Mısır Mısırlılarındır*” sloganını yaymaya çalışmıştır. Kendisiyle aynı dönemde kurulan Özgür Vatan

166 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ دستور مصر>, erişim tarihi: 06.06.2015; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 219-220; <http://www.aljazeera.net/knowledgegate/books/2011/11/4/التاريخ-الدستور-ي-المصري>, erişim tarihi: 06.06.2015; <http://www.shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=09022015&id=75621613-e5d3-431f-b0a1-a7f550acfb71>, erişim tarihi: 06.06.2015.

167 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 218.

168 'Abdurrahmân er-Râfi'î, *Muzekkirâtî 1889-1951*, s. 85; Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 17.

169 Ümmetçiliği savunan İslam Birliği'ne karşı olmasına rağmen bu partinin *Ümmet* adını alması kanaatimizce *Mısır Ümmeti* ya da *Arap Ümmeti*'ni savunduğu içindir.

Partisi'nden İslam Birliği'ni reddetmesiyle ve İngilizlere karşı daha uzlaşmacı ve barışçıl tutumu benimsemesiyle farklılık göstermiştir¹⁷⁰.

Lutfi Seyyid, 1908 yılında Mısır Üniversitesi'nin açılmasına ön ayak olmuş ancak üniversite 1928 yılında Kral Fuad üniversitesi adını alarak devlet üniversitesi olmuştur. En fazla yedi sene süren bu parti I. Dünya Savaşı'yla birlikte kapanmıştır. 1918 yılında Vefd Partisi lideri Saad Zağlul'u destekleyen Lutfi, daha sonra Sıdkı Paşa döneminde eğitim bakanı, dış işleri bakanı ve ardından da başbakan yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur¹⁷¹.

1.2.2.2. Özgür Vatan Partisi (el-Hizbu'l-vatani'l-hurr) 1907-1953

Mustafa Kamil'in kurduğu bu parti Mısır'da kurulan ikinci en eski partidir. Gelenekçi ve muhafazakar bir parti olmasının yanı sıra milliyetçi hareketi Mısır'da başlatan parti olarak öne çıkmıştır. Bu hareketi elbetteki işgale karşı Osmanlı hilafetinde kalmak şartıyla başlatmıştır¹⁷². Halk tarafından büyük destek gören parti, çiftçi kesimin desteğini 1919'da Mısır Osmanlı'nın hakimiyetinden çıkana kadar kazananamamış, daha çok şehirlilerin ilgi odağı olmuştur. Bunun en büyük nedeni, çiftçilerin işgal döneminde vergilerin azaltılmasıyla daha uygun koşulları elde etmeleri olmuştur.

I. Dünya Savaşı'nın ardından Mısır'ın Osmanlı'dan tamamen kopmasıyla birlikte bu partinin de popülaritesi azalmıştır. Mısır'ın artık reddedilemez bir gerçeği olan İngiliz işgali ile yüzleşmesi gerektiği ve bu işgalden ancak İngilizlerle müzakere ile kurtulabileceğine olan inancı, halkın çoğunu bu süreci reddeden Vatan Partisi'nden koparmıştır¹⁷³. Diğer yandan, Vefd partisinin lideri Saad Zağlul'un başlattığı halk ayaklanmalarının da hız kazanmasıyla parti içinde ciddi dağılmalar başlamış, çoğu Vefd partisine geçmiştir. Bu tarihten sonra renk değiştiren parti saray elitlerinin partisi olmuş,

170 Cum'a Emîn Abdalzâz, *el-İhvânu ve'l-muctema 'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, Dâru't-tevzî-i' ve'n-neşri'l-islâmiyyi, Kahire 2003, s. 36-38; 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-haraketi'l-vataniyye fî misr 1918-1936*, s. 32, 37, 42, 44.

171 <http://today.almasryalyoum.com/article2.aspx?ArticleID=202150>; erişim tarihi: 28.02.2014; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 124.

172 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 124; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 394; Muhammed Moro, *el-Haraketu'l-islâmiyyetu fî misra (1928-1993)*, s. 70.

173 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-haraketi'l-vataniyye fî misr 1918-1936*, Mektebet-u medbûlî, Kahire 1983, s. 35-36.

1952 yılı Hür Subaylar Devrimi'nde ise devrimi destekleyerek hayatta kalmaya çalışmıştır¹⁷⁴.

1.2.2.3. Vefd Partisi (1918-1953)

Demokratikleşme hareketinin öncülerinden olan Vefd Partisi Mısır'ın en nüfuzlu partisi sayılmıştır. Bunun nedenlerinin başında krala açık şekilde muhalefet etmesi gelmektedir. Bir diğer etken ise üniversite öğrencilerinin özellikle de Ezher öğrencilerinin onu desteklemesi ve halkı bu yönde bilinçlendirerek halk ayaklanmalarında Vefd'in başı çekmesi yer almaktadır. Mavi üniformalı silahlı milislerine her yıl binlerce öğrenci katılarak silah eğitimi almıştır¹⁷⁵.

Vefd 1940'ların sonuna kadar Mısır çapındaki bütün halk ayaklanmalarının ve hareketlerinin en etkili partisi olmuştur. Ezher mezunu olan ve Cemaleddin Afgani'nin talebesi olan Saad Zağlul¹⁷⁶ bu hareketin ve partinin kurucusu ve öncüsüdür. Parti 1923 anayasası kabul edilmesinden itibaren 1952 devrimine kadar bütün seçimlerde birinci parti olarak bazen tek başına bazen ise diğer partilerle koalisyon hükümetlerini kurmuştur. İngilizler ve sarayla birlikte Mısır siyasi hayatını belirleyen en önemli aktör olmuş ancak Cemal Abdunnasır dönemiyle birlikte siyasi hayata veda etmiştir¹⁷⁷.

Vefd partisinin en önemli özelliği muhalefet konumundayken her zaman halk ayaklanmalarını desteklemesi ancak hükümetin başına geçtiğinde bu tutumundan vazgeçmesidir. Bu yüzden halk her seferinde desteklediği bu partinin arkasında sonuna kadar duramamış, ne gelişle âbad olmuş, ne de gidişinden üzüntü duymuştur¹⁷⁸. Vefd iktidar koltuğuna oturana kadar desteklediği halk ayaklanmalarını iktidar koltuğuna oturduğu andan itibaren göz ardı ederek İngilizleri hoşnut etme çabasına girmiştir. Onu buna iten en önemli neden ise iktidar koltuğunda daha uzun süreli kalabilme arzusudur. Bunu her ne kadar biliyor olsa da, yine de halk kendi direnişlerini kısa süreli

174 Abdulvahhab el-Kiyâlî, *Mevsû'atu's-siyâse*, c.II, el-Muessetu'l-arabiyye, Beyrut 1981, s. 530; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 23; Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 207.

175 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 13.

176 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 395. Ezherli olması ya da Afgani'nin talebesi olması onun laik bir kişilikte olmasını engelleyememiştir. Kumar bağımlısı olan ve bunun yüzünden ailesini çok üzdüğünü ve büyük paralar kaybettiğini ifade eden Zağlul, tıpkı Taha Hüseyin gibi Ezherli bir laiktir. Bkz. Saad Zağlul, *Muzekkirât-u saad zağlul*, c. VII, Tahkîk-u Abdulazim Ramadân, el-Heye'l-mısıriyye, Kahire 1996, s. 22, 143.

177 Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, s. 5.

178 Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 15.

destekleyen herkesin arkasında olmuştur. Zira işgalle tek başına baş etmenin mümkün olmadığını bilen halk, verdiği sözleri defalarca bozan Vefd ile zaman içinde adeta çıkar ilişkisi içinde olmuş, direnişlerini desteklediği müddetçe onu desteklemiştir.

1937-1938 yılları arasında Nahhas Paşa ve Mukrim Ubeyd ile Ahmed Mahir Paşa ve Mahmud Nukrâşî Paşa arasında ihtilaflar zuhur etmiştir. Ahmed Mahir ve Nukrâşî Paşa diğer partilerle tek bir çatı altına toplanmayı öngörürken, Nahhas Paşa ve Mukrim Ubeyd buna karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Nahhas Paşa Ahmed Mahir'i ve Nukrâşî Paşa'yı partiden azletmiştir. Saad Zağlul'un adına istinaden kurdukları Saad partisine daha sonra Mukrim Ubeyd de katılmış ancak bu parti hiçbir zaman Vefd'in yakaladığı başarıyı yakalayamamıştır. 1953 yılında diğer partiler gibi o da Nasır'ın hışmına uğramış ve kapanmıştır¹⁷⁹.

1.2.2.4. Anayasal Özgürlük Partisi (Hizb'ul-ahrâri'd-destûriyyîn) 1922-1953

Vefd Partisi'nden kopan toprak ağalarının kurduğu bir partidir. Aslında aristokratların partisi olan Ümmet Partisi'nin bir uzantısıdır. 1922 yılında Adli Yeken'in başkanlığını yaptığı parti Vefd partisinin hasmıdır ve saray yanlısıdır. İngilizlere olan yakınlığı ile bilinen bu parti her ne kadar halk tarafından seilmeyen bir parti olsa da Taha Hüseyin gibi laik düşünürlerin de üye olduğu elit tabaka tarafından desteklenen bir partidir¹⁸⁰. İşgalci İngilizler üzerinden Avrupa ile iyi ilişkiler geliştirilmesi gerektiğini savunan bu partiyi daha çok Batılılaşmayı destekleyen burjuva kesimi desteklemiştir¹⁸¹.

Özetlemek gerekirse, bu partilerin çoğu burjuva ve elit kesimin elinde olduğu için halkın isteklerine karşılık verememiş ve o dönemlerde neredeyse yarısından çoğunun okuma yazma bilmeyen Mısır halkının eğitimsizliğine ve ekonomik sıkıntısına bir çare üretememiştir. Bu da halkı farklı arayışlar içine iterek zamanla İslami hareketlerin popüleritesini artırmıştır.

179 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 40-41; Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 15.

180 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 41.

181 Taha Hüseyin aslen Ezherli bir alim olup, önce Vefd partisine, ardından Anayasalcılara ve daha sonra da bir dönem Müslüman Kardeşler'e sempati duyduktan sonra solcu guruplara katılmıştır. Kaynak: Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, Dâru'l-fikri'l-islâmî, Kahire 1994, s. 124-125; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsu'n sana 't-i'târîh*, c.I, s. 239.

BÖLÜM 2: TEŞKİLAT YAPISI VE İŞLEYİŞİ İLE İLGİLİ İHTİLAFLAR

Müslüman Kardeşler Cemaati'nin ilk lideri olan Hasan el-Benna döneminde vuku bulan hadiseleri ikiye ayırmak, bu hadiselerin ortak noktasını anlamak açısından önemlidir. Bu bölümde cemaat içi ilk ihtilafları ele alacağız. Daha çok idari ve mali meselelerde ortaya çıkan bu ihtilafların nedenlerini ve saiklerini ele almadan önce cemaatin kuruluşu, idari yapısı, üye portföyü, eğitim sistemi ve mekanizmasının yanı sıra, cemaati Mısır'daki en güçlü cemaat haline getiren etkenleri ele almak uygun olacaktır.

2.1. Teşkilatın Kuruluşu, Şube Yapısı ve Gelişimi

14 Ekim 1906 yılında Mahmudiyye'de doğan Hasan el-Benna, 4 erkek 2 kız çocuğu olan Ahmed Abdurrahman el-Benna'nın en büyük oğludur. Babası fıkıh alimi olup aynı zamanda baba mesleği olan saatçilikle uğraşmıştır. Benna dini bir ilkokul olan Reşadiye medresesinden 12 yaşında mezun olduktan sonra ortaöğretimine devam ederken aynı zamanda hafızlık yapmıştır. Buradan mezun olan Benna, Ezher üniversitesinin lisesi yerine öğretmen lisesini tercih etmiştir. Ezher üniversitesinde okumak daha uzun bir süreç olduğu için bir an önce çalışma hayatına girmek isteyen Benna'nın tasavvufa yönelişi lise sıralarında başlamıştır¹⁸².

Tebliğci karakteri erken yaşlarda beliren Benna, okul öğretmeninin kurduğu *Haramları Yasaklama Cemiyeti*'nin (Cem'iyet-u men'i'l-muharramât) hamasetle çalışan öğrencilerinden olmuş ve haram işleyen ya da ibadetlerini aksatan insanlara ya da kurumlara uyarı mektuplarını diğer çocuklarla birlikte taşıyarak küçük yaşta tebliğciliğe başlamıştır. Okul çağlarında işgal aleyhine daha cesur adımlar atan Benna, okul arkadaşlarıyla birlikte işgal aleyhine grevler yapmış, hamaset şiirleri yazmıştır¹⁸³.

İmam Gazali'nin en faydalı şeyin ibadet olduğu ve rızık kazanmak haricinde insanın başka hiç bir şeyle uğraşmaması gerektiği öğretisi Benna'yı her ne kadar üniversite eğitiminin ve diplomaların bile şeytani olduğu düşüncesine bir süre itse de, liseyi

182 Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quiet Revolution*, s. 40.

183 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'iyeh*, s. 15; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 180.

bitirince öğretmen olarak atanmaktan vazgeçerek yüksek eğitimini Daru'l-ulum'da yapmaya karar vermiştir¹⁸⁴.

O dönemde Mısır'da iki tane ilahiyat fakültesi vardır. Biri Ezher diğeri de Daru'l-ulum'dur. Ezher lisesinden mezun olanlarında rağbet ettiği Daru'l-ulum'un aksine Ezher'e sadece Ezher lisesi mezunlarını kabul etmektedir. 1873 yılında kurulan Daru'l-ulum 972 yılında kurulan Ezher üniversitesinden sonra ilahiyat alanında hizmet veren ikinci üniversite olmuştur. 1946 yılında Kahire Üniversitesi'ne ilhak edilerek ilahiyat fakültesine dönüşmüştür¹⁸⁵.

Benna üniversiteden mezun olduktan sonra hükümet tarafından İsmailiye şehrine öğretmen olarak atanmıştır. İsmailiye şehri Süveyş kanalıyla birlikte ortaya çıkan bir şehir olup, Süveyş Kanalı'na ait şirketlerin ve fabrikaların bulunduğu ve Süveyş kanalının bir parçası olan Timsah Göl'ünün kıyısında olması hasebiyle İngiliz, İtalyan ve Fransızların çoğunlukta olduğu bir şehirdir¹⁸⁶. Yabancılar halkın zengin tabakasındandır ve oturdukları evlerin tamamı oldukça lüks evler ya da köşklere olmaktadır. Süveyş Kanalı'nı yöneten İngilizlerin kurduğu şirket, aynı zamanda İsmailiye şehri dahil kanalın çevresindeki bütün şehirlerin su, elektrik, temizlik ve belediyelerin yürütmekte olduğu bütün hizmetleri hükümetten bağımsız şekilde kendileri yönetmektedir¹⁸⁷.

Sokak isimleri, trafik işaretleri ve her şey yabancı dilde yazılan İsmailiye şehri adeta o dönemde Avrupa'nın bir eyaletidir¹⁸⁸. Mısır'ın yerli halkı adeta ikinci sınıf vatandaş kabul edilip birinci sınıf olan işgalcilerin hizmetlisi ve kölesi konumundadır. Halk o kadar fakirdir ki bazıları İngilizler ve Fransızların çöpe attıklarını toplayarak geçinmektedirler. Mısır hükümetinin ya da kanunlarının varlığı bu şehirde hiç olmamıştır¹⁸⁹.

184 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 14-32; Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimâne ve'l-muctema'u'l-mısrî*, s. 18. Fuad Allam, Benna'nın Daru'l-ulum'a karar vermesinde baş vekili ve en samimi arkadaşı Ahmed Sukkeri'nin etkili olduğunu ifade etmiştir. Ahmed Sukkeri daha sonra Benna tarafından cemaatten azledilmiştir. Bkz. Fuâd 'Allâm, *el-İhvânu ve ene*, el-Mektebu'l-mısrî, Kahire 1990, s. 23.

185 <http://darelom.cu.edu.eg/>, erişim tarihi: 09.12.2014; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimâne*, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

186 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muëssis*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşr, Kahire 2002, s. 89.

187 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 65.

188 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimâne*, Bölüm I, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

189 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 65.

Mısırlıların bu kadar horlandığı ve yok sayıldığı sömürü merkezi olan bu şehirde yaşadığı ilk günlerden itibaren Benna işgalci güçlerle ilişkilerini iyi tutmaya özen göstermiştir. Onların evinde kiracı olarak oturmaktan ya da onlarla diyalog içinde olmaktan, hatta onların marangozluk, tamircilik, temizlik, terzilik gibi işlerini ve işçiliğini ileride kuracağı cemaat üyelerine yaptırmaktan da bir beis görmemiştir¹⁹⁰. Bu durum geçimleri açısından elbette oldukça hayati bir önem arzetymekte olduğu için uzlaşmacı ve barışçıl tutum Benna ve cemaati için kaçınılmaz bir hayat tarzı olmuştur.

Her ne kadar ilerleyen dönemlerde camiler tebliğ açısından cemaatin önemli merkezi haline gelse de Benna, tebliğ faaliyetine ilk defa camilerden değil de kahvanelerden başlamayı tercih etmiştir¹⁹¹. Çünkü hatıratında cami hocalarının kendi siyasi propagandalarına insanları alet etmek için camileri kullandıklarını ve İslam'ı bildiklerini düşündükleri için onu dinlemeyeceklerini belirterek oralara gitmekten imtina ettiğini ifade etmiştir. Kahvehane ehlinin daha çok hiç namaz kılmamış ve dinle alakası olmayan insanlar olduğundan bahseden Benna, oraya müdavimmiş gibi gidip sohbetler yapmaya başladığında sohbetlerinde siyaseti ve güncel meseleleri almaktan imtina etmiş, sadece irfani ve imani meseleler hakkında konuşmayı tercih etmiştir.

Sohbetlerinde ele aldığı konular ahlak, Allah'a iman, ahrete iman gibi oldukça irfani konulardır. Günah ve haram olan amelleri zikretmekten imtina etmiştir. Çünkü Benna dinden korkutmayı değil dini sevdirmeyi ve ona uzak olan insanları ona ısındırmayı hedeflemiştir. Bu yüzden, gün geçtikçe dine uzak olan insanların ilgisi Benna'ya artmış, kendisinden din hakkında daha fazla bilgi almak istediklerini iletmişlerdir. Benna bunun için bir mekan tahsis edilmesini talep ettikten iki gün sonra sohbetleri için bir daire tahsis edilmiş, orada insanlara ibadetin erkânı ve ahlak mevzularını ele alan sohbetler vermeye başlamıştır¹⁹².

Benna bu sohbetlerine hızla artan ilgi ile, Weber'in kriz zamanlarında manevi bir kurtuluş mesajıyla ortaya çıkan karizmatik liderini temsil etmektedir. Bu yüzden Benna'nın karizmatik mesajları sayesinde bölgede ona olan ilgi artmaya başlamıştır¹⁹³. 1 yıl sonra 1928 yılında öğretmenlik ve vaizlik yaptığı İsmailiyye'de, uzun süredir

190 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 68-70.

191 Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-musrî*, s. 15.

192 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 63; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 79.

193 R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 111.

sohbetlerine katılan ve derslerini dinleyenlerden bir gurup Benna'ya gelip artık zillet içinde ve güdümlü şekilde yaşamaktan bıktıklarını, İslamiyet'i nasıl yücelteceklerini ve vatanlarına, İslam ümmetine ve dine nasıl hizmet edeceklerini bilmediklerini, kendisinin bu hizmete giden yolu daha iyi bildiğine inandıklarını, bu yüzden kendisine maddi destek vererek ona tabi olmak istediklerini belirterek Benna'ya biat ettiklerini ve her şeyi kendisine bıraktıklarını iletmişlerdir.

Benna, her ne kadar kuruluş aşamasında cemaatini siyasetten uzak tutmaya çalışsa da ilerde siyasete girmeyi isteyerek cemaat içi kafa karışıklığına neden olmuştur¹⁹⁴, cemaatini kurduğu günü hatıratında şu ifadelerle özetlemiştir:

“Cemaat hiçbir guruba, partiye, birliğe, teşkilata ya da organizasyona benzemeyecektir. Ne bir klüp, ne bir ekol, ne bir sendika, ne de bir örgüt değildir, sadece ve sadece İslam'a hizmet etmek üzere üyeleri bir araya geldiği için cemaatin adı Müslüman Kardeşler Cemaati olmalıdır.”

Ardından cemaati birlikte kurduğu isimleri açıklamıştır. Bu 6 kişinin isimleri şöyledir: Fuad İbrahim, Hafız Abdulhamid, Ahmed el-Husrî, Abdurrahman Haseballah, İsmail 'Iz, Zeki el-Mağribî¹⁹⁵.

Çok geçmeden cemaat için İsmailiyye şehrinin Faruk caddesindeki Şeyh Ali el-Şerif'in dairesinden aylığı 60 kuruşa bir oda kiralanmıştır. Cemaatin dersleri sadece nefis terbiyesini hedefleyen Kuran okuma, siyer, İslam tarihi, hadis, ahlak ve hafızlık deslerinden oluşmaktadır. Cemaatin kuruluş nedeni ise yabancılara güdümlü bir şekilde ve zillet içinde yaşamaktan kurtulmanın çarelerini sunmak olarak belirtilmiştir¹⁹⁶.

2.1.1. İdari Yapı

Cemaatin ilk ofisi İsmailiyye'de 1928 yılında kurulduktan sonra ilk şubelerini aynı yıl Mahmudiyye'de açmıştır. Üçüncü şubesi 1930 yılında Şebrahit de, dördüncü şubesi Bur Said' de açıldıktan sonra 1931 yılında Kahire şubesi açılmış ve genel merkez, İsmailiyye'den buraya aktarılmıştır.

194 Fuâd 'Allâm, *el-İhvânu ve ene*, s. 17.

195 Benna hatıratında bu kişilerin varlıklı olduklarını belirtmiştir. Bu kişilerin ne kadar da fedakar ve cömert müminler olduğunun bilinmesini istemiştir. Bkz. Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye*, s. 66.

196 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye*, s. 67. Tilmisani, cemaatin kuruluş amacının işgalden kurtulmak ya da bağımsızlığı kazanmak olmadığını, tek amacın İslami öğretileri Mısır'da yaymak olduğunu belirtmiştir. Bkz. Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkirâton*, 35.

Kahire idari ofisi bütün bölge idari ofislerin ya da şubelerin bağlı olduğu genel merkezdir. Bu merkezin öğrenci komisyonlarının yanı sıra, kültür komisyonu, işçiler birimi, izciler birimi, tebliğ birimi, sosyal hizmetler birimi, dış ilişkiler birimi ve kadınlar birimi vardır. Bu birim ve komisyonların her bir bölgede ofisleri ve çalışma faaliyetleri vardır ve hepsi doğrudan olarak genel merkeze bağlı olduğu için talimatlarını sadece oradan alır.

Cemaate üyelik ücretlidir. Bu ücretlerin ve aidatların yanı sıra üyeler cemaate her ay kazançlarının %10'unu bağışlamak zorundadır¹⁹⁷. Şubelerin giderleri bu aidat ve ödemelerden karşılanmış, bu gelirler herhangi bir şubenin giderlerini kapatamadığı zaman diğer şubeler bu şubelerin açığını kapatmıştır. Resmîyet açısından cemaatin hiçbir sorunu olmamış şubelerin ruhsatlarını sorunsuz bir şekilde almıştır. Cemaatin ilk yurtdışı şubesi Somali-Cibuti'de 1932 yılında Somalili bir heyetin talebi üzerine açılmıştır. Daha sonra bu şubeler hızla İslam ülkelerinde yayılmaya başlamıştır.

1938 yılına kadar da sorunsuz bir şekilde tebliğlerine, hayır işlerine ve tedrisata devam eden cemaat, oldukça büyümüş ve şube sayısı 1935 yılında 50 şubeye ulaşırken, bu sayı bir anda 1938 yılında 300'ü bulmuştur¹⁹⁸. Elbette bu hızlı sıçrayışın nedenleri hükümetlerle olan samimiyet ve bunun getirdiği imtiyazlardır¹⁹⁹. Bu da zamanla cemaat içindeki huzursuzlukları tetiklemiş ve üyelerin kopuşlarını hızlandırmıştır. 1938 tarihinden sonra Benna'nın siyasete girmek istemesi cemaat içi dengeleri bozduğu gibi, İngilizlerin ve hükümetlerin de hoşuna gitmeyen bir durum olduğu için cemaatin en büyük sıkıntıları bu tarihten itibaren başlamıştır. Bu husus detaylı şekilde bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

1928 yılında İsmailiyye'de cemaatin ilk şubesi kurulduktan sonra 1930 yılında ilk anayasası açıklanmıştır. Bu anayasa da ve bundan sonra 1935 yılında eklenen kanunlarla cemaatin teşkilat yapısı da belirlenmiştir. Cemaate katılım dört aşamadan oluşmaktadır ve bu süreci takip eden dört rütbe vardır. İlk katılım **Genel Katılım** olup cemaat aidatlarını ödeyen her Müslümana açıktır. Bu katılımcıya **Yardımcı Kardeş (Musâ'id)** denilmektedir. Cemaate katıldıktan sonra cemaatin derslerine,

197 Cum'a Emîn Abdülazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 119.

198 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 127-129; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sisi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 83-89.

199 Cum'a Emîn Abdülazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'î'l-musrî 1938-1945*, s. 34.

konferanslarına, haftalık ve yıllık toplantılarına katılan, haramlardan sakınan ve görevlerini hakkıyla yerine getiren ikinci aşamaya terfi etmiş sayılmaktadır. Bu kişiye **Üye Kardeş (Muntesib)** denmektedir.

Cemaat heyetinin öngördüğü kişilerden cemaatin akidesini çalışması ve hergün Kuran okuması, haftalık Kuran ve diğer derslere katılması, Hacc fonuna katkıda bulunması, zekat fonuna iştirak etmesi, gezilere yaşı elveriyorsa katılması, Fasih Arapça ile konuşması, 40 hadisi ezbere bilmesi, genel kültürünü artırması ve cemaatin kendisine özel verdiği eğitimi yerine getirmesi halinde bu kişi üçüncü seviye olan **Faal Kardeş (el-‘Âmil)** seviyesine terfi etmiş olur.

Cihada katılabilecek olanlar ise sadece Faal Kardeş derecesi almış olanlardır. Bu rütbeye yükselmiş olan kişi, gece namazlarını ve cami namazlarını hayati bir engel olmadığı sürece aksatmayan kişidir. Zâhid görünümünde olan bu kişi İslami olmayan her şeyden uzak kalmaya özen göstermelidir. Cemaatin kasasına katkıda bulunan ve malının belli bir kısmını miras olarak bırakacağını vasiyet eden kişi cemaatin asil üyeliğine terfi eder. İyiliği emreden ve kötülükten insanları alıkoymaya çalışan bu kişi, cemaatin çağrısına ne olursa olsun icabet etmekle ve bu rütbeye özel hazırlanmış eğitimlere katılmakla mükelleftir. Bunu da yerine getiren bu kişi son rütbe olan **Mücahid Kardeş** rütbesine terfi etmiş bulunmaktadır²⁰⁰.

Yeni üyelerin biat ritüeli de yeni anayasada belirtilmiştir. Rütbelere göre farklılaşan biatların ortak noktası Kuran’a Peygambere ve Mürşid’e yapılan yeminin ardından atılan imzalıdır. Üyeler aynı zamanda Mürşid’in belirlediği zikirleri de hergün çekmekle mükelleftir. Cemaat bu uygulamasıyla dini bir hayır cemiyeti olmasının yanı sıra tarikat cemaati olduğuna da vurgu yapmaktadır²⁰¹.

2.1.2. Cemaatin Üye Portföyü ve Büyüme Stratejisi

Kahire’ye taşınmadan önce İsmailiye şehrinde kurulan cemaatin ilk üyeleri şüphesiz işçilerdir. Zira cemaatin kurulduğu İsmailiye şehri Süveyş kanalını yöneten yabancı şirketin işçilerinden müteşekkildir. Cemaatin daveti civar bölgelere ve köylere

200 Sa’id Havva, *el-Medhal-u ilâ da’veti’l-ihvâne’l-muslimîn*, s. 171-180; Servet el-Hirbâvî, *Sirru’l-ma’bed*, s. 226.

201 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان المسلمين في مصر>; erişim tarihi: 12.11.2014; Cum’a Emîn ‘Abdulaziz, *Bidâyetu’t-te’sîsi ve’t-ta’rîf 1928-1938*, s. 104, 105, 110,

yayıldıkça, zamanla çiftçi tabakası da oluşmaya başlamıştır. Muhammed Gazali, Benna'nın Mısır'ın yaklaşık 4000 köyünden 3000'ini dolaştığını belirtmiştir²⁰².

Cemaat yurtiçinde sesini duyururken yurtdışında da bağlantılar kurmaya çalışmıştır. Benna'nın ilk yurtdışı görüşmesi cemaat kurulumu kurulmaz 1928 yılında Suudi Arabistan kralının müsteşarı Şeyh Hafız Vahba ile olmuştur. Kralın kendisini Suudi Arabistan'a davet ettiğini belirten Hafız, ondan okullarında dini eğitim vermesi için teklif götürmüştür. Benna o dönemde memur olduğu için hükümetten izin istemiş ancak hükümet İngilizlerin Mısır hükümetinin resmi olarak hiçbir İslam ülkesiyle irtibat içine girmesine izin vermediği için gidememiştir²⁰³. Bir sonraki görüşmesi Yemen hükümeti ile olmuş, aynı teklifi getiren bu hükümetin talebini de aynı sebepten ötürü reddetmek zorunda kalmıştır. Diğer İslam ülkeleriyle cemaatin gazetesi aracılığı ile irtibat içinde kalmaya özen gösteren Benna, 1930'lu yılların başında bu ülkelerde gazetesinin temsilciliklerini açmıştır. Fakir olan ülkelere maddi yardım toplayan cemaat, o ülkelere gelen ve yardıma muhtaç olan öğrencilere de yardım etmiştir. Mısır'da eğitim almak için farklı ülkelere gelen bu öğrenciler aracılığı ile de farklı ülkelerle irtibat kurma şansını yakalayan Benna'nın ilk Arap olmayan öğrencileri Polonya'dan olmuştur²⁰⁴.

Kahire'ye taşınan cemaat, diğer büyük şehirlere yayılmasıyla birlikte öğrenci ve gençlerin ilgi alanına girmiştir. 1930'lu yıllar cemaatin ciddi şekilde yayıldığı yıllardır. 05 Ağustos 1935 tarihinde ilk defa yurtdışı gezisi düzenleyen cemaatin ilk resmi ziyareti Suriye-Filistin ve Lübnan'a olmuştur. İlk resmi şubesi ise 1931 yılında Cibuti'de açılmıştır²⁰⁵. Doğrusu 1930'lu yıllar cemaatin ciddi şekilde şube sayısının çoğalmasının yanı sıra, üye tabakasının da değişime uğradığı yıllardır. İlk başlarda Kahire'deki cemaatin ilk üyeleri köylerden kente iş sıkıntısından dolayı göç etmiş çiftçi ve köylülerden oluşmaktadır. Cemaate katılım sebepleri köyden şehre göç ettiklerinde kaybettikleri dini atmosferi yoğun bir şekilde cemaatin bünyesinde yaşamalarının yanı

202 Omer et-Tilmisânî, *el-Mulhemu'l-mevhûbu hasanu'l-bennâ*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşr, Kahire 1984, s. 18; Muhammed Şelebî, *Hasan el-Bennâ imamun ve gâidun*, s. 12-13; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 307.

203 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 70.

204 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 354-357.

205 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 370, 374.

sıra, manevi bir sığınak olan sufilik de şehir hayatında karşılaştıkları yalnızlaşma ve öteki olma durumunun üstesinden gelebilmeyi onlara sunmaktadır²⁰⁶.

Oldukça fakir olan bu tabaka, İslam'a derin bir bağlılık duyduğu için, onları etkilemek diğer tabakaları etkilemekten daha kolay olmuştur. Çünkü bu yeni şehirlilere cemaat yeni bir kimlik kazandırmış, acımasız ve kapitalist şehir hayatında onlara alternatif yollar sunmuştur. Elbette sadece dini değil sosyal hizmetler de bu fakir tabakayı cemaate çeken en önemli etkenlerden birisi olmuştur²⁰⁷.

Cemaatin zamanla siyasi partilere olan yakınlığı, özellikle de Vefd partisiyle olan balayı dönemi siyasilerin ve önemli şahsiyetlerin cemaate katılmalarına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, başkentin sakinleri olan tüccar, öğretmen ve meslek sahiplerinin ve öğrenci tabakasının da hızla genişlemesiyle birlikte okuma yazma bilmeyen işçi tabakasının yerini siyasi şahsiyetler, üst düzey bürokratlar, üniversiteli gençler, memurlar, meslek sahipleri ve tüccarlar almaya başlamıştır²⁰⁸.

Bu tabakaların içinde öğrenci tabakası önemlidir. Zira öğrenciler adeta halkın sesidir. Onlar aracılığı ile halk hükümete sesini duyurmaktadır²⁰⁹. Bu yüzden Benna da diğer bütün partiler ve cemaatler gibi bu tabakaya çok önem vermiştir. Özellikle Vefd, Anayasalcılar, Saadçılar, Vatan Partisi ve Genç Mısır cemiyeti o dönemde Kahire Üniversitesi'ni merkez edinmişlerdir. Benna'da üniversite ortamına çok önem vermiş ve orada bir öğrenci komisyonu oluşturarak her bir fakülteye ayrı ayrı temsilciler atamıştır. Bu temsilciler aynı zamanda mescitlerde de oturarak farklı yaşlardaki öğrencilere dersler vermiş ve onları sınavlara hazırlamıştır. Bunu duyan veliler bu camilere çocuklarını getirmeye özen göstermiş ve cemaate ilgi hızla artmıştır²¹⁰.

Cemaat zamanla sayıları 100'ü aşan bu öğrencilere tebliğ broşürlerini vererek memleketlerine gittiklerinde orada dağıtmalarını ve insanlara tebliğde bulunmalarını istemiştir²¹¹. O dönemde üniversitede okuyanlar parmakla gösterilecek kadar az olduğu

206 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s.95.

207 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn* 1928-1994, s. 25; R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 77.

208 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 65, 96; Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-misrî*, s. 25.

209 Hassan Hathût, *'Ağdu'l-ferîd 11942-1952*, Dijital Kitap, İndirildiği web sitesi: http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسان_الفرید_..._العقد_الفرید.pdf, erişim tarihi: 25.05.2015, s. 8.

210 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1943-1945*, s. 253; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 309-310.

211 Sâmîl Necîb, *el-İhvânu'l-muslimûne ru'ye iştirâkiyye*, s. 14.

için her bir üniversite öğrencisi kendi memleketinde oldukça saygın ve gelecek vadeden bir kişi olarak görülmüştür. Üstelik din tebliği o vakte kadar hiçbir zaman oldukça genç yaşlarda olan üniversite öğrencileri tarafından yapılmadığı için halk bu öğrenci tebliğcilere hayranlık duymuştur. Bu öğrenciler aracılığı ile cemaat köylerde ve kasabalarda hızla şubelerini açarak yayılmaya başlamıştır. Hatta bu öğrenciler aracılığı ile ilk defa üniversite ortamında toplu namazlar kılınmaya başlanmıştır. Çok geçmeden Öğretmen Sendikası'na üye olan cemaat mensupları üye portföyüne öğretmenleri de katarak daha geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır²¹².

Her ne kadar Mahmud Abdulhalim, Benna'nın öğrencilere daha özel bir ilgi beslemesinin altında yatan en önemli etkenin eğitilmiş gençlerin ikna kabileyetinin daha yüksek olduğundan kaynaklandığını ifade etse de²¹³ biz diğer kesimlerde yok denecek kadar az olan ancak gençlerde bulunan bazı özelliklerin Benna'nın ve elbetteki diğer partilerin özel ilgisinin altında yatan en önemli neden olduğu düşüncesindeyiz. Kahire gibi büyük kentlerde yaşayan ancak çoğunluğu fakir gençlerden oluşan bu tabakanın özellikle de işgalin vermiş olduğu buhrandan ötürü ideolojik bir aidiyet arayışının içinde olmaları, herhangi bir meslek sahibi ve yükümlülükleri olmadığı için daha bağımsız ve korkusuz olmaları ve sosyal eşitsizliğin de vermiş olduğu bir hırs ve kızgınlıkla risk alma seviyelerinin de diğerlerine göre yüksek olması onları Benna için vazgeçilmez kılan en önemli etkenlerdir.

İşgal devri olan yokluk ve buhran dönemi, bu gençleri partilerin ve teşkilatların silahlı milislerine çeken en önemli etkidir. Bunu çok iyi gözlemleyen Benna, sadece bedensel eğitime ve milliyetçiliğe önem veren diğer gurupların ve partilerin aksine, gençlerin hem bedensel hem de ruhsal yönlerini besleyecek bir sistemi kurarak onlara kendilerini ifade edebildikleri bir ortam hazırlamıştır. Örneğin sadece öğrencilere yönelik her hafta Perşembe günleri özel dersler ve sohbetler vermiş, böylelikle onların karşılaştıkları sorunları ve sorguladıkları meseleleri birebir müzakere etme şansı yakalamıştır²¹⁴.

Ancak Benna'nın yıllarca hamasetle ve cihad vaatleriyle doldurduğu bazı genç, hırslı ve agrasif beyinler, üstadlarının cihad hususunda henüz uygun vaktin gelmediği

212 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 73-82, 115.

213 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 73.

214 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 248.

uyarısına²¹⁵ zamanla homurdanmaya başlamış ve onlara göre Benna bir türlü cihad için devrimci bir adım atmadığı için zamanla sabırları tükenmeye başlamıştır. Bu bekleyişin uzamasıyla birlikte zamanla ülke içinde kendi adaletlerini kendileri sağlamaya çalışarak Benna'nın ılımlı, mutedil ve barışçıl çizgisinden çıkmaya başlamışlardır. Bu Benna tarafından zapdedilemez gençler yüzünden 1940'lı yıllarda ülke çapında suikast girişimleri ve bombalı saldırılar çoğalmaya başlamış, bu da cemaatin hükümetlerle ve İngilizlerle yaşadığı altın çağı olan 1930'lu yıllarını geride bırakarak cemaatin en zor dönemlerini başlatmıştır. Bu durum daha sonra Benna'nın bu gençleri tekfir etmesine²¹⁶ kadar varan trajik sonuçlar doğurmuştur.

Her ne kadar cemaat üyeleri arasından öğrenci tabakası bu terörist faaliyetleri icra eden en önemli tabaka olsa da, onları memurlar ve meslek sahipleri takip etmiştir. Cemaatin ilk üyelerini ve sayı olarak çokluğunu alt sınıf olan taşralılar oluştursa da²¹⁷, 1940'lı yılların sonunda cemaatin kaderini belirleyen ve cemaat içinde en çok söz hakkına sahip olan modern eğitimden geçmiş diplomalı kesim olan şehirliler olmuştur. *Efendiler* olarak adlandırılan bu kesim cemaatin en önemli unsurunu oluşturmuştur.

Doğrusu bu tabaka Mısır siyasetini ve partilerini etkileyen en önemli tabaka olmuş²¹⁸ ve ilk defa 1935 yılında yapılan 3. Kongre'de sivrilmeye başlamıştır. 112 cemaat üyesinin katıldığı bu kongrenin 53 üyesi efendilerden oluşmuştur. İçlerinden iki kişinin Paşa ünvanlı efendi olması ve bu tabakanın kongreye katılan Ezherli'lerin sayısını geçmesi cemaatteki nüfuzun Ezherlilerden efendilere kaydığının bir göstergesi olmuştur. Benna'nın hedeflediği "Modern Dini Cemaat"inin yavaş yavaş ortaya çıktığının bir göstergesi olan efendilerin ağırlıkta olması İslami anlayışın "Klasik İslamcılık"tan "Efendi İslamcılığı"na kaydığının da bir göstergesi olmuştur. Artık bu tarihten itibaren

215 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 224; Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 214; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 227; İbrâhîm el-Hudeybî, *el-Farg-u beyne hasane'l-bennâ ve seyyid kutubi ke'l-fargi beyne's-silmi ve'l-harbi*, s. 2.

216 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, kitabın indirildiği web adresi: <http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t> erişim tarihi: 10.02.2013, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

217 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 55.

218 Sâmil Necîb, *el-İhvânu'l-muslimûne ru'ye iştirâkiyye*, s. 11; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûne*, s. 156; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 124; *Efendiler*, *Bey* ve *Paşa* lakabı olan kişilerden bir rütbe aşağıdadır. Bkz. Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. II, s. 327.

klasik “celabiyye”²¹⁹ kıyafetini giyen din adamlarının ve köylü kesimin yerini fes takan ve takım elbise giyen “Efendiler” almaya başlamıştır²²⁰.

Cemaatin üye portföyü çiftçilerden efendilere kaydıkça ve maddi refah artmaya başladıkça cemaatin mütevazi dairelerdeki hayatı zamanla yerini lüks villalara bırakmıştır. Örneğin 1939 yılında cemaat Kahire’de oldukça lüks ve büyük bir villa olarak cemaatin merkezini oraya taşımıştır²²¹.

1940’lı yıllarda petrol, nakliyat ve dokuma işçileri kitlesinin de cemaatte hatırı sayılır nüfuzu vardır. Çünkü o yıllarda sendikalı hareketler Mısır’da güçlenmeye başlamıştır. Cemaatin de yakından ilgilendiği bu sendikaların başına Muhammed Ramadan ve ardından Enver Selame getirilmiştir. Benna bu işçi kitlesinden 100 kişinin adını vererek bunlara istişare etmeden asla hiçbir önemli karar almadığını belirtmiştir. Bunlar arasındaki en önemli şahsiyetlerden, Şibru’l-hayme dokuma işçileri kitlesinin başkanları Taha Osman ve Mahmud Askeri’yi zikretmek mümkündür.

Ancak, işçi sendikalarına sosyalist ve partizan hareketlerin hakim olmasıyla birlikte cemaatin buna yabancılaşma çekmesi zamanla yerini kopmalara bırakmıştır. Zira cemaatin nüvesini oluşturan kesim sendikacılığa hakim olan sosyalist çehreye karşı yabancılaşma çeken köylü kesim olmasının yanısıra, toplum dayanışmasına inanmayan bireysel başarıya odaklanmış kentin yumuşak hayatına sahip burjuva kesimidir. Diğer yandan, cemaatin sendikadan sorumlu başkanları da diğer sendikaların becerikliliğini yakalayamadıkları için cemaatin nüvesini oluşturan işçi tabakasının sıkıntılarında inmekte zorluk çekmişlerdir.

Bütün bu sebeplerden ötürü cemaat içi kopmalar kaçınılmaz olmuştur. Taha Hüseyin Osman ve Mahmud Askeri gibi Benna’nın güvendiği ve güç aldığı bu iki kişi de kendilerini daha iyi anladığına inandıkları sol cepheye kayarak cemaatten kopmuşlardır²²². Cemal Benna’ya göre, her ne kadar İslami bilinç cemaate yönelişleri hızlandırırsa da burjuva tabakasının ve bireysel gayelerin cemaate hakim olması cemaatin

219 Tek parçadan oluşan uzun elbise.

220 Enver ‘Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve’l-harakâtu ve’l-cemâ’âtu’l-islâmiyye*, c. I, s. 56.

221 Cum‘a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu’t-tekvîn 1938-1943*, s. 91; Abbas Sîsî, *Hasan el-Bennâ mevâgîfun fi’l-da’veti ve’t-terbiyeti*, PDF, İndirildiği web sitesi: http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن_البنّا_مواقف_في_الدعوة_والتربية.pdf, erişim tarihi: 20.11.2014, s. 247-250.

222 Cemâl el-Bennâ, *Mes’ûliyyetu feşeli’d-dîni’l-islâmî fi’l-‘asri’l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 124-125.

içindeki çelişkiyi doğuran en önemli etken olarak içten çalkalanmalara sebep olmuştur. Daha sona seksenli yıllarda güçlenen sendikal hareketlere üye olan partiler hükümetin zorba tutumuna karşı korunurken, bu hareketlere yabancı olan cemaat sahada yalnızlaşıp hükümet için kolay lokma haline dönüşmüştür²²³.

2.1.3. Eğitim Sistemi

Mısır'ın eğitim politikası işgal süresi boyunca oldukça laik ve milliyetçi bir politika olmuştur. Ancak Mısır milliyetçiliği Abdunnasır dönemine kadar firavun ırkının Arap ırkına üstün olduğu görüşünün hakim olduğu bir firavun milliyetçiliği özelliğini taşımıştır. Özellikle de Taha Huseyin'in Eğitim Bakanlığı'nın başına getirilmesi eğitimde laikliğin hakim olmasına sebep olurken, Batılılaşmayı da hızlandırmıştır. 1922-1952 yılları arasında İslam tarihinin hemen hemen hiç okutulmadığı okullarda Batı'nın kültür ve tarihine önem verilirken İngilizce ve Fransızca ders kredileri Arapça dersi kredisinden daha fazla olmuştur. Türkiye'deki imam hatip okullarının dengi olan dini okullar sadece Ezher Üniversitesi'nin ilk-orta ve lisesi olmakla birlikte buraya alım şartları ve sınavları oldukça ağır tutulmuştur.

1934 yılı istatistiklerine göre Mısır'daki yabancı okulların sayısı 233 okul olarak gözükmektedir. Bu okulların öğretmenleri genellikle rahip ve rahibeler olup bu kurumlar misyonerlik faaliyetlerinin hızlandırılması için kurulmuştur. Yaklaşık 50.000 civarı öğrenci kapasiteli olan bu okullara karşılık Mısır okulları en fazla 87.000 öğrenci kapasitelidir²²⁴. Bu rakamlar işgalci güçlerin Mısır'da verdiği Batılılaştırma faaliyetlerinin ne derece ciddi oranlarda seyrettiğine işaret etmektedir.

Mısır'da Batılılaşma hareketlerinin hızlı faaliyet gösterdiği yıllarda cemaat Kahire'de ve büyük şehirlerde kurduğu okullarla adını duyurmaya başlamıştır. İlk açılan "Hira" adlı okul ilk etapta cemaatin camisine ait bir kuran kursu iken zamanla günümüzdeki dersanelerin işlevini görerek gençlere sınavlara hazırlık programlarını veren ücretli bir özel kurum haline dönüşmüştür. Bu okul erkekler için tahsis edilmiş olup, kızlar için ise "Ummehatu'l-muminîn" adlı okul açılmıştır²²⁵.

223 Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 130-133.

224 Cum'a Emîn Abdalzâzîz, *Zurîfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muëssis*, s. 129-133.

225 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان في محافظة الإسماعيلية>, erişim tarihi: 07.01.2015; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 252.

Üç ayrı bölümden oluşan “Hira”nın birinci bölümü Ezher gibi dini üniversitelerin sınavlarına öğrencileri hazırlamaya yöneliktir. İkinci bölümü ise meslek liseleri ve meslek yüksek okulları için ön hazırlık dersleri verirken, üçüncü bölümü fen liseleri ve üniversite sınavlarına hazırlık derslerine yöneliktir. Bu bölümlerin hepsi ücretli olmakla birlikte maddi durumu olmayan öğrencilerden kurul kararıyla herhangi bir ücret talep edilmemiştir. Çok geçmeden cemaatin özel ilkokulları açılmıştır. Akşam okulunun da açılmasıyla eğitim alanındaki yapılanma ve teşkilatlanma cemaat için daha profesyonel bir dini yapılanmayı sağlamıştır²²⁶.

Zamanla her şubenin bir okulu olmuş ve 1946 yılına gelindiğinde dönemin Milli Eğitim Bakanı Muhammed Hasan Aşmâvi ülke çapında okur yazarlığı çoğaltmak için cemaatin okullarına büyük miktarda maddi yardım yapılmasını talep etmiştir. Her bir öğrenci için 75 kuruş fon ayıran bakanlık, okullara kitap ve okul malzemeleri de temin edilmesini sağlamıştır²²⁷.

2.1.4. Cemaatin 7 Temel İlkesi ve Şura Meclisi

İhvanın ilk nesli sıkı bir dini eğitim ve ibadet atölyesinde eğitilerek yetiştirilmiştir. Cuma Abdülaziz, cemaatin aşağıdaki 7 temel sebepten ortaya çıktığını ifade etmiştir:

1. İhtiyaçlardan ötürü ortaya çıkması ve büyük bir boşluğu doldurması,
2. Diğerlerinden farklı olarak açık bir kimliğe sahip olması,
3. Yoluna nasıl devam edeceğini iyi bilen hikmetli ve bilinçli liderlere haiz olması,
4. Cemaatin sadık, bilinçli ve birbirine kenetli mümin tebliğcileri olması,
5. Cemaatin hedefleri açıkça bilinmeli ve hiçbir gizem onu örtmemeli,
6. Hedefe ulaşmak için kullandığı yöntemler de açık olmasının yanı sıra daha önceden planı açıklanmış olmalı,

226 Hasan el-Benna, *Muzekkîrâtü'd-da'ive ve'd-dâ'ie*, s. 84;
<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان المسلمين في مصر>; erişim tarihi: 09.08.2013;
Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-misrî*, s. 22.

227 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 111-112.

7. Vuku bulan büyük ve önemli hadiselerde tutumu ve duruşu açık olmalı ve asla müphem olmamalıdır²²⁸.

Cemaat tarihinde 15 Haziran 1932'de ilk defa şura heyeti toplanmış ve bu toplantıda cemaatin ülke çapındaki temsilcileri seçilmiştir²²⁹. Bu heyet ilk olarak bu isimle anılsa da ilerde idare meclisi adını almıştır. Bu meclisin görevi, cemaat içinde gelişen bütün gelişmeleri takip ederek cemaati ilgilendiren bütün meselelerde oy birliğiyle kararlar almaktır. Yapılan oylamalar ile cemaatin ilk şura meclisi 17 kişiden oluşmuştur. Bunlar aynı zamanda cemaat şubelerinin vekilleridir²³⁰.

Üyelerin isimlerine göz attığımızda şura meclisi gibi kritik kararları alma yetkisine sahip bir meclisin üyeleri arasında İsmailiye vekili olarak seçilen ve okuma yazması olmayan bir marangoz olan Ali el-Cedavî gibi şahısların olduğu göze çarpmaktadır. el-Cedavî gibi eğitim seviyesi düşük bir üyenin karar alma mekanizması olan bu heyette bulunması şu muhtemel nedenlerle açıklanabilir: Birincisi, Benna'nın bu üyeleri seçerken bu kadar önemli bir birimin üyelerinde ilmi ve dini açıdan bir standart beklemediğidir. İkincisi, bütün kararları en son kendisi aldığı için Benna'nın bu standardın yüksek olmasını önemsemediğidir. Bir diğer ihtimal ise standartların bu kadar düşük olması Benna'nın kendisine rakip olunması ihtimalini de ortadan kaldıracığıdır.

Ancak nedenleri ne olursa olsun, cemaatin beyin takımı olan karar alma heyetinin bu kadar düşük standartlar üzerine kurulmasının oldukça sistemli çalışmaya önem veren Benna'nın idari yapıyı zayıf tutarak kendisini karar alma merkezine oturtmak istediğini ispatlamaktadır. Kanaatimizce bunu yapmaya onu iten ya da mecbur eden neden, cemaatteki radikal ya da söz dinlemez bazı üyelerin önünü almak içindir. Bu tezde yapılan araştırmalardan da görüleceği üzere, Benna cemaatini radikal ya da fütursuzca

228 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s.40.

229 Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 131.

230 Bu kişiler şöyledir: Hasan el-Benna-Müslüman Kardeşlerin lideri, Muhammed Es'ad el-Hakîm-Cemaatin genel sekreteri, Abdurrahman el-Sâ'âtî-Kahire şubesi vekili, Ahmed Sukkerî-Mahmûdiyye şubesi vekili, Hâmid 'Askeriyye-Şebrahit şubesi vekili, Mustafa el-Tayr-el-Munzile şubesi vekili, 'Afîfî el-Şâfi'î-Suveys şubesi vekili, Abdulfettah Fâyed-Kaylubiyye şubesi vekili, Muhammed Mustafa Tayra-Bûr Said şubesi vekili, Mahmûd Abdullatif- Cemâliyye şubesi vekili, Muhammed Ferğâlî-Bellah şubesi vekili, Abdullah Selim-Ebu Suveyr şubesi vekili, Taha Kuraviye- Cemâliyye şubesi sekreteri, Ali el-Cedâvî-İsmailiyye şubesi vekili, Muhammed Hasan el-Seyyid-Suveys bölgesi sekreteri, Süleyman 'Uveyda-Suveys bölgesi üyesi, Hafız Abdulhamid-İsmailiyye bölgesi müfettişi, Bkz. Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 143; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=محافظةالإسماعيلية>. erişim tarihi: 09.07.2014.

çıkışlardan, hesapsız hamlelerden korumaya çalışmış, güçlü olan hükümetlere karşı henüz yeterli güce ulaşmamış olan cemaatinin olumsuz bir duruş sergilemesine her zaman karşı çıkmış, hatta buna mahal verecek herhangi bir eylemi ya da bu eylemi tetikleyici düşünceye sahip olan ya da en ufak bir meyili olan kim varsa onları cemaatten azletmekte tereddüt etmemiştir. Bu da onun kimi cemaat üyeleri tarafından despot ve otokratik bir lider olarak suçlanmasına neden olmuştur²³¹.

Şura meclisine dönecek olursak, bu meclisin aldığı ilk kararların başında misyonerlik faaliyetlerini durdurması için Kral'a ve bütün bakanlıklara bununla ilgili resmi bir bildirinin gönderilmesi gelmektedir. Burada en çok dikkati çeken husus Kral'a gönderilen mektubun oldukça latif ve dokunaklı cümlelerle başlamasıdır. “*Dinin koruyucusu, İslamiyet'in destekçisi, Müslümanların dayanağı ve Mısır'ın aziz Kralı*”²³² cümlesi cemaatin krala ne kadar saygılı ve hürmetli olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, bu süslü cümleler bir tek krala karşı sarfedilmemiş, hükümete ve bakanlıklara yazılan mektuplar da cemaatin saygı ve bağlılığını bir o kadar izhar eden tarzda yazılmıştır. Benna tam da şura meclisini kurduğunu basına duyurduğu bir vakitte bu mektupları hükümete göndererek bununla cemaatinin hükümete muhalif bir çizgide olmadığını ve onlarla barışçıl bir çizgide seyrettiğinin altını çizmek isterken, aynı zamanda da işgal aleyhine olduklarının da bilinmesini istemiştir.

Her ne kadar Benna cemaat içinde şura yapısını desteklese de, onun demokratik yapıya yönelik tutumu klasik dini eğitim almış bir liderden beklenen tutumun ötesine geçmemiştir. Onun cemaatteki demokratik seçimlerin yararı hususunda hayli şüpheli olduğunu şu sözlerinden anlamak mümkündür:

“En nitelikli çalışanların seçilmiş olduğu tek bir seçim görmedim. Hiçbir seçim görmedim ki nefislerde sırf olumsuz bir tesir bırakmış olmasın. Bu seçimler daima seçilmeyenlerde bir sövgü ve fesat dalgasını uyandırırılar”²³³,

İlk nesil İhvan'larından olan Salih Aşmavi Benna'nın şuraya olan mesafeli tutumunu şu sözleriyle özetlemektedir:

231 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 165-166; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 206; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 277.

232 Cum'a Emîn 'Abdulazîz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 145.

233 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 105.

“Cemaate ilk üye olduğum dönemde cemaatte şuranın İslam’da farz olup olmadığı ve Benna’nın şura heyetinin görüşlerine uymak zorunda mıydı yoksa kendi görüşleri her şeyin üstünde miydi tartışması hakimdi. Benna’nın görüşü ise, bir cemaat liderinin gerektiği yerlerde şura heyetinin görüşlerini almak zorunda olmadığı yönündeydi. O, uygun gördüğü zamanlarda kendi görüşünün şura görüşünün yerine geçmesinin caiz olduğunu savunuyordu²³⁴”

Şura meselesi tezimizin ikinci bölümünde yer alan bütün kopuşların ortak paydası olmuştur. Cemaatten kopanlar Benna’nın şurayı hiçe saydığını ve bütün kararları tek başına almak istediğini savunarak Benna’yı İslam’ın siyasi sisteminin temeli olan bir kurala keyfi olarak uymadığı için dalalette görmüşlerdir. Örneğin en büyük sayıdaki kopuşu yapan Muhammed’in Gençleri adlı gurup, Benna’nın “Şura hükmüne mazhar olacak insanlar bulamadım” sözleriyle Kuran ve Sünnet’e meydan okuduğunu savunarak şura sistemine olan inançsızlığını da ispat ettiğini ifade etmiş ve Benna’nın hiç kimsenin görüşüne önem vermeyen otokratik bir lider olduğunu savunmuştur²³⁵.

Bu tip agrasif yapıya sahip gurupların önünü almak için Benna, 1932 yılında Şura Meclisi’nin görev ve yetkilerine sınırlama getirerek kendi yetkilerini artırmıştır²³⁶. Bunu şura yerine kendisine olan güvenin cemaate hakim olması için yaptığını gerekçelendirerek bu yapının cemaati parçaladığını savunmuş ve karar alma mekanizmasının tek bir kişide toplanmasının cemaatin idari yapısını kuvvetlendireceğini savunmuştur²³⁷. Bu tarihten sonra Benna cemaatin şura meclisine meseleleri arz etse de kendi inandığı ve doğru bildiği şekilde bu kararları yeri geldiğinde uygulamamıştır. Örneğin 1942 tarihinde seçimlere adaylığını koyduğunda Nahhas Paşa’ya İngilizler tarafından ultimatom verilerek Benna’nın seçimlerden geri çekilmesi için uyarı gelmiştir. Bunun üzerine Nahhas Paşa Benna ile görüşme yaparak seçimlerden çekilmesi için baskı yapmıştır. Bu hususu şura meclisine sunan Benna,

234 Târık el-Bişrî, *el-Haraketu’s-siyâsiyyetu fî misra 1945-1953*, s. 451; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu’l-muslimûne*, c. II, s. 146.

235 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu’l-muslimûne*, c. II, s. 165-166; Cum’a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu’t-tekvîn 1938-1943*, s. 206; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu’l-muslimûne ve’l-cemâ’âtu’l-islâmîyye 1928-1948*, s. 277.

236 Cum’a Emîn ‘Abdulazîz, *Bidâyetu’t-te’sîsi ve’t-ta’rîf 1928-1938*, s. 103; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 105.

237 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان المسلمين في مصر>; erişim tarihi: 12.11.2014.

çekilmemesi hususunda oy çokluğuyla karar verilmesine rağmen bu kararı uygulamayarak kendi kararını almış ve seçimlere girmekten vazgeçmiştir²³⁸.

Kanaatimizce Benna çoğu zaman şuranın görüşüne rağmen kendi görüşünü ön plana çıkararak, cemaatini tek bir liderin görüşü altında tutmak istediğini de vurgulamak istemiştir. Bunu cemaatini fikri ayrılıklardan korumak ve parçalanmasına engel olmak için yapsa da, bu tutumundan ötürü Benna birçok kişi tarafından otokratik ve despot bir lider olarak algılanmıştır.

Ancak Benna'yı bu klasik tutumundan ötürü suçlamak fıkıh da yanlış okumak olacaktır. Zira İslam'daki *Şura* mefhumu Sünni ekolde henüz çerçevesi ve uygulamasının nasıl olacağı fakihler tarafından netleştirilmiş bir husus değildir²³⁹. Kimi alim Şura'yı sadece Peygambere mahsus bir icraat olarak kabul ederken, kimisi ise bu mefhumu demokrasi sistemiyle eşleştirmektedir. Birinci görüş bile kendi içinde farklı farklı yönler içermektedir. Bu görüşe göre şura ayetlerine muhatap olan sadece Peygamberdir, dolayısıyla hiçbir hükümdar bu ayete mazhar olamayacaktır. Çünkü Peygamberin kararları Allah tarafından vahiy ile tashih edilip denetlenmiştir. Bundan dolayı sahabe ile meşveret etse bile Allah'ın iradesi ve yönlendirmesi doğrultusunda kararlar almıştır. Dolayısıyla Peygamberin meşvereti (şura/halk oylaması) ile herhangi bir hükümdarın meşvereti bir tutulamazdı. Üstelik bu görüşün dayandığı Âl-i İmrân Suresi 159. ayetinin tefsirinde bir çok alimin görüşüne göre Peygamber sadece meşveret etmiş, ama karar alacağı zaman sadece Allah'ın kararlarını uygulamıştı²⁴⁰.

Peygamberin sahabesine danıştığı gibi şura heyetine danıştığını kabul eden Benna da aynı sistemi takip ederek, klasik olan bu tutumuyla şuranın sadece görüş almak olduğunu ve bu görüşleri aldıktan sonra bir lider olarak İslam'a en uygun hükmü vermekte özgür olduğunun altını çizmek istemiştir²⁴¹. Ancak, burada henüz cevaplanmamış olan en önemli husus şudur: Birinci görüş sahipleri şurayı tamamiyle peygambere münhasır yapmakta ve yapmamakta kendi içinde ikiye bölünürken, Ulu'l-emr'in (yönetici) mi daha yetkili yoksa Ehli'l-hall ve'l-akd'in (seçmen) mi daha yetkili

238 Cum'a Emîn Abdülazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 374; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânü'l-muslimâne fî mîzâni'l-hakk*, s. 36.

239 Ebu'l-Alâ Mevdûdî, "Ebû Hanife ve Ebû Yusuf", çevr. Yusuf Ziya Cömert, *İslam Düşüncesi Tarihi*, c. II, Edt. M. M. Şerif, İnsan Yayınları, İstanbul 1990, s. 317.

240 Huseyn Sa'ad, *el-Usûliyyetu'l-islâmiyyetu'l-'arabiyyetu'l-mu'âsıratu beyne'n-nass-i's-sâbit-i ve'l-vâğı 'i'l-muteğayyir*, s. 180.

241 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâu'l-fikrî*, c. II, s.169.

olduğunu ve bunların yetkilerinin neye göre daraltılıp neye göre genişletileceğinin henüz Sünni fıkında netleştirilmemiş olmasıdır. Bu belirsizlik, günümüze kadar süren fikhi anlaşmazlıkların daha da büyüyerek tekfirci gurupların ortaya çıkmasına neden olmuş, İslam dünyasını büyük bir felaketin içine sürüklemiştir.

2.1.5. Cemaat Kongreleri

Cemaatte ilk kongre 1933 yılında son kongre de 9 Ocak 1941 tarihinde yapılmak üzere toplam altı kongre yapılmıştır. Bu tarihten sonra kurucu üyelerin toplantısı genel kurul olarak kabul edilmiştir²⁴².

İlk Kongre: 1933 yılında yapılan bu kongre sadece İsmailiyye İhvanlarına yönelik olduğu için yerel olmuştur. Aynı zamanda bu kongre, ilk şura toplantısıdır²⁴³. Genel bir kongreye ilk başlarda sıcak bakmayan Benna, 10. yıl kongresine kadar bütün kongreleri yerel olarak yapmıştır. Benna gerekçe olarak ise İhvan'ın henüz genel kongre için hazır olmadığını ve yerel kongreler aracılığı ile genel kongre için eğitilerek hazır hale getirilmeye çalışıldığını belirtmiştir.

Bu kongrede İhvan'ın diğer cemaatlerden misyon ve hedef açısından farklı olduğunu vurgulayan Benna'nın sözleri büyük ilgi görmüştür. Çünkü daha önce hiçbir gurup ya da teşkilat, kendi kongresinde, örnek olarak sigaranın zararlarından ve günah olduğundan bahsetmemiş, insanların özel hayatına bu kadar eğilmemiştir. Bundan sonraki yerel olarak yapılan 2. ve 4. kongrede de daha çok ahlaki eğitime önem verilmiş, aile hayatının önemine vurgu yapılmış ve cemaat üyelerinin kültür ve bilinç seviyeleri yükseltilmeye çalışılmıştır²⁴⁴.

3. Kongre: 1935 yılında yapılan bu kongrenin en büyük özelliği cemaate katılımın dört aşamadan ya da dört rütbeden geçtiğini kararlaştırılmasıdır. Yardımcı Kardeş, Üye Kardeş, Faal Kardeş ve Mücahid Kardeş olarak belirlenen rütbelerin yanı sıra, cemaatin müşidine (Benna'ya) tam bir teslimiyet ve itaat ile biat edilmesi kuralı getirilmiştir²⁴⁵.

4. Kongre: 1936 yılında Kral Faruk'un tahta oturmasını ve taç giymesini kutlamak için yapıldığı ifade edilmiştir. İzci taburları ilk defa Abidin sarayının önünde düzenledikleri

242 İbrahim el-Beyyûmî Gânim, "İhvân-ı Müslimîn", *DİA*, c. 21, (2000), s. 581.

243 Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-da`ve ve'd-dâ'ie*, s. 131.

244 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 117-119.

245 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 54.

büyük bir geçitle “Allah’ın ve Resulu’nün Sünneti üzerine sana biat ediyoruz” sloganlarını atarak cemaatin krala biatlı olduğunu duyurmuşlardır. Bu tarihten sonra izci taburları kralı tazim etmek için defalarca bu geçitleri yapmışlardır²⁴⁶.

5. Kongre / 10. Yıl Genel Kongresi: 1938 yılında yapılan ve cemaatin bu kongresini diğer kongrelerden ayıran en önemli husus, kongrenin bütün şubeleri kapsayan genel bir kongre olmasıdır. Çünkü diğer kongreler şubelere özel kongrelerdi ve küçük sayıda katılımlarla gerçekleşmişti. Benna 5. kongrenin özel bir şekilde yapılmasını istemişti, çünkü cemaatin kuruluşunun 10. yılı da olacağı için basın aracılığı ile bütün Mısır’a ulaşmak istediğini ifade etmiştir. Mahmud Abdulhalim, kongrenin Lutfullah sarayı gibi oldukça lüks ve Mısır’ın en pahalı mekanı sayılan bir yerde yapılmasının Benna’nın bu kongreye verdiği önemin göstergesi olduğuna dikkatleri çekmiştir. Benna bu kongrede cemaatin çizgisini, prensiplerini, kuruluş amacını, hedeflerini ve vizyonunu şu maddelerle açıklamıştır:

1. Dava arkadaşları arasında Ahmed Sukkeri ve Hamid Askeriyye’nin kendisi için çok önemli bir yeri olduğunu vurgulamıştır. Sözlerine bu kişilere duyduğu minneti ve şükranlarını bildirerek başlamıştır.
2. İhvan tebliği selefi ve sufi bir tebliğ olmasının yanı sıra, siyaset, spor, ilim ve ekonomi ile de yakından ilgilenmektedir.
3. İhvan, partilere, siyasi guruplara ve politik kişilere karşı mesafeli durmaya ve uzak kalmaya özen göstermektedir.
4. İhvan asla İslami bir devrim ve direniş gücü olmayacaktır. Çünkü cemaat hiçbir zaman devrimin gerekli olduğuna ve bir fayda getireceğine inanmamaktadır. Ancak hükümetler istenilen şekilde ıslahatları yerine getirmez ve ülkenin içinde bulunduğu sorunlara çareler üretmezse bir halk devrimi kaçınılmaz olacaktır. Bu devrim ise İhvan istediği için ya da yaptığı için değil, hükümetlerin ertelediği sorunların birikmesinden kaynaklanan bir patlamayla gerçekleşecektir.
5. İhvan hiçbir zaman yönetime talip değildir. Yönetim İslami olursa onun askeri ve destekçisi olacaklardır, ancak eğer yönetim bu yolda olmaz ise o yönetimi o kişilerin elinden kurtarmak için ellerinden geleni yapacaklardır.

246 Rifat Sa’îd, *Hasanu’l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 152.

6. Arapçılık Arap birliği için gereklidir. İslamiyet'in dirilmesi için her Müslüman Arap Birliği'ni yeniden diriltmek için çalışmalıdır.
7. Cemaat, İslam Birliği'ne inanmakta ve onu İslamiyet'in ana gayesi olarak görmektedir.
8. Mısır'daki siyasi partilere gelince, onlar üstlerine düşeni yapmışlardır, artık onların yaşamasının zaruri olduğu dönem kapanmıştır. Mısır'daki bütün siyasi partiler artık tek bir çatı altında toplanmalıdır.
9. İşgale karşı Mısırlıların canlarıyla ve kanlarıyla direniş göstermeleri gerekmektedir. Ölüm, zillet içinde yaşamaktan daha hayırlıdır²⁴⁷.

Yukarıdaki maddeleri teker teker incelediğimizde, bu maddelerin cemaat içi bazı sıkıntıları ve huzursuzlukları ilerde tetikleyen nedenlerin başında geldiğini göstermektedir. Her bir maddeyi tezimizin kendi bölümlerinde detaylı bir şekilde ele alacağımız için burada sadece birkaç cümleyle yetineceğiz.

Benna birinci maddede kardeşleri ve dava arkadaşları olarak adlandırdığı Sukkeri ve Askeriyye'yi aradan çok fazla geçmeden cemaatten ihraç etmiştir. Cemaatin kilit isimleri olan ve birlikte cemaati kurduğu bu kişilerden temel prensip ve ilkelerde ayrı düştüğünü ifade eden Benna buna yeterli açıklamalar yapamazken, Sukkeri ve Askeriyye bunun sebeplerini aylarca gazeteler üzerinden kamuoyuna açıklamışlardır.

İkinci maddede ve 3. madde de yer alan cemaatin siyaset ile yakından ilgilendiği ifadesi, 1930 ve 1932 yılında yayınlanan cemaatin tüzüğüne ters düşmektedir. Çünkü tüzüğün 2. maddesinde, cemaat hiçbir siyasi meselelere girmeyecek ve hiçbir parti ya da gurupla ilişkisi olmayacaktır ifadesi yer almaktadır²⁴⁸. Bu husus zamanla hafifletilerek cemaat hemen hemen hükümete geçen bütün parti ve siyasilerle yakın ilişkiye girmiş, hatta maddi yardım almakta bir beis görmemiştir. Diğer yandan Benna da çok geçmeden seçimlere adaylığını koyarak²⁴⁹ bu ilkenin geçersizliğini ortaya koymuştur. Ancak bu tutumu cemaat içi huzursuzlukları tetiklemiş ve cemaatten kopuşların hızlanmasına neden olmuştur.

247 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 72-79. Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 120; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 14; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 89-93.

248 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rif 1928-1938*, s. 95.

249 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 294.

4., 5. ve 9. madde birbiriyle çelişen ifadeler yer almaktadır. Zira 4. madde'de İslami de olsa zorla olacak olan bir devrime cemaatin karşı olduğu ifade edilirken, 5. madde'de hükümet İslami olmazsa hükümeti İslamileştirene kadar ellerinden gelenin yapılacağı ve 9. madde de ise işgale karşı kanlı mücadele verileceği ifade edilmektedir. Bu kafa karışıklığına neden olan hususlar bazı İhvan'ın cemaatten ümidini keserek daha radikal guruplara ve teşkilatlara katılmalarına neden olurken, bazılarının da Benna'dan habersiz cemaat içi gizli yapılanmalara giderek işgalin kuklası olmuş hükümete ve işgal gücüne karşı saldırılar düzenlemesine neden olmuştur. Benna her iki tarafı da tekfir etmiştir.

6. ve 7. madde de birbirine karşı tezat içeren maddelerdir. Zira Arap Birliği ile İslam Birliği temelde birbiriyle zıt hedefleri içermektedir. Arap Birliği Arapların üstünlüğünü ve dayanışmasını ön plana çıkarırken, İslam Birliği Arap olsun Acem olsun bütün Müslümanların birliğini ön plana çıkarmaktadır. Ümmetçiliği (İslam Birliği) kabul etmeyen Arapçılıkla (Arap Birliği), ırkçılığı kabul etmeyen Ümmetçiliği nasıl bir arada yürüteceğine dair kendisine yöneltilen eleştirilere çok tatminkar ve doyurucu cevaplar geliştiremeyen Benna'nın aynı zamanda Arap Birliği'ni de desteklemesi, cemaat içi huzursuzluğa neden olarak kopuşlara sebebiyet vermiştir.

8. Madde de yer alan partilerin tek bir çatı altında toplanmasını savunan Benna, laiklerle muhafazakarların, liberallerle İslamcılarının uygulamada nasıl aynı çatı altında toplanacağına somut bir plan ile izah getiremediği gibi, seçimlere girmeden önce bazı Hıristiyanları cemaate üye yaparak hatta kendisine danışman yaparak cemaat içi huzursuzluğa ve kopuşlara neden olmuştur²⁵⁰.

Bu kongreden sonra 1940 yılında 6. kongre de yapıldıktan sonra 09 Ocak 1941 yılında Şura Meclisi'nin yerine geçmek üzere İdari Heyet kurulmuş ve genel kongrelerin yerine bu heyetin toplantıları yapılmaya başlanmıştır. Bölge temsilcilerinden oluşan 100 kişilik bu heyetin toplantıları kapalı toplantılar olup son kararı mürşid (Hasan el-Benna) vermiştir²⁵¹.

250 Bu hususların tamamı üçüncü bölümde detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

251 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rif 1928-1938*, s. 103; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان المسلمين في مصر>; erişim tarihi: 12.11.2014; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târih*, c.I, s. 224.

2.1.6. Kadınlar Kolu

Mısır toplumunda kadını erkekle eşit şartlara taşıyan parti şüphesiz Vefd olmuştur. Kadınlar birimi 1922 yılında aktif bir şekilde siyasette ve medya da yerini alırken, Saad Zağlul'un eşi Safiye Zağlul Mısır kadınına bilinçlendirme ve eğitime yolunda büyük rolü olan kadınların başında gelmektedir. Dönemin paşalarından Ali Paşa Şaravi'nin eşi Huda Şaravi de 1918 yılında İngiliz temsilcilerle bir araya gelerek Mısır'ın bağımsızlığını görüşmüş ve 1923 yılında Mısır'da ilk defa feminist hareketini başlatmıştır. Şaravi, Batı'da yapılan konferanslara da katılarak Mısır kadının sesini uluslar arası arenada duyurmuş kadınların başında gelmektedir²⁵².

Cemaat Vefd'in yaptığı gibi kadını siyaset meydanına sokmamış, bilakis kadını bir eş ve bir anne olarak yetiştirme hususunda Mısır'da ilk defa ciddi ve sistematik bir faaliyet içine giren bir cemiyet olma imtiyazına sahip olmuştur. Vefd veya diğer partiler kadını erkeklerle eşit hale getirerek Batılılaştırma eğilimindeyken cemaat, Mısır kadınının İslami/selefi kimliği kaybetmemesi için yazılı basın aracılığı ile olsun, okulları aracılığı ile olsun büyük çaba sarfetmiştir. O yıllarda Mısır'da yaygınlaşan pavyonlara, genel evlere, birahanelere, kumarhanelere ve Batı'nın ihdas ettiği bütün fuhuş mekanlarına karşı ciddi bilinçlendirme etütleri ve çalışmaları düzenlemiş, hükümete bu hususta çağrılarda bulunmuştur²⁵³.

Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere, cemaatin ilk camisi inşa edildiğinde bu camiye ait kız ve erkek kuran kursları açılmıştır²⁵⁴. Merkezin Kahire'ye taşınmasıyla birlikte cemaatin kadın kolu da oluşmaya başlamıştır. Müslüman Kardeşler Cemaati'nin kadınlar kolu teşkilatı 1934 yılında Kahire'de kurulmuştur. Lebîbe Ahmed ilk kadın kolu başkanı seçilmiştir. Kadın kolunun kurulma amacının İslam ahlakını aile içinde ve bayanlar arasında yayarak aile müessesesi için gerekli olan eğitim ve desteğin sağlanması olduğu belirtilmiştir²⁵⁵.

Bu okuldan sonra 26 Nisan 1933 tarihinde cemaatin kadınlar kolunun oluşturulması kararlaştırılmıştır. Baş üyeler, ev sohbetleri ve vaazları da vererek kadınların eğitimiyle

252 Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 10.

253 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşr, Kahire 2002, s. 78-86.

254 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 252.

255 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 144; Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-mısrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 210.

ilgilenmişlerdir²⁵⁶. Bu birim aynı zamanda Mısır toplumunu Hıristiyanlaştırma faaliyetlerine karşı ciddi önlemler almış ve işgalcilerle koordineli çalışan teşkilatların fakir çocukları Hıristiyanlaştırma projelerine karşı ciddi çalışmalar yapmışlardır. Fakir oldukları için misyonerlerin ilgi odağı olan bu fakir ailelerin çocuklarını teker teker tespit ederek onları cemaate kazandırmışlardır²⁵⁷.

Üyelik erkeklerde olduğu gibi burada da paralıdır. Diğer yandan her aile kendi içinde cemaat için bir fon oluşturarak bunu cemaate hibe etmelidir²⁵⁸. Daha çok aile eğitime önem veren bu birim, kadınları iyi bir eş olarak yetiştirme hedefi üzerine kurulmuştur. Fuhuş ve zinaya karşı toplumu bilinçlendirme yolunda ciddi mesafe kateden bu birim, pavyon ve genelevlerin kapanması için ciddi faaliyetlerde bulunmuştur. Dergi ve gazetede bu hususta makaleler yazan cemaat kadınları İslami bilinci kadınlar arasında yayma hususunda başarılı olmuşlardır. “En az 5 çocuk!” sloganını aileler içinde yaymaya çalışarak dindar nüfusun çoğalmasını hedeflemiştir. Bunun yanı sıra, Benna'nın eniştesi Abdülhakim Abidin'in yaptığı bir öneri ile ailelerin bütçelerinden cemaat için bir fon ayırmaları sağlanmış²⁵⁹, aileler her ay kazançlarının %10'unu ayırarak cemaate bağışlamakla mükellef tutulmuştur²⁶⁰. Cemaatin kadınlar kolu cemaatin gazetelerinde de yazılar yazarak kadınlara İslami bilinci aktarmaya çalışmıştır²⁶¹.

2.1.7. Cemaatin Gazeteleri

Maddi olarak oldukça sıkıntılı bir dönemde olmalarına rağmen basının gücünün farkında olan cemaat, ilk gazetesi *Müslüman Kardeşler Gazetesi*'ni (*Cerîdetu'l-ihvâni'l-Muslimîn*) 1933 yılında kurarak Mısır'ın her yerine ulaşmak istemiştir. Bu yüzden matbaa gereksinimlerini de kısa sürede yerine getiren cemaat 1934 yılında da kendi matbaasını kurmuştur²⁶². Matbaanın kurulmasıyla birlikte Mısır'ın her yanına sesini

256 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 105.

257 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve 'l-'âlemu'l-islâmî* 1938-1945, s. 99- 140.

258 Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 129; Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 106.

259 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 106.

260 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'ati't-târîh*, c.I, s. 252-257; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn* 1938-1943, s. 114, 119; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 42.

261 Cum'a Emîn 'Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 81.

262 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 17; Cum'a Emîn 'Abdulazîz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf* 1928-1938, s. 133; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzâni'l-hakk*, Dârû's-Sahve, Kahire 1987, s. 27.

duyurma şansını yakalayan cemaatin birçok gazetesi ve dergisi olmuştur. Bunların çoğu yerel basılmış ve bu vesile ile cemaate rağbet gün geçtikçe artmaya başlamıştır²⁶³.

Cemaatin her dönemde farklı gazete ve dergileri olmuştur²⁶⁴. Benna döneminde en önemli iki gazetesi vardır; *Müslüman Kardeşler* ve *en-Nezir* gazeteleri. Sahipleri ve yayın işleri müdürlerinin cemaatten kopmalarıyla kapanan bu gazetelerin yerine daha sonra başka gazeteler geçse de hiç birisi bu iki gazetenin yerini alamamıştır.

Cemaatin Benna dönemindeki belli başlı gazeteleri şöyledir:

Müslüman Kardeşler Gazetesi: 28 Mayıs 1933 tarihinde yayımlanmaya başlayan gazete cemaatin ilk gazetesidir. Cemaatin dini hedef ve tebliğlerini ele alan gazete İslami şuurun ve bilincinin yayılması için kurulduğundan ötürü daha çok kültür gazetesidir²⁶⁵. İlk yazarlar hiçbir ücret almadan makalelerini yazmış ve gazetenin basılması için kendi ceplerinden harcama yapmışlardır. Bundan ötürü ilk sayılar çok kısıtlı sayıda basılarak İhvan tarafından elle dağıtılmıştır. Cemaatin ilk defa üniversiteliler tarafından duyulması bu gazete aracılığı ile olmuştur.²⁶⁶

5 yıl süreyle haftalık yayınlanan gazete, resmi sahibi ve genel müdürü Muhammed Şafii'nin cemaatten ayrılmasıyla birlikte maddi sıkıntı yüzünden 1938 yılında kapanmıştır. Şafii, Kral Faruk'un içki ve kadın düşkünü olmasına rağmen kralı öven cemaatin bu tutumunu makaleleriyle eleştirdiği için cemaatten Benna'nın kararıyla uzaklaştırılmıştır²⁶⁷.

Şafii ile ilgili dikkat çeken en önemli husus, Benna'nın onu hatıratında adını vermekten çekinerek eleştirmesi olmuştur. Bu da onu ihraç etmekten rahatsız olduğunu ve üzüldüğünü açıklamaktadır. Onu cemaatten gazeteyi kendi emelleri doğrultusunda kullandığı için ihraç ettiklerini ifade eden Benna, bu emellerin ne olduğuna çok fazla açıklık getirmemeye çalışmıştır. Ancak, Şafii'yi hilebaz ve sahtekar olarak niteleyen Benna'nın²⁶⁸, onun kralı eleştirerek cemaati tehlikeye attığına oldukça sinirlendiği

263 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da'ive ve'd-dâ'ie*, s. 143; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s.140.

264 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-misrî 1938-1945*, s. 368.

265 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sisi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 120.

266 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh, c.I*, s. 75.

267 Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, s. 100; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 291; Sâmih Necîb, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Merkezu dirâsâti'l-iştirâkiyye, Kahire 2006, s. 12.

268 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da'ive ve'd-dâ'ie*, s. 126.

ortadadır²⁶⁹. Zira kanaatimizce 1945 yılından sonra yazdığını düşündüğümüz hatıratını da cemaatini bu tip sivri çıkışlardan ve radikal tutumlardan aklamak için yazmıştır.

1942 yılı seçimlerinde Benna milletvekili olarak adaylığını koyduğu zaman Nahhas Paşa'nın ısrarı üzerine adaylığını çekmiştir. Bunun karşılığında o dönemde faaliyetleri yasaklanan cemaat, Müslüman Kardeşler Gazetesi'nin yeniden çıkarılması için talepte bulunmuş bu talebi kabul edilmiştir. Yeniden yayına başlayan bu gazete 08 Aralık 1948 tarihinde cemaat üyelerinin ülke çapında gerçekleştirdikleri şiddet olayları yüzünden kapatılmıştır²⁷⁰.

en-Nezir (Uyarış) Gazetesi: Mayıs 1938 yılında yayına başlayan gazete siyasete atılmak isteyen Benna'nın ve cemaatinin siyasi görüşlerini yayınlamaya özen göstermiştir. Gazetede yayınlanan görüşlerin tamamında saray ve kralı övmeye özen gösterilmiş bu da *en-Nezir*'in resmi sahibi ve cemaatin alimlerinden olan Mahmud Ebu Zeyd Osmani'yi kızdırmıştır. Kral aleyhinde makaleler yazan Osmani'nin cemaatten ihraç edilmesiyle birlikte gazete 1940 yılında cemaatin kontrolünden çıkmıştır²⁷¹. Bu ihracın ardından onun bu siyasi duruşunu destekleyen yüzlerce genç cemaatten kopmuş ve kendilerine daha sonra Muhammed'in Gençleri adını vermişlerdir²⁷². Cuma Emin, Osmani'nin ve onu destekleyen gençlerin cemaatin ılımlı ve barışçıl çizgisinden koştukları için ihraç edildiklerini belirtmiştir²⁷³.

Benna derginin ilk sayılarında halkı cihada davet etmiş, bu cihad neticesinde büyük bir sınavdan geçeceklerini, hapse düşeceklerini ve işkence görececeklerini onlara telkin etmiştir. Ardından dönemin başbakanı Mahmud Paşa'nın Filistin meselesini Mısır meselesi olarak görmemesini sert ifadelerle yayınladığı makale ile kınamıştır²⁷⁴. Osmani'nin bu çıkışının Benna'nın yazılarında oldukça hamasetli bir yol izlemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak Benna'nın cihad çağrısını Osmani'nin kral

269 Müslüman Kardeşler Cemaatinin tarihçileri 'Abdulhalîm'in ve Cuma'nın kitaplarında Benna'nın ismini vermekte çekinceli davrandığı kişinin Muhammed Şafîi olduğu belirtilmiştir. Ancak her ikisinin kitabında da Şafîi'nin neden ihraç edildiğine değinilmemiştir. Bkz. Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sisi ve't-ta'rif 1928-1938*, s. 132; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ti't-târîh*, c.I, s. 48; Muhammed Fethî, *Fî da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, Dâru'l-muctema'i lî'n-Neşr, Cidde 1985, s. 206.

270 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 13.

271 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve ve'd-dâ'ie*, s. 127-129; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 171; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ti't-târîh*, c.I, s. 213; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والجماعات الإسلامية>. erişim tarihi: 06.10.2014.

272 Muhammed Fethî, *Fî da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 219.

273 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-musrî 1938-1945*, s. 331.

274 Muhammed Fethî, *Fî da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 220-223.

üzerinden icra etmeye çalışması onu çok kızdırmıştır. Cihad hususundaki bu hassas denge cemaat içi her zaman varolmuş, Benna söyleminde oldukça radikal ve hamasetli çıkışlar yaparken eyleminde daha ılımlı ve barışçıl politika izlemiştir. Cemaat içi cihadın sınırlarının ve izlenmesi gereken stratejinin açık olarak çizilmemesi, bu cihadın ne için ve kimin için yapılacağı netleştirilmemesi daha sonraki yıllarda daha büyük kopuşların ve huzursuzlukların yaşanmasına neden olmuştur.

et-Tearuf (Tanışma) Gazetesi: *en-Nezir* gazetesi kapandıktan sonra yeni bir gazete çıkarmaya maddi durumu elvermeyen cemaat, yayın hakkı alınmış olan bu gazetenin yayın haklarını kiralamış ancak 1940 yılında bu gazete İngilizler tarafından kapatılmıştır²⁷⁵.

el-Menar (Fener) Gazetesi: Reşid Rıza'nın çıkardığı bu gazete daha çok dini meseleleri ve fetvaları ele alan ve neredeyse tamamı Muhammed Abduh'un Kuran tefsirini kapsayan bir gazetedir. Reşid Rıza Ezher'de hoca olan Abduh'un talebesi olduğundan ötürü katıldığı tefsir dersi notlarını makaleler halinde neşretmiştir. Abduh'un ölümüyle birlikte yarım kalan tefsir makalelerini Reşid Rıza kendisi üstlenmiştir²⁷⁶. Ancak kendisinin de ölümüyle birlikte akrabaları gazetenin kaldığı yerden devam etmesi için Hasan el-Benna'ya teklifte bulunmuşlardır. Benna zaten öğrencilik yıllarında Reşid Rıza ile birlikte *el-Menar*'da çalıştığı için bu teklifi kabul etmiş ve *el-Menar* gazetesini çıkarmıştır. Ancak çok fazla sürmeden bu gazete de 07 Eylül 1940 yılında Sabri Paşa hükümeti tarafından kapatılmıştır²⁷⁷.

eş-Şihab (Kıvılcım) Dergisi: *el-Menar*'ın yerine 1948 yılında yayına başlayan bu dergi bir iki adet basıldıktan sonra Benna'nın ölümüyle birlikte kapanmıştır²⁷⁸.

2.1.8. Cemaatin Başarısının ve Zayıflamasının Altında Yatan Nedenler

1930'ların sonlarında başlayan cemaat içi kopuşlar ve ihraçlar 1940'lı yıllarda şiddetli bir artışa geçmesine rağmen, cemaatin Mısır'daki diğer dini guruplara nazaran ilk sıraya yerleşerek hatırı sayılır bir başarıyı elde etmesinin altında yatan bir takım nedenler

275 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 249; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 243.

276 Reşid Rızada hocasının ölümünün ardından onun modernleşme çizgisini terk ederek, daha siyasi ve muhafazakar bir selefî çizgiye yönelmiştir. Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 27.

277 Muhammed Fethî, *Fî da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 79-82; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 11.

278 Muhammed Fethî, *Fî da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 329; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 125; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 177.

vardır. Bu nedenlerin başında işgalin ardından misyoner okulların çoğalması ve içkinin ve fuhşun ülke çapında yayılmasıyla laikleştirilmeye çalışılan ancak bu laikleşmeye direnç gösteren dindar halkın o dönemde siyasi gaye güden parti ve cemaatlere rağmen Benna'nın cemaatinin hiçbir siyasi gaye gütmeyen saf bir dini eğitime çağrıda bulunması olmuştur. Modernizm akımı ile gelenekçi akımının çatışmasının Mısır'ı ele geçirdiği yıllarda Benna, bunu “modern bir gelenekçi” çizgiyi takip ederek yapmaya çalışmıştır. Çünkü Benna'ya göre İslam orta yol dinidir²⁷⁹. Bu sentez, muhafazakarların ve din elitinin inzivasından ümidini kesen daha genç bir kuşak için oldukça çekici olmuştur. Bu sentezini ve cemaatinin ideolojisinin büyük bir kısmını formüle ederek risaleleri vasıtasıyla halka duyurmaya çalışmıştır²⁸⁰.

Elbette bu tebliğin bu kadar başarılı olmasının nedenlerinin başında Benna'nın karizmatik liderliği gelmektedir. Hitabeti çok iyi olan Benna, sakin ve güçlü kişiliği ile insanları ikna kabiliyetine sahipti²⁸¹. Muhammed Abduh'tan Reşid Rıza'ya kadar herkesten bir ders alarak gününü iyi okuyan vizyona sahipti. Hudeybi²⁸², onu dinleyen kişinin asla sözlerini unutamayacağını söylerken, kardeşi Abdurrahman el-Benna onun tevazü sahibi olmasını başarısının en büyük sırrı olarak addetmiştir. Tilmisani ise Benna'nın gençle genç, yaşlıyla yaşlı gibi konuşarak onları etkileme hususunda büyük bir yeteneğe sahip olduğunu vurgulamıştır.

Diğer yandan, 1936 yılında Filistin ayaklanması ortaya çıktığında ülke çapında yardım toplamada ve Filistin bilincini oluşturmada en büyük rolü oynayan cemaat, saha çalışması yaparak ve bölgede temaslarda bulunarak kendisi hakkında oldukça iyi bir

279 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 226.

280 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 107-111.

281 İbrahim Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, Ekin Yayınları, İstanbul 2012, s. 177.

282 1891 yılında Mısır'ın Kaylubiyeye kentinde doğan Hasan el-Hudeybi, Benna'dan sonra cemaatin ikinci mürididir. 1915 yılında hukuk fakültesinden mezun olan Hudeybi, uzun yıllar avukatlık yaptıktan sonra savcılık ve hakimlik yapmıştır. Müslüman Kardeşlere 1942 yılında katılan Hudeybi, cemaatin başına 1951 yılında geçtiğinde Temyiz mahkemesindeki hakimlik görevinden istifa etmiştir. 1953 yılında Abdunnasır'ın İhvan için başlattığı seri tutuklamalarda hapse girmiştir. Benna'nın ılımlı ve barışçıl siyasetini idame ettiren Hudeybi, hapisteyken Seyyid Kutup'un *Yoldaki İşaretler* kitabına reddiye olarak *Tebliğciyiz Yargılayıcı Değil* adlı kitabını yazmıştır. Bu kitabıyla Kutup'un kendi safına çektiği İhvan'ı yeniden kazanmak ve cemaat içi radikal eğilimleri törpülemek istemiştir. Hapisten çıkar çıkmaz cemaatin barışçıl ve ılımlı prensiplerine uymayan herkesi cematten ihraç eden Hudeybi, Benna döneminde Benna'nın gücüne paralel bir yapı olarak ortaya çıkan Özel Teşkilat'ın gücünü zayıflatmıştır. Onun dönemiyle birlikte bu gizli teşkilat bir daha asla eskisi gibi güçlü olmamıştır. Hudeybi 1973 yılında vefat etmiştir. Bkz. http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن_الهضبي, erişim tarihi: 01.11.2015; Mahmûd Salâh, *İğtiyâl-u 'abdunnâsir*, Medbûlî's-sağîr, Kahire 2006, s. 65, İbrâhîm el-Hudeybî, *el-Farg-u beyne hasane'l-bennâ ve seyyid kutub ke'l-fargu beyne's-silmi ve'l-harb*, s. 1-2; Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 166.

kamuoyu oluşturmaya başarmış ve diğer cemiyet ve guruplara bu hususta fark atmıştır²⁸³.

Mısır'da dine olan ihtiyaç tıpkı yemek-içmek gibi fitrî bir ihtiyaç olduğu için insanların bu ihtiyaçlarını en barışçıl yöntemlerle karşılayana yönelmeleri Benna'nın başarısının altında yatan en önemli etken olarak zikredilebilir. Cemaatin ortaya çıktığı dönemde hırsızlık ve adi suçlar toplumu kemirmekteydi ve işgalin getirdiği ahlaki çöküntü Mısır'ı esareti altına almıştı²⁸⁴. Diğer dini cemaatler dini tebliğ etmeyi camilerde klasik yöntemlerle yaparken, Benna bunu kahvehanelerde insanların arasına karışarak yapmış, üstelik cehennem korkusu yerine Allah sevgisini işleyerek insanları ürkütmeyen bir metod ile yapmıştır. Elbetteki işgalin getirdiği yabancı kültür ve laiklik altında ezilen halkın arayış içinde olması da Benna'nın tek çarenin öze dönüş olduğunu vurgulamasıyla dikkatlerin ona yönelmesine neden olmuştur.

Cemaati bir okul gibi inşa eden Benna bu okula işçisinden memuruna, iş adamından gençlere ve çocuklara kadar herkesi almaya özen göstermiştir. Bu hususa verdiği önemle, Genç Mısır ya da Müslüman Gençler Cemiyeti'ne üstünlük sağlamıştır. Genç Mısır daha çok sadece gençlere kapısını açarken, bu gençlerin dini yönünden çok milliyetçi yönünü beslemiştir. Müslüman Gençler Cemiyeti de sadece gençleri ve eğitimlileri muhatap almıştır. Ancak cemaat, her ikisinin sentezini oluşturarak daha fazla kitlelere hitap etme olanağını yakalamıştır²⁸⁵.

Tilmisani'ye göre cemaatin başarısı kimseyle çatışmaya ya da husumete girmemesinden kaynaklanmaktadır. Uzlaşmacı ve ılımlı tutumu her kesimden insanı cemaate çekmiş, hükümetlerin de tepkisini çekmediği gibi, aksine saray dahil bir çok hükümetin desteğini almasına neden olmuştur²⁸⁶. Elbette bu hususlar ilk başlarda avantaj gibi gözükse de, zamanla cemaat içi kopuşların fitilini ateşleyen en önemli etken olmuştur. Bütün bu kopuşların ya da ihraçların temelinde Benna'nın siyasi İslam hususunda oldukça liberal bir çizgide olması ve bu hususta eleştiri kabul etmemesinin yanı sıra hükümete ya da saraya aleni bir şekilde düşmanca tavır içinde olanlara karşı tutunduğu sert tutumu olmuştur. Bu karşılıklı gerilim zaman geçtikçe daha çok tırmanmış ve

283 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 116.

284 Şaref Fuâd el-Mısrî, *Esrâr-u hayat-i yusuf nedâ el-ebu'r-râhî li'l-ihvân*, Dâru'n-nahda, Kahire 2013, s. 26; Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema 'u'l-mısrî*, s. 15.

285 Rifâat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 41.

286 İbrahim Gâ'ûd, *Ömer et-tilmisânî şâhiden 'alâ'l-asr*, s. 29.

1940'lı yılların ikinci yarısından itibaren cemaatin bazı radikal üyelerinin ülke çapında terörist faaliyetleri artırmaları neticesinde Benna bu kişilerden beri olduğunu bildiren tekfir bildirisini²⁸⁷ yayınlamıştır. Bu tarihten sonra cemaat bir daha hiçbir zaman eski huzurlu günlerine geri dönememiştir.

Elbette Vefd-Saray-İngilizler arasındaki çekişme de cemaatin yıldızını yükselten etkenlerin başında gelmektedir. Özellikle de saray Vefd'e karşı her zaman cemaati desteklemiştir. 1942 yılında siyasete girmeyi hedefleyen Benna'yı desteklemiş, Vefd'in ve İngilizlerin baskısıyla Benna'nın adaylığını çekmesinden en çok rahatsız olan yine saray olmuştur. Her ne kadar kimilerine göre cemaatin düşüşe geçmesinde Benna'nın siyasete girmek istemesinin etkisi olduğu söylene de, bize göre cemaati bitiren ve sarayın dahi sınırsız desteğini kaybetmesine neden olan en önemli etken 1946 yılından sonra tırmanışa geçen radikal İhvan'ın terörist faaliyetleridir. Bu tarihten sonra Benna'nın hassasiyetle cemaati için çizmek istediği uzlaşmacı, barışçıl ve ılımlı imajının yerini terörist ve radikal bir imaj almış, artık ne hükümetin, ne İngilizlerin ne de sarayın desteğini bir daha kazanamayacağı bir yola girmiştir.

Ölümünden önce Benna bu radikal ve terörist mührünü yemekten kurtulmak istercesine bu terörist faaliyetlerde bulunanları şiddetle kınayan ve tekfir eden bildirisini yayınladığında artık çok geçtir, ne hükümetin ne de sarayın artık Benna'nın cemaatine ihtiyaçları kalmamış, bu üçlü için her zaman joker konumunda olan cemaat ile işleri bitmiştir. Son bölümde ele alacağımız bu bildirinin cemaatin tarih boyunca en çok kan kaybettiği tarihi de belirlediğini göz önünde bulundurarak, cemaate getirdiği dezavantajları ve olumsuz neticeleri şöyle sıralamak mümkündür:

1. Cemaatini kurtarmak için yayınladığı bildiriyle Benna bilerek ya da bilmeyerek radikal İhvan'ı kendi fetvasıyla da terörist ilan ederek, Mısır'ın üç ayağı olan hükümet-saray ve İngilizler'in yıllarca İhvan'a yaftalamak istediği bu imajı ironik bir şekilde kendi eliyle sunmuştur,

287 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 162; Mahmûd 'Abdulhâfîm, *Ahdâsun sana'ti't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Dijital Kitap, (<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>), erişim tarihi: 03.Mart.2014; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murr, el-İhvânu'l-muslimîn fî sittîn-e 'Âmen*, s. 86, 91; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار حل جماعة الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

2. Tekfir bildiriyle birlikte cihad öğretisiyle büyüyen cemaatin bu radikal tabakası neye uğradığını şaşırarak, cemaat içi daha derin bölünmelerin ve huzursuzluğun da fitilini ateşlemiştir,
3. Direniş çizgisini terk ettiğini resmileştirdiği bu bildiriyle Benna, cemaatin muhafazakar kesiminin gözünden düşmüş, tavizsiz güçlü bir lider imajı yerle bir olmuştur,
4. Cemaatin doktriner bir kriz yaşadığı tescillenmiş, bu da Hilafet ümidi taşıyan İhvan'ın hayal kırıklığı yaşamasına hatta ümitsizleşmesine neden olmuştur,
5. Sistemle baş edilemeyeceğinin altı çizilirken, sistemin karşısında duranların uğrayacağı akibet Benna'nın kalemiyle cemaate iletilmiştir. Bu da İslam toplumların sistemle baş edilemeyeceğine olan inançlarını pekiştirmiş ve onların bir yüzyıl daha sinmelerine neden olmuştur.

Yukarıda bahsettiğimiz olayların bu seviyeye varmasına neden olan şey, Benna'nın söylemlerinde daha radikal bir çizgisi olmasına rağmen eyleminde oldukça uzlaşmacı ve barışçıl bir metod izlemesidir. Kendisi hutbe ve risalelerinde izlediği radikal sözleriyle ve okullarında gençlere aşılacağı hamaset dolu cihad çizgisiyle onların devrimci yönlerini hep zinde tutmuştur. Ancak, eylem aşamasında daha çok ılımlı ve barışçıl bir yol izlemeyi tercih eden Benna'nın bu iki farklı kutuplara yönelttiği enerji çoğu zaman cemaat içi kafa karışıklığına neden olduğu gibi, bazı radikal İhvan'ın Benna'dan ümidini keserek cemaat içi kendi radikal yapılanmalarını oluşturmalarına neden olmuştur.

Günümüze kadar oldukça katı bir çizgide seyreden devrimci bir lider olarak aktarılan Benna'nın, özellikle ölümünden sonra kendisine yapıştırılmak istenilen bu imajdan çok daha farklı bir kişiliğe sahip bir lider olduğu bu tezin ilerleyen bölümlerinde ele alınacaktır. Bunun yanı sıra, Benna'nın zaman içindeki eylem ve söylemleri arasındaki farklı metod uygulamasının cemaat içi parçalanmalardaki rolüne de değinilecektir.

Benna'nın ılımlı tutumuna geri dönecek olursak, onun kendisinden önceki radikal çıkışlar yapanları da hatalı bulduğunu tespit etmekteyiz. Benna ümmetin ahlaki olarak kalkınmasının zaman alacağına inanmakta ve bunun sabır ve çok çalışmayla olacağını belirtmektedir. Bu bağlamda Benna, Cemalettin Afgani, Mustafa Kamil, Muhammed

Abduh ve el-Kevâkibî gibi düşünürlerin çok aceleci davranıp geçmişten ders almadıkları için başarısız olduklarını savunmuştur. Bu yüzden Müslüman Kardeşler Cemaatinin hedefine emin ve istikrarlı adımlarla ilerlediğini, aceleci davranmadığını, hayalperest olmadığını ve gerçekleri iyi gördüğünü ve hedefine mutlaka varacağını belirtmiştir²⁸⁸.

Benna'nın hayalperestlikten kaskının kendisinin yaşadığı dönemi ve şartlarını iyi okuması olarak değerlendirmek doğru olacaktır. O hiçbir zaman cemaatini riskli kararlar almak zorunda bırakmamış, almak isteyenlere de izin vermemiştir. Cemaati en zirvedeyken bile hükümeti ya da sarayı zor durumda bırakacak isteklerde bulunmaktan çekinen Benna, bununla zaman kazanmak istediğini her fırsatta ima etmeye çalışmıştır²⁸⁹.

Benna'nın cemaate üye olanlardan en çok beklenti içinde olduğu tutum şüphesiz tam bir itaat ve teslimiyet üzerine olmalarıdır²⁹⁰. Bunu cemaatin ilk nesil İhvanlarından olan Mahmud Abdulhalim ifade etmesinin yanısıra²⁹¹ Benna'da bunu hatıratında çok açık bir şekilde izah etmiştir. Ancak yine de saldırgan bazı yeni gurupların ortaya çıkmasının önüne geçememiştir. Suriyeli alimlerden olan Muhammed Said el-'Urfî, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin ilk inşa ettiği medreseye Hira adını koyan kişidir. Benna, cemaatin ilk medresesinin isim babası olan bu kişinin nasihatının cemaatin çizgisi ve genel kuralı olduğunu ifade etmiştir. Urfî ona şu nasihatte bulunmuştur:

“Bazı çirkin günahlara meyletmiş ve Allah'a itaatte kusuru olan kişiyi eğer Allah korkusu ve sisteme karşı saygısı varsa cemaatine almakta tereddüt etme. Ama yaşadığın sürece şu 2 çeşit insandan her zaman uzaklaş ve onları cemaate asla yaklaştırma:

Birincisi hiçbir dine mensup olmayan ateisttir. Çünkü bu tür insanlarla uğraşmak hiçbir fayda getirmeyen beyhude iştir. İkincisi ise sisteme riayet etmeyen ve kurallarına uymayan ama aynı zamanda da salih olan kişidir. Bu kişi de itaati bilmez, böylelikle senin cemaatini de fikirleriyle zehirler. Salih bir kişi olduğu için insanlar onun fikirlerine cezbolur ve bu durum cemaat içinde sorgulama yapmayı

288 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da 've ve'd-dâ'ie*, s. 124.

289 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 223, 192; Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 107-18; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 328.

290 Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimâne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 39.

291 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ti't-târîh*, c.I, s. 162.

*tetikler. Bu tip insanlardan uzaktan uzağa faydalanmaya çalış ama onları cemaate asla sokma*²⁹².

Yukarıdaki sözler aslında Benna'nın şiddetle çekindiği kişilerin profilini çizmektedir ki bu kişiler aynı zamanda cemaatten ihraç edilenlerin de profilini oluşturmaktadır. Cemaatin üyesi olmak için salih olmak, ya da imanlı olmak öncelikli şart olmamıştır hiçbir zaman. İstenilen tek şart itaat ve teslimiyet olmuştur. Hatıratına bu satırları yazdığı yıllarda Muhammed'in Gençleri adlı gurubun cemaatten kopuşuyla birlikte cemaat içi büyük bir kırılma gerçekleşmiş ve bundan kısa süre sonra en yakın dava kardeşi ve çocukluk arkadaşı Sukkeri'yi de kaybetmiş bulunan Benna, bu sözleriyle adeta cemaatin çizgisini bir kez daha vurgulamak istemiştir. Zira, o yıllarda cemaatteki radikal eğilimler gittikçe daha da agrasif bir yapıya dönüşerek Benna'nın hedeflediği siyasi başarıya gölge düşürmüştür.

Benna'nın engelleyemediği bu radikal yapılanma, her ne kadar işgalin Mısır'da yarattığı manevi buhran ve ekonomik krizden kaynaklansa da kendisinin kurduğu okullardaki sıkı dini eğitimin de buna oldukça büyük katkısı olmuştur. Bu eğitim Kuran'daki cihad ayetlerinin de sıklıkla Benna'nın verdiği derslerde işlediği tema olması hasebiyle, ilerde bu gençlerden ne kadar da ılımlı olmalarını beklese de, ayetlerden öğrendikleri devrimci düşünce bu beklentiye ağır basarak onların radikal bir çizgiye yönelmelerine neden olmuştur.

2.2. İdari Meseleler

1933 tarihinde kurulan Şura Meclisi'nin adı 1941 yılında değiştirilerek İdari Heyet ya da Kurucu Heyet adını almıştır. Bu heyet cemaatin bütün kararlarını alan ve teşkilatın tüzüğünü çıkaran heyettir. Ancak elbetteki buna cemaatin genel başkanı olan *Mürşid* (Benna) karar vermektedir. Mürşid bu heyetin başkanıdır. Bu heyetin üyelerini sadece cemaatin ilk üyelerinden olmak şartıyla kendisi seçmektedir. Her yıl artan heyetin sayısı 1941 yılında 100 kişiye çıkmıştır. Bu üyeler aynı zamanda bölgelerdeki idari ofislerin de genel temsilcileridir. Bu heyet kurulduktan sonra genel kongreler iptal edilmiş sadece bu heyetin toplantıları yapılmıştır. 1941 yılından önce yapılan 6. kongre cemaatin son kongresi olmuştur.

292 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 86.

Bu heyetin *Genel İrşad Ofisi* ve *Üyelik Komisyonu* adı altında iki komisyonu vardır. Bu iki komisyonun üyeleri de Benna tarafından seçilmektedir. Genel İrşad Ofisinin 12 azası vardır. Kurucu heyetin aldığı kararları ve tüzüğünü uygulamakla mükelleftir. Resmi işler ve kamuoyuna açıklanacak kararlar bu ofis tarafından yürütülmektedir. Üyelik Komisyonu ise 7 kişiden oluşmaktadır. Üyelerin seçimleri ve onlar hakkındaki çıkacak kararlar bu komisyon tarafından yapılmaktadır²⁹³.

İdari Heyet cemaatin gelir ve gider raporlarını takip etmekle sorumludur. Cemaatin kasasından bu heyetin ve müridin birlikte izni olmaksızın para çekmek yasaktır. Her ay tutulan defterlerin bir özeti idari heyete takdim edilmek zorundadır. Her bir şubenin geliri kendine özeldir. Ancak her ay bu gelirlerin 1/5'ini merkez şubesinin hesabına yatırmalı ve gelir gider tablosunu her yılın sonunda merkez şubeye göndermelidir²⁹⁴.

1932 yılında yeniden düzenlenen teşkilatın tüzüğünde Benna, İdare Meclisi'nin görev ve yetkilerine sınırlama getirerek kendi yetkilerini genişletmiştir²⁹⁵. Bunu kendisine olan güvenin cemaate hakim olması için yaptığını gerekçelendiren Benna, çoklu oy sisteminin cemaati parçaladığını savunmuş ve karar alma mekanizmasının tek bir kişide toplanmasının cemaatin idari yapısını kuvvetlendireceğini savunmuştur. Ayrıca cemaat içi oluşan ihtilaflarda son kararın verilmesinde, şubelerde yapılan seçimlere onay ya da veto verilmesinde, cemaatin asayişini bozan ya da prensiplerine karşı gelenleri azletme ya da ihraç etmede tek merci olduğu hususun yer aldığı maddeyi de yeniden düzenlenen tüzüğe eklemiştir.

Benna'nın yetkilerini güçlendirmesi cemaat içi ilk kopuşun yaşanmasından sonra olduğu için buna önlem almak için yaptığı düşünülmektedir. Cemaat içi kopuşlar Benna'nın cemaati kuruluşundan ölümüne kadar olan süreçte cemaat içi devam eden huzursuzluklar zinciridir. Genel olarak hoşnutsuzlukların temelinde yatan sebeplerin başında Hasan el-Benna'nın otokratik bir lider olmasının ve şura ilkesine uymamasının olduğu cemaatten ayrılanlar ya da ihraç edilenler tarafından dile getirilerek, Benna'nın kendilerini herhangi bir şura heyetine sunmadan ve yargılamadan ihraç ettiğini ifade

293 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'ati't-târîh*, c.1, s. 224; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rif 1928-1938*, s. 95-100.

294 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rif 1928-1938*, s. 101.

295 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rif 1928-1938*, s. 103.

etmişlerdir²⁹⁶. Bu husus cemaat içi hoşnutsuzlukları tetiklemekle kalmamış, büyük bölünmelere de neden olmuştur.

Cemaatin ilk şubeleri Ahmed Sukkeri ve Şeyh Hamid Askeriyye başkanlığında Mahmudiyye'nin içinde açılmıştır. Bu şubelerin Benna'nın başvekili Sukkeri'nin kontrolünde olması ve daha sonra cereyan eden cemaate vekil seçilmesi hadisesi Benna'nın canını sıkarak cemaatin merkezini Kahire'ye taşımasına neden olmuştur. Cemaatin İsmailiyye'ye taşınmasıyla birlikte İsmailiyye'deki fonları da Kahire'ye aktarmıştır. Bu tavrı diğer başkanları oldukça rahatsız etmiştir²⁹⁷.

Bu hadiselerin başladığı her ne kadar 1932 yılında İsmailiyye'ye vekil tayin etme hadisesiyle ortaya çıkmış gibi gözüksün de, aslında ilk hoşnutsuzlukların belirtileri kendi hatıratında da belirttiği üzere cemaatin camisinin inşası esnasında başlamıştır. 16 Şubat 1930 yılında cemaatin ilk camisi inşa edilmiştir. İnşa esnasında cemaat bir takım maddi sıkıntılarla karşılaşmıştır. Süveyş Kanal'ı müdürü Baron De Banier, sekreteriyle birlikte camiye ziyaret etmiş ve cami için gerekli maddi yardımı yapabileceğini cemaate bildirmiştir. Bunu duyan Benna, Baron'u ofisinde ziyaret etmiştir. Ancak ilk ziyarette bu yardımı almayan Benna, ikinci ziyaretinde bunu almıştır. Benna aslında ilk başta Baron'un kendisine teklif ettiği 500 Mısır Sterlininin çok az olduğunu ileterek yardımı almak istememiştir. Çünkü kendisine bu teklifi yaptığı sıralarda Baron'un aynı zamanda bir kiliseyi de 500.000 Mısır Sterlini bütçe ayırarak yaptırmakta olduğunu bildiğini belirtmiştir. Benna Baron'a Kiliseye bu kadar bütçe ayırırken camilerine sadece 500 Sterlin vermesini tuhaf bulduğunu iletmış ancak Baron cami için sadece bu kadar bütçe ayırabildiklerini söyleyerek özür dilemiştir. Benna bunun üzerine meblağı kabul etmiş, ancak şu sitem dolu sözleri de söylemekten kendini alamamıştır:

“Bir şirket olarak sizin vermek istediğiniz bu miktarı, cemaatin yardım fonundan sorumlu Şeyh Muhammed el-Zemlut tek başına yapmıştır”.

Bu yardımın ardından İhvan ve birçok kişi işgalcilerin cami yapımında yardım etmelerini eleştirmiş ve bu yardımdan sonra o camide kılınacak olan namazın haram

296 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu: 1928-1942*, s. 92.

297 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 75.

olduğunu savunmuşlardır. Bu söylemlere Benna, şu açıklamayı yapmış ve hatıratında bu açıklamanın ardından yanlış bir fikhî anlayışı da düzelttiğini belirtmiştir²⁹⁸.

“Bize verilen bu para zaten bizim paramızdır, işgalcilerin değil. Çünkü Süveyş Kanal’ı aslında bizim kanalımızdır, deniz bizim denizimizdir, toprak bizim toprağımızdır. Bu yardımı yapanlar bu toprakları haksız bir şekilde işgal etmişlerdir. Allah bu cami yapımının bitmesini arzulamıştır ve çok şükür artık bitmiştir ve bu camide işgalci parası yoktur”²⁹⁹.

Her ne kadar Benna işgalciler tarafından yapılan bu yardımın gasp edilmiş milli servetlerinin giderlerinden yapıldığını ifade ederek bu yardımın meşru olduğunu ifade etse de, pratik olarak bakıldığında işgalci yardımını kabul ederek onların varlığını ve üstünlüğünü gayri ihtiyari ya da sehven bile olsa kabul etmiş bulunmuştur. Zira işgalciler bu toprakları Mısırlıların hakkı olarak gördükleri için orayı gasp etmemiştir. Benna, güçlü balık zayıf balığı yutar felsefesi güden işgalci zihniyetin uzattığı malı alarak ve onların işgalden kazandıkları serveti kabul ederek teknik olarak bu işgali bilmeyerek de olsa tanımıştır.

Benna bu krizin ardından cemaate tutumunu gerekçelendireceği konuşmalarından birisini yapmak istemiştir. Ancak Mahmudiyye şubesi başkanı Ahmed Sukkerî’nin açılış konuşmasını kendisinin yerine yapmasından dolayı bu konuşmayı yapamamıştır. Bu durumdan duyduğu büyük rahatsızlık Benna’nın bu konuşmadan çok şeyler beklediğine işaret etmektedir. Hatıratında büyük bir hüsrana uğradığını ve cemaatin de buna ses çıkarmamasına kızdığını dile getiren Benna, bu yüzden yerini Şeyh Hamid Askeriyye’ye vererek ilk namazı kıldırımdan imtina ederek onların arzusunu yerine getirmemiş, bu tavrıyla adeta cemaati cezalandırdığını ifade etmiştir³⁰⁰.

Benna hakkında yaptığımız bunca araştırma kendisinin oldukça sakin ve hoşgörülü bir yapıya sahip olduğu yönündedir. Ancak cemaate namaz kıldırılmayı reddetmesine sebep olacak kadar kızmış olması, Sukkerî’nin bu konuşmayı yapması yüzünden Benna’nın bu konuşmadan beklediği faydayı kaçırmamasına neden olmuştur düşüncesindeyiz. Bir yandan Sukkerî’nin caminin ilk açılış konuşmasını yapması ona göre liderliğini de hiçe

298 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu’d-da’ve ve’ d-dâ’iye*, s. 83.

299 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu’d-da’ve ve’ d-dâ’iye*, s. 83; Ebu Hanife’ye göre yabancı devletlerin verdiği hediyeleri liderlerin alması caiz değildir. Bkz. Ebu’l-Alâ Mevdûfî, “Ebû Hanife ve Ebû Yusuf”, *İslam Düşüncesi Tarihi*, s. 313.

300 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu’d-da’ve ve’ d-dâ’iye*, s. 81,82.

saymak mesajı içerirken, beklentisi içinde olduğu saygının da çiğnenmesi demektir. Diğer yandan bu konuşma ile işgalci yardımlarından hoşnutsuz olmuş cemaate yapacağı etkili konuşma şansını da kaybetmiş olmuştur. Bu hadiseyi kısa ama oldukça sitemkar sözlerle hatıratında ifade eden Benna'nın kafasındaki lider yapısının oldukça klasik bir lider anlayışı olduğu daha sonraki hadiselerde netlik kazanacaktır.

Hasan el-Benna'nın hatıratında *İlk Fitne* olarak ele aldığı olay³⁰¹ ise 1932 yılında cereyan etmiş ve bu olay her ne kadar cemaatten ciddi ayrılıklar doğurmasa da cemaat içi ilk ciddi kırılma noktasını oluşturmuştur. Cemaatin İsmailiyye'deki şubesi için cemaatin Benna'dan vekil tayin etmesi isteğinin ardından cereyan eden bu hadise Benna'nın cemaatten ilk ihracını yapmasına neden olmuştur. Olaylar şöyle gelişmiştir:

Cemaat Benna'dan İsmailiyye şubesine vekil tayin etmesi için talepte bulunur. Benna marangozluk yapan Ali el-Cedavi'yi aday gösterir ve idare meclisinin oylamasına sunar. el-Cedavi'nin adaylığı genel kurulda oylama yapılarak kabul edilir. Benna'nın el-Cedavi'yi tek aday olarak göstermesi, üstelik Cedavi'nin eğitimsiz bir esnaf olması cemaatten bir gurup insanı kızdırır. Çünkü bu guruba göre o seçildiği esnada İsmailiyye şubesinin Hira okulunda hiçbir ücret almaksızın genel müdürlük yapan cemaatin idare meclis üyesi olan Mustafa Yusuf bulunmaktadır. Bu guruba göre el-Cedavi'nin vekil olması cemaatin imajını zayıflatacağı gibi halkın güvenini de azaltacaktır. Benna'nın cemaat içi onlarca ehil ve eğitilmiş kişi dururken üstelik o kişiler Ali el-Cedavi'den daha önce cemaate mensup olmuş kıdemli üyeler iken neden cemaate daha sonra katılan üstelik okuma yazması olan bir marangozu seçtiğini anlamadıklarını dile getirmişlerdir.

Diğer yandan, cemaatin oldukça yüklü borçları ve diğer üyelere bu işi herhangi bir ücret almadan yapabilecek maddi durumları iyi olan gönüllüler varken el-Cedavi'ye aylık 3 Sterlin bir maaş bağlanması bu üyeleri daha da kızdırmıştır. İdare meclisi el-Cedavi için maaş olarak 150 kuruş ve hizmetlisi için 90 kuruş olarak bir ücret belirlemesine rağmen Benna'nın bunu beğenmediğini ve idare kurulu toplantısını 6 ay askıya alarak ve bu süre zarfında hayali toplantılar yaparak Cedavi'nin ve hizmetlinin ücretlerini iki katına çıkarttığını belirtmişlerdir³⁰².

301 Tilmisani'nin hatıratında İsmailiyye'de cereyan eden bu ihtilaflar ve ihrac hususu ele alınmamıştır. Bkz. Omer et-Tilmisâni, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, s. 30.

302 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 91.

Burada Şu detayı açıklamak belki de cemaatin Cedavi'ye neden bu kadar tepkili olduğunu da ortaya çıkaracaktır. Cedavi'ye Benna tarafından uygun görülen 3 Sterlin maaş Mısır'da niversite diplomalı olan bir kişiye bağlanan maaŐdan daha yüksektir. Zira, o dönemde bir niversite mezunu 3 Sterlin'den daha az almaktadır. Sadece Ezher'den mezun olan ve alim sıfatını alan bir kişiye bağlanan maaş çok nadir de olsa 3 Sterlin olabilmektedir. Üstelik o dönemde niversite mezunları parmakla sayılacak kadar azdır ve onlar bile mezun olduklarında neredeyse iş bulabilme imkanları yok denecek kadar azdır. nk o dönemde iŐsizlik Mısır'ın en büyük sorunudur³⁰³. Bu husus dikkate alınarak Cedavi mevzusu ele alındığında cemaatin neden bu kadar bu vekil hadisesine öfkeli oldukları anlaŐılmaktadır.

Cemaatin bütün yeleri hemen hemen hiç maaŐsuz alıŐırken³⁰⁴, iŐsizlik dönemin en büyük sorunuyken ve bu işe daha muhtaç durumda olanlar hatta gönüllü olarak bu işi yapabilecek olan diplomalı üyeler dururken, bir sanatı ve işi olduğu için zaten bu paraya ihtiyacı olmayan, üstelik bu makama ehil olmayacak vasıflara haiz olan bir kişiyi Benna'nın ısrarla cemaatin vekili olarak tayin etmek istemesi ve ona dönemin en yüksek maaŐını vermek istemesi oldukça tuhaf ve huzursuzluk verici bir durum olarak algılanmıştır. Diğer yandan cemaat zaten o dönemde borç batağındadır ve borçlar bu kadar yüksek iken ve cemaatte aidatı ödenmeyen onlarca insan varken bu maaŐın işi gücü olan bir marangoza ödenecek olmasını Şaşırtıcı bulmuŐlardır.

Cedavi'nin Benna tarafından maaŐı oldukça yüksek olarak atanması cemaat içi homurdanmaları oğaltınca oylamanın bir daha yapılması için Benna'ya talepte bulunulmuş, o da yeni bir oylama için muvafık olduğunu belirtmiştir. Ancak ısrarla kendi adayı Ali el-Cedavi'nin olduğunu duyurmasının yanı sıra, seçilmesine yönelik tedbir de alarak el-Cedavi'den maaş almayı reddettiğini oylama esnasında duyurmasını talep etmiştir.

Oylama neticesinde el-Cedavi bir kez daha kazanmıştır. Cemaatin borçlarını da aylık 8 Sterlinlik taksitlere bağlayarak kendisinin ödeyeceğini duyurarak her Şeyin kontrolü altında olduğunu karşı tarafa ifade etmek istemiştir. Elbette bir memur olan Benna'nın bu kadar yüklü taksitleri tek başına ödeme taahhüdü vermesinin ardında belki de zengin

303 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 227.

304 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sisi ve't-ta'rif* 1928-1938, s. 68; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 235.

tüccar arkadaşlarına güvenmesi yatıyordu. Nitekim bu borcun altına girdiğini duyan arkadaşlarından oldukça zengin olan Hüseyin el-Zemelut, bütün borçları kapatarak Benna'yı bu yükten kurtarmıştır.

Bütün bunların ardından 5 kişiyle birlikte istifasını veren Mustafa Yusuf bir rapor da yayınlamak, Benna hakkında ciddi suçlamalar da bulunmuş, cemaat kasasında ciddi miktarda ve kayıtlara geçmeyen maddi kayıpların olduğunu savunmuştur. Ancak, bu rapor yayınlanmadan önce Benna, homurdanmaların ve hoşnutsuzlukların artması üzerine idare kurulunu toplayarak yeni bir mali komite kurmuş ve hoşnutsuzların çoğuyla güven tazelemiştir³⁰⁵. Benna bu stratejiyle bu raporun cemaat içinde yapacağı negatif etkinin hiddetini azaltmayı başarmıştır.

Raporda şu ifadeler yer almıştır:

“Hasan el-Benna cemaatin idare meclisinin Ali el-Cedavi için 150 kuruş ve yardımcısı Muhammed el-Hısrı için 90 kuruş olarak belirlediği ücreti idare meclisinin haberi olmaksızın el-Cedavi için 3 sterline ve yardımcısı el-Hırsı için 120 kuruşa çıkararak idare meclisini yok saymış ve defterlerle oynamıştır.

Kahire ve Port Said şubelerine yine idare meclisinin haberi olmadan yüklü meblağlar göndermiştir.

İdare meclisinin haberi olmadan cemaatin kasasından para almış ve bunu kayda geçmemiştir. Bunun yanı sıra oldukça fazla yan harcamalar olmuştur.

Cemaatin okuluna idare meclisinin haberi olmaksızın ve ihale açılmaksızın eşya ve araç gereç satın almıştır.

Oylamada olması gereken kurul üyeleri mevcut olmadan İsmailiyye şubesine vekil tayin etmek için seçim yapmıştır. Üstelik Benna'nın adayı olarak eksik oylamayı kazanan el-Cedavi bu görev için ehil kimse değildir. Bu durum cemaatin imajını sarsacak ve cemaati küçük düşürecektir. el-Cedavi'yi de bu vesile ile zor duruma sokmuştur.

el-Cedavi'nin eski mesleğine geri dönmesi için bizim tarafımızdan talepte bulunulmuş lakin Benna bunu gerekçe göstermeden reddetmiştir.

305 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf* 1928-1938, s. 68-79.

Bizler Şeyh Hamid Askeriyye'yi durumla ilgili çözüm bulması için hakem tayin ettik, lakin kendileri Benna'nın bir memuru olduğu için bir hüküm verememiş ve bu görevi ifa edememiştir.

Sayın Benna'ya oldukça fazla olan borçları ya şahsi sorumluluğuna alması ya da borcun yönetilmesi için kurul belirlenmesi yönünde cemaatin genel kurulunun toplanması için son bir çağrıda bulunduk. Sayın Benna, genel kurulu kabul etmeyerek bütün borçları üstlenince, bizler bunun üzerine cemaatten istifa ettiğimizi duyurduk.

İstifamızın ardından sayın Benna, bizimle ilişkisi olan herkesi teker teker cemaatteki işlerinden azletmiştir. Cemaatin okul müdürlüğünden sayın Abdulaziz el-Haddad'ı, cemaat okulunun güvenlik görevinden sayın İsa el-Seyyid'i ve cemaat okulunun öğretmenliğinden sayın Ali Abdurrahman'ı azletmiştir. Bununla kalmayarak boşalan öğretmenlik görevlerine henüz öğrenci olan gençleri atamış, okul müdürlüğüne ise okuma yazması henüz başlangıç seviyesinde olan ve ütücülük yapmakta olan sayın el-Hindi'yi getirmiştir.

Bu raporu yazan Abdunnebi Suleyman, İbrahim Eyyub, Muhammed el-Desûkî, Mustafa Yusuf, Mahmud el-Caferî, Abdulaziz Ğâlî, Muhammed İbrahim ve Suleyman el-Bik arasından Abdunnebi Suleyman ile barış akdi imzalanmasından ötürü bu akdin de mucibi yerine getirilmemiştir³⁰⁶”.

Her ne kadar cemaatin sitesinde bu raporun altında sadece Mustafa Yusuf'un imzasını taşıdığı belirtilse de, Hasan el-Benna kendi hatıratında bu raporu yazanların sayılarının 6 kişi olduğunu ifade etmiştir. Diğer yandan, bu raporun belgelerle birlikte yayımlandığını ifade eden Benna, bu kişilerle görüşerek raporu yayınlamamaları için ricada bulunduğunu, lakin kamuoyunun bilgilendirilmesi için bu teklifini kabul edemeyeceklerini bildiren muhalif gurubun raporu belgelerle yayınladıklarını ifade ederek onları sert bir dille eleştirmiştir³⁰⁷.

Brynjar Lia, vekil hadisesinden Benna'nın kendisine mutlak bir itaati ve görüşünün kayıtsız şartsız kabul edilmesini beklediğini belirtmiştir. Ona göre Benna, genel kurulun işbirliğine gönülsüz davranmış ve kurallar karşısında kayıtsız davranmıştır. Bu tutumu vekil hadisesindeki buhranın en önemli faktörü olmuştur. Onun bu tavrı ve uzlaşma

306 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان في محافظة الإسماعيلية>, erişim tarihi: 05.09.2013.

307 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye*, s.110; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان في محافظة الإسماعيلية>, erişim tarihi: 05.09.2013.

taftarı olmaması cemaat içi dik kafalı imajını pekiştirmiştir³⁰⁸. Doğrusu Benna'nın itaat risalesinde itaatten kastının velayetin ve biatın temel şartı olarak bütün üyelerin her koşulda emre uymaları olarak izah edilmiştir. Benna bu risalelerde, davanın yükümlülüğünü üstlenmeye hazır olan kimselerin kamil manada tam bir itaat sergilemesini talep etmiştir. Çünkü ona göre birlik ancak bu şekilde sağlanmaktadır. Ve buna ancak sadakat sahibi kimseler katlanabileceklerdir³⁰⁹. Üyeler tarafından bu tutum otokratiklik ve despotluk olarak algılanırken, Benna tarafından bu husus cemaatin bekası için temel şartlardan biridir.

Bu yüzden olmalıdır ki, arada yükselen itirazlar, hoşnutsuzluklar, ya da çok basit bir şekilde beyan edilen karşıt görüşler Benna için kabul edilemez bir tutum olmuştur. Özellikle de liderliğine ve fikrine yönelik eleştiriler Benna tarafından ihraçla karşılık bulmuştur³¹⁰. Bize göre Benna oldukça realist bir lider gibi davranarak, bu tip sorgulamaların ve itirazların cemaat içi fitneye ve sarsıntıya neden olacağını ve cemaatin birlik beraberliğini bozacağı için buna sebebiyet veren kişileri cemaat içi mertebeleri ne kadar yüksek olursa olsun, ya da savundukları şey ne kadar doğru olursa olsun cemaatten çıkarmayı cemaatin maslahatı için gerekli görmüştür.

Mahmud Abdulhalim, Benna'nın cemaate uyumsuzluk gösteren kişileri ihraç etmek yerine çoğu zaman kendi kendilerini imha etmelerini sağlayacak taktikler de uyguladığını ifade etmiştir. Benna'nın kendisine tam bir teslimiyet göstermeyen kişileri belirleyerek onları cemaatten azletme hususunda kendine has zekice bir yöntemi olduğunu şu hadise ile anlatmıştır. 1938 yılında cemaat ikinci dönemine girdiğinde cemaate ilk üye olan ve ileri gelen 24 kişiye Benna özel bir davet göndererek evinde ağırlamıştır. Mahmud Abdulhalim bunlardan birisidir. Artık davanın genişlediğini ve cemaatin şube sayısının da artmasıyla her şeye kendisinin yetişemediğini belirterek toplantıya katılanlardan kendisinin belirlediği şartlara uymaları dahilinde özel bir yönetici heyetini kurmak istediğini ve bu heyetin cemaatin her şeyinden sorumlu kişiler olacağını belirtmiştir. Ancak öne sürdüğü şartlar oldukça ağır olduğu için çok az sayıda kişi kayıtsız şartsız hemen biatlarını Benna'ya sunarken, bazıları düşüneceklerini söyleyerek toplantıdan ayrılmış, bazıları da çekimser olduklarını belirtmişlerdir.

308 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 98, 152.

309 Hasan el-Benna, *Risaleler*, Çeviri Mehmet Akbaş, Nida Yayınları, İstanbul 2013, s. 617.

310 Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 54.

Benna, toplantı bitiminde kendisine kayıtsız şartsız biat edenleri belirlediği gibi, şartlarını düşüneceklerini söyleyerek tereddütte kalanları bu toplantı vesilesiyle tanıyarak ilerde onları yavaş yavaş cemaatin dışına atmıştır. Çekimser davrananlar ise zaten Benna'nın bu zor şartlarına uyamayarak zamanla kendi kendilerini cemaatten uzaklaştırmışlardır. Mahmud Abdulhalim, bu 24 kişinin daha sonra hiçbir zaman bir daha bir araya gelmediğini belirtmiştir³¹¹.

Anlaşılacağı üzere, Benna cemaatin temelini kamil manada tam bir itaat esası üzerine kurmuştur. Çekimserlik ya da en ufak dozda tereddütte kalmak dahi onun için kabul edilemez bir durum olmuştur. İtaat ve sadakati cemaate üye olmanın temel unsuru olarak cemaatin tüzüğünde Madde 6'da açık bir şekilde belirtmiştir. Kendisini cemaatin ruhani üstadı ve şeyhi olarak gören Benna'nın bu isteğine her ne kadar bir çok kişi direnç gösterse de, ileri gelen bir çok üye bu isteğine her zaman icabet etmiştir. Salih Aşmavi bunlardan birisidir. Benna'nın tam bir itaati hak eden lider olduğunu ve bu itaat için kendisine biat ettiklerini belirterek Benna'ya güvenlerinin ve sadakatlerinin sonsuz olduğunu ifade etmiştir. Mahmud Cuma'nın da şu sözleri sorgusuz itaatlerini açıklar niteliktedir:

“Nereye istersen savur bizi, vallahi ve billahi denizlerin yutacağını bilsek bile seninle birlikte o denize atlarız” derken Benna'nın böyle bir teslimiyet ve tevekkülden memnun olduğu düşünülmüştür.

İhvan'ın ileri gelen tarihçilerinden olan Musa el-Huseyni, Benna'nın cemaat içindeki hakimiyetinin mutlak bir hakimiyet olduğunu ve Benna'nın tıpkı bir veli gibi cemaat içinde etkisi olduğunu ifade etmiştir. Tarık el-Bişri ise, cemaat içi bu itaat mevzusunu daha farklı okuyanlardandır. Ona göre İhvan Benna'ya tam teslimiyet içinde olmasına rağmen, Benna'dan hiçbir zaman talepkar olmamışlardır. Bu karşılıksız ve koşulsuz teslimiyeti oldukça tuhaf bulan el-Bişri, bu durumun İhvan'ın lidere olan bakış açısını ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Bu mutlak itaati benimsemiş İhvan'ın kitaplarında ya da yazılarında kendi görevlerinden ve sorumluluklarından bahsederken, Benna'nın

311 Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana‘ati‘t-târîh*, c.I, s 168-171.

cemaate karşı sorumluluğundan ya da görevlerinden bahsetmediklerini belirterek cemaat içi liderlik algısına dikkatleri çekmektedir³¹².

Açıkçası Benna, bu tutumuyla düşüncesiz tavırlar içinde olabilecek olan üyeleri zapturapt altına almak istemiştir şüphesiz. Saygılı bir teslimiyeti benimsemiş, bu ilke ve prensibe uymayan cemaat içi herhangi bir yapılanmaya karşı huzursuzluk hissetmiştir. Cemaatini herhangi bir fütursuzca tutumun sebebiyet vereceği kötü sonuçlardan korumaya çalıştığı için etrafındaki en yakın dava arkadaşlarını dahi cemaatten ihraç etmekte tereddüt etmemiştir. Mahmudiyye şubesinin vekili Ahmet Sukkeri ve Şebrahit şubesinin vekili Hamid Askeriyye zamanında onunla cemaati kurup Benna'nın "ilk kardeşlerim" dediği kişiler³¹³ olmalarına rağmen, cemaatin prensiplerine ve ılımlı çizgisine ters düştükleri için Benna tarafından ihraç edilmişlerdir. Hatıratında Mahmudiyye ve Şebrahit şubelerinin kendi prensip ve metotlarıyla kurulmadığı için ve kendi görüşü alınmayarak yönetildiği için faydasız olduğuna inandığını ifade eden Benna, Ahmed Sukkeri ile Hamid Askeriyye'ye olan güvensizliğini şu sözlerle dile getirmiştir:

*"Bu davanın temeli nerede atılırsa atılsın bizzat benim elimle olmuyorsa ya da bana yaptıkları her işte rucu eden hakiki İhvan aracılığıyla olmuyorsa faydalı olmayacaktır. Mahmudiyye'nin vekili (Sukkeri) yetenekli birisidir ancak tek başına kararlar almaktadır. Diğeri ise (Hamid Askeriyye), beni sıradan bir arkadaşı gibi görerek benim görüşlerime pek ehemmiyet vermemektedir. Her ikisine de güvenmem söz konusu değildir. Çünkü bu durum çok tehlikelidir"*³¹⁴.

Kayıtsız şartsız itaatın cemaat içi uyulması gereken ilk kural olduğunu ve sorgulamanın büyük bir yanlış olduğunu Ahmed Adil hatıratında belirtmektedir. Cemaatin genel sekreteri ve Benna'nın eniştesi Abdulhakim Abidin'in Benna'nın ölümünün ardından; Ahmed Adil'i, Ahmed Zeki'yi, Abdurrahman Sindi'yi ve Mahmud Sabbağ'ı cemaatten ihraç ettiğini şube başkanlarına bildiren aşağıdaki resmi mektubu, aslında Benna'nın da neden çok sorgulamadan üyeleri azlettiğine cevap oluşturmaktadır:

312 Tarık el-Bişrî, *el-Hareke's-siyâsiyye fî Mısır 1945-1952*, s. s. 63; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 142.

313 Hasan el-Benna, *Risaleler*, s. 285.

314 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve 'd-dâ'îye*, s. 132; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 143.

“Sayın Başkanım,

İrşad ofisi (Hudeybi'nin yönettiği Genel Merkez) 22 Kasım 1953 tarihinde aşağıdaki isimleri cemaatten azlettiğini duyurur. Lütfen kararı şube İhvanlarına bildiriniz:

Ahmed Zeki Hasan

Ahmed Adil Kemal

Abdurrahman Sindi

Mahmud Sabbağ

Bu kişiler cemaate ve davamıza zarar verecek eylemlerde bulunmuş ve biatlarını bozarak cemaatten müstakil hareket etmişlerdir. İrşad ofisi cemaatin en üst makamıdır. Dolayısıyla bu kararı alan bu makamın kararlarını ve nedenlerini sorgulamamaları gerekmektedir. Bu kişilerin, cemaatin maslahatı için çalışan irşad ofisinin aldığı bu kararı sorgulamamalarını ve bunun üzerinden tartışma ortamına hiçbir şekilde girmemelerini ümit etmekteyiz. Davaları için çalışınlar ve Allah'ın rızasını gözeterek ahret için hazırlık yaparak O'na itaat etsinler.

Allah kendisine destek çıkanları desteklesin. Allah en büyüktür.

İrşad Ofisi Sekreterliği”³¹⁵.

Tarik el-Biştirî daha sert ve agrasif bir eleştiri yaparak, Benna'nın kendisine rakip olanları bertaraf etmek için otokratik bir lider olma yoluna gittiğini savunmuştur. Ona göre Benna, ilerleme kateden ve sivrilen her hangi bir güçlü kişiyi kendisine tehlikeli bir rakip gördüğü için onu önce hata yapmaya zorlayarak ya da kışkırtarak en ufak bir muhalefetini yakaladığında o kişiyi cemaatten çıkarmıştır. Bunu yaparken ise oldukça kendisini aldatılmış ve sırtından hançerlenmiş olarak masum bir pozisyonda göstermiştir. Ancak en dokunaklı ve taraf toplayan tutumunun, ihraç ettiği kişiyi aynı zamanda affettiğini de söylemesi olduğunu belirtmiştir³¹⁶.

Ali Aşmavi şura ilkesinin genelde cemaat içinde uygulanmadığını iddia eden ikinci nesil İhvan'dandır. Ona göre Benna, cemaat üyeleri tarafından peygamber gibi

315 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s.357, 361.

316 Tarık el-Biştirî, *el-Hareke's-siyâsiyye fî Mısır 1945-1952*, s. 63; Seyyid Yusuf, *el-İhvânü'l-muslimûne*, c. II, s. 144.

görülmekte ve ona koşulsuz olarak itaat edilmekteydi. Peygamberin bile sahabeler tarafından eleştirildiğini ifade eden Aşmavi, Hudeybi'nin döneminde de bunun uygulanmadığını ve üyelere tam bir itaat beklenildiğini ifade etmiştir. Bu tutum kendini daha çok gizli bir teşkilat olan Özel Teşkilat'ta göstermiş, üyeler hiçbir lider hakkında sorgulama yapamadıkları gibi, onlara karşı da tam bir teslimiyet içinde olmuşlardır³¹⁷.

İsmailiyye'deki vekil hadisesinden sonra ihraç edilen kişiler günlerce basında kendilerini savunarak cemaat içi şura sisteminin uygulanmadığını ve Benna'nın fikir özgürlüğünden asla hoşnut olmadığını dile getirmiştir. Cemaatin idari heyetinin, karşıt fikir oluşumundan oldukça menfur olan Benna'ya karşı gelmekten çekindiğini ve ona kamil itaat ve teslimiyet ile bağlı olduğunu ifade ederek, kendilerine savunma hakkının verilmediğini iddia etmişlerdir. Benna bu ithamları reddettiği gibi, kendi görüşüne saygı duymayan kişilerin tutumunu da tuhaf ve alışılmadık bir tutum olarak şu sözlerle değerlendirmiştir:

“Bu tutum cemaat içi daha önceden görülmemiş olan oldukça yeni ve tuhaf bir tutumdur. Zira cemaatte bir kişinin görüşü (yani kendisinin) herkesin görüşü olduğu için bireyler her zaman sadece birlik ve beraberlik üzerine olmalıdır”.

Benna bu sözleriyle cemaat içindeki birliğin ve beraberliğin tek bir lider altında toplanması gerektiğini vurgulamıştır. Başkanlık sistemini cemaati için uygun gördüğü ortadadır. Bu yapıya itirazı olan cemaat içi yapılanmalara karşı tepkisini açıkça ifade etmiş ve bu kişileri bir sonraki cümlelerinde Haricilere benzeterek bu kişilerin fikri özgürlüklerini savunmalarına olan kızgınlığını ve bunları ihraç etme kararını gerekçelendirmeye çalışmıştır. Benna'ya göre ilk dönem halifelerin Haricilere olan tutumu gibi, Batı'nın gevşek yapısı olan demokratik aldatmacalarından etkilenmiş olan ve cemaatin görüşüne karşı çıkan bu Haricilere karşı da sert bir karşılık verilmeliydi. Fikir özgürlüğü adı altında cemaatin birlik ve beraberliğini bozmak isteyenleri halifelerin hadislerinde yer alan “*Kılıçla boynunu vurun*” önerilerine uyararak onları ihraç ettiğini belirterek başkanlık sistemini mutlak liderlik anlayışı ile sentezlemeye gitmiştir.

317 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî licemâ'ti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 49, 71; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 44.

Ancak Benna'nın en önemli taraf toplayan tutumu şüphesiz ihraç ettiği kişilerin ardından olumsuz kaçabilecek söylemlerden kaçınmasının yanı sıra, oldukça yumuşak ve iyi niyetli sözleriyle o kişilerin gafını ve hatasını affettiğini bildirmesi olmuştur. Bu hadisede de bu kişileri her ne kadar haricilere benzetse de, onları affettiğini ve onların da hayırlı alimlerden ve iyi dostlardan olduğunu belirterek³¹⁸ sert tavrını ve sözlerini dengeleme yoluna gitmiş, belki de olası tepkileri yumuşatmaya çalışmıştır.

Benna bu hadiseden sonra 1934 yılında cemaat tüzüğünde düzenlemeler yaparak şura heyeti olan idare meclisinin yetki alanlarını daraltarak olası bir başkaldırı ve memnuyetsizliğe karşı tedbir almaya çalışmıştır. Eklenen maddede “*Cemaatin mürşidi ve lideri (Benna) istediği kişiyi istediği şubeye vekil olarak atama yetkisine sahiptir*” cümlesi yer almıştır. Bu madde de ilk defa yol gösterici anlamında olan *mürşid* kelimesi de kullanılmıştır³¹⁹. Mürşid kelimesi tasavvuf şeyhlerine verilen isim olması hasebiyle Benna bu lakabı kendisi için kullanarak bununla sade bir cemaat liderinden ziyade kendisine mutlak itaat ve teslimiyet gerektiren ruhani bir lider gibi olmak istediğini vurgulamıştır³²⁰.

Cemaatin resmi web sitesinde bu duruma olan yorum daha farklıdır. Benna'nın kendi yetkilerini artırmasının parçalanmaları önlemek için olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, şura meclisinin oylarının lider olan mürşidin görüşüne baskın olmasının cemaat içi kaosa neden olduğu belirtilmiş, özellikle de 1930-1932 yılları arasındaki büyük krizin asıl sebebinin altında yatan nedenin oy sisteminden kaynaklandığı ifade edilerek demokratik sistem kusurlu bulunmuştur³²¹.

Bagrat Seyranyan cemaatin yönetiminin Benna döneminde sadece onun belirlediği kişisel kural ve kararlarla belirlendiğini ve hiçbir zaman belirli bir kural çerçevesinde yönetilmediğini ve teşkilatın mekanizmasındaki yetkilerin netleşmesinin ancak Benna'nın ölümünden sonra gerçekleştiğini ifade etmiştir. Ona göre Benna, hayatı boyunca tek karar alıcı merci ve tek otoriteydi³²².

318 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye*, s. 113-125; Seyyid Yusuf, *el-Ihvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 146.

319 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf* 1928-1938, s. 103.

320 Enver 'Abdulahadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 52; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 170.

321 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ الإخوان المسلمين في مصر>; erişim tarihi: 12.11.2014.

322 Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûn*, s. 26.

Bu bunalım İslami hayır cemiyetinin nasıl olması gerektiği şeklindeki geleneksel algı ile Benna'nın açık şekilde yeni bir formülü oluşturmaya çalıştığı öngörüsü arasındaki bir çarpışma olmakla birlikte, ilerde yaşanacak olan rekabetin ve fikri ihtilafların ağır bastığı köklü ayrılıkların ilk sinyali olma özelliğini taşımaktadır³²³.

2.3. Mali Meseleler

Müslüman Kardeşler Cemaatinin ilk ticari şirketi 1939 yılında 4000 Mısır Sterlin ile kurulmuş ve ülke çapında duyurular yapılarak şirkete ortak olmak isteyenlere cemaatin kapılarının açık olduğu belirtilmiştir³²⁴. Madencilik, dokuma, ticaret, tarım, ziraat ve sanayi alanında birçok şirketi bulunan cemaatin, hastaneleri, okulları, kulüpleri, dernekleri, spor okulları, matbaaları, ve hayır kuruluşlarının yanı sıra, bir çok dergi ve gazeteleri de vardı³²⁵.

Yurtdışına açılan, şube sayısı binlerce olan, gençleri askeri olarak eğitmesinin yanı sıra, eğitim, yeme içme, sağlık, kıyafet desteği veren cemaatin, yüzlerce çalışanı ve görevlisi de bulunmaktaydı. Richard Mitchell'in cemaatin şirket ve fabrikalarının sermayeleriyle ilgili verdiği rakamlar o döneme göre oldukça hatırı sayılır rakamlardır. Sırf madencilik şirketinin sermayesi 60.000 Sterlindir ki bu o döneme göre oldukça güçlü bir sermayedir³²⁶ ve bu bağışlar olmadan toplanmayacak kadar yüksek miktarlardır³²⁷. Bütün bu faaliyetlerin oldukça yüksek miktarlarda harcama gerektirmesine rağmen, cemaat üyelerinin çoğunun işçi, çiftçi, memur ve ortadirekten olduğunu belirten Seyyid Yusuf, dış destek olmadan cemaatin bu imkanları sunmasının mümkün olmayacağını belirtmiştir³²⁸.

Hasan el-Benna'nın da hatıratında belirttiği üzere cemaat, saray ve muhalefet arasındaki kutuplaşmada her zaman saray tarafında yer almış, bu duruşu saray tarafından karşılıksız bırakılmamış, cemaate fonlar ve mali yardımlar aktarılmıştır³²⁹. Brynjar Lia'nın tespit ettiği kaynaklara göre, 1930'ların ortalarında cemaat, muhtelif belediye

323 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 99.

324 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 218.

325 Muhsin Muhammed, *Men Gatele Hasan el-Bennâ*, s. 364.

326 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 275. En yüksek ve dolgun maaş o dönemde 3 sterlindir. Bkz. Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh, c.I*, s. 227.

327 Rıfât Said, *Hasan el-Benna Metâ Keyfe ve Limâzâ*, s. 115.

328 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 129; Rıfât Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 114.

329 Hasan el-Bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 203; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 291-293.

meclislerinden mali yardım almaya başlamıştır. İlk hükümet yardımı, el-Buhayra ili belediye meclisinden el-Buhayra valisi olan ve Ali Mahir Paşa'nın dostu Abdusselam Şazli Paşa aracılığı ile olmuştur.

Diğer yandan, genellikle hükümetlerle büyümek ve gelişmek için iyi bir politika izleyen cemaatin³³⁰, 1937 yılında hükümetten yıllık 149 sterlin yardım aldığı ve 1938 yılında sadece İçişleri Bakanlığı'ndan cemaate 150 sterlinlik bir yardım yapıldığı tespit edilmiştir³³¹. Eğitim ve sağlık hizmetleri için bakanlıklardan da ciddi yardımlar alınmıştır. 1948 yılında cemaate yapılan baskınlardan ele geçirilen evraklardan ve belgelerden cemaatin 1937 yılında oldukça özgür ve rahat bir ortamda olduğu ve diğer cemiyetler yasaklıyken cemaatin oldukça bağımsızca hareket ettiği tespit edilmiştir. Örneğin Genç Mısır partisinin başkanı yakın takipte olmasına rağmen ve çarşıdan evine satın aldığı malzeme bile kayıt edilirken, 1948 tarihinde cemaatin kapatılma kararı alındığında polis, cemaat hakkında hiçbir kayıt ya da sicil elinde bulundurmadığı için ne yapacağını bilememiştir³³². Bu da cemaatin o yıllara kadar asla tehlike unsuru olarak görülmediğini, oldukça özgür hareket ettiğini ve hükümetlerin ona büyük güven duyduğu için onun hakkında o yıla kadar hiç bir araştırma ya da takip içinde olmadıklarını göstermektedir. Bu aynı zamanda cemaatin o yıla kadar Benna'nın barışçıl ve uzlaşmacı çizgisinden çıkmadığı için hükümet ile ya da İngilizlerle bir sürtüşme yaşamadığını ve bu yüzden hakkında doğal olarak herhangi bir sicilin de olmadığını ispatlamaktadır. Aslında Benna'nın da istediği sadece budur, kimseyle çatışmadan ve her kesimle barış içinde kalarak sakin ve emin adımlarla ilerlemek.

Ali Mahir Paşa döneminde de altın çağını yaşayan cemaatin³³³ şubesi 10 aylık bir süre zarfında 500'e çıkmıştır³³⁴. Bu sayı artarak devam etmiş ve 1945 yılına gelindiği zaman şube sayısı sadece Mısır'da 2000 şube olmuştur³³⁵. Açıkçası Benna'nın kendisi de zamanı geldiğinde Vefd'den maddi yardım karşılığında kendilerini destekleyeceklerini belirterek bu yardımları almakta bir beis olmadığını belirtmiştir³³⁶. 24 Mayıs 1937

330 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'ati't-târîh*, c.I, s. 345; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 32.

331 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 293.

332 Târik el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî misra 1945-1953*, s. 118.

333 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'ati't-târîh*, c. I, s. 312.

334 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 33.

335 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'ati't-târîh*, c. II, s. 21; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânü'l-muslimüne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 41.

336 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد السكري>, erişim tarihi: 29.11.2014.

tarihinde Degahliyye vali yardımcısı Ahmed Bey Fehmi tarafından yıllık 150 Mısır Sterlinin cemaate bağışlandığını ifade eden Benna'nın bunun gazetede yayınlandığını belirtmesi bu bağışların alınmasında bir beis görmediklerini ispatlamaktadır³³⁷.

Her ne kadar genel anlamda İhvan bu yardımları nakit olarak almadıklarını iddia etse de çeşitli hükümetler döneminde diğer gurup ve cemiyetler sıkıntı ve ambargolar yaşarken cemaatin bu sıkıntıları yaşamaması bu yardımları nakit yerine imtiyazlar olarak aldıklarını ispatlamaktadır. Örneğin Sıdkı Paşa döneminde cemaatin gazetesinin yeniden çıkarılmaya başlaması, büyük arazilerde kamp yapma iznine haiz olması, izci kıyafetlerinin resmi olarak belirlendiği dönemde cemaatin bu kıyafetleri çok cüzi fiyatlarla hükümetten temin ettiği ve o dönemde kara borsadan temin edilen matbaa kağıtlarını resmi fiyatlar üzerinden %30 daha ucuza satın alma imtiyazları bu yardımların nakit olmasa da dolaylı yoldan alındığını ispatlamaktadır. Belki de bu dönemde doğrudan olarak alınan maddi yardımlar cemaatin hayır kurumlarına ve eğitim kollarına teşvik ve bağış amaçlı verilen yardımlar olup eğitim ve sosyal kalkınma bakanlığı tarafından yapılmıştır. Ancak Michell'e göre bu yardımlar gizli olarak ve sadece Benna ve ona yakın şahsiyetlerin bilgisi dahilinde dolaylı olarak yapıldığı için bu imtiyazlar cemaatin sendikalara üye işçi, memur ve öğrenci kesiminin hükümete karşı sert tutumunu ve protestolarını engellemekte etkili olamamıştır³³⁸.

Cemaatin gelir kaynağı bir tek bu yardımlarla sınırlı kalmamıştır. Cemaat ülkenin en zengin toprak ağaları ve fabrika sahiplerinin de desteğini almıştır. Bunlar arasında Mısır'ın en büyük şeker fabrikası sahibi Ahmed Abbud ve iş adamı Hacı Muhammed Salim gelmektedir³³⁹. Reklam şirketlerinin de en büyük destekçisi ve ortağı olarak İlhami Paşa'nın olduğu ve Vefd hariç birkaç partinin de bu şirketin ortağı olduğu ifade edilmiştir³⁴⁰.

Arap Yüksek Konsey'inden de yüksek miktarda meblağlar aldıklarını teyid eden Mahmud Abdulhalim, bu meblağların kendilerine tebliğ için verildiğini ifade etmiştir. Filistin için toplanan meblağların bile Filistin'e gönderilmeyerek cemaatin tebliği için

337 Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-da'ive ve'd-dâ'ie*, s. 229.

338 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 42, 182; Enver 'Abdulahadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 93; Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târih*, http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات_من_التاريخ_الإخوان_المسلمون_وسنوات_الحصاد, erişim tarihi: 12/01/2015.

339 Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûn*, s. 34.

340 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, Mektebet-u 'ayni's-şems, Kahire 1993, s. 81.ç

harcandığını ifade eden Mahmud Abdulhalim, tebliğin cihaddan bile daha önemli olduğunu vurgulamıştır³⁴¹.

Brynjar Lia bir adım daha öne geçerek, cemaatin saray tarafından ciddi şekilde finanse edilmesinin yanı sıra, II. Dünya Savaşı esnasında Almanlar tarafından da maddi ve silah yardımı aldığını ifade etmiştir. Kahire'deki Alman ajansı olan Deutsches Nachrichten büro yöneticisinin Wilhem Stellbogen'in dairesinde ele geçirilen belgelerde Ekim 1939 yılına kadar cemaatin bu örgütten oldukça yüklü miktarda yardımlar aldığı belirtilerek, bu yardımların İngiliz karşıtı eylemler için verilmiş olduğu ifade edilmiştir³⁴².

Bu desteklerle 1948 yılında sadece Mısır'da 2000 şubesi bulunan cemaat, bütün Arap ülkelerinde şubeler açmış, sırf Sudan'daki şubelerin sayısı 50'yi bulmuştur. Bunun yanı sıra, Avrupa, Amerika, Endonezya, Türkiye, Afganistan gibi ülkelerde de şubeler açan cemaat, ülke çapında hastaneler, okullar, kültür merkezleri, hayır cemiyetleri ve spor salonları açarak sırf Mısır'ın değil, dünyanın en popüler ve tanınan İslami cemaati olmuştur³⁴³.

Benna İhvan'ın oldukça eli açık ve fedakar olduğunu ifade ederek adeta cemaatin büyümesinde doğrudan üyelerin etkisi olduğuna işaret etmiştir³⁴⁴. Ancak 1938 yılında cemaatin gazetesinde yayınlanan oldukça sitemkar bir haber bu ifadeyi gölgeler niteliktedir. Salih Aşmavi'nin *en-Nezir* gazetesinde yayınlattığı sitemkar sözlerinin sebep olduğu hadiseden anlaşıldığı üzere cemaat üyeleri yardımlaşma konusunda her zaman istekli ve fedakar davranmamıştır. Hadise şöyle gelişmiştir. Hasan el-Benna'nın eniştesi ve cemaatin mali işlerinden sorumlu Abdulhakim Abidin Efendi, cemaatin oldukça sıkıntı içinde olduğu 1938 yılında cemaat mensubu olan muktedir üyelerin kazançlarının en az %10'nunu cemaate bağışlaması öngörüsünde bulunarak cemaatin ekonomik krizine bir çözüm bulmaya çalışmıştır. Bu teklif bütün şubelerde İhvan'a duyurulmasına rağmen, bu ödemeyi yapmak istemeyen İhvan, çekimser davranmıştır. Elbette cüzî de olsa yardım edenler olmuştur. Bu kişiler ne kadar para toplandığının

341 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 174-177.

342 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 245, 293. İngiltere Dışişleri Bakanlığı raporları için ayrıca bkz. Eymen ez-Zevâhîrî, *Mevâgîfu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fî musra hilâle sittine 'âmen*, (Rapor numarası: F.O.371-45928, J 3955-3-16, Bowker-F.O. Cairo, Nov. 9, 1945, Minute By Smart On the Role of Ikhwan Moslimeen), s. 110, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1/?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.

343 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 127.

344 Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 239.

duyurulması için talepte bulununca *en-Nezir* gazetesinden cevap veren Salih Aşmavi bu projeden vazgeçtiklerini şu cümlelerle cevap vermiştir:

“İlk nesil İhvan, kendi cimriliğini ve hasisliğini utanç rengi olan kırmızı renkle tarih sayfasına yazmıştır.”

Bu ifadeleri kullanarak rakamları açıklamaktan utanç duyduğunu belirten Aşmavi³⁴⁵, cemaat üyelerinin çok fedakar olmadığını ifade ederken, cemaatin bütün bu devasa harcamaları karşılması için ciddi bir bütçesinin de olmadığını ifade etmeye çalışmıştır.

Bunun yanı sıra, Benna'nın mali hesaplarda şeffaf olmadığını iddia ederek cemaattan kopanların sayısı hatırı sayılır seviyededir. Özellikle de cemaatin 1935 yılı kongresinde zekat komisyonunun hesaplarının gizli tutulacağı kararı ve özellikle de Ali Mahir hükümeti döneminde kayda geçilmeyen ciddi yardımlar alındığı iddiası cemaatin 1932, 1940 ve 1947 yıllarındaki parçalanmalarını tetiklemiştir³⁴⁶.

1932 yılında cemaatin haznedarı ve beraberindeki kişiler Benna'nın idare meclisine haber vermeden defterlerle oynadığını ve şeffaf bir tutum sergilemeyerek harcamalar yaptığını iddia etmişlerdir. Ardından 1940 yılında kendilerine daha sonra Muhammed'in Gençleri adını veren büyük bir gurup Benna'nın kimseye hesap vermeden harcamalar yaptığını iddia etmiştir. 1947 yılında ise Benna'nın baş yardımcısı Sukkeri ve yine cemaatin en ileri gelenlerinden Dr. İbrahim de aynı şikayetleri bildirerek cemaatten koştuklarını ilan etmişlerdir.

1932 yılındaki bu kopuşu bir önceki bölümde ele almıştık. 1940 yılındaki kopuş ise içlerinde *en-Nezir* gazetesinin sahibi olan bir alim ve birçok hukukçu ve doktorun içinde bulunduğu akil adamlar gurubunun kopuşudur. İlerleyen bölümlerde daha detaylı alacağımız bu gurubun kopuşu her ne kadar fikri ayrılıklardan ötürü olsa da cemaat içi mali meselelerdeki hoşnutsuzlukları da içermektedir. Bu gurup Benna'dan gelir giderleri takip edecek bir heyet oluşturulmasını istemiş ancak Benna buna yanaşmamıştır. Örneğin cemaatin mali işlerle ilgili tüzük maddesine göre cemaat üyelerinden alınan aidatların yarısının kasada tutulup sadece yarısının harcanmasına izin verilirken, bu gurup Benna'nın hepsini harcadığını iddia etmiştir. Elbetteki bu

345 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâu'l-fikrî*, s.130.

346 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 93-94.

harcamaların şahsi harcamalar olmadığını ancak Benna'nın bu hususta kimseyi dinlemeden hareket ettiğini belirtmiştir³⁴⁷.

Bu gurubun kopuşunu tetikleyen başka bir neden ise Filistin için toplanan yardımların yarısından çoğunun cemaat için harcanarak Filistin'e gönderilmemesi olmuştur. Mahmud Abdulhalim kendi kaleme aldığı eserinde bu meblağların Filistin'e gönderilmediğini teyid etmiştir. Hatta bu paraların hiç birisinin gitmediğini dahi ifade etmiştir. Çünkü ona göre Filistin'de zaten oldukça zengin iş adamları vardır ve Filistinli mücahitlere gerekli maddi yardımı bu kişiler yapıyorken toplanılan bu paraların Filistin davasının reklamını yapmakta harcanması en doğru karar olmuştur. Yüksek Arap Konseyi (Arap Higher Committee) de hem bu reklamı teşvik etmek için hem de Mısır'daki tebliğin Filistin'deki silahlı cihattan daha önemli olduğuna inandığı için cemaate yüksek miktarda para yardımı yapmıştır³⁴⁸.

Muhammed'in Gençleri'nin iddiasına özel bir makale ile cevap veren Benna, cemaat aidatlarının yarısının kasada tutulmadığını teyid etmiş, bu meblağın her zaman cemaatin ticari işleri için harcanabileceğini belirterek matbaayı geliştirmekte kullandığını ifade etmiştir. Ancak, Mahmud Abdulhalim'in 1970'li yıllarda yazdığı kitabında Filistin için toplanan meblağın Filistin'e gönderilmeyerek bu davanın reklamı ve İslami tebliğ için harcandığını ifade eden açıklamasının aksine Benna bunu inkar etmiştir. Benna, Mahmud Abdulhalim'in yıllar sonra yaptığı itirafının tam aksini söyleyerek Filistin için toplanan paraların hepsinin gönderildiğini iddia etmiştir. Muhammed'in Gençleri buna da cevap yazarak, her yıl cemaatin gelir giderlerinin en ince ayrıntıya kadar raporlanarak sunulmasına rağmen matbaanın geliştirilmesi hususundaki hiçbir zaman cemaatin aidatlarından toplanan meblağlar ile ilişkilendirilerek raporlanmadığını ifade etmiştir. Filistin için toplanan meblağların da tamamının Filistin'e gönderilmediğini ısrarla iddia ettiklerini yenileyerek, Benna'yı mali işlerde şeffaf olmamakla ve kafasına göre davranmakla suçlamışlardır. Bu suçlamaların ardından yüzlerce kopuş olmuş, cemaat tarihinin birinci en büyük kan kaybı yaşanmıştır³⁴⁹.

347 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 129, 166; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s.278.

348 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, s. 78.

349 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 168-171.

2.4. Ahlaki Meseleler

Cemaatten kopuşları tetikleyen unsurlar elbette her zaman idari ve mali meseleler olmamıştır. Kaynaklarda tespit ettiğimiz iki hadise cemaat içinde ahlaki yozlaşmanın varlığına işaret eden ipuçları içermektedir. Bu gayri ahlaki tutum içinde olan iki kişi hakkında cemaat üyeleri huzursuzluklar ve ardından gerçekleşen kopuşlar oldukça rahatsız edici boyutta olmuştur. Bu iki vakıada suçlanan kişilerden birisi Benna'nın eniştesidir, diğerinin ise kimliğine ulaşamadık. Bu vakıaların ortak noktası, bu iki kişinin de aynı suçu işlemiş olmasının yanı sıra, bu kişiler raporlarla suçlu bulunmalarına rağmen cemaatten ihraç edilmeyerek onlardan rahatsız olan kişilerin cemaatten ihraç edilmeleridir. Cemaatin kaynaklarında bu hadiseler şu şekilde kaleme alınmıştır:

1914 doğumlu Abdulhakim Abidin Hasan el-Benna'nın eniştesidir. 1937 yılında Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun olmuştur. Cemaatin o dönemdeki en ileri gelen edebiyatçılarından olan Abidin aynı zamanda cemaatin zaten az sayıda olan ilk nesil üniversite mezunlarının ilkidir³⁵⁰. Daha genç yaşta olmasına rağmen hitabet ve konuşmadaki yeteneği sayesinde Benna tarafından şehirlerarası gezilere gönderilerek cemaatin vizyon ve gayesini yaymaya çalışmıştır. Özellikle de Filistin meselesinde bağış ve yardım toplama hususunda özel ekibiyle insanları bilinçlendirmesi için görevlendirilen Abidin, Kahire mescitleri başta olmak üzere birçok mescitte hutbeler vererek insanlardan bağış toplamıştır³⁵¹.

Doğrusu kimilerine göre Abidin, cemaatin Grigori Rasputin'idir. Bu lakabı ona cemaatten ayrılan kişiler vermiştir. Bunun nedeni de Rasputin gibi hem kadınlara olan düşkünlüğü hem de Mısır'ın ileri gelen düşünür, akademisyen ve üst düzey sosyal tabaka ile cemaatin iletişimini sağlayan yegane kişi olmasından kaynaklanmaktadır. Cemaat için açılması istenilen bütün kapıları Abidin'in açmakta asla zorluk çekmediğini belirten cemaatin resmi kaynakları, Ürdün kralı Abdullah'ı ziyaretinde Abdullah'ın Abidin'e bakanlık teklifi getirdiğini ancak Abidin'in cemaatin büyükelçisi olarak bu görevinden asla vazgeçmeyeceğini ona nazik bir dille ileterek teklifini reddettiğini iftiharla ifade etmiştir.

350 Abidin, cemaatin ilk üniversite mezunu İhvan'ıdır. Bkz. Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 75, 271.

351 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 465.

Sukkeri'nin cemaatten ihracından sonra cemaatin vekilliğine terfi eden Abidin, 1948 yılında Vefd hükümetinin hapse attığı üyelere dendir. 1954 yılında Hacc için gittiği Arabistan'dan Abdunnasır'ın İhvan'a yönelik tutuklama ve idam cezaları sebebiyle dönmemiştir. Gurbette geçirdiği yıllarda Filistin Müftüsü Emin el-Huseynî tarafından Lübnan'da bulunan Yüksek Arap Heyetinin müsteşarı seçilmiş daha sonra merkezi Mekke'de bulunan İslam Dünyası Rabitası'nda müsteşar olarak görev almıştır. 1975 yılında Enver Sedat'ın İhvan ile ateşkes ilan etmesinin ardından Mısır'a dönerek 1977 yılında vefatına kadar cemaatin müridlerinin sağ kolu olmuştur³⁵².

Her ne kadar birazdan ele alacağımız Abidin meselesi baş vekil olan Ahmet Sukkeri ve Dr. İbrahim dahil yüzlerce İhvan'ın cemaati terk etmesine neden olsa da, bu vekillerin ayrılmasının asıl nedeni bir yandan fikri ihtilaflar diğer yandan da koltuk kavgasıdır. Özellikle de Abidin meselesiyle 1944 yılında patlak veren ve cemaatin en büyük kan kaybına neden olan vekillerin cemaatten kopuşları cemaatin içten içe nasıl da çürüdüğüne ve yozlaştığına en bariz örneklerinden biridir.

Cemaat içinde Abidin hakkındaki ilk huzursuzluk 1944 yılında patlak vermiştir. Aileler arasında ziyaretlerde bulunan Abidin'in birçok evli ve bekar kadınla ilişki yaşadığına dair söylentiler çoğalmaya başlamış ve şikayetler cemaatin üst düzey yetkilileri tarafından Hasan el-Benna'ya iletilmiştir. Benna da olayla ilgili soruşturma başlatılması için bir komisyon oluşturulmasını talep etmiştir. Olayla ilgili geniş çaplı soruşturma yürüten heyetin içindeki en önemli isimler cemaatin başvekili Ahmed Sukkeri ve diğer vekilleri Kemal Abdunnebi, Huseyn Abdurrazık ve Dr. İbrahim Hasan'dır. Daha sonra *Savtu'l-umme* gazetesinde yayınlanacak olan raporu Benna'ya sunan heyet Abidin'in soruşturmalar sonunda suçlu bulunduğunu ilettiği zaman Benna heyet raporuna itiraz ederek konuyu cemaatin kurucu heyetine taşımak istediğini belirtmiştir³⁵³. Ancak bu tutumunun despot bir tutum olduğunu ifade ettikleri için Sukkeri, Kemal Abdunnebi, Huseyn Abdurrazık³⁵⁴ ve Dr. İbrahim Hasan'ı 1947 yılında cemaatten ihraç etmiştir.

352 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 284-286. <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبدالحكيم عابدين>, erişim tarihi: 07.11.2014.

353 Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânü'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 58; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s.284-286; Fuâd 'Allâm, *el-İhvânü ve ene*, s. 42-43.

354 Abdurrazık ailesi Mısır'da en çok eğitilmiş kişilerin bulunduğu aile olarak bilinmişlerdir. Bu aileden Ezher alimleri ve Mısır'ın ilk Diyanet İşleri Bakanı çıkmıştır. Mahmûd 'Abdulhalîm, Huseyn Abdurrazık'ın, ailesinin bu nüfuzuna güvenerek Benna'ya karşı çıktığını savunmuştur. Bkz. Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'atî't-târîh*, c. I, s. 468.

İhracın ardından bu rapor bu kişiler tarafından *Savtu'l-umme* ve *Belâğ* gazetelerinde yayınlanmıştır. Biz bu raporun ve diğer bütün belgelerin nüshalarına cemaatin bütün gizli belgelerini 2012 yılında yayınlayan Abdurrahim Ali'nin³⁵⁵ ve Seyyid Yusuf'un³⁵⁶ kitaplarından ulaştık.

Mahmud Abdulhalim ise bu olayların çıkış noktasının Abidin'in Benna'nın kızkardeşiyle evlenmesine duyulan kıskançlıktan kaynaklandığını ifade ederek Abidin hakkında oldukça zayıf savunma yapmıştır. Ona göre Benna'nın kızkardeşiyle herkes evlenme hayali kurmuş, evli olan ve yaşları büyük olanlar dahi bunu istemişlerdir. Ancak bu kadar detaya giren Mahmud Abdulhalim, Abidin hakkında diğer kaynaklarda geçen iddialardan ve araştırma heyetinin raporlarından bahsetmezken, Benna'nın kızkardeşinde gözü olan üyelerin kıskanç tutumlarını sayfalarca ele almış ve onlardan birtanesinin kızkardeşinin de Abidin'e aşık olduğunu, Abidin evlenince duyduğu kızgınlıktan ötürü bu iftirayı ona attığını ve zaten Abidin'e başka nedenden ötürü kin besleyenlerin de bunu fırsat bilerek Abidin aleyhinde kamuoyu oluşturduklarını ifade etmiştir³⁵⁷.

Elbette Dr. İbrahim Hasan ve Ahmet Sukkeri gibi cemaatin ileri gelen simalarının cemaatten ihraç edilmeleri şok etkisi yaratmış ve gazetelerde haftalarca yayınlanan rapor ve belgeler cemaatin tarihteki en büyük kan kaybına neden olmuştur³⁵⁸. Aslında bu kişiler bu hadiseden hemen sonra bu olayı deşifre etmediklerini, bu olayı yıllarca içlerinde taşıyarak yutmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Benna'nın 1946 yılında Sıdkı Paşa hükümetini desteklemesi³⁵⁹ buna karşı olan Sukkeri ve Dr. İbrahim ile arasını açarak içlerinde kalan bütün öfkenin ve kızgınlığın su yüzüne çıkmasına ve olayın ifşa edilmesine neden olmuştur.

Kurucu heyetin üyesi olarak heyetin huzuruna çıkarılmadan cemaatten ihraç edildiğini iddia eden cemaatin vekillerinden olan Dr. İbrahim Hasan ve Benna'nın kadim dostu Sukkeri'nin daha sonra yayınladıkları savunmalarından da anlaşıldığı üzere aslında her ikisi de Benna'ya uzun süredir kırgınlıklarını biriktirmiş ancak bunu cemaatin maslahatı için ifşa etmediklerini belirtmişlerdir. Nisan 1947 yılında cemaatin kurucu heyetine

355 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâe fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 387.

356 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 186-

357 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 269-276, 473-475.

358 Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 59.

359 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 365.

savunmasını gönderen Dr. İbrahim, yaşanan bu talihsiz olayların aslında 1945 yılının sonunda Abidin meselesi ile başladığını ifade ederek kendi gözüyle olayların gidişatını anlatarak istifasını sunmuştur.

Ancak Mahmud Abdulhalim, onun ve Sukkeri'nin ayrılmasının kişisel nedenlerden dolayı olduğunu ve Abidin'i kışkırdıkları için bunu yaptıklarını savunmuştur. Ona göre, Benna 1944 yılında bir gün Abidin'i kimseye danışmadan hatta haber vermeden sekreterlik görevinden kendi başyardımcılığına atamış, bu Dr. İbrahim'i ve Sukkeri'yi çok kızdırmıştır. Çünkü o dönemde Benna'nın başyardımcılığını Dr. İbrahim yapmaktadır ve kendisine danışılmadan o görevden alınması onu incitmiştir. Sukkeri ise zaten uzun süredir Abidin'in varlığından huzursuzluk duymaktadır. Çünkü Abidin kendisi gibi lise mezunu değildir ve oldukça iyi bağlantıları vardır³⁶⁰.

Dr. İbrahim, Abidin meselesini savunmasında şöyle kaleme almıştır:

Birgün cemaat bünyesinde her zamanki yaptıkları bir toplantının bitiminde Benna herkes kalkmak için izin isterken kendisine ve Salih Aşmâvî, Ahmet Sukkeri, Salim Gays, Dr. Muhammed Süleyman, Şeyh Huseyn Abdurrazık, Abdu Kasım, Muhammed Şerif, Emin İsmail ve kalmalarını talep eder. Kendisine birtakım kişilerin gelerek eniştesi Abidin'in cemaatin birçok evli kadınlarıyla gayri ahlaki ilişkiler içinde olduğunu ilettiklerini belirtir.

Dr. İbrahim bunu ilk duyduğunda kendisinin ve Sukkeri'nin inanmadığını belirterek konunun dallandırılıp budaklanmamasını önerir. Çünkü bunu en avam bir İhvan'dan bile beklemezken nasıl olurda bu kadar bilinçli bir kişiden bekleyebileceklerini ifade eder. Ancak toplantıda yaşı daha büyük olan ve saygın simalardan Emin İsmail, kendisinin bu hususu bizzat gördüğünü ve bu kadar önemli gayri ahlaki meselenin üstünün örtülmesine izin vermeyeceğini, cemaatten ayrılacağını ve kızgınlığını dile getirir. Diğer kişiler de kendilerinin bu meseleyi bizzat gördüklerini ve Abidin'in azledilmesi gerektiğini talep ederler. Toplantı büyük tartışmalarla uzun saatler sürer ancak bir sonuca ulaşılmadan biter.

Cemaat içinde mesele dilden dile dolaşarak yayılmaya başlayınca Benna yukarıda bulunan 8 kişiden oluşan bir araştırma komisyonunu kurarak iddiaları raporlamalarını

360 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 466-467.

talep eder. Bu talepten anlaşıldığı üzere bu 8 kişi Benna'nın en çok güvendiği kişilerdir. İddiaların tamamını şahitleriyle birlikte dinleyerek tutanak tutan komisyon bu iddiaların tamamını Abidin'e yönelttiklerinde yeterli bir savunma alamazlar. Delillerin kesinleşmesi üzerine hazırladıkları raporu Benna'ya takdim edip Abidin'in suçlu bulunduğunu ifade ederek derhal azledilme talebinde bulunurlar. Ancak Benna kendi belirlediği heyetin raporundan ikna olmadığını belirterek 21 Ocak 1946 tarihinde başka bir komisyon kurarak herkesin şok olmasına neden olur.

Bir sonraki kurulan araştırma komisyonuna katılacak kişileri yine bizzat kendisi seçer. Çok geçmeden bu komisyon Abidin'i suçsuz bulur. Buna şok olduğunu belirten Dr. İbrahim yine de uzun süre suskunluğunu korumaya çalışır. Zira kendi komisyonlarında sorguladıkları şahitler, isimlerinin açıklanmaması için ricada bulunmuş ve bu tutanakların gizli kalması şartıyla ifade vermişlerdir. Bu ailelere zarar gelmemesi için ve bu olaydan haya edip cemaat adına esef duyduğu için uzun süre bunu içinde taşıdığını belirtmiştir³⁶¹.

Abidin'in suçsuz olduğu haberi yayıldıktan sonra kendisine birkaç kişinin gelerek durumdan duydukları kızgınlıklarını belirttiklerini ve şahit oldukları olayları anlatmaya devam ettiklerini belirten Dr. İbrahim, Benna ile bu konuyu bir kez daha konuşmak için yanına gider. Benna'nın yanında Ahmed Sukkeri ve birkaç kişi daha vardır. Durumu açtığı anda Benna yanındakilere kendisinin de aslında Abidin'in suçlu olduğunu bildiğini hatta daha çok şeyler de bildiğini ancak olayların büyümemesi için bu yöntemi seçtiğini itiraf ederek Abidin'i sessizce ve dikkatleri çekmeden görevinden alacağını taahhüt ederek kendilerinden özür diler.

Ancak, 15 gün sonra Abidin'in kendisini masum olarak ilan ettiği ve kendisini suçlu bulan araştırma heyeti üyelerini isimleriyle birlikte ele alarak yerden yere vurduğu istifa mektubunun *Havadis* gazetesinde yayınlanması cemaat içinde şok etkisi yaratır. Mektubun sahte olduğunu açıklayan Benna'nın bu tutumuna şok olan Dr. İbrahim, Abidin'in bu mektubuna cevap veren bir mektup yayınlatır. Diğer yandan, Abidin'in yayınlanan istifa mektubunun sahte olduğunu savunan Benna'ya sert bir dille cevap veren *Havadis* gazetesi, bu tekzip durumunun sürmesi halinde durumu yargıya intikal ettireceklerini belirtir.

361 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 170.

Olayların büyümesi üzerine Benna, Dr. İbrahim'e gelerek ricada bulunur ve Abidin'in masum olduğunu bir mektupla basına duyurmasını talep eder. Araya aracılar sokarak bunu defalarca kendisinden istirham eder. Bu aracılar arasında Sukkeri de vardır. Elbette bunu cemaatin adının kirlenmemesi için yapmasını söyleyerek adeta yalvarır. Birkaç gün ısrarla bu talepleri reddeden Dr. İbrahim, diğer vekillerin de ısrarı üzerine ve cemaat zarar görmemesi için Abidin'in suçsuz olduğunu diğer komisyon üyeleriyle birlikte kerhen de olsa imzalar ve basına duyurur. Bu olaydan sonra defalarca istifasını vermek için teşebbüs ettiğini belirten Dr. İbrahim, psikolojisinin bozulduğunu ve Benna'ya olan güveninin bir daha asla yerine gelmediğini belirtir³⁶².

Bu soğukluğu ve kırılma noktasını uzun yıllar içinde taşıdığını ifade eden Dr. İbrahim, 1946 yılında Benna'nın Sıdkı Paşa hükümetini desteklemesiyle birlikte Benne'ya beslediği soğukluğunun ve aradaki mesafenin daha da büyüdüğünü belirtir. Ona göre, Vefd'in başlattığı ulusal direnişe şiddetle muhalefet gösteren Benna, ilişkilerin düzelmesi için İhvan'ın ısrarı üzerine 05 Aralık 1946 tarihinde Vefd'in kendilerine 50.000 pound ödemesi halinde Vefd'in yanında yer alacaklarını bildirir. Bu teklifine ikinci bir şok geçiren Dr. İbrahim, bu kadar fahiş bir meblağı Vefd'in veremeyeceğini, üstelik bu miktarı istemek yerine bağış toplamanın daha itibarlı bir yöntem olduğunu Benna'ya giderek hatırlattığını belirtir. Cemaatin o dönemde oldukça büyük bir ekonomik sıkıntıdan ve dar boğazdan geçtiğini, maaşların ödenemediğini, cemaatin borç batağında olduğunu ve gazetenin de kapanmakla yüzyüze olduğunu kendisine hatırlatır³⁶³.

Dr. İbrahim ertesi gün 06 Aralık 1946 tarihinde Benna'nın üst düzey Vefd yetkilileriyle görüşerek aralarında bir orta yol bulduklarını duyar. Taraflar arasında yapılan anlaşmaya göre cemaat Vefd'i diline dolamayacak ve hükümet aleyhine protestolar yapmayacak bunun karşılığında Vefd de cemaatin faaliyetlerini kısıtlamayacaktır. Bu durumdan midesinin bulandığını belirten Dr. İbrahim cemaatten sessizce uzaklaşmaya karar verir.

Ancak bir süre sonra cemaatten üst düzey bir yetkili kendisiyle irtibata geçerek cemaatin siyasete girmeye hazırlandığını ve bir parti olmak için çalışmalar yapmaya

362 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد السكري>; Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, Dâru'ş-şurûğ, Kahire 1987, s. 187; Fuâd 'Allâm, *el-İhvânu ve ene*, s. 55-58.

363 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 205-206.

başladıklarını bildirerek onun da üye olması için çok ricada bulunur. İlk başta bu teklifi reddettiğini belirten Dr. İbrahim, ısrarların ardından cemaat içi bazı şeylerin düzeleceği umuduyla toplantılarına iki kez katılır. Toplantılarda cemaatin sıfırdan başlaması yerine hali hazırda mevcut olan güçlü ve kendi çizgilerine yakın olan bir partiye katılmaları teklifi yapılır. Vatan Partisi bunların başında gelmektedir.

Ancak bir daha toplantı olmadığını belirten Dr. İbrahim, bir süre sonra *Belâğ* gazetesinde cemaatin siyasi komisyonunun resmi olarak ilan edildiği haberle üçüncü ve son şokunu yaşar. Bu haberden, komisyonun çalışma ve toplantılarının devam ettiğini ancak kendisinin çağrılmadığını anlar ve artık cemaatten ayrılma saatinin geldiğine kanaat getirerek istifasıyla birlikte yukarıdaki olayların gidişatını ele alan savunmasını cemaatin kurucu heyetine gönderir³⁶⁴.

Kendisi hakkında hiçbir savunmayı cemaatin idari heyetinin dinlemediğini ve kabul etmediğini savunan Dr. İbrahim, *Savtu'l-umme* gazetesinde Ekim ayı boyunca savunmasını ve araştırma komisyonunun Abidin'i suçlu bulduğu raporunu bütün ekleriyle birlikte yayımlar. Benna'nın nasıl olup ta Abidin'i başvekili olarak tuttuğunu ve bu komisyonda jüri olarak görev alan ve Abidin'in suçlu olduğunu ifade eden raporun altına imza atan Salih Aşmavi'nin nasıl olup ta hala daha Benna'nın yanında yer alarak Abidin'in masum olduğunu savunduğunu sorgular. *Belâğ* gazetesi raporun yayınlanmasının ardından bunun cemaat için büyük bir ahlaki çöküntü olduğunu ve Abidin gibi birisinin işlediği ahlaki suçun kabul edilemeyecek derecede bir sapıklık olduğunu ifade ederek Benna'nın bu sapık tutumlar içinde olan birisini korumak için cemaatten çok kıymetli kişileri ihraç etmesini fahiş bir hata olarak adlandırır. *Belâğ* ve *Vefd* gazeteleri de bu haberin ardından yüzlerce İhvan'ın cemaatten kopuşlarını yayımlarken Benna hakkında ağır suçlamalar da bulunarak Benna'dan savunma yapması için çağrıda bulunurlar³⁶⁵.

Bu çağrıya Benna her ne kadar detaylı bir cevap yazmamış olsa da gazetede ufak bir makale yayımlayarak Sukkeri ve Dr. İbrahim'i ihraç ettiğini onaylamıştır. Doğrusu Benna bu tutumunu her krizden sonra sergileyerek şiddetleri üstüne çekmekten uzak kalmaya çalışmıştır. Cemaat de genel merkezinden basına ufak bir bildiri yayımlayarak

364 Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâe f'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 105-117; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قتنة أحمد السكري>, erişim tarihi: 07.02.2014.

365 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 190- 198.

iddiaların asılsız olduğunu ve 13 Mayıs 1946 tarihinde Abidin'in araştırma komisyonu tarafından suçsuz bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Sukkeri ve Dr. İbrahim'e cemaatin kapılarının açık olduğunu ve ne zaman isterlerse geri dönebileceklerini belirtmişlerdir³⁶⁶. Ancak madem cemaatin kapıları bu kişilere açıktır, öyleyse neden ihraç edilmişlerdir sorusu cevapsız kalmıştır.

Diğer yandan, cemaatin gazetesinde yayınlanan bir başka bildiriye, Vefd'den bu meblağı istemelerinin cemaatin ne kadar uyanık olduğuna ve hiç kimsenin ya da hiçbir partinin adamı olmadıklarına delalet ettiği belirtilerek cemaatin tutumu savunulmuştur. Benna da kendini savunarak bu parayla hapistekilerin ailelerine, mahkeme masraflarına ve hükümetin işten çıkardığı yüzlerce işçinin maaşlarını ödeyeceklerini belirtmiştir³⁶⁷. Hemen ardından 1 Mayıs 1947 tarihinde 25 sayfalık uzun bir bildiri yayınlanarak, Dr. İbrahim'in, Abidin hakkında yayınladığı raporun sahte olduğu ifade edilerek³⁶⁸, Benna'nın belirlediği ikinci komisyonun Abidin'i suçsuz bulan raporu yayınlanmıştır³⁶⁹.

Dr. İbrahim'le birlikte Benna'yı eleştirmeye başlayan Sukkeri'nin cemaatten ihraç edilmesini üçüncü bölümde detaylı bir şekilde ele alacağız. Ancak burada açıklanması gereken husus, her ikisinin de ayrılış nedeninin çıkış noktası Abidin meselesi ile başlamış, Sıdkı Paşa hükümetine cemaatin yaklaşmasıyla birlikte zirve yapmıştır. Benna'nın aksine Sukkeri'nin Vefd partisinin yanında yer alması Benna'nın Sukkeri'yi cemaatten ihraç etmesine neden olmuştur. Kendisine savunma hakkı verilmeden ihraç edilmesinin haksızlık olduğunu belirten Sukkeri, Benna'nın despot bir hükümdar gibi davrandığını ve karşı görüşü duymaya tahammül etmediğini savunmuştur. Kurucu üyesi ve başvekili olduğu cemaatteki görevinden uzaklaştırılmasının cemaatin hukukuna

366 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 99, 207.

367 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 205-206.

368 Bilindiği üzere, birinci komisyon kendi raporunu hazırlamış ve Abidin'i suçlu bulmuştur. Benna bu kararı kabul etmemiş ve ikinci bir komisyon oluşturmuştur. Yayınlanan bu rapor ikinci komisyonun raporudur.

369 Bu rapor detaylarıyla birlikte 25 sayfa olarak yayınlanmıştır. Bkz.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d6/F1.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/b/b9/F3.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/7/75/F5.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/3/37/F7.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e2/F9.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d7/F11.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/5/51/F13.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/2e/F15.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/2a/F17.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/2d/F19.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/a3/F21.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/c/c4/F24.jpg>

erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/5/52/F2.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e9/F4.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/b/bd/F6.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/1/16/F10.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/29/F12.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/7/71/F14.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/a7/F16.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/fb/F18.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/7/76/F20.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/9/90/F23.jpg>

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f2/F25.jpg>

aykırı olduğunu, çünkü cemaatin tüzüğü'nün 24. maddesinde belirtilen aşamaların yerine getirilmeyerek kendisine yargısız infaz uygulandığını belirtmiştir. Benna ile aralarındaki meselenin şahsi olmayıp ideolojik olduğu için susmasının doğru olmadığını belirten Sukkeri, Benna'nın cemaati felakete sürüklediğini ifade etmiştir. Abidin'in evli kadınlarla olan gayri ahlaki ilişkisi hakkında araştırma yapan heyetin Abidin'i suçlu bulduğu 09 Ocak 1946 tarihli raporunu da yayınlarak Benna'ya karşı ilk saldırısını başlatmıştır³⁷⁰.

Doğrusu Sukkeri'nin Benna ile gazetelerde atışması cemaat içi büyük bir kırılmaya neden olmuş, ardından yüzlerce kişi cemaatten ayrıldıklarını ilan eden bildirimler yayınlamışlardır. Burada dikkati çeken en önemli hususun, Sukkeri ve Dr. İbrahim'in Benna'yı Abidin meselesine kadar korudukları, ancak araştırma heyetinin Abidin'i suçlu bulmasına rağmen Benna'nın yine de Abidin'i korumasının Benna'ya olan bütün inançlarını yitirmelerine neden olmasıdır. Sukkeri'ye göre Benna, ahlaksız bir adam için şerefli insanları feda etmiş ve cemaatin prensiplerini ayaklarının altına almıştır.

Her ne kadar Sukkeri'den ve Dr. İbrahim'den önce cemaatten birçok kopuş olsa da, onların cemaatten kopuşu cemaat içi en büyük depremlerden sayılmıştır. *Belâğ* ve *Savtu'l-umme* gazeteleri haftalarca yayınladıkları haberler ve makaleler ile cemaatin iki büyük en eski ve en güvenilir sayılan vekilini ihraç etmesinin iki şeyi ispatladığına dikkatleri çekmiştir. Onlara göre, cemaat için en güvenilir kişiler olan başvekil Sukkeri ve Dr. İbrahim ihraç edilerek cemaatin henüz kimsenin güvenini kazanamadığı ispatlanmış, diğer yandan içeride yaşanan depremin derinliğine dikkatler çekilerek cemaatin içinde bulunduğu vahim duruma değinilmiştir³⁷¹.

Yukarıda verilen savunmalarda, Abidin meselesinde ve diğer bütün meselelerin kökünde yatan ve birçok kişinin cemaatten ihraç edilmelerine neden olan sebeplerin başında Benna'nın şura ilkesine uymaması ve bundan ötürü kendisine yapılan eleştirilere de tahammülsüz olduğu savunulmuştur. Bir lider olarak Benna'nın eleştirilere ve icraatlarının sorgulanmasına karşı hazımsız olduğu belirtilmiştir. Ancak, diğer bütün meselelerde olduğu gibi, Benna'nın bu içe kapanık tutucu duruşunun fihhi ve kelami boyutunu bilmemek Benna'yı haksız yere yargılamak olacaktır. Zira

370 Abdurrahîm 'Alî, *Kırâ'e fî'l-Meffâti's-Sirriyye*, s. 131-136;

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قتة أحمد السكري>

371 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 209, 213..

Benna'nın hayatı boyunca takip etmek istediği metod ve izlediği yol kendisinden önceki selefin izlediği yolla paralel çizgide seyretmekten öteye gitmemiş, o yoldan bir milim şaşmamıştır. Ancak şunu da önemle belirtmek gerekir ki, Benna'nın ait olduğu selefi ekolde yer alan "liderin eleştirilmesine karşı çıkan bu tutucu ve klasik düşüncenin yanı sıra, şura heyetinin yerine liderin kararlarının uygulanmasını doğru bulan düşünce" aslında Peygamberden sonraki birinci nesil Müslümanlarda bulunmayan bir husustur. Örneğin Hz. Ebubekir, "*Beni denetleyin, yanlış yaparsam beni düzeltin*" diyen ve eleştiriye açık bir şekilde hatasını görmek isteyip onu düzeltmek için çaba gösteren bir liderdi. Hz. Ömer ve Hz. Ali de aynı prensip içinde olmuş, Hz. Ömer kendisinin doğru yoldan saptığını görürse onu kılıçtan geçireceğini söyleyen bir bedevinin uyarısına da asla kızmayan bilakis bu denetleyici denge unsurunun varlığına sevinen ve olması gerektiğine inanan bir neslin lideri olurken, Hz. Ali kendisini söverek eleştiren ve öldürmekle tehdit eden bir kişiye ceza vermekten imtina etmişti³⁷².

Ancak daha sonraki dönemlerde birinci neslin objektif tutumu zamanla değişerek yerini liderlerin ya da sahabelerin tutumunun sorgulanmaması gerektiğine inanan bir fıkhi anlayışa bırakarak, ilk neslin etrafına kutsallık halesi geçirildi. Peygamberden sonraki bu dönemler aynı Peygamber dönemi gibi görülerek o dönemin liderlerini veya herhangi bir şahsiyetini eleştirmek artık günah ya da dinden çıkma olarak addedildi. Zamanla bu gelenek, lider vasfındaki kişilerin eleştirilmesinin de önünü kapatarak, bu kişilerin etrafına bir duvar örülerek kutsal sayılmaya başlandı.

Örneğin İbn-i Hanbel'e göre ilk dönemin kişilerini (sahabeleri) eleştirmek caiz değildir. Çünkü o dönemin şahsiyetlerinin hepsi iyidir ve doğru yoldadır. Ancak, eğer hepsi iyi ve hakk üzerine idiyse neden birbirleriyle savaşmış ve birbirlerinin kanlarını dökmüşlerdir sorusu cevapsız kalmaktadır. Eğer ilk nesil sahabe ya da Müslümanların tamamı hakk üzerine idiyse neden ihtilaflar olmuş ve birbirlerini tekfir ederek birbirleriyle savaşmışlardır. Ehli Hadis'in, itikadi sisteminin felaketleri haline dönüşen bu gerçekleri sorgulamadan kabul etmesi, aynı hataların tarih boyunca tekerrür etmesine

372 Ebu'l-Alâ Mevdûdî, "İslam'ın İlk Döneminde Siyasi Düşünce", *İslam Düşüncesi Tarihi*, s. 287-299; Ebu'l-Alâ Mevdûdî, "Ebû Hanife ve Ebû Yusuf", *İslam Düşüncesi Tarihi*, s. 316.

neden olarak, bu fıkhi ağırlıktan nasıl kurtulunacağını bilememesine sebebiyet vererek birçok lideri ya da alimi laikleşmeye kadar götürmüştür³⁷³.

Bu fıkhi ve kelami dilemma Benna dönemi için de geçerliliğini korumaktadır. Benna'yı neredeyse bir aziz kadar günahsız ve doğru yolda kabul eden İhvan'ın cevaplaması gereken soru şudur: Madem Benna en doğru yolu takip etmiştir ve cemaat içi yaşanan ihtilaflarda hiçbir kusuru olmamıştır, o halde en yakın arkadaşları dahil İhvan tarafından neden bu kadar eleştiri almış, binlerce kişi cemaatten ayrılmıştır? Aynı şekilde, Benna da hatıratında bu muhalif gurupları eleştirdikten sonra “onlar da kendi içtihatlarını koyarak doğru yapmışlardır” diyerek onları affettiğini belirtmiş ancak ölümünden önce İhvan'dan olan birçok genci tekfir ederek bu barışçıl çizgiyi ve müsamahakar tutumunu bırakarak cemaat içi büyük bir krizin yaşanmasına neden olmuştur. Bu kafa karışıklığına neden olan müphem tutum, Selefi fıkhında yer alan müphem bir tutum olup, açıklığa kavuşturulamama durumu sürdüğü müddetçe devam ederek tekfirci gurupların daha da radikalleşmesine ve içinden çıkılamayan bir buhranın bir sonraki asırlara taşınmasına neden olacaktır.

Diğer yandan, Benna'nın idame ettirdiği yukarıda belirtilen bu selefi gelenek bilindiği takdirde, onun bu geleneğe sadık kalarak eleştirilmekten rahatsızlık duymasını anlamak daha kolay olacaktır. Hatta kendisi fıkhi bir geleneği idame ettirdiği için onu bu gelenek çerçevesi dahilinde ele alarak eylemlerini tahkik ve tahlil etmek araştırmamızın bilimselliği açısından da hayati önem arz etmektedir. Peygamberden sonraki ilk nesilde bulunmayan bu “eleştirmekten kaçınan ve liderlerin hataları karşısında suskunluğu tercih eden” fıkhi anlayış bir sonraki dönemlerde tabu haline dönüştürülerek tarih boyunca günümüze kadar bütün İslami gurup liderleri tarafından sürdürülen bir anlayış haline dönüşmüştür. Bu anlayış, herhangi bir gurubun liderini kutsalla eşdeğer gören bir anlayış olarak günümüzde Müslümanların en büyük siyasi krizi haline dönüşmüştür³⁷⁴.

Abdülhakim Abidin meselesi, bir sonraki bölümde ele alacağımız 1938 yılında Muhammed'in Gençleri adlı gurubun kopuşunun cemaat içi yarattığı depremin artçılarından birisidir aslında. Fikri ayrılıklar olan fıkhi ihtilafların cemaat içi ortaya çıkmasına neden olan oluşumların habercisi olan Muhammed'in Gençleri adlı gurubun

373 Muhammed Mescid-i Câmîi, *Ehli Sünnet ve Şia'da Siyasi Düşüncenin Temelleri*, Çevr. Ejder Okumuş, İnsan yayınları, İstanbul 2012, s. 85.

374 İbn Haldun, *el-Mukaddime*, c II, s. 907.

kopuşu, 1940'lı yıllardaki büyük kopuşları ve parçalanmaları da beraberinde getirmiştir. Abidin meselesi, üyelerin içlerinde biriktirdikleri kızgınlığı ortaya çıkarmış ve eskiden kalma ideolojik ve fikirsel ne kadar husumet ve ayrışma noktası varsa ortaya dökülmesine neden olmuştur. Bu yüzden Abidin meselesi her ne kadar ahlaki yozlaşma olarak teccüm etse de, cemaat içi doktriner krizin zirveye ulaştığı tarihin belirleyici kilometre taşlarından birisi olmuştur.

Ancak ortada ispatlanmış büyük bir ahlaki yozlaşma Benna tarafından sineye çekildiği iddia edilse de bu durum diğer İhvan tarafından sineye çekilmemiştir. Muhammed'in Gençleri adlı grup Abidin meselesinden önce cemaatten ayrılırken bu meseleye benzer bir meseleyi yayınladıkları bildiride ele alarak Benna'yı bu meselede tavizkar davrandığı için suçlamışlardır. İddialarına göre ahlaksız tutumları yüzünden Benna'ya şikayet edilen bir şahıs, Benna'nın isteği doğrultusunda Salih Aşmavi ve Muhammed el-Mağlavi tarafından açılan soruşturmada suçlu bulunmuş ancak yine de cemaatten uzaklaştırılmamıştır. Bunu o kişinin suçlu olduğuna hiçbir zaman inanmadığı için yaptığını ifade eden Benna'yı oldukça sert bir dille eleştiren Muhammed'in Gençleri, Benna'nın yargılamadan suçlu çıkan bu kişiyi himayesine almasını davayı zehirleyici bir tutum olarak görmüştür³⁷⁵.

Bu kişinin Abidin olup olmadığı bulgusuna ulaşamadık. Ancak her iki meselenin ortak paydası, muhakeme sonucunda ispatlanmış ahlaki bir suç varken onun Benna tarafından örtbas edildiği iddiasıdır. Bu meselenin cemaatten kopmaya sebep olacak kadar üstelik akil adamlar diyebileceğimiz kişiler tarafından kamuoyuna sunulması böyle bir meselenin gerçeklik payına işaret etmektedir ki, zaten Abidin meselesi başlı başına raporlarıyla birlikte gazetelerde yayınlanmıştır. Abidin ikna kabiliyeti oldukça yüksek ve güçlü iletişim becerisine sahip olan kültürlü birisidir ve adeta cemaatin elçisidir. Onun ikna kabiliyetinin ve üst düzey kişilerle olan yakın ilişkisinin cemaate getirdiği avantajları Benna'nın kaybetmek istememesi onun açısından oldukça doğal gözükse de, ispatlanmış yüz kızartıcı bir suç sineye çekmesi cemaat üyeleri tarafından ürkütücü ve bir o kadar da ilkesizlik olarak görülmüştür.

375 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâu'l-fikrî*, s.167-170; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s.277-279.

Doğrusu cemaatin ilerlemesi hususunda joker konumunda olan Abidin gibi kişileri Benna'nın asla kaybetmek istememesi ve bu uğurda bazı ilkelerinden bile taviz verebilmesi onun cemaatin bekası hususunda ne kadar tavizsiz ve hırslı olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, ihracın ardından bu kişilerin cemaatin en sadık ve saygı duyduğu kişiler olduğunu ve cemaatin bu kişilere kapılarının her zaman açık olduğunu bildiren makaleleri³⁷⁶ Benna'nın bu meselede de söylem ve eylem olarak farklı davrandığını ve bu konuda da net bir çizgide olmadığını göstererek cemaat içi kendine olan güveni sarsmıştır.

Benna'nın bu çelişkili tutumu zamanla başka şubelerin de vekillerini ve ileri gelenlerini kızdırmış, cemaatten kopuşlarını *Savtu'l-umme* gazetesinde sert bir dille Benna'yı eleştirerek yayınlamışlardır. Bunların başında İskenderiyye vekili Emin Mur'î ve yardımcısı avukat Fehmi Haşim, avukat Abdusselam Bedir ve cemaatin tabipler heyeti başkanı Enis el-Haşin gelmektedir³⁷⁷.

376 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 212.

377 Fuâd 'Allâm, *el-İhvânu ve ene*, s. 46-47; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 215.

BÖLÜM 3: CEMAAT İÇİ FİKRÎ AYRILIKLAR

Bu bölümde cemaat içi fikri ayrılıkların temel çıkış noktası ele alınıp, bu ayrılıklara ve ihtilaflara neden olan olaylar analiz edilecektir. Bir önceki bölümde bahsi geçen cemaat içi eylemsel ayrılıkların Benna'nın klasik lider anlayışı ile bağlantısı sorgulanmıştır. Bu bölümde ele alacağımız fikrî ayrılıkların ortak noktası tespit edilmeye çalışılırken, bunun Benna'nın siyasetteki ılımlı yönüyle olan ilişkisi araştırılacaktır. Bunun yanı sıra, Benna'nın eyleminde ve söyleminde farklı metodları izlemesinin cemaat içi ihtilaflara olan etkisi sorgulanacaktır.

Siyasi İslam'ın her iki taraf açısından farklı yorumlandığı ve radikal gurupların ortaya çıkmasına neden olan cemaat içi doktriner ihtilafların sebebiyet verdiği fikrî ayrılıklar aşağıdaki altı ana madde üzerinden ele alınmıştır:

3.1. Halife/Yöneticinin Özellikleri Hususu

Halife ya da yöneticinin seçimi hususundaki ihtilaf Peygamberin vefatından sonraki yıllarda en önemli mesele haline gelerek İslam dünyasını parçalara ayırmıştır. Her gurup kendi belirlediği şekillere ve niteliklere göre liderlik kavramını geliştirmiştir³⁷⁸. Kimi alimlerin görüşüne göre Peygamber kendisinden sonra kimin bu makama geçmesi gerektiğini belirlemesine rağmen³⁷⁹, kimi alimlere göre Peygamber bunu belirlememiş ve insanların seçimine bırakmıştır. Dolayısıyla, kendisinden sonra ne ilk halifenin seçimi ikinci, üçüncü ve dördüncü halifenin seçimine benzemiş ne de kimin hangi özelliklere göre halife ya da yönetici olacağı hususu hakkında Müslümanlar arasında tam bir ittifak sağlanabilmiştir³⁸⁰. Dolayısıyla yöneticinin özellikleri hususu İslam dünyasında sürekli tartışma konusu olmuştur.

Saltanat ya da monarşi sisteminin ilk defa sistemleştirildiği dönem olan Emeviler devrinin³⁸¹ ardından Abbasilerin ve Osmanlıların sistemi de aynı gelenek üzerine devam

378 R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 66; Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 5.

379 Ahmet bin Hanbel, *el-Musned*, Şerehahû Muhammed Şâkir, c. I, Dâru'l-Hadîs, Kahire 1995, indirildiği web sitesi: <https://archive.org/stream/waqmusnda/musnda01#page/n441/mode/2up>, erişim tarihi: 05.07.2015, s. 442-443, 460; Ibnu'l-esîr, *el-Kamil*, c. I, Tahgîgu ebi'l-fidâ'u'l-gâdî, Dâru'l-kutub, Beyrut 1987, indirildiği web sitesi: https://archive.org/stream/Alkamil_Fi_Tarikh/kamilt01#page/n586/mode/2up, erişim tarihi: 09.07.2015, s. 586.

380 Ebu'l-alâ el-Mevdûdî, "İslam'ın İlk Döneminde Siyasi Düşünce", *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c. II, s. 292, 295, 297; Muhammed Kameruddin Han, "Maverdi", *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c. II, s. 353.

381 Ebû'l-'a'lâ el-Mevdûdî, *Hilafet ve Saltanat*, Hilal Yayınları, İstanbul 2003, s. 209.

etmiştir. Ardından buna benzer olan krallık sistemi 1914 yılında Mısır'da uygulanmaya başlamıştır. İngilizler tarafından Hidivlik kaldırılarak Hidiv Ahmed Fuad kral ilan edilmiştir. 1924 yılında Türkiye'nin hilafeti kaldırdığını ilan etmesinden sonra 25 Mart 1924 tarihinde Ezher alimlerinden 16 kişi İslam alemine yeni halifesini seçmesi için çağrıda bulunmuş ve Halife Abdülmecit'in sürgünde yaşamasından ötürü Halifeliği Osmanlılardan düşürerek yeni bir halife seçilmesi için *Hilafet Konferansı*'na bütün dünya alimlerini çağırarak hazırlıklar yapmaya başlamıştır. Hemen ardından hummalı bir ön komisyon çalışması başlamış ve bu konferansın ilk dergisi çıkarılmıştır³⁸².

1926 yılına kadar birkaç defa Hilafet konferansları yapılmıştır. Kral Fuad Halifeliği muhalefete karşı güçlenmek için kullanmak istediği için³⁸³ büyük bir ümitle bu konferanslarda halife olarak seçilmeyi beklemiştir. Çünkü ona göre kendisi diğer liderlerden kral olmasıyla, Batı'yı iyi tanınmasıyla ve Arap dünyasının merkezi olan Mısır'a hükmetmesiyle üstün gelmektedir. Kral Fuad Neşat Paşa'ya talimat verdirmiş ve Mısır'daki alimleri ve Ezher'i gezerek kendisi için biat toplamasını istemiştir. Ancak bazı alimler İslam dünyasının bütün liderlerinin katılacağı bir Hilafet Konferansı yapılmasını talep ederken³⁸⁴, Ezherin ileri gelen alimlerinden olan Şeyh el-Cizâvî gibi bazı alimler hilafet düşüncesine karşı çıkarak Mısır'ın işgal altında bir devlet olduğu için bu isteğin mümkün olmadığını belirtmiş ve ardından istifasını vermiştir. Reşid Rıza da halifeliğin işgal altındaki topraklarda kurulmasının mümkün olmadığını savunarak bu istifanın arkasında durmuştur. Anayasal Özgürlük Partisi de hızla bir komisyon oluşturarak hilafet kavgasını laiklik düşüncesini hayata geçirmek için büyük bir fırsat olarak görmüş, Ezher Şeyhi olan Şeyh Ali Abdurrazık ve Taha Hüseyin aracılığı ile hilafet düşüncesinin tamamiyle ortadan kaldırılmasına çağrıda bulunmuştur. Parti, dinin siyasetten ayrıştırılması gerektiğini belirterek Mısır'ın laiklik sistemiyle yönetilmesi gerektiğini savunmuştur.

Kral Fuad'ı halife olarak gören Ezher alimleri bu görüşe şiddetle karşı çıkarak Ali Abdurrazık'ı ve Taha Hüseyin'i dışlamışlardır. 1926 yılında cereyan eden bu hadiseler Mısır'ın ilk defa laikler ve İslamcılar olarak ikiye ayrılmasına neden olmuştur. Bu şiddetli çatışmaların arasında 1926 yılının Mayıs ayında yapılan Hilafet Konferansı,

382 Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 250-252.

383 Târik el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî mısra 1945-1953*, s. 42.

384 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-harakereti'l-vataniyye fî mısra 1918-1936*, s. 583-584.

katılımcı alimlerin hilafet konusunda birlik sağlayamadıkları için başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Zira katılımcıların çoğunluğu Müslüman topraklarının tamamı artık ulus devletler haline dönüştüğü ve birçoğu işgal altında olduğu gerekçesinden hareketle hilafetin kurulmasının mümkün olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Reşid Rıza her ne kadar halifenin seçilmesinin işgal altındaki ülkelerde zor olduğunu savunsa da Müslümanlar için müçtehit bir liderin seçilmesi hususunda ısrarcı olmuştur. Ancak ne onun müçtehit lider önerisi ne de başkalarının halife önerileri kabul görmeyerek halifelik meselesi bir daha açılmamak üzere İslam dünyasında kapanmıştır³⁸⁵.

Halifelik kavgalarının ardından kurulan Müslüman Kardeşler Cemaati her ne kadar kral Fuad'a taç giydirilme merasiminde henüz kurulmadığı için var olmasalar da 1936 yılında kral Faruk'a taç giydirme merasimlerinde bulunmuş ve ona biyat etmişlerdir³⁸⁶. Gerçek şu ki, Benna'nın vesayet sistemi olan krallık sistemine karşı olmadığını civar krallıklara olan tutumundan anlamak mümkündür. Zira o, Mısır kralının yanı sıra Suudi Arabistan kralı Abdulaziz es-Suud'a karşı da aynı tutum içinde olmuş, onu İslam'ın ümitlerinden birisi görerek başında olduğu krallık sistemini desteklemiştir³⁸⁷.

Cemaatin krallara ve vesayet sistemine bakış açısını cemaatin resmi sitesi şu sözlerle ifade etmiştir:

“Kral Fuad ve Kral Faruk'a cemaatin bakışı meşru hükümdarlar oldukları için her zaman müspet olmuştur. Zira Mısır'ın yönetim şekli tabiatı gereği krallık sistemi üzerineydi. Cemaat bu tutumunu idame ettirirken aynı zamanda krala misyonerler hususunda ve haram-helal çizgisinin belirlenmesi hususunda öneri ve beklentilerini de iletmeye özen göstermiştir. Kral Fuad ile olduğu gibi, Kral Faruk ile de İhvan'ın ilişkisi iyi olmuştur. Kral Faruk İslamiyet'in yücelmesi için çaba göstermiş, namaz kılmış ve İslamiyet'in farzlarını yerine getirmiştir. Bunun karşılığında da İhvan ona karşı sevgi ve biyatını göstermiştir. Özellikle de cemaatin resmi ofisi bu ilişkileri güçlendirmek için her fırsatta krala ve saraya olan sevgisini ve bağlılıklarını gösteren bildiriler yayınlamıştır. Elbette bunu yaparken gerekli

385 Enver 'Abdulahadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000, 30-35; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 44-47, 149-150; Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 250-252. 1931 yılında Filistin'de birkaç ülkenin katılımıyla yeniden yapılan Hilafet kongreleri anlaşmazlıklar yüzünden sonuç alınmadan dağılmıştır. Bkz. Azmi Özcan, “Hilafet”, *Dİ*, c. 17, (2000), s. 552.

386 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 209.

387 Hasan el-Benna'nın üstünde büyük etkisi olan Reşid Rıza ve Muhibbiddin el-Hafîb de, Suudi Arabistan kralı Abdulaziz'i beklenen halife olarak görmüş ve ona biat etmişlerdir. Bkz. Servet el-Hirbâvî, *Sirru'l-ma'bed*, s. 175, 219; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 197.

nasihatleri de vermekten geri durmamıştır. Şimdi halk tarafından bu kadar sevilen, Ezher Şeyhi Mustafa el-Meraġi'yi himayesine almış olan, namazlarına oldukça dikkat eden, özellikle de her bir vakti farklı bir camide kılmaya özen gösteren böyle bir kralı İhvan destekliyor ve onu övüyor diye İhvan'ı saraycı ilan etmek ne kadar doğrudur? Kral halkını razı etmeye çalıştığı sürece, onları sevdiği ve koruduğu sürece hangi Müslüman bu durumu desteklemez ve devamını istemez ki!³⁸⁸

Cemaatin hilafet hususundaki doktrini sınırları netleştirilmemiş bir husus olmakla birlikte³⁸⁹, kralın halife gibi görünmek arzusuna Benna'nın paralel bir duruş sergilediği kendi hatıratı dahil³⁹⁰ bir çok kaynaklarda ifade edilmiş, kralın İslam'ın koruyucusu olduğu ve bu dinin sancağını her zaman dalgalandırdığı belirtilmiştir³⁹¹. Hatta Cuma Emin'in belirttiğine göre Benna bir konuşmasında Abbasi halifelerinin kendilerini tanımladıkları gibi kralı tanımlamış ve onu Mısır'daki en yüce varlık olarak şu ifadelerle övmüştür:

“Biz tahta ve onun üzerinde oturana her zaman sadık bir cemaatiz. Allah'tan kralımızı korumasını ve onun aracılığı ile ülkemizi ıslah etmesini diliyoruz. Çünkü kralımız Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir”³⁹².

Kralı oldukça yüce bir makamda gören Benna, onun aleyhinde konuşanlara dahi tahammül edememiştir. Çünkü hükümet ya da kral aleyhine konuşarak insanlar arasında siyasi görüşlerini ifade edenlerin cami imamı bile olsalar halk arasında huzursuzluğa neden olup insanları böldüklerine inanmış, bu yüzden camileri tebliğ mekanı olarak seçen bu insanlar yüzünden camilerde tebliğ vermekten imtina ederek kahvaneleri tercih ettiğini belirtmiştir³⁹³.

Her ne kadar kral Faruk'un kadın ve içki düşkünü olduğu bilinse de³⁹⁴ Benna taraftarları onun kralı gerçek bir Mümin olarak gördüğünü ve ona biatlı olduğunu savunmuşlardır. Benna'nın krala olan saygısının altında yatan nedenin, kralın saray alimi olan Şeyh

388 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والعلاقة بالقصر والحكومات>, erişim tarihi: 30.01. 2015; <http://today.almazryalyoum.com/article2.aspx?ArticleID=366328>, erişim tarihi: 04.01.2015.

389 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 145; Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 124, 135.

390 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 79, 137.

391 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-muslimâne kirâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 13; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 30-31; Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 122.

392 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 256.

393 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 57.

394 Ali Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî li'l-ihvân*, s. 78; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, ez-Zehrâ li'l-İ'lâm, Kahire 1989, s. 152-161, 309-310; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 279.

Meraği'nin 1945 yılında ölene kadar çizgisinden çıkmamasından kaynaklandığını ifade eden Mahmud Abdulhalim, o dönemlerde kralın oldukça dindar ve gerçek bir Mümin olduğunu belirtmiştir³⁹⁵. Ancak Meraği'nin vefatından sonra kralın büyük bir değişim içine girdiği ve gayri İslami bir hayat yaşadığı söylene de, Benna'nın tutumunda hissedilir ve gözle görülür bir değişiklik olmadığından ötürü bu gerekçelendirmenin zayıf kaldığı düşüncesindeyiz. Zira Benna hatıratını bu tarihten sonra kaleme almasına rağmen, “İngilizler gibi işgalci bir gücün karşısında kralını destekleyen bir halk imajını vermeye özen göstermeliyiz” ifadelerini kullanmıştır³⁹⁶.

O aslında bu sözleriyle kral nasıl bir çizgi içinde olursa olsun işgale karşı desteklenmesi gerektiğini gerekçelendirse de, İngilizlerin hatıratlarında bir kukla ve bir çocuk olarak ele alınan ve hizmetlileri olarak adlandırılan kralın³⁹⁷ imajı, cemaatin onu desteklemesiyle de düzelmemiş olduğu ortadadır. Bize göre Benna, iki durumdan birisine meyilli olduğu için kralı desteklemiştir. Ya kralı o makama ehil olarak gördüğü için ve buna inandığı için desteklemiştir ya da Richard Michell'in ve Brynjar Lia'nın da savunduğu üzere Benna bu tutumuyla düşmanlarına karşı cemaatini korumak için kralı bir kalkan olarak görmüştür. Aynı zamanda da cemaatinin bekası için kral ile iyi geçinmeye gayret göstermiştir. Michell'e göre kral da bu durumu kullanmaya çalışmış ve Benna'yı destekleyerek dindar halkın gözünde meşruiyetini sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Kralın o dönemde özel timinden³⁹⁸ olan Enver Sedat hatıratında kralın Benna'yı desteklemesinin ardında yatan nedenin Benna'nın Filistin meselesinde halk indindeki popüleritesinden kaynaklandığını ifade etmiştir³⁹⁹.

Mahmud Abdulhalim, Benna'nın bu tutumunu takkiye ve siyasi manevra olarak nitelendirmiştir⁴⁰⁰. Ancak krala karşı oldukça düşmanca tutum içinde olan Vefd partisinin her zaman Mısır'ın en popüler partisi olması hatta cemaatin kapatılmasına

395 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 278-280.

396 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 35.

397 Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. II, s. 53.

398 “Demir Tim” adlı kralın özel olarak seçtiği askerlerden oluşan bu timde görev yapan askerlerin adları gizli tutulmaktaydı ve saraya muhalefet eden ya da baş kaldıran siyasilere saldırılar düzenleyerek onları sindirmekle ya da öldürmekle görevliydi. Abdunnasır ve Sedat bu timde görevli olan askerlerdendi. Bkz. Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015.

399 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 297.

400 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 45.

rağmen bu partinin kapatılmaması, takiyenin Mısır'da bir siyasi ya da dini partinin bekası için hayati bir husus olmadığını açıklamaktadır.

Diğer yandan, takiye hususu Peygamber döneminde hiçbir zaman düşmanı tazim etmekle tevîl edilmemiştir. İslam'ın ilk ortaya çıkışı en zor şartlarda ve üstelik mustazaflarla olmasına rağmen sahabeler işkence ve baskılardan korunmak için bazen ölüm tehlikesinden ötürü Müslümanlıklarını gizlemiş ancak bu adımın ötesinde bir geri adım atmamış ve hiçbir surette Kureyş'in ileri gelenlerini tazime gitmedikleri gibi onların icraatlarını ya da meşruiyetlerini destekleyici yakınlıkta da bir samimiyet kurmamışlardır. Ya iman etmiş ve bunu oldukça zorba ve nüfuzlu kesime karşı ilan ederek meydan okumuşlardır, ya da sessiz kalarak gözlerden uzak şekilde Peygamber'in saflarında yer almışlardır.

Diğer yandan takiye hususu Ahmed bin Hanbel'in el-Müsned'in de ele alınmış ve sadece mustazafların (kadın-çocuk ve yaşlılar) ölüm tehlikesi olduğu takdirde ancak takiye yapabileceği, ancak Müslümanların ileri gelenlerinin takiye hususuna rücu etmemeleri gerektiği rivayetler ışığında ele alınmıştır. Ahmed bin Hanbel ve Ebu Hanife Emevi ve Abbasi halifelerine karşı geldikleri için ve takiye yapmadığı için hapislerde işkence görerek şehid edilen alimlerin ne ilkidir ne de sonuncusudur. Dolayısıyla, ölüm pahasına takiye yapılmaması gerektiğini kendi hayatlarını riske atarak ve sonunda şehit olarak anlatmaya çalışmışlardır⁴⁰¹.

Diğer yandan, şu hususu önemle belirtmek gerekir ki, hatıratından da anlaşıldığı üzere, Benna'nın kralı tazim etmesi kralı gerçekten tazim edilecek bir kişi olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Zira o kralı tazim etmelerini öğrencilerinin yanı sıra işçi kesiminden de talep ettiğini hatıratında açıkça dile getirmiştir. Benna'nın şu ifadeleri onun bu tazimden gurur bile duyduğuna işaret etmektedir:

“Cemaatin faaliyetlerini kıskanan birtakım kişiler benim hakkımda Vefd partisine mensup olduğumu ve kral Fuad'a muhalif olduğumu hatta komünist olduğum yalanını ve iftirasını ortaya atarak beni ve cemaati savcılığa resmi olarak şikayet ederler. Bunun üzerine savcılık hakkımda soruşturma açar ve müfettiş gönderir. Öğretmenlik yaptığım okula gelen polis, öğrencilerin defterlerini karıştırır.

401 Ahmet bin Hanbel, *el-Musned*, c. I, s. 110; M. Yaşar Kandemir, “Ahmed b. Hanbel”, *DİA*, c. II, s. 76; Mustafa Uzunpostalcı, “Ebû Hanîfe”, *DİA*, c.10, (2009), s. 132-134.

Defterlerde öğrencilere verilen ilk dersin kral Fuad'ın Süveyş Kanalı'na yaptığı ziyaret olduğunu ve bu ziyaretin övgüyle ve takdirle anıldığını görür. Bu defterlerde kral tazim ve övgüyle anılmaktadır. Polis bunu olduğu gibi soruşturma dosyasına ekler.

Diğer yandan Yüzbaşı Hasan el-Şerif'in önüne bizim hakkımızda yapılan iftira dosyası gelir ve yüzbaşı bu durumdan oldukça rahatsızlık duyar. O esnada Süveyş Kanalı'nın Fransız kâtiplerinden Mösyö Tefvik Cruze ofise girer ve yüzbaşıya neden bu kadar sıkıntı içinde olduğunu sorar. Yüzbaşı durumu izah edince Cruze büyük bir hayretle bunun yalan olduğuna kendisinin bile buna gerekirse şahitlik edebileceğini söyler ve sözüne şöyle devam eder: "Ben, kral Fuad'ın Süveyş Kanalı'nı bir gün ziyareti esnasında Şeyh Benna'nın işçilere dönerek şöyle dediğini duydum; 'Mutlaka iskeleye gidip kralı selamlamalısınız ki işgalciler bizim kralımızı ne kadar çok sevdiğimizi ve ona ne kadar saygı duyduğumuzu anlatsın. Çünkü bunu görmeleri bize olan saygılarını artıracaktır'. Eğer istiyorsanız ben Şeyh için şahitlik yapar ve bunu Fransızca olarak soruşturmaya yazarım". Fransız kâtibin şahitliğini yüzbaşı kabul eder ve soruşturma dosyasına bunu da ekler"⁴⁰².

Lord Killearn'ın hatıratında büyük hayranlıkla bahsedilen kral Fuad ve eşinin, çocuklarını İngiliz mürebbiyelerin eğitimine tevdi ettikleri ve Mrs. Noylor'un İngiliz mürebbiyelerin başı olduğu ifade edilmiştir. Noylor, Prens Faruk'un eğitimini çok küçük yaşlarından itibaren tahta oturana kadar kendisi üstlenmiş, o ve bütün kardeşlerinin ana dili gibi İngilizce konuşmaları onun ve bu mürebbiyelerin sayesinde olmuştur. Kral tahta geçtikten sonra kendisine İngiltere tarafından Edward Ford adında İngiliz bir danışman hoca tahsis edilmiş, kendisi de kızı doğar doğmaz ona İngiliz bir mürebbiye tahsis etmiştir⁴⁰³. Kral Fuad'ın adeta bir Avrupa kralı gibi yaşadığı ifade edilen bu hatırate karşılık, onun hakkında Benna'nın ve cemaatin yazdıkları incelendiğinde kral Fuad adeta bir Emevi ya da Abbasi halifesi kadar dindar bir Mümindir. Benna, 1933 tarihinde kral Fuad'a yazdığı mektupta onu yüce bir şahsiyet olarak şu sözlerle anmıştır:

"Dinin koruyucusu, İslamiyet'in destekçisi ve Mısır'ın Hakimi yüce Kralımız. Yüce Allah şüphesiz sizi dinin koruyucusu, şeriatinin bekçisi, peygamberinin sünnetinin takipçisi kılmıştır. Bütün dünya, hazretlerinizin nasıl da İslamiyet'e sıkı sıkı

402 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 79.

403 Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. I, s. 123-125, 140, 143, 174.

yapıştığınıza ve bu dinin edebine ve ritüellerine tutunduğunuza, bu dine saldıran düşmanlara karşı onu nasıl koruduğunuza ve öğretilerini yaymak için çaba gösterdiğinize, Kuran-ı Kerim'e ne kadar değer verdiğinize şahit olmuştur”⁴⁰⁴.

Kral Fuad'a sonsuz sadakat ve bağlılık gösteren cemaat, o öldüğünde uzun süre yas tutmuş ve onu övgüyle anarak duydukları hüznü şu sözlerle ifade etmiştir:

“Mısır bugün dolunayını kaybederek karanlıklara gömülmüştür. Her zaman onunla yolunu bulduğu ay ışığına kaybetmiştir.”

“Kim artık çiftçinin, işçinin ve fakir halkın imdadına yetişecek! Kim artık bidatlara boğulmuş dini kurtaracak. Kim İslam'a şerefini verip onu yüceltecek...Kim Doğu'nun sancağını eline alıp Arapların birliğine hizmet edecek?!”⁴⁰⁵”

Benna elbetteki oldukça övdüğü kralın Avrupa tarzındaki saray eğlencelerini ve içkili danslı balolarını duyduğu zaman sitemini bildiren mektup ve dilekçeler yazmıştır. Ancak kralın gayri İslami hayatı yüzünden onunla ilişkilerinin bozulmasına izin vermemiştir. Kral, söyleminde oldukça dindarken yaşamında laik ve Batılı bir hayat içinde olmuştur. Benna her ne kadar saraya karşı söyleminde ara ara oldukça radikal ve muhafazakar çıkışlar yapsa da, kralla ya da hükümetlerle her zaman ılımlı ve uzlaşmacı bir politika takip etmiştir⁴⁰⁶. Bu karşılıklı benzer tutumlar aradaki dengeyi koruduğu gibi, cemaat ile saray arasındaki ilişkinin her zaman iyi seviyelerde seyretmesine vesile olmuştur. Bu yüzden Benna, bu ilişkinin bozulmasına sebep olacak kişilerden uzak durulmasını tavsiye etmiştir. Bu tip insanların cemaat içinde kaosa ve kargaşaya neden olduklarını ve cemaatin adını da kendi adlarıyla birlikte tehlikeye soktuklarını savunmuştur⁴⁰⁷.

Müslümanların liderinin zaruret durumunda ortaya çıkan değil, bu liderlik için eğitim almış birisi olması gerektiğini savunan Benna, Cemaleddin Afgani, Mustafa Kamil, Muhammed Abduh ve Kevâkibî gibi mütefekkirlerin bu hususta yanlış yaptıklarını savunmuştur. Ona göre, hepsi Müslümanlara liderlik yapmak için aceleci davranmış ve hüsrana uğramışlardır. Müslüman Kardeşler Cemaati'nin bu tip boş hayallerle

404 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve ve'd-dâ'ie*, s. 137.

405 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 20.

406 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 210.

407 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve ve'd-dâ'ie*, s. 86; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 30.

uğraşmayacağını ve eskinin başına gelenlerden de ders alarak emin adımlarla ilerleyeceğine vurgu yapmıştır⁴⁰⁸.

Burdaki cümleler muğlak ifadeler taşımakla birlikte, Benna'nın bu kişilerin yaptığı gibi sisteme ya da bu sistemin başında olan krala ters düşecek bir tutum sergilemekten uzak duracağını ifade eder niteliktedir. Zaten hayatı boyunca seyrettiği çizgi de bu bilgiyi doğrulamıştır ve bu sistemin bir aktörü olmayı kerhen de olsa kabul etmiştir⁴⁰⁹. Aslında ne Kral Fuad ne de ardından tahta geçen oğlu Faruk'un dini kaygıları ya da dini hedefleri olmuştur. Her ikisi de dini söylemleri olan ancak laik sistemi devam ettiren Avrupalı hayatlarından ödün vermeyen liderler olmuşlardır. Buna rağmen, cemaat hiçbir zaman krala saygısızlık yapmadığı gibi isyankar bir tutum içine de girmemiştir. Dolayısıyla, Kral Fuad'a saygıda kusur etmeyen cemaat, oğlu Faruk için de aynı çizgide olmaya özen göstermiştir. Kral Faruk'un da aynı babası gibi fakirleri gözettiğini, gençlere önem verdiğini ve halkın her tabakasıyla özellikle de çiftçilerle arasının iyi olduğunu belirterek onu sırf namaz kıldığı için dindar addetmiştir⁴¹⁰.

Kral Faruk tahta geçtiğinde cemaat izci timlerini devreye sokarak sokaklarda krala tezahürat yaptırmış ve gazetelerinde onu şu övgü dolu sözlerle ve sloganlarla selamlamıştır:

“Sana biatlıyız. Kuran ve Sünnet için. Çocuklarımız sana feda olsun!”,
“Gençlerin iftiharı”, “En yüce örnek”, “Kuran’ın koruyucusu”, “Emiru’l-Muminin”, “Dinin koruyucusu”, “Peygamberin doğuşu gibi dolunay gibi doğdun, selef’in dinini yeniden dirilttin”⁴¹¹, “Dünyadaki 300 milyon Müslüman, Kuran’ın koruyucusu yüce krala canlarını vermeye hazırdır ve ona biat etmişlerdir. Bu hidayet yolunda Allah’ın Faruk’u seçtiğinden şüphe yoktur. Ey yüce Kralımız hayırlı olsun size bu makam. Peşinizden gelen askerleriniz size her daim sadık olacaklardır”⁴¹².

Kral Faruk’a 1936 yılında taç giydirme merasiminin dini bir ritüel ile gerçekleştirilmesi hususunda muhafazakar kesim tarafından ülke çapında sesler yükseldiğinde cemaat,

408 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 124.

409 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 86.

410 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والعلاقة بالقصر والحكومات>, erişim tarihi: 05.09.2013.

411 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 20.

412 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 13; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 31; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 207.

krala dönemin Ezher şeyhi olan Merağî'nin taç giydirmesini önermiş, Kral'ın şariat hükümlerini de yerine getiren bir lider olduğu için anayasa yeminini verdikten sonra Müslümanların lideri olarak cemaate namaz kıldırması gerektiğini dile getirmiştir. Bütün bu taleplerin oldukça saçma olduğunu ifade eden dönemin başbakanı Nahhas Paşa cemaatin dini kullandığını, din adamlarının parlamentonun önüne geçmek istediklerini ve dini merciin sivil merci olan parlamentonun önüne geçirilmek istendiğini belirtmiştir. Ardından, bunun asla kabul edilemez olduğunu ifade ederek şiddetle bu görüşe karşı olduğunu savunmuştur.

Bunun üzerine Benna, Nahhas Paşa'nın bu tutumuna karşı olduklarını ve bu merasimin yapılmasının gerekli olduğunu ısrarla savunmuştur. Eğer bu merasim yapılmazsa insanların günah içinde olacaklarını çünkü kral Faruk için düzenlenecek olan taç giydirme merasiminin bir biat merasimi ve dini bir görev olduğunu *Müslüman Kardeşler Gazetesi*'ndeki makalelerinde ifade etmiştir. Karşılıklı söz düellosu artınca Nahhas Paşa'yı destekleyenler "*Halk Nahhas'ın yanındadır*" sloganlarıyla sokağa dökülmüş, Benna'nın izci gurupları da "*Allah kraldan yanadır. Allah Emir'ul-mumin'inin yanındadır*" sloganlarıyla karşı yürüyüşler düzenlemişlerdir. Bu yürüyüşleri Benna'nın izci guruplarına yaptırdığını ifade eden Mahmud ve Cuma, bunu yadırgayanların sözlerine karşılık vererek cemaatin bu tutumunda bir beis olmadığını belirtmişlerdir⁴¹³.

Brynjar Lia cemaatin kralı destekler mahiyette sokağa döküldükleri iddiasının asılsız ve kanıtsız olduğunu ifade etmiştir⁴¹⁴. Ancak bunu Benna hatıratında kendisi teyid ettiği gibi⁴¹⁵ Kral Faruk'un 1936 yılında tahta geçişi töreninde cemaatin izci gurubu krala tezahürat yapmak için merasim düzenlemiş ve "*Sana Kuran ve Peygamberin Sünneti üzerine biat ediyoruz*" sloganlarıyla krala biatlarını dile getirmiştir. İzci gurubunun krala sadık ve itaatkar olması gerektiğini 09 Şubat 1937 tarihinde *en-Nezir* gazetesinde *Kuran'ın Hâmîsi* başlıklı makalesiyle dile getiren Benna, kralı Kuran'ın koruyucusu

413 Cum'a Emîn Abdülazîz, *el-İhvânu ve'l-âlemu'l-islâmî 1938-1945*, s.51; Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 14; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 59; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 208-209; Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 153.

414 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 291.

415 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 79.

olarak görerek onun için hayatlarını vermeye hazır olduklarını yazmıştır⁴¹⁶. Kral bir kaza sonucu hastaneye yattığında halk ve İhvan hastaneye akın ederek hastane çıkışında ona sevgilerini göstermek için sokaklara dökülmüşlerdir⁴¹⁷. Evlilik merasiminde de bütün parti ve cemaatlerin krala gösteri yaptıklarını, İhvan'ın da gösterisini bizzat Benna'nın özenle hazırladığını ve yüzlerce İhvan'ı sokağa dökerek geçit yaptırdığı ifade edilmiştir⁴¹⁸.

4 Şubat 1942 tarihinde İngilizler kral Faruk'un sarayını tanklarla kuşatarak ve içini İngiliz askerleriyle doldurarak 6 saat içinde sarayın ya istifa etmesini ya da Sırrı Paşa hükümetini azlederek yerine Vefd başkanı Nahhas Paşa'yı başbakan yapan kararı imzalamasını istediğinde buna boyun eğen kralın imajı halkın gözünde sarsılmıştır⁴¹⁹. Bunun üzerine cemaat kralı halkın gözünde yüceltmek için azemi çaba sarfetmiştir. Örneğin cemaat gazetesinin 29 Ağustos 1942 sayısında kralı elinde tesbih ile fotoğrafını yayınlamıştır. Bu fotoğraf defalarca farklı sayılarda yayınlanmış, bazen ise sakallı fotoğrafları yayınlanarak altına "En Salih Örnek" yorumu yazılmıştır. Kralın doğum gününün bütün Mısır'ın bayramı olduğunu belirten cemaat gazetesi hiçbir halkın kendi krallarını Mısır halkının kendi krallarını sevdiği kadar sevmediğini belirtmiştir⁴²⁰.

Cemaat krala olan sadakatini ve bağlılığını ifade etmek için her fırsatı değerlendirerek izci geçitleri ile gövde gösterileri yapmaya özen göstermiştir. Richard Mitchell, cemaatin vitrini olan bu izci guruplarının adeta köşkün özel timi gibi davrandığını belirtmiştir⁴²¹. Cemaatin üçüncü müşidi olan Ömer Tilmisani, Michell'in bu sözlerini "oldukça tehlikeli sözler" olarak görmüştür. Kral lehine düzenlenen bu yürüyüşlerin

416 Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgifu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fi msra hilâle sittîne 'âmen*, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.

417 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s.207; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والعلاقة بالحكومات>, erişim tarihi: 04.09.2014; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 30;

418 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=في قافلة الإخوان المسلمين الجزء الأول>.

419 Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. I, s. 37 ve c. II, s. 9, 40, 50-53; Hassan Hathût, *'Aghu'l-ferîd 11942-1952*, Dijital Kitap, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=العقد الفريد... حسان حثوت.pdf>, erişim tarihi: 25.05.2015, s. 13.

420 Gazete arşivlerinin tamamını dikkatle incelediğini belirten Eymen el-Zavahiri'i kitabında bu arşivleri 10 yıldan fazla bir sürede taradığını dile getirmiştir. Kitabının tamamına yerleştiği bu arşivlerden sadece birkaçına tezimizde yer vermeye çalıştık. Bkz. Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânü'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, (Müslüman Kardeşler Gazetesi, 1. 4. 11. ve 12. sayı, 29 Ağustos 1942, 12 Eylül 1942, 10 Ekim 1942, 23 Ocak 1943), s. 102-103. Bu satırlar okunduğunda şu soru akla gelmektedir; madem İhvan krala bu kadar bağlıydı, öyleyse neden daha sonra Hür Subaylar devrimini destekleyerek krala karşı çıkmışlardır? Hür Subaylar devrimini kral aleyhine desteklemeleri Benna dönemi sonrası gerçekleşen bir durum olup, bize göre Benna yaşasaydı bunu hiçbir surette desteklemeyecekti. Zira Benna kralı Ulu'l-emr olarak görüyordu ve ona itaatinde hiçbir zaman kusur etmemişti.

421 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 78.

cemaatin gücünü krala göstermek olduğunu ve buna benzer onlarca yürüyüşlerin aynı zamanda kralın dini yükümlülükleri uygulamadığı için cemaat tarafından kendisine yöneltilmiş bir uyarı niteliğinde olduğunu savunmuştur⁴²². Kralın 1937 yılında yurtdışı gezisinden dönüşünde bu izci gurubunun kralı tazim etmek için yürüyüş yaptığını, ancak bunun sadece ona meydan okumak için yapılmış bir gövde gösterisi olduğunu ifade etmiştir⁴²³.

Tilmisani'nin bu savunmasının çelişkilerle dolu olduğunu ifade eden Seyyid Yusuf, İhvan'ın nasıl olup ta dini yükümlülüklerini yerine getirmeyen bir yöneticiyi takiye olarak bile olsa Emiru'l-Muminin olarak algılayıp biat ettiklerini sorgulamıştır. Üstelik yaptıkları yürüyüşlerin görünüşte kralı tazim etmek için değil de meydan okumak için olduğunu beyan eden İhvan'ın, gerçek yüzünü gizlemeyerek bir münafık gibi davrandığını ifade etmiştir⁴²⁴.

Doğrusu Benna, Vefd-İngilizler-Saray üçlüsü arasında seçim yapması gerektiğinde her zaman sarayın tarafını tutmuştur. Elbette İhvan'ın krala olan bu tutumu karşılıksız kalmamış, kral da onları elinden geldiğince İngilizlere karşı korumaya özen göstermiştir. İngiltere Mısır elçisi Killearn Miles Lampson, kaleme aldığı hatıratında sarayın her zaman cemaati desteklediğini, çünkü cemaatin saraya karşı hep zararsız ve uzlaşmacı olduğunu belirtmiştir⁴²⁵. Meşruiyetine dokunmayan ve dindar olan bu cemaati sarayın koruma altına alarak dindar gözükme çabası oldukça doğaldır. Saray bununla muhafazakar kesimin en güçlü cemaati olan İhvan üzerinden meşruiyetini pekiştirmeyi başarmıştır. Bu yüzden de karşılıklı olarak birbirlerine ilgide bonkör davranan bu iki taraf zor anlarda birbirlerine yardıma özen göstermiştir. Örneğin ülke çapında genelde dini cemaatler tebliğ konusunda sıkıntı yaşarken Müslüman Kardeşler Cemaati tebliğlerine ülke çapında daha serbest ve özgür davranarak devam etmiştir⁴²⁶.

422 Tilmisani hatıratında cemaatin hiçbir zaman kral Faruk'u sevmediğini ve onun davranışlarını her zaman eleştirdiğini ifade etmiştir. Bkz. Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, s. 15.

423 İbrâhîm Gâ'ûd, *Omeru't-tilmisânî şâhiden 'alâ'l-'asr*, Dâru'l-Muhtâr, Kahire 1983, s. 48.
http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عمر_التلمساني_شاهدا_على_العصر.pdf

424 Seyyid Yusuf, *el-İhvânü'l-muslimâne Hel hiye sahve islâmiyye*, c.I, Merkezu'l-mahrûse, et-Tab'atu'l-ûlâ, Kahire 1994, s. 21.

425 http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=من_قتل_حسن_البنّا, erişim tarihi: 11.12.2014.

426 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-muslimâne kirâ'e ft'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 15;
http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=من_قتل_حسن_البنّا, erişim tarihi: 30.09.2014.

Benna bir tek saray ile değil, yaklaşık bütün hükümetlerle de her konuda barışçıl bir politika takip etmeye özen göstermiştir⁴²⁷. Üçüncü nesil İhvan'dan olan Servet Hirbavi, cemaatin konumunu garantiye alması ve nüfuzunu artırması için kritik mevkilerde ve özel statüsü olan kişilerle yakınlaşmaya özen gösterdiğini ifade etmiştir⁴²⁸. Bu özel ilişkiler neticesinde bazı hükümetler cemaat için özel bir fon oluşturarak resmî yardım yapmış ve bu yardımı yapmasını “*Müslüman Kardeşler Cemaati’ni desteklediğimizin kanıtıdır*” sözleriyle açıklamıştır. 24 Mayıs 1937 tarihinde Mısır’ın Mansura valisi, cemaat için yıllık 150 sterlin yardım paketinin o bölgede bulunan cemaatin şubesi için tahsis edildiğini açıklamıştır⁴²⁹.

Benna’nın krala ve bazı hükümetlere olan bu yakınlığı ve onlardan maddi destek alması⁴³⁰ elbetteki cemaatin topyekün desteklediği bir durum olmamıştır. Benna’nın birçok hükümetlerin yanında olarak onları desteklemesi⁴³¹, özellikle de Ali Mahir döneminde altın çağını yaşaması⁴³², gayri İslami hayat yaşayan ve işgalcilerin kuklası olan krala biat ederek ona tazimde bulunması ve İslami ıslahatlar için ciddi adımlar atmamasını gerekçe gösteren cemaatin muhafazakar kesimi⁴³³ bundan rahatsızlık duyarak cemaatten kopmuşlardır. Bu kopuşlar ilk defa cemaat içi siyasi İslam’a olan algı farklılığını da ortaya çıkarmıştır. Buna bağlı ilk kopuş 1938 yılında cereyan etmiştir. Bir gurup genç İhvan cemaatten koparak Muhammed’in Gençleri (Şebab-u Muhammed) adlı gurubu kurmuştur. Bunlar arasında cemaatin ileri gelen alimlerinden Mahmud Ebu Zeyd Osman, Muhammed el-Mağlâvî, Dr. Ali el-Neşşar ve gazetenin resmi sahibi avukat Mahmud Ebu Zeyd bulunmaktadır⁴³⁴.

427 Benna’dan sonra cemaatin mürşidi olan Hudeybi ve onun ardından mürşid olan Tilmisani de hükümetlerle aynı barışçıl ve ılımlı politikayı izlemeye gayret gösterdiklerini her fırsatta ifade etmişlerdir. Bkz. ‘Abdurrahîm ‘Alî, *el-İhvânü’l-muslimûne kırâ’e fi’l-meleffâti’s-sirriyye*, s. 73; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 119; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu’l-murri el-İhvânü’l-muslimûne fi sittine ‘âmen*, s. 61-64; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü’l-muslimûne ve’l-cemâ’âtu’l-islâmiyye 1928-1948*, s. 210.

428 Servet el-Hirbâvî, *Sirru’l-ma’bed, Dâru’n-nahda*, Kahire 2012, s. 21.

429 Hasanü’l-bennâ, *Muzekkîrâtu’d-da’ve ve’l-dâ’iye*, s. 203.

430 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 30-32; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü’l-muslimûne ve’l-cemâ’âtu’l-islâmiyye 1928-1948*, s. 126-127; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu’t-tanzîmî’l-hâs*, s. 255.

431 Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana’ati’t-târîh*, c. I, s. 132.

432 [http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن البناء](http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن%20البناء); Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana’ati’t-târîh*, c.I, s. 304-307.

433 Richard Michell, *el-İhvânü’l-muslimûne*, Bölüm II, dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميشال... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

434 Ahmed ‘Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga’l-hurûf*, s. 122; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü’l-muslimûne ve’l-cemâ’âtu’l-islâmiyye 1928-1948*, s. 132.

Muhammed'in Gençleri _daha sonraki adlarıyla *İslam Kurtuluş Örgütü* (et-Tahriru'l-islâmî)_ temel olarak eleştirisini hükümetlere ve krala yöneltmiştir. Devletin ekonomisinin temelini oluşturan kapitalizmi dinsiz ve insanlığa yakışmaz olarak addetmiştir. İslam'ın temel siyasi ilkesi olan "Adalet yönetimin temelidir" (*el- 'Adlu esâsu'l-hukmi*) ilkesine uymadığı ve sosyal adaleti sağlamadığı için hükümetlerin hepsini topyekün reddetmiştir. Benna dahil Ezher ulemasını da rejimin elçileri olarak görmüşlerdir. Hatta daha radikal olanları bu alimlerin arkasında namaz kılmayı bile caiz görmemişlerdir⁴³⁵.

Bu guruba göre Benna, cihadı terk etmiş ve kral laik düzenin temsilcisi olmasına rağmen onu dindar ve takva ehli olmakla övdüğü için büyük hata yapmıştır. Benna'nın kraldan ciddi maddi destek gördüğünü savunan bu guruba, cemaatin gazetesi olan *en-Nezir*'in sahibi ve yayın müdürü Mahmud Ebu Zeyd Osmân da katılmış ve cemaatten 1940 yılında ayrıldığını ilan ederek cemaatin birçok tenakuzu bünyesinde barındırdığını dile getirmiştir. *en-Nezir* gazetesi bu tarihten itibaren ihraç edilen sahibi ile birlikte cemaatle yolunu ayırmıştır⁴³⁶.

Cemaatin hükümetten maddi yardımlar aldığını ve gazetesinde gayri İslami tiyatro ve sinema filmlerinin reklamını yaptığını, cemaatin gelir ve giderlerini takip eden ciddi bir komisyonun olmadığını da savunan bu gurup⁴³⁷, kralın özel timinde görevli olan Cemal Abdunnasır gibi subaylar'ın da zamanla desteğini alan bir gurup olmuş ve ilerleyen tarihlerde ülke içinde birçok radikal eylemlerde bulunmuşlardır⁴³⁸.

1938 yılında başlayan ve 1940 yılında zirve yapan cemaatin bu kopuşunun ardından bildirimler ve makaleler yayınlanarak Benna çok sert dille eleştirilmiştir. Hüseyin Yusuf'un makaleleri belki de en bariz olan makalelerden biridir. Benna'nın Arap Birliğini savunurken aynı zaman da da ümmetçiliği diline doladığını, hem köklü bir inançtan ve imandan bahsedip hem de insanlar neye inanırsa inansın cemaatin onların

435 R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 129.

436 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimâne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 132-134.

437 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimâne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Huseyn Muhammed Hammûde, *Esrârü hareketi'd-dubbâti'l-ahrâri ve'l-ihvânu'l-muslimîn*, ez-Zehrâ' li'l-i'lâm, Kahire 1985, s. 33.

438 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 204-218; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والجماعات الإسلامية>, erişim tarihi: 27.07.2013; Vahid Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimâne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 30.

da cemaati olduğunu savunarak Benna'nın belirli bir ilkesinin olmadığını savunmuştur. Gerçek hedefe ulaşana kadar birçok aşama ve kademedен geçilmesi gerektiğine inanan Benna'nın insanları oyaladığını ve kandırdığını savunmuştur. Eleştirisini daha da yükselten Hüseyin Yusuf, Benna'nın sistemi eleştirmesine rağmen seçimlere katılarak sisteme dahil olmuş bir ikiyüzlü olduğunu iddia etmiştir⁴³⁹.

İlerleyen bölümlerde daha detaylı ele alacağımız bu gurubun kopuş sebepleri, tezimizde ele aldığımız bütün meseleleri kapsamaktadır. Kopuşlarından sonra onlarca makale ve bildiri yayınlayan bu gurup, Benna'nın fıkhi hatalarını deşifre etmiş, onun bu hataları bilinçli ve kasdi bir şekilde yaptığını iddia etmiştir. Bu iddialar birçok alim tarafından da dile getirilmiş, cemaat bu kopuşlardan sonra ciddi kan kaybına uğramıştır. Bu yüzden cemaatin kadrosunu ve komisyonlarını yeniden belirleyen Benna, cemaat içi sıkı tedbirler alarak adeta yeni bir kopma yaşanmaması için azami gayret göstermiştir. Zira Muhammed'in Gençleri'nin kopuşu ilk defa diğer kopuşların aksine tamamen fikri ayrılıklardan kaynaklanan ideolojik sebeplerden dolayı bir kopuş olduğu için zamanla ülke çapında yüzlerce kopuşu da tetikleyerek cemaatin ciddi şekilde kan kaybetmesine neden olmuştur⁴⁴⁰.

Muhammed'in Gençleri'nin kopuşu doktriner bir krizin cemaat içinde ilk defa bu kadar ciddi boyutlarda baş gösterdiği tarih olarak ele alınabilir. Bu gurubun kopuşu ılımlı ve uzlaşmacı İslamcılarla siyasi İslamcılar arasındaki ayrılmanın da tarihi öncülü olmuştur⁴⁴¹. Zira bir önceki bölümde ele aldığımız daha önceki kopuşlar teşkilatın yapısı ve işleyişi ile ilgili ihtilaflardan ötürü ortaya çıkmıştır. Ancak bu gurubun ve bundan sonraki gurupların ve şahsiyetlerin kopuşunun ortak paydası fıkhi meselelerdeki ihtilaflardan kaynaklanmaktadır.

Müslüman Kardeşler Gazetesi de aynı kopuşlar yüzünden kapanmıştır. Haftalık olarak yayımlanan gazetenin başyazarı, editörü ve sahibi olan Muhammed Şâfiî ile Benna arasında fikri ve fıkhi ihtilaf vuku bulup Şâfiî cemaatten ihraç edilince gazetenin mülkiyeti üzerine olduğu için 1939 yılında kapanmıştır⁴⁴².

439 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, s. 162.

440 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=مكتب الإرشاد ومرحلة التكوين والتربية>, erişim tarihi: 28.05.2014.

441 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 336; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. II, s. 121.

442 Bu hadise cemaatin ilk tarihçisi Mahmûd 'Abdulhalîm'in kitabında yer almamaktadır. Gazetenin maddi sıkıntılar yüzünden kapandığını ifade etmiştir. Bkz. Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'ti't-târîh*, c.I, s. 48.

Benna'nın söyleminde muhafazakar, ancak eyleminde ılımlı ve uzlaşmacı bir lider olmasının yarattığı kaotik duruma ve çelişkili tutumuna dur demek isteyen Şafii, cemaatin saray ile bu kadar içli dışlı olmasına, krala her fırsatta tazim mesajlarının gönderilmesine ve ona çizilmek istenen İslami imaja oldukça kızmıştır. Kralın sırf Cuma namazını kıldığı için dindar addedilmesine ve halife ya da Müminlerin lideri olarak ilan edilmeye çalışılmasına daha fazla dayanamayacağını ifade eden Şafii, sarayın cemaati kullanarak yürüttüğü halifelik kampanyasına karşı sessiz kalmayı reddederek bu oyunları deşifre eden birkaç siyasi yazı kaleme almıştır. Onun makalelerindeki şu sözleri cemaatteki sonunu hazırlamıştır⁴⁴³:

“Fuhuş içindekiler ve alkolikler Müminlerin komutanını alkışlıyorlar⁴⁴⁴. Hilafetin yolu bu mu olmalıydı? Bu kutlamalar İslam'ın prensibini çiğneyen siyasi propagandadan başka bir şey değildir”⁴⁴⁵.

Müslüman Kardeşler Gazetesi'nde 1938 yılında yayınlanan bu makalelerin orijinaline cemaatin web sitesinden ulaşamadık. Sitede *Müslüman Kardeşler Gazetesi*'nin sadece 1935 yılına kadar olan sayıları mevcuttur. Bunun nedeninin Şafii'nin sarayı eleştiren makalelerinin bundan sonraki sayılarda yer alması olduğu düşünülmektedir. Zira, Kral Faruk'un 1936 yılının Mayıs ayında tahta çıkmasının ardından kral için yapılan hilafet propagandası kampanyalarının yanı sıra, cemaat ve sarayın ilişkisinin iyice yakınlaştığı bilinmektedir.

Benna hatıratında Şafii'yi adını zikretmeden ve kim olduğunu belirtmeden sert bir dille eleştirmiştir. Şafii'nin makalelerinden oldukça rahatsızlık duyan Benna, onun hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

“Hilebazlığı ve sahtekarlığı çok iyi bilen bir kişi aramıza katılarak yazı işlerine girmiştir. Müslüman Kardeşler Gazetesini kendi hileli yolları için araç edinmeye çalışmıştır. Cemaat elbette ki onun bu hilesini ve düzenbazlığını keşfetmiş ve onu

443 Eymen el-Zavâhîrî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, s. 100, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 22.06.2013; Sâmih Necîb, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Merkezi Dirâsâti'l-İştirâkiyye, Kahire 2006, s. 12.

444 Oldukça kinayeli olan bu ifadeden de anlaşıldığı üzere, Şafii'ye göre kral ve onu destekleyenler alkol alan ve gayri İslami hayat içinde olan kişilerdir. Emiru'l-Muminin olarak adlandırılan kişinin destekçilerinin de kendisi gibi alkolik olması şaşırtıcı değildir demek istemektedir.

445 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 291.

geri dönüşü olmamak üzere cemaatten ihraç etmiştir. Ancak gazetemizin ruhsatı bu kişi üzerine olduğu için gazetemiz kapanmak zorunda kalmıştır⁴⁴⁶”.

Sarayın gayri İslami yaşantı içinde olduğunu ifade eden ve hilafetin içkili ve fuhuş içinde yaşayan insanların elinde oyuncağa dönüştürülmesini hazmedemediği için kınayan Şafii'nin bu fıkhi eleştirisine Benna herhangi bir düzeltme ya da savunma geliştirmemiştir. Ancak onu hilebaz ve sahtekar olarak tanımlaması oldukça ironiktir. Zira o vakte kadar hiçbir muhalif İhvan'ı bu kadar sert bir dille eleştirmeyen Benna'nın Şafi'yi bu derece hırpalayıcı şekilde eleştirmesi Şafi'nin kralı ciddi şekilde eleştirmesinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Çünkü o yıllarda cemaat saraydan ciddi mali yardım alıyordu⁴⁴⁷ ve ilişkileri hükümet ve sarayla zirve yapmış durumdayken buna kimsenin gölge düşürmesini istemiyordu. Ancak fuhuş içinde ve alkolik olan kralı eleştiren bir din adamını “sahtekar ve hilebaz” olarak adlandırması Benna'nın Şafii'nin fıkhi anlayışını desteklemediğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu meselede dikkati çeken ilginç husus ise, Şafii'nin cemaatten ihracının ardından adeta durumu dengelemek istercesine Benna'nın *en-Nezir* gazetesinde sarayın eleştirilmesine izin verdiği ve bunun kimi yerde yüksek dozda yapılmasına göz yumduğu hususudur. Bu tarihten sonra sarayı eleştirmek yayın organlarında sıklıkla yapılmaya başlamıştır. Ancak öyleyse neden sarayı eleştiren Şafii'yi azletmiştir sorusu zihinlerde belirmiş, bu çelişkili tutumu hoşnutsuz gurupların çoğalmasına neden olmuştur. Elbette bu tutumu bir tek İhvan'ın belli kesimini rahatsız etmemiş, sarayı da rahatsız ederek cemaate karşı tutumunun sertleşmesine yol açmıştır. Gittikçe yükselen gerilim sonucunda 1941 yılında Benna Gana'ya Sukkeri de bir sahil kentine sürülmüştür. Ancak bazı kaynaklarda bu sürgünün nedeninin İngilizlerin cemaate teklif ettiği rüşveti almadıkları için olduğu belirtilmiştir⁴⁴⁸. Bu sürgün çok uzun sürmemiş, Ali Mahir Paşa'nın yakın dostlarının girişimiyle saraydan rica edilerek Benna ve arkadaşının sürgünden geri çağırılması sağlanmıştır⁴⁴⁹.

446 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 126

447 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 293; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03. Mart.2014.

448 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 138; Ahmed Sukkeri, “Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi”, *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 21/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/b/b0/Image00015.jpg>, erişim tarihi: 20.05.2013.

449 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 295, 302.

Şunu göz ardı etmemek gerekir ki cemaatin saraya karşı bu ani şekildeki sertleşmesine iten neden, o dönemde Arap dünyasını saran işgal aleyhine karşı başlatılan eylemlerin Mısır'da da dozunu artırmasıdır. Kanaatimizce, Irak'ta başlatılan direnişe Genç Mısır Partisi'nin katıldığını ilan etmesine karşılık cemaatin bu direnişe karşı sessiz kalması⁴⁵⁰ halkın oyunu Genç Mısır'a kaydıracağı için Benna farklı bir direniş gösterme eğiliminde bulunmak istemiştir. O vakte kadar zaten kopuşlar yüzünden ciddi kan kaybeden ve imajı yara alan cemaat, kimilerine göre bu tutumuyla “sarayın itaatkar bir rehini⁴⁵¹” gibi davranan kötü imajını düzeltmek istemiştir.

Benna'nın siyasi duruşunu tasvip etmeyen elbette bir tek Şafii ve Muhammed'in Gençleri olmamıştır. 1938 yılında birtakım üniversite gençleri cemaatin Kaylubiyye şube vekili Muhammed İzzet Hasan ile birlikte cemaatten ayrılmadan önce Benna'ya çok sert dille eleştirerek ultimatomlarını cemaat toplantılarında sunmuşlardır. Tasavvufcu olan bu gurup, izci gurubunun en radikal gençleriydi. Benna'nın gerçek direniş için henüz vaktin gelmediğini savunmasını yanlış bulduklarını ifade eden bu gençler hükümetin İslamiyet'ten uzak olduğunu ve Allah'ın hükmüyle hükmetmediği için kafir olduğunu savunmuştur⁴⁵². Benna'nın hükümet ve sarayla yüzleşmekten çekindiğini, sürekli zikzaklar çizdiğini ve Filistin meselesinde de cemaatin para yardımlarını toplamaktan öteye ciddi adımının olmadığını ifade ederek cemaati cihada çağırmıştır.

Bu gençler isteklerini cemaatin toplantılarında Benna'ya hakaret eden cümlelerle savurmuşlardır. Benna bir süreliğine toplantıları iptal etmiş, onlara hükümetle yüzleşmesi ve bir takım yaptırımların yapılması için henüz vaktin çok erken olduğunu savunmuştur. Bu durum yaklaşık 6 ay sürmüş, üsluplarını düzeltmeyen bu gençler cemaatten ihraç edilmiştir. İhraç haberleri *en-Nezir* gazetesinde yayınlanmıştır. Muhammed İzzet ve ihraç edilen bu gurup kendilerini savunan bildirimler dağıtmaya başlayınca Benna, gazetede onlar hakkında hayalperest davrandıklarını, davanın reel yanını görmekten aciz olduklarını ve kendi içlerinde guruplaşarak cemaatin tebliğ

450 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 105; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 75.

451 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğu 1928-1942*, s. 303.

452 Allah'ın hükmüyle hükmetmeyenlerin kafir olarak görülmesi, modern dönemde ilk defa Mevdudi tarafından ortaya atılmıştır. Seyyid Kutup'la birlikte geliştirilen bu görüşü Mısır'da ilk defa İhvan cemaatinin radikal üyeleri benimseyerek Mısır hükümetini kafir görmüşlerdir. Bu görüş günümüze kadar dünya çapındaki bütün tekfirci gurupların temel görüşü olmaya devam etmektedir. Bkz. Muhammed Sa'îd Raslân, *et-Tefsîru's-siyâsî li'l-islâm*, s. 21-25.

yolundaki çabasını sekteye uğrattıklarını belirten oldukça sert açıklamalarda bulunmuştur⁴⁵³.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, kralın gayri İslami hayatı bütün Mısır halkı tarafından detaylı bir şekilde bilinmekteydi. Çünkü basın çok yakından bu genç kralın hayatını takip etmekte ve her gün onunla ilgili detaylı magazin haberleri sunmaktaydı. İngiliz mürebbiye ve hocalarla büyüyen kral, adeta bir salon erkeğiydi. Evli kadınlarla olan ilişkisi, içkili baloları Lord Killearn'ın hatıratında sıklıkla söz edilmektedir. Kral depdebeli bir Batı hayatı yaşayan salon erkeği olmasının yanı sıra, İngilizlerle samimi ilişkiler kurmayı tercih edip, onları saray balolarına davet ettiği gibi, onlarla avlanmaya çıkmaktan zevk alan birisiydi. Lord Killearn, kral Faruk'un kendisini çok sevdiğini ve onun kendisiyle olan ilişkilerini her zaman oldukça samimi ve dostane yapmak için elinden geleni yaptığını ve her fırsatta birbirlerine en güzel hediyeleri vermekten sevinç duyduklarını belirtmiştir⁴⁵⁴.

Kral hakkında belki de en ciddi açıklamayı Ahmed Adil yapmış, kralın Helin Museri ve Lilyan Kohen adlı iki ayrı Yahudi pavyon sevgilisinin olduğunu dile getirmiştir. Ancak bizim için çok ilginç ve tuhaf olan husus, onun ifade ettiği gibi “kral Faruk'un oldukça utanç verici şekilde yaşadığı bu yasak ilişkileri” en ince detaylarına kadar hatıratında zikrederken⁴⁵⁵ her nedense cemaatin nasıl olupta böyle bir kralı Emiru'l-Muminin ya da halife olarak gördüklerini⁴⁵⁶ sorgulamamış olduğudur. Açıkçası, İhvan'ın ileri gelenleri hatıratlarında kralın yüz kızartıcı hayatını ele almaktan çekinmemelerine rağmen böyle bir krala yıllarca nasıl biatlı olduklarını açıklamaktan çekinmişlerdir. Diğer yandan, Mısır çapında gayri İslami hayatıyla ün salmış olan böyle bir kralı Benna'nın takvalı bir Mümin ve muhafazakar olarak görmesini ve ona biat etmesini kendi başyardımcısı ve cemaatin ilk tarihçisi takiye olarak nitelerken⁴⁵⁷, cemaatin diğer en büyük tarihçisi aksini savunmuş ve Benna'nın bilinçli bir şekilde kralı tazim ettiğini ve ona biat etmesinin kralın şu özelliklerinden kaynaklandığı belirtmiştir:

453 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema 'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 48-50.

454 Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. I, s. 123-125, 140, 143, 161, c. II, s. 161, 172, 257.

455 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 159-161, 309-310

456 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 158-161, 309-310.

457 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târih*, c. II, s. 45.

1. Camide namaz kılması,
2. Din dersleri alması,
3. Fakirlere sadakalar vermesi,
4. Kuran'ı cebinde taşıması⁴⁵⁸.

Yöneticinin özelliklerinin ve ona olan itaatin hangi koşullarla ve şartlarla belirleneceği hususunda cemaatin tavrı Benna döneminde çelişkili olan bir husus olup⁴⁵⁹ cemaatin ikiye bölünmesine neden olmuştur⁴⁶⁰. Ancak bu hususta da Benna'yı suçlamak, onun fikhi anlayışını suçlamak olacaktır. Zira, Benna'nın ve taraftarlarının bir halifede aranılan özellikleri yukarıdaki dört özelliğe inhisar etmeleri klasik fıkıhın gerekliliklerini yerine getirmelerinden öteye gitmeyen bir husustur. Zira bu fıkıha göre zalim ya da günahkar bile olsa Ulu'l-emre/yöneticiye itaat farzdır ve yöneticinin kutsal ve dini bir yeri vardır⁴⁶¹.

Gazali'ye ve Hasan Basrî'ye göre, zalim bir hükümdar hiç bir yöneticinin olmamasından daha iyidir. Onlar için önemli olan “kendisine itaat edilen bir imam” olması gerektiği idi, bunun kim olduğu ve nasıl seçildiği ise mantıksal olarak ikinci dereceden önemliydi. Gazali'ye göre “zaruret meşru olmayan herşeyi merşû kılar”dı ve sonunda nifak ortaya çıkacaksa da, zalim bir sultan dahi azledilmemeliydi. İbni Teymiyye de buna benzer fetvalar vermiş, kadılık görevi için bile günahkar bir alim ve dindar bir cahilden başka kimse bulunamadığı takdirde, günahkar alimin tercih edilmesini uygun görmüştür. Adil olmayan bir hükümdarın varlığının bir toplumun dağılmasından daha iyi olduğunu savunmuştur. Hz. Ömer ise “Güçlü ve günahkar kişinin, muttaki ama zayıf kişiden yöneticilik için daha evlâ olduğunu” zikretmiştir.

458 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-mısrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 48-50.

459 Huseyn Sa'ad, *el-Usûliyyetu'l-islâmiyyetu'l-'arabiyyetu'l-mu'âsıratu beyne'n-nass-i's-sâbit-i ve'l-vâğı'i'l-muteğayyir*, Basılmış Doktora Tezi, Merkez-u dirâsâti'l-vihde'l-'arabiyye, Lübnan 2006, s. 157.

460 Eymen ez-Zevâhîrî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittine 'âmen*, s. 11.

461 Ali Abdurrâzık, *el-İslâmu ve usûlu'l-hukmi*, Beyrut 1998, s. 113-136; Ebu Hanife'ye kadar zalim ya da fasık bir kimsenin Halife olup olmayacağı netleşmemiş bir husustu. Ebu Hanife ise zalim ya da fasık bir kimsenin halife olamayacağını ifade etmiştir. Ancak, gayri meşru olarak iktidarda olsa bile bu fasık ya da zalim hükümdarın icra ettiği bütün sosyal iş ve görevlerin geçerli olduğunu belirtmiştir. Ancak öyleyse neden Ebu Hanife bu hükümdarlara biat etmek yerine şehit olmayı tercih etmiştir sorusu cevapsız kalmaktadır. Bkz. Ebu'l-alâ el-mevdûdî, “Ebu Hanife ve Ebu Yusuf”, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 311.

Bedreddin İbn Cema‘a’ya göre ise bir kişi bir ülkeye hükümranlığını zorla ve kuvvet yoluyla kabul ettirirse insanlar ona itaat etmekle mükelleftir⁴⁶².

Dolayısıyla, Emevi ve Abbasi hükümdarlarına yapılan biat da aşağı yukarı aynı nedenlerden ötürü yapılmış, ancak Ebu Hanife (699-767) gibi biat etmeyen alimler uzun yıllar işkence görerek öldürülmüşlerdir⁴⁶³.

Kuran’ın açık olarak çizdiği bâtili ve hakkı teşhis etme ölçüsünün⁴⁶⁴ Peygamberin vefatıyla birlikte mübhemleşmesi ve Müslümanlar arasında keskin çizgilerle belirlenmeyerek ihtilaf haline dönüşmesi, Benna dönemi dahil bütün dönemlerde Müslümanların birbirlerine karşı cephe almalarına neden olmuştur. Sahabe döneminde ilk defa ortaya çıkan bu problem, sahabelerin birbirlerine karşı kılıç çekmesine neden olmuştur. Liderin özellikleri ve nasıl olması gerektiği hakkında ilk nesil (Sahabe dönemi), ikinci nesil (Tabiin dönemi) ve üçüncü nesil (Tebatabiin dönemi) tarafından

462 Burada şunu belirtmek gerekir ki, bu düşünce Ehli Sünnet’e ait olup, Şia’da bu durum daha farklı okunmaktadır. İki ekolün inancına göre İslam kanunlarının icrası için imamlık ya da halifelik zaruri bir durumdur. Ancak Ehli Sünnet’e göre, Hz. Ebu Bekir ölümünden önce bu hususta şiddetli kaygı duyduğu için Hz. Ömer’in seçilmesini vasiyet etmiştir. Ancak bu kaygıyı Peygamber’in duymasına bir ihtimal vermeyerek kendisinden sonra Hz. Ali’yi atadığına inanan Şia’nın bunun hakkında ileri sürdüğü delilleri kabul etmemişlerdir. Diğer yandan, Ehli Sünnet’de imamın şahsı ikinci derecede önemlidir, dolayısıyla iç kargaşa çıkma korkusu ve ihtimali varsa imamın şahsı da önemli değildir ve herhangi güçlü birisi seçilebilir. Şia’da ise durum tamamen farklıdır. Bu ekole göre Peygamber, halkın liderliği konusunda bir siyasal liderden daha fazla yetki ve konuma sahiptir, dolayısıyla onun vekilinin de kesinlikle bir siyasal liderden daha fazla yetki ve konuma sahip olması gerekmektedir. Toplum, İslam ve Kuran yasalarına göre yönetilecekse bu yalnızca Peygamber dönemi için değil, aksine tüm zamanlar için farzdır. Bu yüzden, Peygamber’den sonra gelen yöneticinin de bu farzı yerine getirmek için gerekli ilmî güç ve dinî basirete sahip olması gerekmektedir. Dolayısıyla, imamet/halifelik/yönetici makamının özel bir durumu ve makamı vardır. Halifenin kim olduğundan çok, halifelik makamının kavramsal çerçevesi, boyutları ve özelliklerinin yanı sıra, hangi niteliklere sahip kimsenin bu makamda bulunabileceği ve bulunması gerektiği önemlidir. Ehli Sünnet’in aksine, Şia’nın üstünde durduğu husus Peygamber’in vekilinin kim olduğu değildir, aksine temel husus şudur: Peygamber’in vekaleti ne demektir? Ne gibi özellik ve boyutları vardır? Bu özelliğe göre kim bu makama gelebilir ya da gelmelidir? Bkz. Albert Hourani, Çağdaş Arap Düşüncesi, s. 22, 29, 30, 34; İbni Teymiyye, *Minhâcu’s-siyâseti’n-nebeviyye fî nakdi kelâmi’s-şî‘a ve’l-kaderiyye*, Matbaatu’l-Kubrâ, Kahire 1321, s. 17-21; Muhammed Mescid-i Câmîî, *Ehli Sünnet ve Şia’da Siyasi Düşüncenin Temelleri*, s. 21, 164-166, 169; Hassan Hathût, *‘Agdu’l-ferîd 1942-1952*, s. 57.

463 Emeviler ve Abbasiler döneminde kendisine teklif edilen Şeyhulislamlık (Kâdu’l-Kudât) makamını reddeden Ebu Hanife, bu eylemiyle bu hükümetleri protesto ederek batıl olduklarını savunduğu için hapiste öldürülmüştür. Ancak öğrencisi Ebu Yusuf el-Kufî, onun ölümüyle birlikte bu makamı kabul ederek İslam tarihindeki ilk Şeyhulislam ünvanını almıştır. Bkz. Mustafa Uzunpostalcı, “Ebû Hanîfe”, *DİA*, c.10, s. 132-134; Salim Ögüt, “Ebû Yusuf”, *DİA*, c. 10, (2009), s. 260-265; R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 30-34; Ebu’l-alâ el-Mevdûdî, “Ebu Hanife ve Ebu Yusuf”, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 314-315.

464 Kuran’da hakkın bâtil ile karıştırılmaması gerektiği ve bu ikisinin çizgilerinin açık şekilde ayrıştırıldığı birçok ayette sarih bir şekilde belirtilmiştir. Bkz. Bakara/42, 147; Fussilet/42; Enbiya/18; Lokman/30; Enfal/8; Şura/24. Birçok ayette de hakk yolunun belirlenmiş bir yol olup dosdoğru olduğu ifade edilmiş ve bâtila giden yolların çokluğundan söz edilerek Kuran’ın insanoglunu tek bir Nur’a (Hakk) yönlendirmek için indirdiği belirtilmiştir. Bkz. Enam/153, Maide/16. Dolayısıyla, tezimizle ilgili olan siyasî İslam hususunun ana hatları Peygamber döneminde bütün zamanlara, mekanlara ve kavimlere hitap eden tek bir ölçü ile belirlenmişken, vefatıyla birlikte bu ölçülerin dönemden döneme ve şahıstan şahsa farklılık göstermesi, hakk ve bâtil ölçüsünün ayetlere göre değil de şahısların istek ve arzularına göre ve devletlerin maslahatları icabı yapıldığını izah etmektedir.

yapılan şahsa münhasır içtihatların⁴⁶⁵ daha sonra kutsallaştırılarak eleştiriye kapatılması, bundan sonraki zincirleme yapılan eylemlerinde kutsallaştırılmasına ve bu hususun açıklığa kavuşturulmadan bir kısır döngünün günümüze kadar Selefi dünyasını ele geçirmesine neden olmuştur. Dolayısıyla Benna, ilk nesil sahabe tarafından hatları açık olarak çizilmemiş Ulu'l-emrimeselesinin kaosu⁴⁶⁶ yaşayan kişilerin ne ilkidir ne de sonuncusu olacaktır. Dolayısıyla onu suçlamak, fihki da suçlamak olacaktır.

Bu kaotik fihki anlayıştan ötürü birçok İhvan, Benna'nın Müslüman olarak gördüğü ve biat ettiği kralı, kendi döneminde ve kendisinden sonraki dönemlerde reddetmiş ve bu sistemi kafir olarak görmüşlerdir⁴⁶⁷. Bu karşılıklı tekfircilik Seyyid Kutup döneminde zirve yapmıştır. Seyyid Kutup ta Nasır'ı tekfir ederken, Nasır'ı tekfir ettiği için Ezher alimleri Seyyid Kutup'u tekfir etmişlerdir⁴⁶⁸. Sedat'ı öldürenleri de tekfir eden Ezher alimleri bu kişileri Harici olarak görmüştür. Bu tekfir furyasına Benna'dan sonra cemaatin lideri Hudeybi ve birçok alim de katılarak, zalim olan hükümdarları tekfir eden Seyyid Kutup'u, Mevdudi'yi ve gençlere aşladıkları devrimci zihniyeti tekfir etmiştir⁴⁶⁹.

Benna'nın Emiru'l-Muminin olarak gördüğü liderleri ilk defa "açık şekilde" reddeden Seyyid Kutup İslam dünyasında farklı tarihlerde karşılaşılan bu problemlerin kökünde hep aynı sorunun yattığını düşünmektedir. Ona göre, Kuran ayetlerini tefsir etmede ve anlamını vermede çok büyük yanlışlıklar yapılmış bu da ihtilafların günümüze kadar sirayet etmesine neden olmuştur. Bu yüzden tarihi hadiselerin neden olduğu ihtilaflardan uzak kalarak Kuran'ın temel mefhumları ve İslam düşüncesi yeniden incelenmelidir. Tarihte vuku bulan ihtilaflar ve sebepleri açıklanarak meydana gelen sapıklıklar ortaya çıkarılıp İslam düşüncesinden bunlar ayıklanmalıdır⁴⁷⁰.

465 Ebu Hanife'nin *Fıkhu'l-Ekber* kitabı, Müslümanlar arasındaki bu doktriner krizlere son noktayı koymak için yazılmıştır. Bu kitap bu ihtilaflardaki Selefi bakış açısını ortaya koyan ilk kitaptır. Ancak bu kitabın sıhhati hakkında şüpheler vardır. Zira bazı alimler bu kitabın bazı bölümlerinin öğrencisi Ebu Yusuf tarafından kitaba sonradan dahil edildiğini düşünmektedir. Bkz. Ebu'l-alâ el-Mevdûdî, "Ebu Hanife ve Ebu Yusuf", *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 304-306.

466 Mevdudi bunu kargaşa dönemi olarak adlandırmasının yanı sıra, hiçbir gurubun ya da mezhebin kendi görüşünü anlaşılır bir dille ve metodla sunmayı başaramadığını savunmuştur. Bkz. Ebu'l-alâ el-Mevdûdî, "İslam'ın İlk Döneminde Siyasi Düşünce", *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 297-298.

467 R. Hrair Dökmeciyan, *Arap Dünyasında Köktencilik*, s. 129; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 146; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târih*, c.I, s. 200-213; Eymen ez-Zevâhirî, *el-Hivâru ma'a't-tavâğiti magberatu'd-du'ât*, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=1377&x=a76a6cb2>; erişim tarihi: 10.01.2014.

468 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 361.

469 Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, s. 75-83; Muhammed Sa'îd Raslân, *et-Tefsîru's-siyâsi li'l-islâm*, Dijital Kitap, İndirildiği web sitesi: www.rslan.com, erişim tarihi: 04.06.2015, s. 10-11.

470 Seyyid Kutup, *İslam Düşüncesi*, Çevr. Akif Nuri, Çağrı Yayınları, İstanbul 1979, s. 53.

Cemaat içi en büyük ikinci sorun ise, cemaatin İslami bir toplumda yaşayıp yaşamadığı hususunun taraflar arasında farklı okunmasından kaynaklanmaktadır. Bu dönemin kaotik yapısının nedenlerinin başında şüphesiz Allah'ın hükmünün ve kanunlarının uygulanmasını şart koşan *Rububiyet* ve Allah'ın en büyük otorite kabul edildiği *Uluhiyet*⁴⁷¹ ölçüsünün netleştirilmemesi gelmektedir. Bu da Benna dönemini ve bir sonraki dönemleri *Cahiliye Dönemi* olan İslamiyet'ten önceki dönemin kaotik yapısına geri döndürmektedir. Halbuki İslamiyet'in iniş gayesi de buydu; bu iki sistemi yeryüzünde hakim kılmaktı. Çünkü İslamiyet inmeden önce de Allah inancı mevcuttu. Sadece başta bu iki kavram uygulanmamakla birlikte, toplum ahlaki çöküntünün esiri olmuştu.

Dolayısıyla, bir toplumun İslami mi yoksa cahili mi olduğunu tespit ve teşhis etmek için yeter ve gerek ölçü, o toplumda uygulanmakta olan ubudiyet ve hakimiyet türünde gizlidir. İslami toplum, İslam'ın yürürlükte olduğu ve Allah'ın kanunlarının sosyal düzene uygulanıp yaşanıldığı bir toplumdur. Böylelikle hakimiyet sadece Allah'ındır. Ancak cahili toplum ise ne iman esasına dayalıdır ne de İslami bir dünya düzenine; dolayısıyla bu cahili toplumda Allah haricindeki başka şeyler övülüp onlara şükredilerek ilah haline getirilir ve hakimiyet de yalnızca bunların elindedir. Bu toplumda Allah inkar edilmez, ancak O'nun yetki sahası göklerin hakimiyeti ile sınırlandırılarak yeryüzündeki işlere müdahale etmesine izin verilmez. İnsanların camilerde ya da ibadethanelerde Allah'ı zikretmesine izin verilir, ancak O'nun kanunlarıyla toplumların idare edilmesine izin verilmez. Öyleyse bu toplum ya Allah'ın yeryüzündeki hakimiyetini tesirsiz hale getirmek istemektedir ya da onu inkar etmektedir. Her iki durumda da bu toplum cahiliye toplumdur⁴⁷².

Hatları çok açık çizilen bu cahiliye toplumu Benna'nın yaşadığı toplumu da anlatmaktadır. Bu çözümlenmemiş fıkhi ve kelami dilemma⁴⁷³, Seyyid Kutup'a göre çözümlenmesi gereken bir mesele iken, birçok alime göre tarih boyunca çözümlenmesi ve irdelenmesi haram olan hususların başında gelmektedir. Belki de bizim Benna

471 Muhammed bin Abdulvahhâb, '*Agîdetu'l-fırka'n-nâciye*, Dijital Kitap, İndirildiği web sitesi: www.al-mustafa.com, erişim tarihi: 04.02.2015, s. 13; İbn Teymiyye, *Kitâbu'l-îmân*, Dâru İbn Haldûn, İskenderiyye, s. 301; Ebû'l-hasan en-nedevî, *et-Tefsîru's-siyâsi li'l-islâm*, Dâru âfâgu'l-ğad, Kahire 1980, s. 69, 73.

472 Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, s. 54, 61-63; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzâni'l-hakk*, s.124-125.

473 Ebu'l-alâ el-Mevdûdî, "İslam'ın İlk Döneminde Siyasi Düşünce", *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 292.

döneminde yaşanan bu ihtilafları incelememiz bile kimi çevrelerce tepki toplayacaktır. Zira bu çevrelere göre Benna hatasız ve kutsallığının tartışılması doğru olmayan bir otoritedir⁴⁷⁴. Bu çevrelere göre o da kendine göre haklıdır, muhalefet de kendine göre haklıdır. Her iki taraf da kendi içtihatlarını vererek sevap kazanmışlardır.

Her iki tarafı da haklı gören bu yaklaşım, Peygamber'den sonra birbirine kılıç çeken sahabelere olan yaklaşımla aynı çizgi üzerinde seyretmekte olup, onları eleştirmenin ve hatanın nerede yapıldığını tahkik ve teşhis etmenin haram olduğunu dikte eden bir yaklaşımdır. Bu ruh hali ve yasak koyan tutum, Benna dönemine karşı insanların tutumunu etkileyerek çözümlenmesi gereken bu doktriner krizin çözümlenmeyerek günümüze kadar daha da derinleşerek ulaşmasına neden olmuştur. Hakk ve batıl çizgilerinin netleştirilmemesi ya da varolan sorunların ertelenerek örtbas edilmesi Selefi buhranını da her zaman zinde tutarak günümüze kadar büyük bir kaos ve krizin Müslüman alemini esir almasına neden olmuştur.

3.2. Devletçilik ve Ümmetçilik Arasındaki Dengenin Nasıl Kurulacağı Hususu

Halifeliğin son dönemi olan Osmanlı'nın yıkılışı ile Müslüman aleminin başsız ve lidersiz kaldığını düşünen Arap dünyası⁴⁷⁵, 25 Mart 1925 tarihinde Ezher Şeyhi liderliğinde halife seçimi için Kahire'de düzenlenecek olan İslam Konferansı'na bütün İslam alemini davet etmiştir. Her ne kadar alimler Mayıs 1926 yılında toplanabilse de kimin halife olacağı hususunda ihtilafa düştükleri için konferans başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Bu başarısızlığın ardından Ezher alimlerinden Şeyh Abdurrazık Nisan 1925 tarihinde bir kitap yayınlarak hilafetin İslamiyet'te bulunmadığını, çünkü İslamiyet'in dünyevi işlerle ve siyasetle uğraşmayan ibadet ve dini meselelerle ilgilenen bir din olduğunu açıklamıştır. Peygamberden sonraki ilk halifeler dönemini ise saltanatın başlangıcı olarak niteleyen Abdurrazık, hilafetin Müslümanların başına gelecek en büyük kötülük

474 Eymen el-Zevahiri kitabında Benna'yı ayetler ve hadisler ışığında eleştirdiği için cemaatin kendisine kızdığını, ancak Benna'nın bir peygamber gibi masum olmadığı için hatalarının da tartışılmasının da bir beis olmadığını belirtmiştir. Benna'nın Osmanlı Hilafeti yıkıldığı zaman Mısır toplumunda ilk defa cihad olgusunu yeniden ortaya çıkardığını ve İslami eğitim için büyük çaba sarfettiğini, ancak siyasi İslam hususunda büyük hatalar yaptığı için bu çabasının heder olduğunu belirten Zevahiri, Kuran ve Sünnet ışığında Benna'yı tahkim etmek için cemaate çağrıda bulunduğunu, ancak bu çağrısına cemaatten kimsenin yanışmadığını belirtmiştir. Bkz. Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fi sittine 'âmen*, s. 4.

475 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000, s. 27.

olduğunu beyan etmiştir. Bütün dünya alimlerinden büyük tepki çeken bu fetvaya yine Mısır'dan Reşid Rıza *Hilafet ve İmamet* adlı kitabıyla cevap vermiştir. Kral Fuad'ı Halife olarak gören Ezher de bu kitaba sessiz kalmayarak, 17 Eylül 1925 tarihinde Şeyh Abdurrazık'ın Ezher'den çıkarıldığını ilan etmiştir⁴⁷⁶.

Hasan el-Benna, bu iki hadise karşısında 1927 tarihinde bir şeyler yapması gerektiğini düşünerek, Müslüman Gençler Cemiyeti'nin kurulmasında öncü olmuş, aradan bir yıl geçmeden 1928 yılında Müslüman Kardeşler Cemaati'ni kurmuştur. Bazı kaynaklarda Benna'nın Müslüman Kardeşler Cemaati'ni kurmasının nedeninin tamamen dini kaygılardan ötürü olduğu, hilafetin yeniden diriltilmesi için önce halkın buna dini açıdan bilinçli bir şekilde hazırlanmasının amaçlandığı belirtilse de⁴⁷⁷, bazı kaynaklarda Benna'nın hilafet düzenini savunmadığı, hatta İslam Devleti'ni ana hedef olarak görmediği, bu düşüncenin o yaşarken oldukça mübhem olduğu belirtilmiştir⁴⁷⁸. Hilafetin kurulmasının ana gaye olduğu birçok yerde işlenirken⁴⁷⁹, buna giden araçların ve metodların mübhem olması, özellikle de Benna'nın şiddetle desteklediği Arap Birliği'nin İngilizlerin denetiminde olması ve bu birliğin ümmet mefhumuyla nasıl bir orta yol içinde olacağını netleştirilmemesi cemaat içi hoşnutsuzlukları tetikleyen başka bir unsur olmuştur.

İbrahim Beyyumi, Hasan el-Benna'nın milliyetçi sayılmaması gerektiğini, onun Arap ırkını yüceltmesini ve Arapları "ilk seçkin İslam ümmeti" olarak tanımlamasının milli duyguları canlandırmaktan öte bir gaye içermediğini savunmuştur⁴⁸⁰. Ancak bunu savunurken, Benna'nın milliyetçiliğini yumuşatmaktan öteye gidememiştir. Çünkü milliyetçiler, Arapları diğer ırklara üstün görürken bunu İslami kimliklerini ön plana çıkarmadan yaparken, Benna bunu İslami kimliği ön plana çıkararak yapmıştır. Benna, Arapları ümmetin lideri ve bekçileri olarak görmüş ve İslamiyet'in izzetinin Araplar

476 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 44-48, 149; 'Abdulazim Ramadân, *Tetavvuru'l-haraketi'l-vataniyye fî msr 1918-1936*, s. 583.

477 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâm*, s. 49-54.

478 Fehmi Cedan, *Ususu't-tekdaddumi 'inde mufekkiri'l-İslâmi fi'l-'âlemi'l-'arabi'l-hadis*, Dâru's-şurûg, Kahire 1988, s. 356; Richard Michell, *el-İhvânü'l-muslimûne*, II. Bölüm, IX. Kısım, Tercemehû Muna Enis, Dijital kitap: (<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=جماعة الإخوان المسلمين>), erişim tarihi: 03.Mart.2014;

479 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 263-270.

480 Bu düşünceyi Muhammed bin Abdulvahhab ilk defa ifade etmiş, Arapçılığın İslami versiyonunu geliştirmiştir. Türkleri hilafete layık görmemiş ve padişahların koruduğu İslam'ın gerçek İslam olmadığını savunmuştur. Arapların hilafete Türklerden daha layık olduğunu belirterek Arapçılığa İslami bir boyut kazandırmıştır. Bkz. Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 55; İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 285-286.

sayesinde olduğunu vurgulayarak, Arapların elinden çıkan hilafetin ardından (Abbasi Devleti'nin yıkılarak Osmanlı Devleti'nin kurulmasıyla), Müslümanların perişan olduklarına işaret etmiştir⁴⁸¹.

Beyyumi, Benna'nın Arap Birliği çabasını da o dönemdeki konjonktür gereği elzem olduğunu savunmuştur. Çünkü ona göre bu birliği savunmak işgale karşı mücadelede güç birliğini sağladığı için önemliydi⁴⁸². Ancak Beyyumi'nin göz ardı ettiği en önemli husus, bu birliğin İngilizler tarafından desteklenmesidir. İngiliz yapımı bir teşkilat olan Arap Birliği'nin desteklenmesi elbette Arapların kara kaşısı ve kara gözü için⁴⁸³ ya da bağımsızlığı için değil, kendi nüfuzlarını pekiştirmek ve ulus devlet modelini sömürü çerçevesi içinde sorunsuz şekilde yürütmek için yapmışlardır⁴⁸⁴. Mahmud, Benna'nın bunu bildiğini ancak buna rağmen Araplar arasındaki bağın kuvvetlenmesi ümidiyle buna göz yumduklarını kitabında şöyle ifade etmiştir:

“Irak başbakanı Nuri Said İngilizlerin baskısıyla bir Arap Birliği'nin oluşturulması için Arap ülkelerine çağrıda bulunur. Bu çağrı yapılmadan önce İhvan, İngilizlerin bu isteğinden haberdardır. Ancak İngiliz yapımı olup onun emellerine hizmet edecek bile olsa sırf Arapları birleştireceği için ve bunu kendi lehlerine günün birinde dönüştürecekleri için Arap Birliği'ni desteklemeye karar verirler⁴⁸⁵”.

Arap Birliği hayallerinin, işgalcilerin çizdiği ulus devlet sınırları dahilinde ve kendi tabirleriyle “günün birinde” gerçekleşecek olan bağımsız bir Hilafet Devleti modeline nasıl hizmet edecektir sorusu günümüze kadar cevaplanmamış bir sorudur. Doğrusu, İngilizlerin bu niyetine rağmen bu birliği desteklemek, işgalden kurtulmak isteyen halkı ümitlendirmekten öte bir işe yaramamıştır. 1944 yılında başlayan müzakerelerden günümüze kadar bu birliği savunanlar, hiçbir surette Arap meselelerine çözüm bulmadığı gibi, Batı'nın Müslüman topraklarda idame ettirmek istediği zulmü farklı

481 Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 360.ç

482 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 288.

483 Bu ifadeyi Richard Michell kullanmıştır. Bkz. Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 268.

484 Târik el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî misra 1945-1953*, s. 330.

485 Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 319;

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون وإنشاء جامعة الدول العربية>, erişim tarihi: 07.11.2013. Lord Killearn hatıratında Arapların hiçbir zaman tek bir düşüncede birleşmeyi beceremediklerini, ancak Arap Birliği'nden çekinceleri olduğunu çünkü bu vesile ile tek bir düşünce etrafında toplanabilme ihtimalinin doğduğunu belirterek kaygısını dile getirmiştir. Ibn Suud'un bizzat kendisine bu birliği desteklemesi için çağrıda bulunduğunu belirtmiştir. Bkz. Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. II, s. 291.

farklı yönetim sistemleriyle idame ettirerek Batı'nın yarım kalan işgal misyonunu da tamamlamışlardır.

Hasan el-Benna 16 Eylül 1947 yılında *Müslüman Kardeşler Gazetesi*'nin 421. sayısında Arap Birliği ön komisyonuna yazdığı mektubu yayınladığı zaman bu mektupta kullandığı şu ifadeler cemaat içi büyük tepki almıştır:

“Arap ülkeleri Araplıklarının gereği olan siyasi haklarını ne tarih boyunca ne de günümüzde alabilmişlerdir. Bunun için sizlerden Araplık adına umutlarımızı gerçekleştirmenizi talep ediyoruz. Muhakkak ki İslam Araplığın da ötesinde bir Araplıktır!”⁴⁸⁶.

“Hilafetin gerçekleşmesi için önce halklar arası kültürel, sosyal ve ekonomik birleşme olması gerekir” ilkesini savunan Benna, bunların ancak anlaşmalarla ve ittifaklarla gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Filistin meselesinde Müslüman liderlerin bir araya gelmelerinin hilafet için temel oluşturabileceğini savunmuştur⁴⁸⁷. Ancak, bu hilafetin nasıl uygulanacağı hususu mübhemliğini korurken, ülkeler arası ittifaktan ve anlaşmalardan söz eden Benna, 1946 yılında Vefd'in başını çektiği ve halkın desteklediği milli cepheye katılmaktan çekinmiştir⁴⁸⁸.

Şüphesiz Benna İslam Birliği'ni desteklerken bunun Arapların liderliğinde yürümesi gerektiğini savunmaktaydı. Bu tutumu onu ırkçılık ithamlarından kurtaramamış ve cemaat içi kopuşları tetikleyen bir etken olmuştur. Zira Arap Birliği aracılığı ile İslam Birliği'ni nasıl sağlayacağını netleştirmeyen Benna, Arapları ümmetin birinci derecedeki unsurları olarak görmüş ve onlar olmadan İslamiyet'in yücelik kazanamayacağını savunarak da İslamiyet'in şiddetle reddettiği kavmiyetçiliği desteklemiştir. Ancak bir başka risalesinde bu düşüncenin tam aksini savunmuş ve hiçbir ırkın ve rengin bir diğerine üstün olmadığını belirtmiştir⁴⁸⁹. Bu kafa karışıklığı *en-Nezir* gazetesinin sahibi Osmanî'nin cemaatten ayrılma sebeplerinden birisi olmuştur. O, Benna'nın bir yandan İslamiyet'i ve ümmetçiliği savunurken diğer yandan milliyetçiliği ön plana çıkaran Arap Birliği'ne destek verdiğini belirterek Benna'yı sert bir dille eleştirenlerden olmuştur.

486 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-âlemu'l-islâmî 1938-1945*, s. 27.

487 Hasan el-Benna, *er-Resâil*, PDF, s. 96, 111-113, 117, http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/__.html, erişim tarihi: 12.07.2014..

488 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s.364.

489 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-âlemu'l-islâmî 1938-1945*, s. 21.

Hilafet hakkındaki düşüncesinin her zaman arkasında duran Benna, bunun Arap Birliği üzerinden gerçekteşeceğine inanmıştır. Ancak ülkesi krallıkla yönetilirken, bunun hilafet sistemine nasıl dönüşebileceğine bir netlik getirememiştir. O dönemde kendisiyle röportaj yapan dönemin Fransız gazetesi olan *Le Bors*, Mısır'ın babadan oğla geçen veraset sistemi olan krallıkla yönetildiğini ancak Benna'nın ve cemaatinin bir Müslüman olarak hilafete inandıklarını bildiklerini, bu ikisinin arasında nasıl bir yol izlediklerini sorduğunda Benna, “*Batı ülkeleri, İslam şeriatının Mısır'da uygulanacak olmasından çekinmesinler*” demekle yetinmiştir. Benna oldukça politik olan bu cevabı ile hem kralı hem de cemaatini razı etmeye çalışmıştır. Kralı kızdırmaktan ve hışmını cemaatin üstüne çekmekten çekinen Benna, kendisinden ümitli olan cemaatine de ümit vermeyi ihmal etmemiştir⁴⁹⁰.

Doğrusu Benna her zaman yapılan işin sonucuna değil, gidişatına önem verilmesini, böylelikle hata yapılsa bile sevap kazanacaklarını savunmuştur⁴⁹¹. Belki de ümmetçiliği desteklerken bir yandan da devletçiliği destekleyerek bir sonuca varılamayacağını bilse dahi, sıfır kazançlı bu tutumunu en azından sevap kazançlı hale getirmek için çaba göstermiştir⁴⁹².

Benna, ümmetçilik ve milliyetçilik arasında bir yol izleyerek *Neo-Ümmetçi* bir çizgi ortaya koymaya çalışmıştır. *Dini Milliyetçilik* olan bu sentez çabası ne milliyetçileri kendine çekmiştir, ne de ümmetçileri memnun etmiştir. Arap Birliği'ni desteklerken bunun ümmetçiliğe olan hizmeti hususunda ve pratikteki işlevi hakkında doyurucu açıklamalarda bulunmadığı için ne ümmetçilik hususunda ciddi adımlar atılmasına ön ayak olmuş, ne de dini bir milliyetçiliği savunarak Mısır'da laiklikle paralel seyreden milliyetçiliği ümmetçiliğe hizmet eder hale getirmekte muvaffak olamamıştır.

3.3. Laiklik ve İslam Hukuku Arasındaki Dengenin Nasıl Kurulacağı Hususu

Medeni hukuk haricinde bütün kanunlarının ve sisteminin laik olmasının yanı sıra, işgal altında olan Mısır'ın kukla hükümetine karşı Benna'nın bir cemaat lideri olarak duruşu

490 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 109.

491 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâm*, s. 10-11.

492 Bize göre Benna bunu Buhari'de geçen “Eğer bir kişi içtihadta bulunur ve bu içtihadı doğru olursa ona iki sevap yazılır. Ancak eğer bu hükmü hatalı olursa bir sevap kazanır” hadisinden yola çıkarak uygulamıştır. Yanlış bile yapsa en azından sevap kazandığını düşünerek, her iki durumda da kazançta olduğuna inanmıştır. Hadis için bkz. Hafız Ahmed el-'Askalânî, *Fethu'l-bârî bişerh-i sahihi'l-buhârî*, Bâbu ecir'l-hâkim, hadis no: 6919, Râce'ahû Muhibbu'd-dîni'l-hatîb, Dâru'r-reyyân, Kahire 1986, s. 331.

oldukça gelgitli bir duruştur. Benna bir taraftan İslam hukukunu uygulaması için hükümete ve arada krala mektuplar yazarken, diğer taraftan da krala ve hükümete olan biatını, sadakatini, beğenisini ve desteğini göstermekten çekinmemiştir.

Doğrusu Benna hiçbir zaman şiddet ve askeri güçle siyasi İslam'ı ya da İslam hukukunu Mısır'a getirme çabasında olmadığını fırsat buldukça belirtmeye özen göstermiştir. Cemaatin Mısır'da İslamî bir devrim yapmayı düşünüp düşünmediklerini soranlara açık bir cevabının olduğunu belirterek, İslamiyet'in barış dini olduğuna inandığını; dolayısıyla güç ve zor kullananların hiçbir neticeye ulaşamayacaklarına inandığını belirtmiştir. Mısır'da birçok defa güç kullanıldığını ama hiçbirisinin faydalı olmadığını belirten Benna, cemaatin her zaman iman gücünü kullanacağını ve başka bir güce inanmadıklarını vurgulamıştır⁴⁹³.

Aslında Benna'nın bu husustaki cevapları her iki ucu da barındırmış, ne tek çizgide seyreden açık bir radikal çıkış olmuş, ne de süreklilik arzeden açık bir uzlaşmacı tutum içinde gözük müştür. O, İslam ıslahatçılarının iktidarı ele geçirmek için çalışmaktan geri durmalarını cinayet olarak adlederek bu cinayeti affettirmenin tek yolunun ayağa kalkmak olduğunu savunmuş, ancak Müslüman Kardeşler'in iktidarı zorla ele geçirmeyi istemeyecek kadar akıllı ve uyanık olduklarını belirtmiştir. Kendisine bir İslami devrim yapmayı düşünüp düşünmediği sorulduğunda bazen buna olumlu cevap verirken, bazen de Mısır'da devrim yapmanın asla faydalı olmadığını düşündükleri için bunu tasvip etmediklerini ve bir devrim olacaksa bunun İhvan'ın çabası sonucu olmayacağını belirtmiştir.

Benna kimi zaman Mısır'da insanlar tarafından yapılan beşeri kanunların İlahi kanunlara ters düştüğünü ve bu beşeri kanunları asla kabul etmeyeceklerini ve yerine daha adil olan İslam şeriatını getirmek için her yola başvuracaklarını savunurken, kimi yerde de Mısır anayasasının kaynağının İslami ilkelerden oluştuğunu ve İslami ilkelerle çatışmadığını savunmuş ve bu anayasayı kabul ettiklerini belirtmiştir⁴⁹⁴.

493 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 89; Salâh Şâdî, *Safahâtun Mine't-Târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Ali es-Seyyid el-Vasîfî, *el-İhvânu'l-Muslimûne Beyne'l-ibtidâ'i'd-dînî ve'l-iftlâsî's-Siyâsî*, Dâru'l-Meşriği'l-İslâmiyye, Kahire 2010, s. 28. <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015.

494 Hasan el-Benna, *Risaleler*, Çeviri Mehmet Akbaş, Nida Yayınları, İstanbul 2013, s. 315-323; 371;

Benna'nın söylem çizelgesindeki bu gel-gitlerin⁴⁹⁵, eylem çizelgesinde genelde tek bir çizgide seyrettiği gözlemlenmektedir. Genelde uzlaşmayı ve barış yöntemini seçen Benna, Filistin meselesinde dahi devletin izin verdiği sınırlar dahilinde hareket etmeye özen göstermiştir⁴⁹⁶. Tarık el-Bișri, Müslüman Kardeşler Cemaati'nin Mısır'ın en güçlü İslami cemaati olmasına rağmen İslam hukukunun yürürlükte olduğu bir İslam Devleti için devrim yapamamasının nedenini Benna'nın cemaatin içindeki devrimci gücün enerjisini sürekli uyutarak toplumsal ve siyasi meselelerden uzak tutmasında görmüştür. Bu devrimci gücün dizginlerini tek başına elinde tutan Benna'nın bu güce İhvan'ı kendisine kayıtsız şartsız itaati öğrettiği için ulaştığını savunmuştur⁴⁹⁷.

Aslında Benna kanunlarda yapılacak olan birkaç revizyon ile Mısır hükümetinin tam bir İslam Devleti olacağı kanaatindedir. Bu yüzden İslam Devleti kurmak için ayaklanmayı desteklememiş, ayaklanma girişimlerine de karşı çıkmıştır. İngilizlerin ülkede ihdas ettiği demokrasi sisteminin başarılı olacağına kanaat getirdiği için sistemin bir parçası olmakta bir beis görmemiştir. Kendisine İslam Devleti kurmak için bir hedefi olup olmadığına şu politik sözlerle yanıt vermiştir:

“Hükümetin İslamiyet'i uygulaması gereklidir. Ama hükümette birileri zaten İslami kanunları uyguluyorsa Müslüman Kardeşler hükümete talip olmak istemezler. Günümüzde bu hükümlerin tam anlamıyla uygulanmadığı doğrudur. Müslüman Kardeşler, önce kendi ideolojilerinin ve prensiplerinin ülke çapında yayılmasını sağlayarak insanların bilinçlenmesini ve haklarını kendilerinin almaları için çaba göstermelerini istemektedir”⁴⁹⁸.

Bu ılımlı yaklaşımının altında yatan neden, aslında Benna'nın Mısır hükümetini Müslüman bir hükümet olarak görmesi ve anayasasında yer alan “Devletin dini İslam'dır” ibaresinin bir devletin Müslüman bir devlet olması için yeterli olduğuna inanmasından kaynaklanmaktadır. Benna hatıratında, krallığın yanı sıra parlamenter sistemin de İslamiyet'in yönetim sistemiyle bağdaştığını ve Mısır'ın kanunlarının ve anayasasının da İslamiyet ile bağdaştığını ikrar ettiğini belirtmiştir⁴⁹⁹.

495 Rıfat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 133.

496 Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûne*, s. 145.

497 Tarık el-Bișri, *el-Hareke's-siyâsiyye fî mısra 1945-1952*, s. 373; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 149.

498 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 90, 117.

499 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 205-207; Benna'dan sonra Hilafet Devleti düşüncesi ara ara cemaatin söylemlerinde zirve yapsa da zamanla (özellikle 70'li ve 80'li yıllarda) bu düşüncenin yerini demokratik

Ancak kendisiyle aynı fikirde olmayan ve ilk dönemin en belirgin şahsiyeti ve Abdurrahman el-Sindi ile Özel Teşkilatın⁵⁰⁰ ileri gelen isimlerinden olan Salih Aşmavi, anayasanın İslam'a aykırı olduğunu yazan bir makalesini neşrettiğinde hükümetin şiddetli hışmına uğramıştır. Makalesindeki sert üslubunu düzeltmesi için baskı yapan hükümetin uyarılarına kulak vermeyen Aşmavi'yi Benna “*Senden istenileni yap muhterem!*” diye uyararak geri adım atmasını ondan talep etmiştir⁵⁰¹. Ancak bu çıkışını adeta dengelemek istercesine, Aşmavi'nin eleştirdiği ve gayri İslamî bulduğu anayasanın uygulanış şekli haricindeki her maddesinin İslamî olduğunu kendisinin kabul ettiğini belirterek ortamı yatıştırmaya çalışmıştır⁵⁰².

Aslında Benna birçok kişiye göre her konuda açık bir söylem ve duruş geliştirmedeği gibi⁵⁰³ bu konuda da açık bir çizgi sergilememiş, kimi yerde Mısır anayasasının %95'inin İslamî olduğunu söylerken, kimi yerde Aşmavi gibi anayasanın İslamiyet'ten çok uzak olduğunu dile getirmiştir⁵⁰⁴. Tarık el-Bişri, cemaatin ve Vefd'in muğlaklık ve programsızlıkta birbirlerine çok benzediklerini ifade etmiştir. Vefd'in “bağımsızlığı hedefliyoruz” derken bunu hangi program ve yol haritasıyla uygulayacağını açıklayamadığı gibi, Benna'nın da “İslam devleti istiyoruz” derken bunu nasıl yapacağını hiçbir zaman tam anlamıyla açıklamadığını ve açık bir çizgi ortaya koymadığını belirtmiştir⁵⁰⁵. Ona göre, özellikle de belirli konularda ajanda koyması beklenirken Benna bu ajandasını açıklayacağını belirtmiş ama hiçbir zaman açıklamamıştır⁵⁰⁶. Benna, toplumsal adaletin nasıl sağlanacağı, çiftçi ve işçi haklarının, uluslararası hukukun neye göre temellendirileceği, adil bir gelir dağılımının nasıl yapılacağı, mülk edinme sisteminin hatları, faizsiz kazancın nasıl uygulanacağı, kapitalizmin nerede yanlış yaptığı ve bilfiil onunla nasıl savaşılabacağı, krallığın İslamiyet'teki hükmü, savaşta neye göre müttefik belirleneceği ve buna benzer

düşünce almaya başlamıştır. Özellikle de 2000 yılı seçimleriyle birlikte “İslam Devleti” mefhumu cemaatin söylemlerinden tamamiyle silinmiş ve bu mefhum yerini “Demokratik Devlet” söylemine bırakmıştır. Bkz. Husam Temâm, *Tahavvulâtu'l-ihvâne'l-muslimîn*, el-Medbûlî, Kahire 2006, s. 9, 11, 13; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Dâru's-şurûk, Kahire 2013, s. 18-19.

500 Cemaatin silahlı paralel yapısıdır. Bu teşkilata ileride değinilecektir.

501 Tarık el-Bişri, *el-Hareke's-siyâsiyye fî mısra 1945-1952*, s. 374.

502 Hasan el-Benna, Risaleler, s. 320.

503 Rifât Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 124; Enver el-Cundî, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzâni'l-hakk*, Dâru'l-i'tis'âm, Kahire 1996, s. 11.

504 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, Merkez el-Mahrûse, Kahire 1994, s. 47.

505 Tarık el-Bişri, *el-Hareke's-siyâsiyye fî mısra 1945-1952*, s. 48.

506 Rifât Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 127-128.

konularda detaylı plan ve ajanda yayınlayacağını risalelerinde defalarca belirtmesine rağmen bunu gerçekleştirmediği⁵⁰⁷.

22-25 Kasım 1954 tarihleri arasındaki mahkeme tutanaklarında geçen şu ifadeler aslında bu konu hakkında son sözü söylemiştir. Nasır'ın mahkemelerinde yargılanan İhvan'a İslam yönetim biçimi ve sistemi hakkında cemaatin görüşü sorulduğunda İhvan'ın ileri gelenlerinden Hindâvi Duveyr ve Munir ed-Della, cemaatin bu konuda açık bir düşüncesinin bulunmadığını, çünkü İslam'ın kendisinin bu konuda açık bir çizgisinin olmadığını savunmuşlardır. Buna ilaveten, Benna'nın bilinçli şekilde herhangi konularda belirli bir program ve ajanda sunmaktan kaçındığını çünkü fıkıhın bu konularda ihtilaf içerdiğini bu yüzden cemaatin her konuda olduğu gibi bu konuda da genel bir hat çizmediğini, detay ve teferruattan kaçındığını belirtmiştir.

Savcı, Mısır yönetim sisteminin İslamiyet'e uyup uymadığını sorduğunda ise, *"İslamiyet'in yönetim sisteminin hatları belirlenmemiştir ve açık bir çizgisi yoktur. Birçok yönetim şekli bu sistemin içinde bulunabilir. Bu sistemlerin istişare (şura) ve adalet üzerine kurulu olması onların İslami olması için kafidir"* cevabını vermişlerdir⁵⁰⁸. Benna'ya kendilerinin de İslam'da yönetim sistemi hakkında neden bir kitap yazmadığı sorusunu yönelttiklerinde *"Ben insan yetiştiriyorum, kitapçılar zaten kitapla dolu, bilgiye oradan ulaşılabilir"* dediğini aktararak Benna'nın bu konuda kendilerine açık bir öğreti sunmadığını ifade etmişlerdir⁵⁰⁹.

Her ne kadar Benna taraftarları onun oldukça sıkı bir İslam Devleti savunucusu olduğunu kendisinden sonra savunsa da⁵¹⁰, Hasan el-Benna'nın kardeşi Cemal el-Benna, abisinin risalelerinin ve hutbelerinin hiç birinde demokrasiyi tekfir ettiğine ya da İlahi hükümlerin mutlak bir şekilde uygulanması gerektiğine işaret eden bir sözüne rastlanılmayacağını ifade ederek, aksine Benna'nın demokrasiyi savunduğunu ve İslamiyet'i Seyyid Kutup ve Mevdudi'den farklı yorumladığını belirtmiştir⁵¹¹. Zira Benna, Mısır anayasasının İslami olduğunu savunmuş ve hayal ettiği İslami düzene

507 Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 127-128.

508 Bu tanımlamaya göre Batının yönetim sistemi İslam ülkelerinin ezilen halklarının yönetildiği sistemlerden daha İslami'dir.

509 Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 88-89, 127-130

510 Hamdân Ramadân Muhammed, *el-Fikru'l-ictimâ'î ve's-siyâsî li'l-imâmi's-şehîd hasane'l-bennâ*, <http://www.iasj.net/iasj?func=fulltext&aId=61866>, erişim tarihi: 05.07.2015.

511 Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyetu Feşel el-Dîn el-İslâmî fî el-'Asr el-Hadîs ve Buhûs Uhrâ*, s. 112.

demokratik haklarını kullanarak ulaşmak istemiştir⁵¹². Ancak, sisteme dahil olarak İslam Devleti'ni nasıl kuracağını yeterli bir şekilde izah edemediği gibi, Rububiyet ve Uluhiyet sistemi ile⁵¹³ halkın görüşünü ve seçimini her şeyin üstünde gören demokrasi sistemini bir arada uygulayan bir devlet modelinin nasıl uygulanacağına netlik getirememiştir.

Açıkçası bu hususun nasıl uygulanacağı ve sistemleştirileceği günümüze kadar mübhemliğini koruyan bir problemdir. Batı'da olduğu gibi din ve devletin İslam'da birbirinden ayrı tutulmadığını ve bu ikili arasında bir çatışma ve problem olmadığını savunan Benna, aslında gerçek problemi görmezden gelmekten başka bir şey yapmamıştır⁵¹⁴. Aynı zamanda halkın memnuniyeti (buna Hıristiyan ve ateist halk da dahil olmak üzere) ile İlah'ın emirleri olan haram ve helalleri arasındaki dengeyi kanunlar üzerinden nasıl pratiğe dökceğini de netleştirememiştir. İnsanların Allah'ın kanunlarını uygulamaları gerektiğini savunarak bunun parlamenter sistemle gelebileceğini savunmuş ve parlamentoya seçilen milletvekillerin ya da seçmenlerin Ehl-i'l Hall ve'l Akd adı verilen⁵¹⁵ kanun yapmaya ehil kişiler olması gerektiğini ifade etmiştir. Ancak Ehl-i'l Hall ve'l Akd olacak kişilerin kim olduğu ve hangi kriterlere göre seçileceği hususu muğlak kalmıştır⁵¹⁶. Hatta daha da öteye giderek, bu kişilerin bir yandan İslami meselelerde uzman kişiler olan müçtehitler olmaları gerektiğini ifade ederken, diğer yandan bu kişilerin kabile ve aşiret liderlerinden bile seçilebileceğini⁵¹⁷ hatta halkı ilgilendiren hususlarda tecrübe sahibi olan kişilerin dahi parlamento üyesi olabileceklerini savunmuştur⁵¹⁸.

512 Benna, demokratik yollarla İslami hedeflerine ulaşmak istediğini seçimler esnasında halka duyurmuştur. Bkz. 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمین الجزء الأول>; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 37, 86.

513 Muhammed bin Abdulvahhâb, 'Agîdetu'l-fırka'n-nâciye, Dijital Kitap, İndirildiği web sitesi: www.al-mustafa.com, erişim tarihi: 04.02.2015, s. 13; İbn Teymiyye, *Kitâbu'l-îmân*, Dâr-u İbn-i Haldûn, İskenderiyye, s. 301; Ebû'l-hasan en-nedevî, *et-Tefsîru's-siyâsî li'l-islâm*, s. 69, 73.

514 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 243-245.

515 Mümtaz'er Türköne, "İslamcılık", *DİA*, s. 61.

516 Bu muğlak durum Selefi düşünce tarihine hakim olan bir durumdur ve bu kimselerin kim olduğu ve nasıl belirleneceği hususu açık değildir. Bkz. Leonard Binder, "Gazâlî", *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 411.

517 Rıfat Said, Benna'nın kabile ve aşiret reislerinin halkı temsil ettiklerini savunmasını feodalizmin gelişmiş bir versiyonu olarak yorumlamıştır. Bkz. Rıfat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 133.

518 Hasanu'l-bennâ, *Risaleler*, çvr Mehmet Akbaş, Nida Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 399; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 248. Abdunnasır döneminde bu projeyi hayata geçirmek isteyen cemaat, Abdunnasır'a kanunları ve bakanlıkları denetleyen Yüksek Alimler Heyeti modelini teklif etmişlerdir. Ancak bu sistemin nasıl oturacağına netlik getiremedikleri gibi demokrasi ile işleyen parlamenter sistem ile şariat ile işleyen alimler heyeti sisteminin pratikte nasıl işleyeceğine ve hangisinin hakimiyetinin esas alınacağına netlik getirememişlerdir. Bkz. Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 182-190.

Doğrusu, bir müçtehit ile bir kabile ya da aşiret liderini aynı gören bu ifade kafa karışıklığına neden olmuştur. Zira bir yandan bir müçtehidi, gurup lideri ile aynı kefeye koyarken, diğer yandan herhangi bir parti lideri de bir gurubun lideri sayıldığı için çok partili sistemin bir başka benzerini savunmuştur. Ancak Benna'nın çok partili sistemi reddettiği bilinmektedir. O, hiçbir partiyi desteklemediğini ve hiç birisinin Mısır için fayda sağlamadığına inandığını ifade etmiştir. Ayrıca her bir partinin farklı ideolojilere hizmet etmesini doğru bulmadığını belirterek bütün partilerin tek bir çatı altında ve tek bir söylem altında birleşmesi gerektiğine inanarak krala partileri kapatması için çağrıda bulunmuştur⁵¹⁹. Lakin, farklı farklı düşünceleri savunmanın İslamiyet'te olmadığını savunan Benna⁵²⁰, Hıristiyanlarla, liberallerle ya da laiklerle birleşmenin ve tek bir çatı altında toplanmanın pratikte nasıl olacağına dair bir açıklık getirmemiştir⁵²¹.

Diğer yandan, demokrasinin insanlara sınırsız özgürlük vermesini ve aklın ön plana çıkarılmasını eleştiren Benna, bu özgürlüklerin zamanla kaos yaratacağını ve seçim özgürlüğü verilen avam insanların zalim diktatörleri seçtiğini savunarak demokrasiyi reddetmiştir⁵²². Her ne kadar Benna avam halkın zalim diktatörleri seçtiğini iddia ederek demokrasiyi reddetse de 1942 ve 1944 seçimlerine katılmış⁵²³, ve bu avam halk tarafından seçilen hükümetlere de biyat etmiştir⁵²⁴.

Ancak bunu yaparken şu soruları da cevapsız bırakmıştır. Belirli bir zümrenin oylarıyla seçilen lider nasıl olacaktır da o zümrenin memnuniyeti ile İlah'ın memnuniyeti çatıştığında bu zümrenin memnuniyetini göz ardı edecektir? Bu işin matematiği neye göre sağlanacaktır? Seçilen vekiller müvekkillerinin sözcüsüyken, nasıl olacaktır da o müvekkillerin rızasını gözetmeyerek Hakk'ın rızasını gözetecektir? Allah'ın indirdiği keskin ve tartışma götürmez emir ve kanunları ile halkın istek ve arzusu arasında gerçekleştirilmesi istenilen "koalisyon" pratikte nasıl hayat bulacaktır?

519 Cum'a Emîn Abdalazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema 'i'l-mısri 1938-1945*, s. 27; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 220; Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 127.

520 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 98, 139,208, 209.

521 Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 127.

522 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 300.

523 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 99. Büyük bir ihtimalle Benna, demokratik haklarını kullanarak İslami reformun gerçekleşebileceğine inanmıştı.

524 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 225-232; Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, s. 17; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh, c.I*, s. 331; Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 32.

Diğer yandan, Peygamberin vefatından sonraki ilk seçimler ekseriyet metoduyla olmamasına rağmen, ekseriyetin üzerine kurulu demokrasi sistemi neye göre hak olacaktır ve çoğunluğun kararı hangi ölçülere göre meşrudur?⁵²⁵ Çünkü Kuran’da birçok ayette “çoğunuz anlamazsınız, çoğunuz bilmezsiniz, ya da çoğu inanmamıştır” ifadeleri tarih boyunca çoğunluğun hep dalalette olduğunu ve pek az zümrenin peygamberlere iman ettiği ve hak yolunu gözettiğine işaret etmiştir. Hatta demokrasinin savunduğu çoğunluk sistemini reddederek çoğunluğun görüşüne uyduğu takdirde Peygamberin dalalete düşeceği belirtilmiştir⁵²⁶. Peygamber Hudeybiye anlaşmasını ekseriyetin itirazına rağmen kabul etmiş ve yürürlüğe koymuş, bu icraatiyle ekseriyetin görüşünün değil, Hakkın görüşünün nazara alınması gerektiğini ispatlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla İslam’daki bu şura sistemi ile demokrasi sistemindeki meclis ya da senato onayı arasında büyük fark vardır⁵²⁷. Demokraside karar alma meclisin oy çokluğuyla alınmaktadır ve buna asla karşı çıkılamaz. Ancak İslam’da karar alma ve son sözü söyleme Allah’ın ve Peygamberin hükmüyle sınırlıdır, buna çoğunluk muvafık olsun ya da olmasın. Şimdi, çoğunluğun kararının ya da reyinin hakk olduğu demokrasi sistemi ile İslam’ın bu sistemi arasındaki denge neye göre sağlanacaktır?

John L. Esposito ve Edward Said gibi müsteşrikler demokrasi ile Şura arasında zorlama bir ilişki kurmaya çalışarak *Dinî bir Demokrasi*’nin mümkün olacağını savunarak bu sistemin adının İslamî olmasının fundamentalistlerin de önüne geçeceğini belirtmişlerdir⁵²⁸. Ancak, bu müsteşriklerin *Şura-İcma-İçtihat* kavramlarını tevil ederek, son sözü söyleyen tek mercinin Kuran’daki İlahi emirler olduğunu göz ardı etmeleri ve ısrarla bu sistemi Batı rönesansının siyasi dehası kabul edilen demokrasi sistemiyle bir görmeleri, siyasi İslam’ın törpülenmek istenmesinin yanı sıra, Batı’nın İslam siyaset

525 Çoğunluğun görüşünün esas alınması gerektiği Benna’nın desteklediği bir görüş olup, günümüze kadar cemaatin resmi görüşü olarak arzedilmiştir. Cemaatin 7. Mürşidi Mehdi Akif’in (2004-2010) başyardımcısı olan Muhammed Habib, 2005 seçimlerinde halkın Hıristiyan bir lideri seçmesi dahilinde cemaatin buna itiraz etmeyeceğini, çünkü demokraside esas olanın çoğunluğun reyine ve seçimine uymak olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Şarel Fuâd el-Mısırî, *Esrâr-u hayat-i yusuf nedâ el-ebu’r-rûhî li’l-ihvân*, s. 139.

526 Tarih boyunca çoğunluğun Hakk üzerine olmadığını belirten ayetler: Enam 116; Fussilet 4; Duhan 39; Rum 42; Neml 61, 73; Kasas 13, 57; Bakara 100, 243; Ali İmran 110; Araf 17, 102, 131, 187; Enfal 34; Tevbe 8; Yunus 55, 60; Hud 17; Yusuf 21, 38, 40, 68, 106; Nahl 38, 75, 83, 101; Raad 1; Enbiya 24; Muminun 70; Furkan 21, 25, 44; Şuara 8, 68, 103, 121, 139, 158, 174, 190, 223; İsra 89; Rum 6, 30; Sebe 28, 36; Saffat 71; Gafir 57, 61; Maide 59; Zuhruf 78; Maide 103; Enam 37, 111; Ankebut 63; Lokman 25; Yasin 7; Zummer 29, 49; Sebe 41; Hucurat 4; Tur 47. Tarih boyunca azınlığın ve pek az kişinin hakk üzerine olduğunu belirten ayetler: Nisa 66; Hud 40, 116; Bakara 83, 88, 246, 249, Nisa 46, 83, 142, 155; Kehf 22; Ahzab 60; Sebe 13; Sad 24; Vakıa 14; Feth 15; Hakka 41;

527 Vahîd Abdülmecîd, *el-İhvânu’l-muslimîne beyne’t-târîhi ve’l-mustakbeli*, s. 180.

528 Ashraf Nabih el-Sharif, *Democratization of Islamist Movements In Egypt and Morocco*, Basılmamış Doktora Tezi, Boston University Graduate School Of Arts And Sciences, Boston 2011, s. 110-111.

anlayışını Doğu'ya dikte etmesine aracı olmaktan öteye gitmemektedir. İslam'ın, Batı normlarının ve kalıplarının içine zorla sokularak revize edilmeye çalışılması ya da reform çığırkanlığı ile evrim geçirmesinin beklenmesi radikal İslami gurupları kamçulamaktan öteye gitmeyeceği gibi siyasi İslam'ın da bu radikal tekfirci gurupların elinde heder olmasına neden olacaktır.

Seyyid Kutup, bütün bu sentezleme çabalarına bir cevap vermesinin yanı sıra, Benna döneminde yapılan ölümcül hataların çıkış noktasını da teşhis ederek bu hatanın İslam hareket metodunda odaklandığını savunmuştur. Ona göre, İslam hareket metodunun oluşum dönemi hep yanlış noktadan başladığı için hiçbir zaman kemale erişmeden ya tükenmiş ya da Batı kültüründe eriyerek onun devamlılığı için canlı bir hücre haline dönüşmüştür. Çünkü Peygamber hiçbir zaman sistemin içine girerek sistemle mücadele yolunu seçmemiştir. Ona göre, eğer her şeyden önce ilk başta Allah'a koşulsuz bir teslimiyet olursa daha sonrasında O'nun hukuk prensiplerine de teslimiyet zorlanmadan ve kendiliğinden hasıl olmuş olacaktır. Günümüzde bunun tam tersten işleme konulduğunu savunan Kutup, hükümetlerin halk ile sürekli bir çatışma halinde olduğunu ve hükümetler bir kanunu çıkarırken bunu önce halka inandırmak için çaba gösterip çoğu zaman güvenlik güçleri ve medya ordusu aracılığıyla zor kullanarak bunu başarmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Halbuki Allah Mekke döneminde inananlara hemen kanunlarını dikte etmemiş, önce inanç ilkelerini ve bağımlılıklarını kökleştirmeye çalışmıştır. Bu iman kökleştikten sonra ancak Medine döneminde bu iman gerekliliği olan İslam'ın pratik yönünü ve hukuk ilkelerini indirerek sosyal düzenin prensiplerini indirmiştir. Böylelikle, bu İlahi kanunlara halk tarafından bir başkaldırı ve sorgulama olmadığı gibi, bundan sonra inen diğer kanunlara da sorunsuz bir şekilde tam bir teslimiyet ve inançla yaklaşmışlardır⁵²⁹.

Benna, her ne kadar demokrasiyi kusurlu ya da eksik bulsa da, hiçbir zaman silahlı bir İslami bir devrimin demokrasi sisteminin başarısını elde edemeyeceğini düşünmüştür. Ancak, birçok söyleminde işgal altındaki Mısır topraklarında kıyamı ve cihadı öngörürken, bunu eyleme dönüştürmek isteyen hiçbir gurubu desteklemeyeceklerini ifade ederek demokratik yollarla İslami kanunların yaşatılacağı bir düzene geçebilme hayali kurmuştur. Her ne kadar oryantalistler bu sentez çabasını daha geç dönemde

529 Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, terc. Salih Uçan, Hicret Yayınları, İstanbul 1977, s. 29, 35-60.

ortaya koymaya çalışsa da, ilk defa Benna ile *Dini Demokrasi*'nin mümkünlüğü düşünülerek pratiğe dökülmeye çalışılmıştır. Ancak söylemlerinde oldukça devrimci ve sistemi reddedici bir çizgide olan Benna'nın eylemindeki bu uzlaşmacı ve sisteme yakın olan tutumu cemaat içi kafa karışıklığına neden olarak hoşnutsuz kesimi radikalleşmeye doğru itmiştir. Zamanla cemaat içinde paralel bir güç olarak ortaya çıkan bu kesimin silahlı eylemlere dönüşen hoşnutsuzluğu, günümüzdeki tekerici gurupların ilk nüvesinin oluştuğu dönemi bize haber vermektedir.

3.4. Benna'nın Hükümetlerle Olan İlişkisi

Çıkarıcı ilişkilerin kol gezdiği Mısır siyasetine karşı cemaatini korumak için sıfır sorun stratejisi geliştiren Benna, bütün hükümetlere karşı politik davranarak pragmatist bir metod izlemiştir⁵³⁰. Ancak onun bu pragmatist yaklaşımı ve çabası cemaat tabanı tarafından ve daha sonra onun hakkında yapılan araştırmalarda da farklı okunmuş, bu yüzden Benna kimi zaman riyakarlıkla kimi zaman da münafıklıkla suçlanmıştır⁵³¹. Benna'ya karşı alınan bu tavırlar, özellikle Ali Mahir Paşa (09 Mayıs 1936-30 Aralık 1936) (18 Ağustos 1939-24 Haziran 1940), Nahhas Paşa (09 Mayıs 1936- 30 Aralık 1937)-(04 Şubat 1942- 10 Ekim 1944) ve Sıdkı Paşa (16 Şubat 1946-09 Aralık 1946) hükümeti dönemlerinde ortaya çıkmıştır. Özellikle de Ali Mahir Paşa ve Nahhas Paşa hükümetleri döneminde altın çağını yaşayan cemaat⁵³², şüphesiz bunu Benna'nın stratejik manevralarına borçludur.

Bu manevralar bir taraftan cemaatin güçlenmesine ve Mısır çapında en nüfuzlu İslami cemaat olmasına neden olurken, diğer yandan da cemaat içi huzursuzlukları da tetiklemiştir. Ali Mahir Paşa hükümeti döneminde Muhammed'in Gençleri adlı gurup ile ilk büyük kopuş olmuş, ikinci büyük kopuşun temelleri ilk başta Nahhas Paşa döneminde atılarak Sıdkı Paşa hükümetiyle birlikte zirve yapmıştır.

Bu hükümetler döneminde Benna'nın izlediği strateji ve ona yöneltilen eleştiriler ve akabinde gerçekleşen ihraçlar ve cemaatten kopuşlar şöyledir:

530 Ahmed Râif, *Safahâtun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 140. Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 20; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 30. Said Havva bu uzlaşmacı tutumun asla bu hükümetleri desteklemek demek olmadığını, bu tutumun bir stratejiden ibaret olduğunu ve bununla bu hükümetlere tebliğ amaçlı yaklaşıldığını savunmuştur. Bkz. Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da 'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 273.

531 Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 15.

532 Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 256.

3.4.1. Ali Mahir Paşa Hükümeti

Ali Mahir Paşa 1936 yılında hükümetin başına geçene kadar Benna, siyasetten ve siyasi mesajlardan uzak kalmaya çalışmış, ancak bu tarihten sonra bu mesajları vermekten çekinmediği gibi, hükümetlere olan yakınlığını da göz önünde yaşamaktan çekinmemiştir.

Benna ilk radikal ve siyasi çıkışını 1938 yılında düzenlenen 5. Olağanüstü Cemaat Kongresi'nde yaptığı sert sloganlarla yapmıştır. Elbette ki bu çıkış oldukça iyi bir zamanlamanın ürünüdür. Zira 1938 yılı özellikle de sarayın desteklediği Saadçı gurubun nüfuzunun oldukça zirvede olduğu dönemdir ve Ali Mahir Paşa, Kraliyet Divanı'nın başkanı olmasının yanı sıra kraliyet ailesinin bir numaralı kadim dostlarından⁵³³. Cemaatin başından beri desteklediği Şeyh Meraği'de kralın adeta ruhani babasıdır. Bu ikili döneminde cemaat hiç olmadığı kadar saraydan ve sarayın desteklediği hükümetlerden destek görmüştür⁵³⁴.

Doğrusu Benna'nın oldukça güçlü önsözleri, her krizde cemaatini yara almadan kurtarmakla kalmayıp daha da güçlü olarak devam etmesini sağlamıştır. Ali Mahir Paşa henüz başbakan olmadan önce Kraliyet Divan'ı başkanı olduğu sıralarda cemaat onun başyardımcısı olan ve Genç Mısır'a yakınlığı ile bilinen el-Bendari Paşa ve başbakan Muhammed Mahmud Paşa ile arasındaki anlaşmazlıklarda Ali Mahir Paşa'yı desteklemiştir. Zira Benna'nın önsözlerine göre çok geçmeden Ali Mahir Paşa, hükümetin başına geçeceği için onu desteklemek gerekmektedir. Ali Mahir Paşa da Genç Mısır'ın yerine popüler olan Müslüman Kardeşler'e daha yakın olmuştur. Bu karşılıklı ilişki, Ali Mahir Paşa'nın Genç Mısır'ın desteklediği Bendari Paşa'yı ve Muhammed Mahmud Paşa'yı Londra Konferansı dönüşü tasfiye ederek⁵³⁵ 1939 yılında hükümetin başına geçtiğinde daha da pekişmiştir. Ali Mahir Paşa Mısır'ın en popüler dini cemaatini arkasına alarak halkın da desteğini alırken cemaat de Ali Mahir Paşa'yı destekleyerek nüfuzunu pekiştirmiştir. Ali Mahir Paşa döneminde Vefd'in Mavi

533 Killearn Miles Lampton, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. II, s. 312.

534 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Bölüm II, Dijital kitap:

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

535 Richard Michell, Muhammed Mahmūd Paşa'nın sağlık nedenlerinden ötürü istifa ettiğini savunurken, The Arab Center for Strategic Studies merkezi tarafından yayınlanan araştırmada ise bunun Ali Mahir Paşa'nın sayesinde gerçekleştiği savunulmaktadır. Bkz. Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000, s. 63-65; Richard Michell, *el-İhvânul-muslimâne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

Üniformalı silahlı gurubu ile Genç Mısır'ın Yeşil Üniformalı silahlı gurubu tasfiye edilirken, cemaatin bu gurupların bir benzeri olan izci guruplarına dokunulmamıştır⁵³⁶.

Elbetteki Benna'nın bu stratejisi meyvesini vermiş, Ali Mahir Paşa döneminde cemaate verilen destek sayesinde cemaatin şube sayısı iki katına çıkmıştır. Bu yardımlarla ülke çapında oldukça lüks reklam kampanyaları ve gösterişli kutlamalar yapmış, Mısır'da en popüler dini cemaat haline gelerek altın çağını yaşamıştır⁵³⁷. Elbette Benna, zirvede yaşadığı bu dönemde ara ara sert çıkışlar yapmaktan çekinmemiş ve hükümetin gayri İslami balolarını eleştirmiş, ancak bunu kendini oldukça dindar bir halife gibi gösteren Kral Faruk'a taltifte bulunarak yapmaya özen göstermiştir. Böylelikle herkesi karşısına almadan hükümete tebliğde bulunmayı başarmıştır.

Ali Mahir tarafından cemaate sağlanan bu imtiyazlar herkesi memnun etmemiş, cemaatin bazı kesimi bu durumdan huzursuzluk duymaya başlamıştır. Bunun üzerine Benna oldukça güçlü edebi uslubuyla bu huzursuzlukların önünü almak için cemaatin gazetesi *en-Nezir*'de yayınlanan “*Yeni Hükümet, Eski Duruşumuz*” makalesiyle kendilerinin herhangi bir siyasi partiyi özel olarak tutmadıklarını, özel bir siyasi çizgilerinin olmadığını, çünkü siyaset ile bir başarı kazanacağını sanan herkesin hayal yaşadığına inandıklarını, teşkilatlarının sadece İslamiyeti tebliğ amaçlı kurulduğunu halka hatırlatarak yeni hükümete karşı tutumlarını şu cümleleriyle özetlemiştir:

“Eski hükümetlere karşı nasıl ki barışçıl ve müsamahakar bir tutum izledik; çünkü hepsi İslamiyeti kabul eden ve bunun için çalışan hükümetlerdi, Ali Mahir hükümetine de aynı tutumu sergileyeceğiz. Çünkü bildiğimize göre kendileri islahatçı ve salih bir kişidir ve umut ediyoruz ki bu ülke için hayırlara vesile olacaktır”⁵³⁸.

Ali Mahir Paşa diğer hükümetler gibi halk tarafından çok destekçisi olan birisi değildi. Bu yüzden İslami cemaatlere daha çok prim vererek halkın da sempatisini kazanmaya çalışmıştır⁵³⁹. Zira Ali Mahir Paşa, eğitimini Fransa'da yapmış Batı hayranı bir hukukçudur. Sarayın çok az sayıda desteklediği elit ve gözde siyasetçilerinden

536 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 125-126, 210; Enver 'Abdülhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 63-65.

537 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s.195; Sarayın bir numaralı müttefiği olan Ali Mahir, sarayın bir numaralı düşmanı ve rakibi olan Vefd'e karşı cemaati destekleyerek bununla onu zayıflatmak istemiştir. Bkz. Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 126-127.

538 Hasan el-Benna, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'îye*, s. 225.

539 Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, s. 17.

birisidir⁵⁴⁰. İngilizlere olan yakınlığı ve oldukça hatırı sayılır toprak mülkiyeti ile de bilinen bu kişiyi Benna'nın desteklemesi cemaat içi itirazların yükselmesine neden olmuştur⁵⁴¹.

Huzursuzlukların artması üzerine Benna Ali Mahir Paşa'dan İslam devletini kurduğunu açıklamasını istemiştir. Elbette buna yanaşmayan Ali Mahir Paşa İngilizlerin hışmından çekinmiştir. Ancak yine de II. Dünya Savaşı'nda İngilizleri desteklememeye gayret gösteren bu hükümet çok geçmeden 1940 yılında düşmüştür⁵⁴².

İki ayrı dönemde hükümetin başında olan bu hükümete Benna'nın yakınlığı ve Sukkeri ile siyasete girmek için hazırlık yapması, kendilerine daha sonra Muhammed'in Gençleri adını veren bir gurup İhvan tarafından 1939 yılında açık şekilde eleştirilmeye başlanmıştır⁵⁴³. Bu eleştirilerine karşılık Benna, bu kişileri cemaatten ihraç etmiş ve bu kişilerin kendisine karşı başlattıkları kampanyalar karşısında onlar hakkında suç duyurusunda bulunacağını da söyleyerek onları tehdit etmiştir. Tarık el-Bişri Benna'nın diktatör yapısının bu tarihten sonra daha da ön plana çıkararak arttığını iddia etmiştir⁵⁴⁴.

9 Şubat 1940 yılında Benna'nın icraatlarının gayri İslami olduğunu savunarak cemaatten ayrıldıklarını ilan eden gurubun bildirisi *en-Nezir* gazetesinin ilk sayısında yayınlanmıştır. Benna'nın siyasete girmesine karşı çıkan bu guruba göre cemaatin hükümetten yardım alması da İslam'a aykırı bir tutumdur. Çünkü hükümetin gelirinin içinde birahanelerin ve fuhuş yuvalarının da vergileri bulunmaktadır, dolayısıyla bu gelirin içinde haram kazanç ta mevcut olduğu için cemaate haram para girmiştir. Üstelik onlara göre cemaat hükümetin ahlaksız ve gayri İslami tiyatro ve sinema reklamlarını gazete ve dergilerinde yayınlayarak bu ahlaksız gidişata destek olmuştur. Seçimlere gireceğini duyurarak da Benna, gayri İslamî olan sisteme dahil olmuştur. Bu gurup, cemaatle aralarındaki ihtilafı şu maddelerle özetlemiştir:

“1. Şura hükmünü uygulamamak: Benna cemaat üyelerinden kayıtsız şartsız itaat istemiş, İslamiyet'in Şura hükmüne saygısızlık etmiştir. Kendisine bu tutumunun

540 Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, s. 44.

541 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 204-218;

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والجماعات الإسلامية>, erişim tarihi: 27.07.2013.

542 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 132.

543 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 204-218;

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمون والجماعات الإسلامية>, erişim tarihi: 27.07.2013.

544 Tarık el-Bişri, *el-Hareke's-siyâsiyye fî misra 1945-1952*, s. 115; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 71.

İslamiyet'e aykırı olduğunu defalarca izah etmek istesek te o bunu müdahale olarak algılamış ve bizi cemaatten çıkarmıştır. Hatta "Cemaatte Şura'ya mazhar olacak kimse yoktur" diyerek de Şura mefhumunu ayakları altına aldığı itiraf etmiştir.

2. Allah'ın hükmünü uygulamayan hükümdarlar için çalışmak: *Benna Allah'ın hükmüyle hükmetmeyen hükümetlere yaranmak ve onların gözüne girmek için çaba göstermektedir. Cemaatin Mümin üyelerine güvenmeyerek İslamî olmayan hükümetlere güvenmektedir. Biz onu defalarca bu hususta uyardık ve partizanlığa meyletmemesi için talepte bulduk. Sadece İslamî olduğumuzu, hiçbir parti ve hükümeti desteklemediğimizi kendisine bildirdik. Ancak kendisi bütün konuşmalarında Allah'ın ve peygamberinin haricinde kimse için çalışmayacağını söylemesine rağmen bu sözüne aykırı eylemlerde bulunmuştur.*

3. Mâlî Dalevereler: *Kendisinden cemaatin gelir giderlerini kontrol eden bir mekanizma kurması için defalarca talepte bulduk. Ancak bunu her seferinde erteledi ya da duymamış gibi yaptı. Biz cemaatin gelirleri Benna'nın şahsi ihtiyaçlarına harcandı demiyoruz. Ancak toplanan yardımlar ve kasaya giren gelirler maksadına hizmet etmedi. Örneğin Filistin için toplanan yardımların büyük bir miktarı Filistin'e gönderilmeyerek cemaat için harcandı. Bunu kendisi de itiraf etmiştir zaten. Bunun şerh olarak caiz olduğunu savunan Benna, harcanan bu paraları yeniden toplayıp Filistin'e gönderebileceğini daha sonra söylemiş olsa da artık her şey için çok geçtir.*

4. Davamızın Kirlenmesi: *Birtakım ahlaki yozlaşma içinde olan kişileri cemaatten uzaklaştırması için kendisine defalarca talepte bulduk. Ancak bu ahlaksız kişilerin suçu kendi kurduğu araştırma heyeti tarafından ispatlandığı halde onları yanında tutarak davamızın tertemiz adını kirletmiştir⁵⁴⁵.*

Benna bu gençlerin suçlamalarına karşı ilk başlarda kendini savunmayıp uzun süre susmuş ve uzun süre üzüntüsünden eve kapanmıştır. Ancak daha sonra, cemaatin şubelerine uğramaya devam ederek üyelerin akıllarını karıştırdıklarını düşündüğü bu kişilerin önce cemaat tarafından dışlanması için emir vermiş daha sonra onları cemaatten ihraç ederek son noktayı koymuştur. Bu ihraçtan içlerinde *en-Nezir* gazetesinin sahibi ve aynı zamanda hukuk alimi olan Ebu Zeyd Osman haricinde,

545 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 146.

ilahiyatçı, felsefe hocası, hukukçu ve doktor olan 17 kişinin de nasibini alması, taraf toplamalarına neden olarak cemaatin büyük kan kaybına neden olmuştur⁵⁴⁶. Bu öylesine büyük bir kırılma noktası olmuştur ki Şura heyeti her ay toplanması gerekirken bir yıl boyunca Benna bu heyetin toplanmasını durdurmuş ve kararları tek başına almıştır.

Elbette bu bildiriye karşı ilk başlarda sessiz kalan Benna, zamanla ithamlar şiddetini artırınca savunmasını yapmıştır. Ancak bu savunma oldukça edebi bir metinden öteye gitmeyen bir savunma olmuştur. Benna onların oldukça ciddi ve agresif olan duruşuna karşılık duygusal ve dokunaklı ifadeler kullanarak karşılık vermeyi tercih etmiştir. Tarık el-Bişri'ye gör bu üslup sadece Benna'ya ait olan ve taraf toplamak için uyguladığı dahiyane bir taktiktir. Ona göre Benna, her ihraç öncesi kendisini aldatılmış ve yıkılmış bir pozisyonda göstererek vicdan duygusunun kendisine yöneltilen bakışlarda ortaya çıkmasına sebep vererek bununla kendi etrafında biriken şüpheleri ulvi bir hâle ile dağıtarak dikkatleri dağıtmak istemiştir. Özellikle de ihraç ettiği kişileri son cümlesinde affettiğini dile getirmesi kendisine karşı yöneltilen kızgın ifadelerin durulmasını hedefleyen altın vuruş olarak nitelenebilecek bir yöntemdir⁵⁴⁷.

3.4.2. Nahhas Paşa Hükümeti

II. Dünya Savaşı esnasında cemaat, Mısır'ı işgal eden İngilizleri zayıflatmak için Almanların yanında durmuş ve onları desteklemiştir⁵⁴⁸. Bundan oldukça rahatsızlık duyan İngilizler, Sukkeri ile görüşerek cemaate rüşvet teklif etmişlerdir. Teklif edilen bu rüşveti kabul etmedikleri için⁵⁴⁹ o tarihe kadar iyi giden İngiliz İhvan ilişkileri⁵⁵⁰ bu tarihten sonra sona ermiştir. Sırrı Paşa hükümeti döneminde Sukkeri ve Benna sürgüne gönderilmiş, cemaatin faaliyetleri de yasaklanmıştır⁵⁵¹.

546 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 200-213.

547 Tarık el-Bişri, *el-Hareke's-siyâsiyye fî misra 1945-1952*, s. 63; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 144.

548 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ti't-târîh*, c.I, s. 310-311. 'Abdulhalîm'in aksine Said Havva, cemaatin Benna döneminde hiçbir yabancı güç ile ittifak içinde bulunmadığını ısrarla savunmuştur. Bkz. Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 271.

549 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, el-Hey'e'l-mısıriyye'l-âmmelî'l-kitâb, Kahire 2011; Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 21/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/b/b0/Image00015.jpg>, erişim tarihi: 20.05.2013.

550 O tarihe kadar İngilizler ve İhvan arasında büyük bir çatışma olmamış ve cemaat İngilizlere karşı açık bir düşmanlık gütmemeye gayret göstermiştir. Bkz. Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 205.

551 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 16/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d3/Image00013.jpg>, erişim tarihi: 20.05.2013.

Sukkeri ve Benna, üç ay kaldıkları sürgünden Ali Mahir'in saraya ricada bulunması sayesinde dönmüşlerdir⁵⁵². Ancak Sırrı Paşa hükümeti 1942 yılında iktidardan inene kadar cemaate yönelik yasaklar devam etmiştir⁵⁵³. Vefd hükümeti 1942 yılında başa geçince Başbakan Nahhas Paşa'yı ziyarete giden ikili, Paşa'dan İngilizlerin baskısını ve haklarında açtığı soruşturmayı kaldırması için ricada bulunmuşlardır. Bu ricayı memnuniyetle karşılayan Nahhas Paşa, bu soruşturmayı bizzat kendisi yapmış ve cemaatin sadece hayır cemiyeti olduğunu bizzat kendisi ispatlayarak eski faaliyetlerine dönmesine izin vermiştir.

1944 tarihindeki düşüşüne kadar Vefd hükümeti ile balayı yaşayan cemaat, Nahhas Paşa'nın bu iyiliğini unutmamış ve teşekkürlerini ve minnetlerini sunmak için gazetelerde hükümeti öven makalelerin yayınlanmasına özen göstermiştir⁵⁵⁴. Elbette bu övgülerden Nahhas Paşa hükümetinin kabine başkanları da nasiplerini fazlasıyla almışlardır. Bunlardan Sağlık Bakanı Abdulvahid Bey, Malzeme Tedarik Bakanı Ahmed Hamza Bey, Ticaret Bakanı Mahmud Bey Selman sadece birkaçıdır. Bu bakanların işlerini oldukça dürüst yaptıkları, dindar oldukları, sabah namazlarını dahi kaçırmadıkları ve Kuran'ı okumaya özen gösterdikleri, hacca giderek mümin bir lider gibi davrandıkları ve Mısır'ı dindarlaştırmak için büyük çaba gösterdikleri sürmanşetten girilen haberlerle gazetelerinde duyurulmuştur. Sosyal hizmetlerde kendilerinin de bir katkılarının olmasını talep eden cemaat, hükümet ile işbirliği içinde olma yönündeki arzularını her seferinde farklı şekillerde ifade etmeye çalışmıştır⁵⁵⁵.

Cemaat, Nahhas Paşa hükümetine olan minnetinin zirve noktaya taşınmasına o kadar dikkat etmiştir ki, *Müslüman Kardeşler Gazetesi*'nde yayınlanan "Ticaret Bakanı Camide!" başlıklı haberde Vefd hükümeti dönemi altın çağ olarak bilinen dört halife dönemine benzetilmiştir. Daha önce hiçbir hükümetin yapmadığı bir geleneği başlatan Vefd hükümetinin camilerde halkın içine karıştığı ve namazdan sonra halkın şikayet ve

552 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 302.

553 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 295, 302; Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 16/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d3/Image00013.jpg>, erişim tarihi: 20.05.2013.

554 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. VI, Merkezu'l-mahrûse, Kahire 1994, s. 39; Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 24/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/c/ca/Image00017.jpg>, erişim tarihi: 20.05.2013.

555 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve ve'd-dâ'ie*, s. 225-232.

taleplerini dinleyerek Mısır'ı altın çağ olan sahabe dönemlerine geri döndürdükleri ifade edilerek hükümete teşekkürlerini arz etmeyi borç bildikleri belirtilmiştir⁵⁵⁶.

Bu övgü dolu haber ve makalelerin bazıları da bizzat Benna tarafından kaleme alınmıştır. Adalet Bakanı Muhammed Sabri Paşa'nın hayatını adım adım kaleme alarak oldukça dindar bir aileden geldiğini, küçüklükten itibaren cihad ve zulümle savaşmak için çaba gösterdiğini, avukatlık yaptığı dönemlerde her zaman mazlumun yanında yer aldığını, Medine fakirleri için açılan derneğe başkanlık yaptığını, namazlarını vaktinde kılarak dinine ne kadar önem verdiğini, defalarca hacc yapma şerefine nail olduğunu, akrabalarından fakir olanları gözettiğini, ailesinin de kendisi gibi dindar bir hayat sürmesi için çaba gösterdiğini ve oldukça salih bir baba ve eş olduğunu yazmıştır⁵⁵⁷.

Vefd hükümeti Benna'nın bu jestini ve cemaatinin bu iltifatlarını karşılıksız bırakmamış cemaate aralarında birçok bakanların da bulunduğu sayısız ziyaretler düzenlemiştir. Cemaatin gazetesinde yayınlanan bu ziyaretler uzun uzun övgü ve yaldızlı sözlerle anılmıştır⁵⁵⁸. Bu dönemde yüzlerce şubenin açıldığını bunun en önemli sebeplerinden birinin de hükümet tarafından yapılan yardım fonlarının olduğunu belirten Sukkeri, örneğin *Müslüman Kardeşler Gazetesi*'nin 12 Haziran 1943 tarihli sayısında yayımlandığı üzere Fuad Siraceddin Paşa'nın 50 Sterlin üyelik ücreti ödeyerek cemaate üye olduğunun duyurulduğunu açıklamıştır. O dönemde cemaat maddi yönden büyük bir refaha ulaşmış, fikir özgürlüğü açısından da hiç olmadığı kadar serbest hareket etmiştir⁵⁵⁹.

1942 seçimlerine adaylığını koyan Benna, İngilizlerin Nahhas Paşa'ya yaptıkları baskı yüzünden ülke çıkarları için seçimlerden çekilmiştir. Bunu, İngilizlerin oldukça güçlü oldukları ve isterlerse iki saatte Mısır'ı yerle bir edecekleri için yaptığını belirterek İngilizlere karşı yumuşak olunması gerektiğini savunarak, Nahhas Paşa ile yaptığı anlaşmayı Hudeybiye anlaşmasına benzetmiştir. Seçimden çekilmesi karşılığında Nahhas Paşa'dan birkaç talepte bulunmuştur. Bunlar arasında Mevlit kandilinin resmileştirilmesi, pavyonların kapatılması, zekatların toplanması, sağlık hizmetlerinin

556 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 30/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/e/eb/Image00022.jpg>, erişim tarihi: 20.05.2013; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 25.

557 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 300.

558 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 300.

559 Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 28-30.

iyileştirilmesi, Arap diline önem verilmesi, içki satışının sadece dini günlerle değil senenin diğer günlerinde de yasaklanması ve cemaatin faaliyetlerinin kısıtlanmaması belli başlı şartlarındandır⁵⁶⁰.

Ahmed Adil, Nahhas Paşa'nın bu şartları yerine getirdiğini, cemaatin bir bildiri yayınlarak ona teşekkür ettiğini, ancak hiçbir zaman Mısır'da zekatın toplanmadığını, sağlık hizmetlerinin iyileşmediğini ve pavyonların da eskisi gibi devam ettiğini belirtmiştir⁵⁶¹. Ona göre cemaatin bu tutumu bir netice vermemiştir⁵⁶².

el-Ehram gazetesi Benna'nın bu açıklamasının ardından onu sivri bir dille eleştirmiş, Benna'nın bu açıklamayla Nahhas Paşa'nın aciz bir lider olduğunu halka ispatlamak istediğini ifade etmiştir⁵⁶³. Ancak burada daha önemli olan husus, Benna'nın ve diğerlerinin katıldığı seçimler her ne kadar İngiliz sömürgesinin izin verdiği çerçevede dahilinde demokrasi oyununu oynamalarına izin verilen göstermelik bir seçim olsa da⁵⁶⁴, Benna'nın bu seçimlerden geri adım atması İngilizlerin yenilmez ve baş edilemez bir güç olduğu inancını pekiştirerek halkın sinmesine neden olmuştur.

Nahhas Paşa'nın düşüşü ile cemaat ile Vefd'in balayısı da bitmiştir. Hükümetlerle sıfır sorun politikası güden Benna, Vefd'in düşüşüyle birlikte sonraki hükümetlere odaklanmıştır. Bu stratejisinden ötürü iktidarda olan parti ve şahsiyetlerle iyi geçinmeye gayret gösteren Benna, iktidara muhalefet konumuna düşen bütün parti ve cemiyetlerle de husumet yaşamıştır⁵⁶⁵. Özellikle de 1946 yılında Sıdkı Paşa'nın iktidarı döneminde bu hükümete şiddetli muhalefet gösteren Vefd partisine karşı geriye dönüşü olmayan bir yola giren Benna, bu stratejik manevrasıyla cemaat içi huzursuzlukların da başlamasına sebep olmuştur. Cemaatin Vefd ile biten balayı dönemi, bu tarihten itibaren Sukkeri ile de bitmiştir.

560 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 295, 324; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 21; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 35-36; Zekerîyyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmîyye 1928-1948*, s. 99.e

561 Richard Michell Ahmed Adil'in aksine Nahhas Paşa'nın bu istekleri yerine getirdiğini savunmuştur. Bkz. Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميشل>, erişim tarihi: 03 Mart 2014.

562 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 247.

563 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=في قافلة الإخوان المسلمين الجزء الأول>.

564 Şevgî el-Cemel, *Târîh-u mısra'l-mu'âsir*, s. 67.

565 Cemaatin siyasi partilerle sabit prensip ve duruşu olmadığı için belirli ve sabit düşmanı olmadığı gibi sabit dostu da olmamıştır. Bu durum Vefd partisile de aynı belirsizlikte devam etse de, Vefd'in Mısır'ın en popüler partisile olması cemaatin siyasi parti olma yolundaki başarısına engel olacağı için bu parti ile arasındaki rekabet diğer partilere ve cemaatlere nazaran daha çekişmeli ve agrasif olmuştur. Bkz. Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 20.

3.4.3. Sıdkı Paşa Hükümeti

15 Şubat 1946 tarihinde hükümeti devralır almaz Reteurs haber ajansına demeç veren Sıdkı Paşa, sarayın en sadık hizmetkarı olduğunu ve siyasi ajandasında İngiltere ile anlaşmaların olduğunu belirtmiştir. Her ne kadar bağımsızlık yönünde de çaba sarfedeceğini belirtse de ilgi odağının ekonomiyi iyileştirmek olduğunu ifade etmiştir⁵⁶⁶.

Ayağının tozuyla bu ifadeyi veren Sıdkı Paşa hükümetiyle cemaatin yaklaşmasını yanlış bulan Sukkeri, derhal halk ile tek bir güç olunması için ciddi adımların atılması gerektiğini savunan makaleler yayınlamaya başlamıştır. Hükümetten, daha önce işgalcilerle yapılan bütün anlaşmaların ve protokollerin ilga edilmesini talep ederek bu işgalci ülkelerdeki elçi ve diplomatların da geri çağrılmasını ve ordunun güçlendirilerek gençlerin bunun için eğitilmesini talep etmiştir. Derhal toplumun bütün kesimlerinin temsil edileceği ulusal bir halk meclisinin de (Meclis Şa'bi) kurulmasını ve bu meclis aracılığı ile Mısır halkının haklarına kavuşmasını talep etmiştir⁵⁶⁷. Ancak Benna Sukkeri'nin şiddetle desteklediği ve Vefd'in başını çektiği *Ulusal Koalisyon*'u desteklememiş ve kendi müstakil koalisyonu olan *Milli Koalisyon*'unu kurmuştur⁵⁶⁸.

Diğer yandan, Vefd'din biraz daha liberal kolu olan Saadçılar ve Anayasalcılarla koalisyon hükümeti kuran Sıdkı Paşa, bu yaklaşımıyla Vefd'i zayıflatmak istemiştir. Aynı zamanda muhafazakar bir toplum olan Mısır'ın en popüler muhafazakar cemaati olan İhvan'ın da desteğini alarak bu gücünü, saray ile her zaman düşman olan Vefd'in aleyhine kullanmak istemiştir⁵⁶⁹. Benna'nın bu tarihten itibaren hükümetleri sadece cemaatin çıkarları için desteklediği gözlemlenmiştir⁵⁷⁰.

Cemaatin kaynaklarına göre her ne kadar cemaatin bir çok üyesi bu yakınlıktan büyük rahatsızlık duyarak buna karşı çıksa da⁵⁷¹, kimilerine göre Benna bu stratejisiyle

566 Târik el-Biştirî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fi misra 1945-1953*, s. 168.

567 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-muslimûne kurâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 152; Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 24/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/e/ef/Image00018.jpg>; erişim tarihi: 20.05.2013.

568 Târik el-Biştirî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fi misra 1945-1953*, s. 555.

569 Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 259; Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 20; Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 94.

570 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 365, 369. İngiliz istihbaratı o yıllarda hazırladığı bir raporda, hükümetlerin ve Benna'nın birbirlerini kendi çıkarları için kullanmalarını oldukça tehlikeli bulduğunu belirtmiştir. Bkz. Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 258.

571 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 25.

Mısır'ın modern tarihi boyunca her krizden en popüler parti olarak çıkan Vefd'e engel olmak istemiştir. Çünkü Vefd'in bu başarısı siyasete girmeyi hedefleyen Benna için rahatsızlık verici bir rekabet olmuştur. Dolayısıyla, Sıdkı Paşa hükümeti devraldığında sokaklara dökülen halkın yanında olan ve dönemin en güçlü muhalefet partisi olan Vefd'i desteklemek kendi cemaatinin de oylarını ona kaydıracağı için ne pahasına olursa olsun artık bu partiyle yolların ayrılması gerektiğine inanarak⁵⁷² kerhen de olsa Sıdkı Paşa'ya tutunmaları gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Her ne kadar Sıdkı Paşa'nın siyasi geçmişi onu desteklememiz için teşvik edici olmasa da ben yine de kendisinden ümitliyim”⁵⁷³.

Mahmud Assaf, Sıdkı Paşa'nın Benna'ya Vakıflar Bakanlığı'nı teklif ettiğini belirtmiştir. Bunu duyunca Maliye Bakanlığı'nı alması için Benna'yı teşvik ettiğini ancak Benna'nın bu konu hakkında çekinceli davrandığını belirtmiştir. İlerleyen günlerde her iki bakanlığa da bakan atamaları yapıldığında, bu görevlendirmede Benna'nın olmamasının Allah'ın bir lütfu olduğunu ifade ederek sevindiğini açıklamıştır. Ancak, cemaatin ve Benna'nın bu makamlarda bulunarak adının kirleneceğini ifade eden Assaf, öyleyse neden bu derece kirli ve şaibeli olarak belirttiği bir hükümete destek verdiklerine ve bakanlıklarına talip olması için Benna'yı teşvik ettiğine, ardından atama olmayınca bu makamların cemaati niçin lekeleyeceğine bir açıklama getirmemiştir⁵⁷⁴.

Tarık el-Bişri İslami bir cemaatin böyle bir lideri desteklemesinin Mısır tarihinde bir ilk olduğu için halkın bunun karşısında dehşete düştüğünü belirtmiştir. Çünkü Sıdkı Paşa İngilizlere yakınlığı ile bilinen, her kesimden halk ile husumeti olan, Yahudi ve işgalci kapitalistlerle ortak çıkarları olan üstelik din ile de yakından uzaktan alakası olmayan oldukça laik birisidir⁵⁷⁵. Muhammed Haseneyn Heykel onun hakkında “duygusal olarak ve maslahat icabı Yahudiydi” ifadesini kullanarak⁵⁷⁶ onun aidiyet olarak olmasa da adeta manevi olarak Yahudi olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

572 Târik el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî mısra 1945-1953*, s. 62.

573 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 375; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 25.

574 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 25-26.

575 Târik el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî mısra 1945-1953*, s. 61, 63.

576 Muhammed Haseneyn Heykel, *el-'Urûş-u ve'l-cuyûş*, Dâru's-şurûg, Kahire 2002, s. 35.

Cemaatin gazetelerinde Sıdkı Paşa lehine yayınlanan makaleler zamanla destek ve övgüye dönüşmüştür. İsmail Sıdkı Paşa 1946 yılında Nukrâşî'nin ardından başa geçince bu desteği karşılıksız bırakmamış, cemaati ziyaret ederek Vefd'in solcularla ve halkla birleşerek oluşturduğu güçlü koalisyona karşı cemaati kullanmak istemiştir. Bu isteğine karşılık veren cemaat, onun cemaati ziyaretini de coşkuyla karşılamıştır. Cemaat onu Kuran'da Hz. İsmail hakkında inen ayet ile karşılamıştır⁵⁷⁷. Sarayın bir numaralı adamını cemaatin desteklemesinden saray o kadar memnun kalmıştır ki, Benna'yı sarayda yemeğe davet etmiş ve birlikte fotoğraflar çekinerek bu yakınlık basına verilmiştir⁵⁷⁸. Bu tarih saray ile cemaatin ilişkisinin zirve yaptığı tarih olmuştur⁵⁷⁹.

Sıdkı Paşa İngiliz gazeteciler tarafından siyasi ve iktisadi yolsuzlukların baş adamı olarak tanımlanmış bir siyasetçidir. İngilizler, 1933 yıllarına kadar kendilerinin en güçlü müttefiği olan Sıdkı Paşa'nın kral Fuad tarafından iki defa azledilmesine engel olmadıkları için pişman olduklarını belirterek, onun Anglosakson eksenden Batı eksenine kaymasını da kayıp olarak görmüşlerdir. Ancak oldukça kişiliksiz olduğunu ifade ettikleri Sıdkı Paşa'nın çıkarı için herşeyi yapabileceğine dikkatleri çekmişlerdir⁵⁸⁰.

Sıdkı Paşa'nın cemaati kullanmak istemesi açık bir şekilde cemaatin kaynaklarında belirtilmesine rağmen, Benna'nın onu desteklemesi stratejik bir manevra olarak değerlendirilerek Benna savunulmuştur⁵⁸¹. Hatta, Benna'nın Sıdkı Paşa'ya bir fırsat vermekten hiçbir şey kaybetmeyeceği ifade edilmiştir⁵⁸². Ancak, hayatı boyunca Mısır'ın en bariz kapitalist örneği ve siyasi yolsuzlukların başı olarak bilinen Sıdkı Paşa'nın, başbakanlık yaptığı dönem olan 1930 yılında öğrenci gösterilerinde birçok İhvan'ı öldürtmesine rağmen⁵⁸³, yıllar sonra yeniden hükümetin başına geçtiği dönemde

577 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne krâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 32; Tânk el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fi misra 1945-1953*, s. 179.

578 Zekerîyyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 214; Salâh Şadî, *Safahâtun mine't-târîh*, http://216.245.208.90/index.php?title=الحصاد_وسنوات_الإخوان_المسلمون, erişim tarihi: 12/01/2015; Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgifu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fi misra hilâle sittîne 'âmen*, (Rapor numarası: F.O.53289, J 1330-39-16, Bowker-Bevin, Cairo, March 15, 1946, No: 380; F.O. 69277, J 6564-68-16, Andrews-Scott, Cairo, Oct. Ist, 1948), s. 110, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.

579 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 162, 165.

580 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 100-102.

581 http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=1946_سنة_صدقي_حكومة_وَحُكُومَةُ_الإخوان_المسلمون, erişim tarihi: 19.08.2012; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 365.

582 Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fi mîzâni'l-hakk*, s. 39.

583 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000, s. 96.

Benna tarafından desteklenmesi halkın büyük tepkisini çekmiştir. Benna'nın "düşmanımın düşmanı benim dostumdur" ilkesiyle hareket ettiğini ifade eden ilk nesil İhvan'ın⁵⁸⁴, bununla Benna'yı savunmaya çalıştığı ortadadır. Hatta bu savunma o kadar akıl dışı bir hale dönüşmüştür ki, Sıdkı Paşa'nın İngiliz ve Yahudi dostu olduğu⁵⁸⁵, Yahudi bir kadınla uzun yıllar gayri meşru ilişki içinde bulunduğu ve 15 ayrı Yahudi şirketine ortak olduğu herkes tarafından bilinirken Benna'nın bunlardan yıllar sonra haberdar olduğunu savunmuşlardır⁵⁸⁶.

Benna'nın Sıdkı Paşa'nın bütün olumsuz yanlarından haberdar olmadığını savunan bu kaynaklar, farkında olmadan Benna'nın Vefd kadar siyasi tecrübesinin olmadığını da kabul ederek onun hakkında olumsuz bir imaj çizmişlerdir. Aslında Benna ve taraftarları tarafından savunulan "şartlı ve stratejik ittifaklar" Benna'nın siyasi hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Oldukça pragmatist bir lider olan Benna bütün ilişkilerini "ne sürekli düşmanlık, ne de sürekli dostluk" çizgisi üzerine kurmuştur⁵⁸⁷. İngiliz yanlısı bir hükümetin yanında yer alarak ve o hükümete karşı bir halk direnişini başlatmış olan Vefd'e karşı olması onun oldukça pragmatist olduğunu ve kişisel çıkarların yeri geldiğinde milli çıkarların üstünde tutulması gerektiğine inandığını göstermektedir. Tarık el-Bişri Benna'nın bu tutumunun bütün hükümetlerde devam ettiğini, hatta en büyük düşmanı Vefd ile bile yeri geldiğinde uzlaştığını belirtmiştir⁵⁸⁸.

Benna tarafından samimi olmadığı iddia edilse de⁵⁸⁹, Vefd o dönemde hiç olmadığı kadar halkın yanında olmuş, işgalin bitmesi için işçi sendikalarını örgütleyerek *Ulusal Koalisyon* oluşturmuştur. *Guardian* gazetesi Vefd'in başını çektiği bu dayanışmanın, 1919 dayanışmasından sonra ilk defa görüldüğünü kaydetmiştir⁵⁹⁰. Ülke çapında genel grev başlatan Vefd'in bu hareketine katılmayan Benna, bu koalisyona rakip bir

584 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 181; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 365.

585 Abdurrahman er-Râfi'î, *A'gâbu's-sevreti'l-misriyye*, Dâru'l-Maârif, Kahire 1989, s. 191; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 373.

586 [http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=1946 سنة صدقي سنة](http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=1946%20سنة%20صدقي%20سنة), erişim tarihi: 04.12.2014; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 365-375; İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 447. Tilmisani hatıratında Sıdkı Paşa'yı oldukça övmüş, Sıdkı Paşa'nın siyasetini beğendiğini belirtmiştir. Bkz. Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, s.12.

587 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 98; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânul-muslimüne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 20.

588 Târik el-Bişri, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî mısra 1945-1953*, s. 65.

589 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد-السكري>, erişim tarihi: 08.02.2013; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 95-99-103; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 476.

590 Târik el-Bişri, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî mısra 1945-1953*, s. 181.

koalisyon olarak *Milli Koalisyon* adı altında müstakil bir hareket başlatmış, ancak farkında olarak ya da olmayarak o günlerde Mısır'ın şiddetle ihtiyacı olan birliği ve dayanışmayı⁵⁹¹ parçalayarak halkın gücünü ikiye bölmüştür⁵⁹². Müslüman Kardeşler Cemaati gibi muhafazakar olan Müslüman Gençler Cemiyeti ve Genç Mısır Cemiyeti, Vefd'in başlattığı koalisyonda bulunurken Benna bu koalisyonda bulunmaktan imtina etmiş ve cemaatin en radikal aktivist gençlerinden olan Mustafa Mümin'in üniversite ayaklanmalarının başını çekmesine engel olmuştur⁵⁹³.

Benna'nın koalisyonu olan Milli Koalisyon Sıdkı Paşa hükümeti tarafından desteklendiği için İhvan'ın işçi kesimi Vefd'in başını çektiği Ulusal Koalisyon'a destek vermeye devam ederek Benna'yı desteklemekten imtina etmişlerdir. O tarihten itibaren işçi İhvan da cemaat ile bağlarını koparmıştır. Michell, Benna'nın Vefd'e karşı kurduğu Milli Koalisyon'un halk ittifakını kırdığı için halkın bu ittifakı desteklemediğini belirtmiştir. Halktan ve kendi öğrenci ve işçi tabanından fazla destek görmeyen Benna'ya karşılık işçi ve öğrenci İhvan ısrarla Vefd'in yanında saf tutarak özellikle Sıdkı Paşa hükümetine karşı grev başlatmaları Benna'nın koalisyonunun başarısız olmasına neden olmuştur. İşçi İhvan'ın grevlerini ve Vefd'e katılmasını engelleyemeyen Benna, halkın tamamının temsil edilmediğini ve bu hareketlerin birliği yansıtmadığını gerekçe göstererek hiçbir koalisyona katılmayacağını ilan etmiştir⁵⁹⁴.

17 Nisan 1946 tarihinde Vefd ile İhvan'ın çatışması zirve yapmış, taraflar arasında silahlı çatışma başlamış ve cinayetler işlenmiştir. Diğer yandan Sıdkı Paşa ve İngilizler arasında yapılan gizli anlaşmayı Vefd ifşa etmiş⁵⁹⁵ ardından yeni bir halk koalisyonu kurarak bu sefer bütün muhalefeti bir araya toplamak istemiştir. Benna bu çağrıya da yanaşmamıştır. 02 Şubat 1942 tarihinde başlatılan büyük Mısır ayaklanmasına sessiz

591 Muhammed Huseyn Heykel, *Muzekkirâtun fî's-siyâseti'l-misriyyi*, s. 59.

592 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 164, 168. O tarihe kadar cemaate sempati duyan ve birçoğunun cemaate üye olduğu Hür Subaylar, cemaatin Sıdkı Paşa'yı destekleyerek Ulusal Koalisyon'a destek çıkmamasını yadırgamış, cemaatten uzaklaşmaya başlamışlardır. Bkz. Târık el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî misra 1945-1953*, s. 555.

593 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 223, 192; Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 1987, s. 107-18; Bu kaynaklarda Özel Teşkilatın ileri gelen üyesi olarak belirtilen Mustafa Mümin, başka kaynaklarda 1947 yılında Özel Teşkilat'tan ayrı olarak silahlı bir gurup oluşturduğu ancak Özel Teşkilat'ın bu gurubu ortadan kaldırdığı ifade edilmiştir. Bkz. Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 28.

594 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميشال... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03 Mart 2014; Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 279-280; Târık el-Bişrî, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî misra 1945-1953*, s. 180.

595 Târık el-Bişrî, *el-Harekes-Siyâsiyye fî Mısır 1945-1952*, Dâru'ş-Şurûk, Kahire, 2002, s. 196.

kalan Benna, bu tarihte de bir kez daha halkın büyük ayaklanmasına karşı sessiz kalarak belki de devrime götürecektir olan bu halk dayanışmasının güçlenmeden kırılmasına neden olmuştur⁵⁹⁶. Ardından hacca giderek bu ortamlardan uzaklaşan Benna'nın aksine Sukkeri, Vefd'in başlattığı bu hareketin savunucusu olmuş ve direnişçileri savunan bildiri ve makaleler yayınlamaya özen göstermiştir.

Benna hacca gittiğinde Vefd tarafından işgal aleyhine son bir hamle olarak başlatılan bu koalisyona bütün muhalefet partileri ve genelde bütün sivil toplum kuruluşları katılmıştır. Tek bir cephe oluşturulması için Sukkeri'de bu koalisyona cemaati temsilen katılmıştır. Ancak haccdan döner dönmez böyle bir koalisyonun içinde yer alamayacaklarını belirten Benna, İngilizlerle anlaşması ortaya çıkan Sıdkı Paşa'dan Vefd'in bir farkının olmadığını ve hükümetin başına geçmek için riyakarca davrandığını savunmuştur. Sukkeri ısrarla Benna'yı ikna etmeye çalışmış, halkın dayanışmasının kırılmaması için Vefd'in kendilerine uzattığı eli tutmaları gerektiğini savunmuştur. Ancak Benna, bir cihad fonu oluşturulmasını ve fona Vefd'in 50.000 sterlin bağış yapması dahilinde Vefd ile ittifak yapmaya razı olacağını belirterek adeta işi yokuşa sürmüştü ve bu astronomik bağışı kabul etmeyen Vefd ile yollarını sonsuza kadar ayırmıştır⁵⁹⁷.

Vefd'in halkın ayaklanmasının yanında durmasına rağmen ona karşı alınan bu ani tavrı, Vefd'in Batılı bir sistemi Mısır'a getirmek istediği için aldıklarını belirten Benna bunu cemaatin İslami kaygılar güden bir cemaat olduğu için yaptığını ifade etmiştir⁵⁹⁸. Ancak öyleyse neden Sıdkı Paşa gibi İslam karşıtı olarak bilinen bir başbakanı desteklemiştir sorusu cevapsız kalmıştır.

Sıdkı Paşa elbette her zaman kötü adam rolünde kalmak istememiştir. İngilizler aleyhine ayaklanmaların dozu artınca İngilizler bunu onlarca kişinin ölümüne ve yüzlerce kişinin ağır yaralanmasına neden olan askeri müdahale ile bastırmış, bu olay karşısında Sıdkı Paşa halkın yanında durduğunu ifade ederek adeta kötü adam imajını

596 O dönemin İngiliz istihbaratı, Vefd'in başını çektiği halk ayaklanmasını İhvan'ın da desteklemesi halinde Mısır'da 1919 devrimi gibi büyük bir devrim olabileceğini İngiltere'ye gönderdikleri raporlarda ifade ederek bu ihtimalden büyük kaygı duyduklarını belirtmişlerdir. Çünkü o dönemde Vefd ve İhvan cemaatinin en nüfuzlu iki gurup olduğunu belirterek bu iki gurubun muhtemel ittifakının İngiliz işgalinin Mısır'a veda etmesi demek olduğunu ifade etmişlerdir. Bkz. Mahmûd Sabbâg, *Hağîgatü't-tanzîmi'l-hâs*, s. 261.

597 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 99-103; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-muslimüne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 115.

598 Mahmûd 'Abdulhâlîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 476; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 95-96.

dengelemek istemiştir. İngiliz arşivlerinde Sıdkı Paşa'nın ve arkasına aldığı sarayın daha önceki halk ayaklanmalarını kendileriyle birlikte kanlı bir şekilde bastırırken, şimdi halkın yanında gözükmelerinin demogojiden ibaret olduğu belirtilmiştir. İngiliz konsolosluğunun İngiltere'ye gönderdiği raporda, sarayın kendi monarşik ve otokratik yapısını bir yandan halkın yanında olduğu imajını çizerek dengelemeye çalışmasının ve diğer yandan halkın İngilizlere olan öfkesine sessiz kalarak onları İngilizlere karşı kıskırtmak istemesinin ürkütücü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, saraya ve Sıdkı Paşa'ya sırtını dayayan Müslüman Kardeşler Cemaati'nin de tehlikeli sulara yüzdükleri ve bu hükümete destek çıkararak güçlenmekte olduklarının oldukça dikkat çektiği belirtilmiştir⁵⁹⁹.

Sukkeri'nin bu süreçte hükümet ve İngilizler aleyhine gazetede yayınlanan makalelerinin oldukça kızgın ve radikal sözlerle dolu olduğu gözlemlenmiştir. Sukkeri, Sıdkı Paşa hükümetini her seferinde alaya almaktan çekinmemiştir. “Ey Devlet Başkanı, sandalyen rüzgara karşı sallanıyor!” gibi her gün gazetelerde yayınlanan alaycı sözlerine karşı⁶⁰⁰ Benna'nın oldukça rahatsız olduğu Sukkeri'yi cemaatten ihraç ettikten sonra ortaya çıkmıştır. İkili arasında gelişen kızgınlıklar ve çatışma ilk defa Sukkeri'nin 11 Ekim 1947 tarihinde Vefd partisinin gazetesi olan *Savtu'l-umme*'ye verdiği makale ile duyulmuştur. 07 Mayıs 1948 tarihine kadar devam eden bu karşılıklı atışma karşılıklı kırgınlıkların ne kadar da derin olduğunu ortaya koymuştur. 30 yıllık arkadaşlıklarını bitiren Benna ve Sukkeri ikilisi bu krizin ardından yayınladıkları makalelerde aslında yıllardır kerhen birbirlerine dayandıklarını ortaya koymuşlardır. Benna bu kopuşun acısını hatıratını kaleme alarak⁶⁰¹, Sukkeri de gazetelerde aylarca yayınladığı makalelerle çıkarmıştır⁶⁰².

Sukkeri bu kızgınlığını açıkça dillendirip belgelendirirken, Benna her ne kadar suskun kalmayı tercih etmiş gibi gözükse de daha temkinli ve sessiz hareket etmeye özen göstermiştir. Bununla iki şeyi hedeflediği muhtemeldir. Biryandan cemaatin zarar görmemesi için birkaç belgeyi paylaşmasına rağmen birçok belgeyi mecbur kalırsa

599 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 106.

600 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 126, 135-140, 153-158, 164-187.

601 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 63.

602 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد-السكري>, erişim tarihi: 08.02.2013; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimâne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 400-430.

paylaşacağını ifade eden Sukkeri'nin bu tehditlerinden çekinmiş, diğer yandan bu sessizliğiyle kafalarda soru işareti bırakarak taraf toplamak istemiştir.

Benna hatıratında Sukkeri hadisesini hiçbir zaman isim vermeyerek sunmaya çalışmıştır. Ancak ifadelerinden de anlaşıldığı üzere Sukkeri'nin kopuşu cemaat içi çok fazla kan kaybına neden olmuştur. Sukkeri'nin cemaatten kopuşunun cemaat içi yaşanan en derin ayrılık olarak Müslüman Kardeşler tarihine geçtiği zikredilir⁶⁰³. Bundan ötürüdür ki, Benna ülke çapında herkesin İngiliz mallarını boykot etmeleri için çağrıda bulunsa da, hatta işgal meselesinin ve Filistin meselesinin Uluslar arası Güvenlik Konseyi'ne götürülmesi için ülke çapında direniş hareketlerini başlatmış olsa da⁶⁰⁴, artık bu direnişi kimilerine göre “göstermelik bir günah çıkartmak”tan öteye gitmemiştir. Bu eyleminin “göstermelik” olarak nitelenmesinin sebebi, Vefd'in daha önce başlattığı halk koalisyonuna sıcak bakmaması hatta Sukkeri'yi ve Dr. İbrahim'i koalisyonu destekledikleri için cemaatten ihraç etmesidir. Bazı siyaset bilimciler Benna'nın bu tutumunu, Sukkeri'nin ve Dr. İbrahim'in sebep olduğu cemaat içi ciddi kan kaybını dengelemek ve halk tarafından popüleritesini yeniden kazanmak için yapılmış bir manevra olarak görmüşlerdir⁶⁰⁵.

Sıdkı Paşa'nın Mısır halkının itirazına rağmen İngilizlerle anlaşma yaptığı ortaya çıkınca onu “*sömürgecilerin kucağında büyümüş, onların suyundan içmiş bir siyasetçi ve İngiliz elçiliğinde ve yabancı şirketlerde şahsi çıkarları bulunan*” birisi olarak ifade eden Benna, artık bu ifadelerinde de geç kalmıştır. Çünkü bunları zaten Vefd partisi ve Sukkeri aylarca ona söylemeye çalışmış, ancak bu söylemleri yüzünden Sukkeri'yi ihraç eden Benna geriye dönüp hatalı olduğunu kabul etmemiş, Vefd ve Sukkeri ile yollarını yine de birleştirmemiştir⁶⁰⁶.

Beyyumi, Benna'nın Sıdkı Paşa'yı desteklemesinin hatalı olduğunu ifade ederken, Benna'nın bunu kasden yapmadığını belirterek herkesin hata yapacağını savunmuştur⁶⁰⁷. Mahmud Abdulhalim, Benna'nın Sıdkı Paşa hükümetini bütün o kanlı geçmişine ve İngilizlere olan yakınlığına rağmen desteklemesinin Mısır siyasetinde ilk

603 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğu 1928-1942*, s. 63.

604 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 107.

605 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 110.

606 Abbas Sisi, kendisi dahil bir çok İhvan'ın Sukkeri ile Benna'nın arasını yapmak için Benna'ya ricada bulunarak ısrarcı olduklarını ancak Benna'nın bunu kabul etmediğini belirtmiştir. 'Abbâs Sisi, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمین الجزء الأول>.

607 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 447.

defa olduğunu ve halk tarafından dehşetle karşılandığını teyid ederken, bunu cemaatin çıkarları için yapmak zorunda olduklarını savunmuştur. Ayrıca, Nukrâşî Paşa hükümetinin de İngilizler tarafından başa getirilmesine rağmen cemaat tarafından desteklediğini belirtmekte de bir beis görmemiştir. Ona göre Benna, bunu İngilizlere karşı birlik içinde olmak için mecburen yapmıştır⁶⁰⁸.

Şimdi bu savunmaların ardından ve Benna hakkında bütün bu tarihsel verilerden yola çıkarak sorulması gereken asıl sorular şunlardır: Yeri geldiğinde milli çıkarlar için İngilizlerle dost olan ve oldukça kötü sabıkası olan hükümetlerle hatta İngilizlerle bile ittifak yapmaya hazır olduğu belirtilen Benna'nın⁶⁰⁹, Vefd'in işgal aleyhine oluşturduğu ulusal koalisyonunu desteklemesine engel olan önemli şey ne olabilirdi? Zamanında Vefd'in İslami bir hükümet olduğunu ve onlar sayesinde İslam'ın Mısır'da hiç olmadığı kadar yaşandığını itiraf eden Benna⁶¹⁰, ne olmuştu da bir anda Vefd'i İslam düşmanı olarak görmeye başlamıştı? Sukkeri başından beridir Sıdkı Paşa'nın İngiliz dostu olduğunu Benna'ya iletmesine rağmen ve bu gerçek mademki Benna tarafından bilinmiyordu ve sonradan açığa çıkmıştı, o halde Benna neden Sukkeri'den özür dilememiş ve onunla dostluğuna geri dönmemişti? Benna'nın Sıdkı Paşa'nın kötü geçmişine rağmen onunla yakınlaşması "*İhvan düşmana ön yargıyla yaklaşmaz ve ona itiraz edip düşmanlıkta aceleci davranmaz. Bu İhvan'ın kuralıdır. İhvan partililik yapmaz ve yönetime sırf muhaliflik olsun diye muhalif olmaz*" sözleriyle gerekçelendirilmiştir⁶¹¹, öyleyse neden bu prensip Vefd'e karşı da uygulanmamış ve ona bir şans verilerek onun uzattığı el tutulmak istenmemiş hatta samimi bulunmamıştır? Vefd'in yanında saf tuttuğu için cemaatten azledilen Sukkeri, Benna'nın çıkarları için hiçbir prensip gütmeyen bütün hükümetlerin yanında olmaya gayret ettiğini belirterek onu münafıklıkla suçlamıştır⁶¹².

Elbette Sukkeri'nin sıkıntısı bir tek cemaatin hükümetlerle oynadığı kartlardan dolayı değildi. Belki onun da canını sıkan en önemli husus, cemaati Benna ile kurmasına rağmen hep ikinci planda kalmasıydı. Onun bu liderlik tutkusu Benna'nın başından beri

608 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh, c.I, s.391.*

609 Hasanû'l-bennâ, *er-Resâil*, PDF, web sitesi: http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/_.html, erişim tarihi: 04.09.2012, s. 142, 143; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 205.

610 Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 23.

611 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 446.

612 Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 28-30.

rahatsızlık duyduğu bir meseleydi. İkili tarafından gazetelerde yayınlanan makalelerle ve karşılıklı atışmalarla açılan eski defterler her ikisinin de birbirine karşı beslediği kızgınlığın başlangıç tarihini de ortaya koymuştur. Bu küskünlük Benna'ya göre 1929 yılında başlasa da, Sukkeri'ye göre ilk kırgınlık 1944 yılında Benna'nın eniştesi Abdulkhakim Abidin'in cemaat içi gayri meşru ilişkilerde bulunmasıyla başlamıştır. Benna'nın kırgınlığı oldukça sathi bir nedene bağlıyken, Sukkeri'nin kırgınlık nedeni oldukça ciddi ve derin bir meseleye dayanmaktadır. Benna 1929 yılında cemaatin ilk camisinin açılışı esnasında Sukkeri'nin kendisinin yerine açılış konuşmasını yapmasına o kadar çok kızmıştır ki, cemaate namaz bile kıldırmayı reddetmiştir⁶¹³. Bu kızgınlığı Benna'nın 20 yıl sonra hatıratında ele alması Sukkeri'ye karşı içinde tuttuğu kızgınlığın da boyutunu göstermektedir. Çünkü Benna bu tutumuyla aslında Sukkeri'nin kendi liderliğinin önüne geçmesine kızmıştır.

Bu kızgınlık ilk defa Benna'nın Sukkeri'nin istifasını gizli şekilde istemesiyle başlamış, buna razı olmayan Sukkeri'nin bunu gazetelere taşımasıyla kamuoyu tarafından duyulmuştur. 11 Ekim 1947 tarihinde ilk defa *Savtu'l-umme* gazetesinde Sukkeri'nin makaleleri yayınlanmaya başlamıştır. Sukkeri makalesinde Benna'nın kendisine gizli olarak gönderdiği azil mektubuna çok üzüldüğünü ve aralarındaki kardeşliği nasıl olup ta bir gecede üstelik kendisini yargılamaya çıkarmadan yaptığını sorgulamıştır. Benna ona gönderdiği mektuplarda onu azletme nedenini siyasi meselelerde ve tebliğ metodunda farklı yöntemlerle hareket ettikleri için yaptığını belirtmiştir. Nedenleri açık bir şekilde belirtilmeden azledilmesine çok üzülen Sukkeri, araya aracılar koymasına rağmen Benna'yı kararından vazgeçiremediğini belirtmiştir.

İslamiyet'te yargılamadan infaz etmenin haram olduğuna ve sulhun her zaman Allah tarafından önerildiğini vurgulayan Sukkeri, bunların hiçbirisini yapmaya yanaşmayan Benna'yı halka şikayet etmek istediğini belirterek aralarında geçen husumeti ilk makalesiyle ifşa etmiştir. Onun makalesine göre Benna, Sıdkı Paşa hükümetinden bir takım üst düzey kişilerle görüşmüş ve onların isteği üzerine Vefd ile arasını bozarak buna uyması için de Sukkeri'ye baskı yapmıştır. Hükümet ile Vefd arasında seçim yapmaları gerektiğini kendisine bildiren Benna, onu siyasetten uzak durması için uyarmıştır. Buna razı olmayan Sukkeri'ye 4 Şubat 1947 tarihinde azil mektubunu

613 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'iyeye*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşri'l-islâmiyye, Kahire 2001, s. 81,82.

gönderen Benna'yı halka şikayet eden Sukkeri⁶¹⁴ bu tarihten sonra seri makaleler yayınlamıştır.

Benna *Müslüman Kardeşler Gazetesi*'nden bu makaleye cevap yazmış Sukkeri'nin kendisine iftira attığını ve eğer hal öyleyse neden bunu daha önceki idare heyetinin her hafta yaptığı toplantılarda üyelere sunmadığını sormuştur. Oldukça kısa olan cevabında iddiaların asılsız olduğunu belirtmiş, ardından ek bir bildiri ile şubelere Sukkeri'nin azledildiği haberini ve Sukkeri ile hiçbir hususta münazaraya ya da münakaşaya girmemeleri gerektiğini duyurmuştur⁶¹⁵.

Sukkeri, 14 Ekim 1947 tarihinde yazdığı makalede Benna'nın kendisine gizli olarak göndermiş olduğu mektupların tarihlerini ve içeriklerini açıklamıştır. Kendisinin Benna'ya hükümetten ve onun yandaşları sayılan şirket ve özel kuruluşlardan cemaate yağın ciddi miktardaki para akışına olan itirazlarını ve Benna'nın hükümetle olan samimiyetine olan ikazlarını yaptığını, ancak bunu ona olan sevgisinden dolayı kendi aralarında halletmek için ve yeniden yakın olmak ümidi ile gizli yaptığını belirtmiştir⁶¹⁶. Ardından Benna'nın bu despot tutumunun eskilere dayandığını iddia ederek, eniştesi Abdulhakim Abidin'in cemaat komisyonu tarafından suçlu bulunduğu raporu yayınlamak, kamuoyuna Benna'nın o tarihte bu olayı örtbas ederek birçok vekili cemaatten ihraç ettiğini duyurmuştur⁶¹⁷.

Abidin meselesinin ifşasının ardından cemaatin muhtelif şubelerinden hergün yüzlerce kopuşlar olmuş, bu kişiler Benna'nın Abidin meselesini ört bas etmesini ve hükümet ile samimiyetini şiddetle kınamışlardır. Bu kopuşlar gazeteye gönderilen isimler ve imzalarıyla birlikte yayınlanmıştır. Bunların birçoğu çeşitli bölgelerdeki memurlar, öğretmenler, avukatlar, mühendisler, Ezher üniversitesi öğrencileri ve nüfuz sahibi kimselerdir. Benna'nın, Sukkeri'nin haklı eleştirilerine karşı hazımsız davrandığını ve Sukkeri'nin ithamlarına ciddi savunma geliştiremediği gibi yargılanma talebini de kale almadığını eleştirerek Sukkeri gibi 20 yıl boyunca cemaatin başvekilliğini yapmış birisini bu kadar kolaylıkla azletmesini tuhaf bulduklarını açıklamışlardır. Birçoğu da

614 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihî", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 11/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/7/74/Image00023.jpg>, erişim tarihi: 08.02.2013.

615 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد-السكري>; erişim tarihi: 08.02.2013.

616 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihî", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 14/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/3/32/Image00024.jpg>, erişim tarihi: 08.02.2013.

617 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihî", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 28/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e8/Image00036.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

Benna'nın hükümetlerle şaibeli ilişkisini kınadıklarını belirterek cemaatten Benna'nın istifasını talep etmiştir⁶¹⁸.

Bu kızgınlık öylesine bir hal almıştır ki bazıları Benna'yı ve taraftarlarını bölgelerine çağırarak adeta yüksek perdeden onu tehdit etmişlerdir⁶¹⁹. Özellikle Mahmudiyye şubesinden gelen ve Rahmaniyye şubesinin vekili ve memurlarıyla birlikte yüzlerce üyenin kopuşlarının ilan edildiği imzalı bildirimler adeta Benna'ya olan birikmiş kızgınlığın patlamasını ortaya koymuştur⁶²⁰.

Bu bildirimlerin ardından cemaat kendi gazetesinde birkaç bildiri yayınlayarak bazı cemaat üyelerinin isimlerini ve imzalarını cemaate gönderdiklerini ve cemaati desteklediklerinin gazetede yayınlanmasını istediklerini bildirmiştir. Ancak *Savtu'l-umme* gazetesinde bu kişilerin imzalarının sahte olduğu belirtilerek bu kişilerin cemaati artık desteklemedikleri gerçek imzalarıyla birlikte yayınlamıştır⁶²¹.

Bütün bu kopuşların ilan edildiği bildirimlerin en önemlileri cemaatin yaşça büyük alimlerinden gelen kopuş bildirimleridir. Onlar Sukkeri'nin iddialarına karşı Benna'nın kendisini ciddi şekilde savunmadığını belirterek her ikisini de çok iyi tanıdıklarını belirtmiş ve Sukkeri'ye karşı yapılanı acımasızca ve zalimce niteleyerek cemaatten kopuşlarını bildirmişlerdir⁶²². Özellikle de cemaatin tebliğ birimi genel başkanı Mustafa Naina'nın birkaç gün sonra yayınladığı bildiri bir tek Sukkeri'nin değil birçok kişinin de yargılanmadan ihraç edildiklerini ortaya koyar mahiyette olmuştur. Naina, Benna'nın

-
- 618 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 15/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/8/8d/Image00025.jpg>, 18/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/b/bd/Image00026.jpg>, 19/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/9/90/Image00033.jpg>, 20/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f5/Image00028.jpg>, 21/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d8/Image00030.jpg>, 28/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e8/Image00036.jpg>, 02/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/6/6f/Image00001.jpg>, 04/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/8/81/Image00002.jpg>, 22/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/3/3d/Image00016.jpg>, 25/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/1/18/Image00008.jpg>, 05/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/9/97/Image00003.jpg>, 08/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/6/6d/Image00005.jpg>; erişim tarihleri: 08.02.2013; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimâne*, c. II, s. 215.
- 619 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, tarih 07/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/1/19/Image00004.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
- 620 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, 23/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/a/af/Image00034.jpg>, 08/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/5/5d/Image00010.jpg>, erişim tarihleri: 08.05.2013.
- 621 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme* 15/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/8/88/Image00012.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
- 622 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, 20/10/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/a/a1/Image00029.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

hükümet ile olan görüşmelerine bizzat kendisinin şahit olduğunu ve bu durumu uzun süredir bildiğini ve yanlış bir yolda olduğunu ona defalarca bildirmesine rağmen Benna'nın bunların hepsine kulağını tıkayarak diktatörce davrandığını ifade etmiş ve kendisini de yargılamadan azlettiğini duyurarak Sukkeri'nin yanında olduğunu açıklamıştır⁶²³.

Her ne kadar Sukkeri, Benna'nın pragmatist bir yaklaşımla hükümetlerle sorun yaşamama politikasını ülkenin bağımsızlığına vurulmuş bir balta olarak görse de, Vefd'in iktidardayken halkın taleplerine kayıtsız kalmasına rağmen iktidardan uzaklaştırıldığı her dönemde yeniden halkın sempatisini kazanmak için yaptığı manevraları samimi bulmuştur. Sukkeri tarafından davanın merkezi halk olarak görülürken, Benna'ya göre bu merkez cemaatin çıkarlarıdır.

Açıkçası Benna her zaman sarayı ve hükümetleri (bu hükümet Vefd hükümeti olsa dahi) can simidi olarak kullandığı gibi, Vefd partisi de halkı her zaman siyaset yarışında can simidi olarak kullanmıştır⁶²⁴. Her ne kadar Vefd'in halka verdiği desteği ve duyarlılığı hükümetin başına geçene kadar geçerli olsa da⁶²⁵, en kritik ayaklanmalarda halkı desteklediği için bu tutumu her seferinde halk tarafından affedilmiş ve kendisiyle silbaştan bir ilişki kurulmuştur. Bu da her zaman Vefd'in en popüler parti olarak kalmasına neden olmuştur. Bu denklemini kendi açısından yanlış bulan Benna, o tarihe kadar destek gördüğü hükümetler tarafından 1949 tarihinde öldürülene kadar bir daha destek görmediği gibi cemaatin bazı üyelerinin daha da agresif tutumlar sergileyerek cemaatin kapanmasına sebep veren eylemlerde bulunmasına neden olmuştur.

Sukkeri'nin yayınladığı rapor ve makalelerin ardından *Savtu'l-umme* ve *Belâğ* gazetelerinde yüzlerce İhvan cemaatten kopuşlarını yayınlarken Benna hakkında ağır suçlamalar da bulunarak Benna'dan savunma yapması için çağrıda bulunmuşlardır⁶²⁶. Bu çağrılara cevap veren Benna kendisinin Vefd ile anlaşmaya varmak için 50.000 Sterlin istenildiği iddiasını inkar etmemiştir. Bu parayla hükümet tarafından hapse atılan kişilerin ailelerine, mahkeme masraflarına ve hükümetin işten çıkardığı yüzlerce işçinin maaşlarını ödeyeceklerini belirterek bu meblağı istemelerinin ne kadar uyanık bir

623 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, 19/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/6/63/Image00006.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

624 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 32.

625 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Yayınları, İstanbul 2007, s. 187.

626 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 190- 198.

cemaat olduklarına ve hiç kimsenin ya da hiçbir partinin adamı olmadıklarına delalet ettiğini savunmuştur⁶²⁷.

Benna, gazetede yayınladığı oldukça edebi ve duygusal makalesiyle Sukkeri'ye kızgın olmadığını ve ne zaman isterlerse cemaate dönebileceklerini ifade ederek onlara karşı gerçekleştirdiği ihracı belki de hafifletmeye çalışmıştır⁶²⁸. Benna'nın mektubuyla şok yaşayan Sukkeri, uzun makalelerle günlerce Benna'ya eleştiriler yöneltmiştir. Bu makalelerinde “*Cemaatin asıl kurucusu bendim*” cümlesini kuran Sukkeri'nin cemaatten ihracına olan kızgınlığının nedenini elbette bir tek ideolojik olarak ele almak mümkün değildir. Onun belki de cemaatten kopuşunun en önemli nedeni, eş başkanlık olarak da adlandırabileceğimiz bir başkanlık sistemine Benna'nın sıcak bakmamasıdır. Sukkeri büyük olasılıkla cemaatin siyasi lideri olmak isterken Benna'nın cemaatin ruhani lideri olmasını arzulamıştır⁶²⁹. Ancak Benna bu tutumundan dolayı ona karşı hep bir kızgınlık beslemiş, bunu hatıratında da açık açık dile getirmiştir⁶³⁰.

Sukkeri'nin vekili olduğu Mahmudiyye şubesinin Kahire merkez şubesine tam anlamıyla bağlı olmadığını savunan Mahmud, Sukkeri'nin liderlik meylinin olduğuna ve Benna'nın bu durumdan muzdarip olduğunu savunmuştur⁶³¹. Zaten Benna'da bunu hatıratında zikretmiş ve Mahmudiyye şubesinin hiçbir zaman gerçek anlamda Kahire'ye bağlı bir şube olmadığını ve bu durumdan huzursuzluk duyduğunu ifade etmiştir⁶³².

Sukkeri bir sonraki makalelerinde zamanında Vefd ile cemaatin arasının iyi olması için bizzat Benna'nın çaba gösterdiğini belirterek, şimdi kendisi böyle bir çabayı gösterdiğinde niye Benna'dan tepki aldığını sorgulamıştır⁶³³. Diğer yandan, II. Dünya Savaşı bittiğinde oldukça kuvvetlenmiş olan ve şube sayısı 1500'e çıkan cemaatin hükümete çıkarak İslami taleplerde bulunacaklarını Benna ile kararlaştırmışken,

627 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 205-206; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد السكري>; Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 187.

628 Tarık el-Bişrî, *el-Hareke's-siyâsiyye fî misra 1945-1952*, s. 63; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 44, 99, 207.

629 Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 105.

630 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 132; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 143.

631 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târih*, c.I, s. 460, 462.

632 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 132; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 143.

633 Ahmed Sukkeri, “Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihî”, *Cerîdetu savti'l-umme*, 28/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/8/8d/Image00007.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. VI, s. 36; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريثارد ميتشل... الاخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03 Mart 2014.

Benna'nın savaş bitmesine ve cemaatin gücünün zirvesinde olmasına rağmen hiçbir girişimde bulunmadığını belirterek hayal kırıklığı yaşadığını belirtmiştir⁶³⁴.

24 Eylül 1947 tarihinde Faruk meydanında 20.000 İhvan'ı toplayan Benna'nın bu mitingi polislerin gözetiminde yapmasını yadırgayan Sukkeri, o dönemde bütün cemaatlerin yasaklı olmasına rağmen Benna'nın bu çoğalan mitinglerinin ve bu kadar rahat ve özgür hareket etmesinin dine ve vatana ne açıdan faydası olduğunu sorgulamıştır. Mitingde hükümetten ıslahatlar yapması için taleplerde bulunan Benna'nın bu taleplerini sadece şov amaçlı yaptığını çünkü bu taleplerin ardından gitmediğini ve ısrarcı davranmadığını beyan etmiştir. Ona göre Benna bununla rant güderken, devlet de polislerle desteklediği bu mitinglerle halkın sempatisini kazanmak istemiştir⁶³⁵.

Makalelerinde ayrıca Benna'nın Vefd'in suçlamalarına karşı hala dimdik ayakta olduğunu ispatlamak istediğini belirterek, son günlerde gazetelerde Benna ve ailesinin ne kadar da ilim irfan yuvası bir aileden geldiklerini anlatan yazı dizisinin yayınlanarak Vefd'in suçlamaları karşısında bir savunma geliştirmeye çalışmakta olduğunu belirtmiştir. Benna'nın kendisiyle röportaj yapan gazetecilere hasır üstünde oturarak pozlar verdiğini ancak 3 tane daha oldukça lüks evi olmasına rağmen bu pozları da şov amaçlı vererek gerçek zenginliğini gizlediğini iddia etmiştir⁶³⁶.

Gazetelerde son günlerde birçok Hıristiyan kişi ve papazla Benna'nın pozlarının yayınlanmasına karşı olmadığını, çünkü bunu halkı tek bir çatı altında toplamak için yaptığını inandığını belirten Sukkeri, kendisinin Müslüman olan Vefd partisiyle olan yakınlığını Benna'nın neden yadırgadığını sorgulamıştır. Onun asıl taaccup ettiği durum, Benna'nın Yahudilerle ve Hıristiyanlarla olan ilişkisinin dine, vatana ve cemaate zarar vermesine rağmen, kendisinin Müslüman olan Vefd ile ilişkisinin nasıl dine ve tebliğe zarar verdiğidir. Bu yüzden Sukkeri, cemaate şiddetle halk direnişine katılması için çağrıda bulunmuştur. Zira ona göre işgalciler bu tefrikadan oldukça memnun

634 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, 16/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d3/Image00013.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

635 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, 24/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/e/ef/Image00018.jpg>, <http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f8/Image00020.jpg>, erişim tarihleri: 20.05.2013.

636 <http://www.ikhwanwiki.com/images/c/ca/Image00017.jpg>; erişim tarihi: 20.05.2013.

olmuşlar ve Benna bu bölünmenin arkasında durarak bu vatani bölmek isteyen düşmana yardımcı olmuştur⁶³⁷.

Sukkeri, 1942 yılında Vefd hükümeti ile aralarının düzelmesi için Benna'nın kendisini görevlendirdiğini iddia etse de Benna bu bilgiyi yalanlamış⁶³⁸, ancak 8 Aralık 1948 yılında cemaatin kapatılmasının ardından hükümetten aman dilemek için bizzat kendisinin seferber olması bu yalanladığı bilgiyi yeri geldiğinde kendisi başka hükümetler için yaparak oldukça ironik bir tutum sergilemiştir. Dönemin iç işleri bakanlığı sekreteri Abdurrahman Bey Ammar'ın tutanağına göre Benna cemaatin kapanmasının ardından başbakan Nukrâşî Paşa'yı görmek için çabalamış, ofisine mesajlar bırakmış, ancak Nukrâşî Paşa bu görüşmeyi her seferinde reddetmiştir. Bunun üzerine Benna son çare olarak Nukrâşî Paşa'ya hükümetini desteklediklerini ve kendisine müsaade edilirse adamlarını hükümetin hizmetine seferber edeceğini ifade eden bir mektup yazmıştır. Mektubunda Nukrâşî Paşa hükümetinin Mısır için çalıştığına ve oldukça adaletli olduğuna inandıklarını belirterek yıllardır hükümet ile barışçıl bir siyaset izleyen cemaatin Nukrâşî Paşa hükümeti ile de barışçıl bir tutum izlemek istediğini ifade etmiştir⁶³⁹.

Benna'nın bu tutumları ve Sukkeri'nin iddiaları çerçevesinde bu meselelere bakıldığında Sukkeri'nin liderlik sevgisi ve Vefd ile aşırı samimiyeti yüzünden cemaatten ihraç edildiği gerçeğini bize özetlemektedir⁶⁴⁰. Ancak, cemaatin zamanında Vefd partisinin başkanı Nahhas Paşa'yı aşırı duygusal sloganlarla ve abartılı dille övmesine rağmen⁶⁴¹ bunu Sukkeri yaptığı zaman yadırgaması ve tuhaf bulması cemaatin yanlı bir düşünceye de sahip olduğu izlemine ortaya koymaktadır. Üstelik

637 <http://www.ikhwanwiki.com/images/8/8d/Image00007.jpg>, 28/11/1947,

<http://www.ikhwanwiki.com/images/c/ca/Image00017.jpg>; erişim tarihleri: 20.05.2013; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 152.

638 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد السكري>, erişim tarihi: 09.05.2013; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 22.

639 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 37, 200; Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-misrî*, s. 32.

640 Hasanû'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 271-272; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 72-79; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 375.

641 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 23, 32; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 300; Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fi davetihî", *Cerîdetu savti'l-umme*, 30/11/1947,

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/eb/Image00022.jpg>, 28/11/1947,

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f8/Image00020.jpg>, 21/11/1947,

<http://www.ikhwanwiki.com/images/8/8d/Image00007.jpg>; erişim tarihleri: 20.05.2013; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm II, dijital kitap:

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الاخوان المسلمین... ريتشارد ميتشل>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

Sukkeri cemaatin siyasilerle en güçlü bağımlı oluşturmaktayken ve cemaatin bu alandaki tek resmi elçisiyken⁶⁴² Vefd ile görüşmeleri yapmasını yadırgamak tuhaf bir durumdur. Diğer yandan Muhammed'in Gençleri o dönemde bu ilişkileri yüzünden Benna'dan Sukkeri'yi azletmesini istemiş ancak Benna bunu kabul etmemiştir⁶⁴³. Madem bu gurup gibi Benna da bu ilişkilerden rahatsızdı, o zaman azletmesi için güçlü nedenleri varken o dönemde neden Sukkeri'yi azletmediği sorusu zihinlerde belirmektedir. Çünkü bu gurubun ayrılmasıyla cemaat, tarihindeki en büyük kan kaybını yaşamış ve cemaat hiç olmadığı kadar dağılmakla yüz yüze gelmiştir⁶⁴⁴.

Aslında bu meselede başlıca cevabı aranması gereken sorular şunlardır: Madem Vefd hükümeti İngilizlerin desteklediği bir hükümettir, neden Benna o hükümetin seçimlerine 1942 yılında aday olmuş ve o sistemi reddetmek yerine ona dahil olmak için çabalamıştır? Ya da neden 1948 yılında cemaat feshedilip bütün şubeleri kapatıldığında İngilizlerin hakimiyetinde olan Vefd hükümetine giderek ricada bulunmuş⁶⁴⁵ ve onlardan eman dileyerek yardım istemiştir? Richard Michell daha da açık bir tespit yapmış ve Benna'nın 1939 yılına kadar Vefd ile oldukça iç içe olduğunu ve cemaat üyelerinden birçoğunun aynı zamanda Vefd'e de mensup olduğunu belirterek cemaat ile Vefd'in çizgisinin o dönemde hemen hemen aynı olduğunu belirterek⁶⁴⁶ şimdiki gelinen noktanın çelişkisini de iyice ortaya koymuştur.

Doğrusu Benna'nın her hükümeti desteklemesinin ya da bir guruba ya da cemaate yakın olmasının ardında yatan neden tamamen pragmatist bir lider anlayışından öteye gitmemiştir⁶⁴⁷. Aslında o dönemde herkes çıkarı için bir diğerini kullanmakta ve işi bitince diğerine yönelmektedir. Örneğin İngilizler bütün hükümetleri kendi kuklası

642 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, dijital kitap:

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

643 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 204-218; Tarık el-Bişrî, *el-Hareke's-siyâsiyye fî misra 1945-1952*, s. 49; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmîyye*, c. I, s. 71; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 146; Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, Tercemehû Beşîr el-Sibâ'î, Dâr-u azâl li't-tibâ'ati, Beyrut 1986, s. 44.

644 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 200-213.

645 Ahmed Sukkeri, "Keyfe inzelega hasane'l-bennâ fî davetihi", *Cerîdetu savti'l-umme*, 24/11/1947, <http://www.ikhwanwiki.com/images/8/8d/Image00007.jpg>, erişim tarihi: 20.05.2013.

646 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm II, Dijital kitap:

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014;

'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kirâ'e ft'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 276.

647 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmîyye*, c. I, s. 61, 98.

olarak görmüş ve onları istediği gibi kullanmış⁶⁴⁸, ardından onlarla işi bitince köşeye atarak yeni kuklalar aramakta tereddüt etmemiştir. Üstelik bu “kullanma” durumu hükümetler ve İngilizler arasında karşılıklı olan bir tutumdur. İngilizler Vefd’i Ali Mahir Paşa’dan kurtulmak için tercih ettiklerinde Vefd de İngilizleri hükümeti devralmak için kullanmıştır. Vefd’le işleri bitince de Mahir Paşa’yı ona karşı kullanmışlardır. Bu karşılıklı çıkar ilişkisini zaten Mahmud da itiraf etmiş ve cemaatin de bu “pragmatist geleneği” idame ettirerek cemaat çıkarları için hükümetlere yeri geldiğinde destek verdiğini kabul etmiştir⁶⁴⁹.

Sukkeri’nin cemaatten ihraç edilmişinden sonra cemaatin hızlı bir şekilde kan kaybettiğini gören Benna Richard Michell’e göre bu ihraçtan sonra cemaatin Özel Teşkilat’ı olan silahlı timine daha çok önem vermiş ve onu güçlendirmeye çalışmıştır⁶⁵⁰. Ancak bizim araştırmalarımıza göre, teşkilat bu tarihten itibaren adeta Benna’ya tavır alan bir teşkilat haline dönüşmüş ve Benna’nın pragmatist çizgisine karşı çıkararak, Benna’nın faillerini tekfir ettiği⁶⁵¹ radikal eylemler içine girerek ülke çapında bombalı saldırılar ve suikastler gerçekleştirmeye başlamıştır⁶⁵². Bu meseleyi ilerde daha detaylı bir şekilde ele alacağız.

3.4.4. Benna’nın Siyasi Vizyonu

Cemaatin Benna’nın tutumuyla ilgili yaşadıkları en büyük sorun, cemaati siyasete alet etmesi olmuştur. Zira, cemaatin 1930 yılındaki ilk tüzüğü ve ardından 1932 yılında ikinci tüzüğü yayınlandığında cemaatin hiçbir surette ve durumda siyasete dahil olmayacağı ve hiçbir guruba ve partiyle ilişkisi ve yakınlığı olmayacağı hususu yer almıştır⁶⁵³. Aslında, o dönemdeki tüm İslamî örgütlerin genelde siyasi meselelere karışmasını açıkça yasaklayan bir ya da birkaç paragraf içeren genel kuralları vardı⁶⁵⁴. Benna 1938 tarihine kadar olan bütün söylemlerinde bu kuralın arkasında durarak siyasi

648 Lord Killearn’in hatıratında Mısır adeta hükümleri altındaki köle gibidir ve kral onların emirlerini yerine getirmekle mükellef basit bir uşaktır. Bkz. Killearn Miles Lampson, *Muzekkirât Lord Killearn 1934-1946*, c. I, s. 140-143, 155, 158, 195, c. II, s. 181- 191, 301.

649 Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana’ati’t-târîh*, c.I, s. 331.

650 Richard Michell, *el-İhvânu’l-muslimûne*, Bölüm III, dijital kitap: (<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>), erişim tarihi: 03.Mart.2014.

651 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu’l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana’ati’t-târîh*, c.II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu’l-murri el-İhvânu’l-muslimûne fî sittine ‘âmen*, s. 86, 91; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار حل جماعة الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu’t-tanzîmi’l-hâs*, s. 245.

652 Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana’ati’t-târîh*, c.II, s. 19.

653 Cum’a Emîn ‘Abdulaziz, *Bidâyetu’t-te’sîsi ve’t-ta’rif 1928-1938*, s. 101.

654 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 101.

bir parti ya da cemaat olmadıklarını ve cemaatlerinin kuruluşunun tek nedeninin İslamiyet'i tebliğ etmek ve dini yaymak olduğuna işaret etmiş hizipçiliğe asla bulaşmayacaklarının altını çizerek ömrü yettiği sürece siyasi bir parti olmayacaklarını savunmuştur⁶⁵⁵.

Doğrusu Benna cemaatin siyasetten uzak olması gerektiğini kendi özel eğitiminden geçen öğrencilere de sürekli telkinde bulunmuştur. Onlara, siyasete ya da hizipçiliğe asla bulaşmamalarını ve sadece ibadet ve zikirle uğraşmaları gerektiğini her fırsatta dile getirmiştir. Tasavvufa yönelişini bile bununla gerekçelendirmiş, cemaatin temellerini tasavvuf ve din üzerine attığını ve tasavvufun nefis terbiyesinden başka gayelere özellikle de siyasi amaçlara sapmaması gerektiğini savunmuştur⁶⁵⁶.

Ancak bu prensibi ilk terkeden yine Benna'nın kendisi olmuş cemaatini siyasetin içine sürüklemiştir. Bu yüzdendir ki, 1938 yılından itibaren ölümüne kadar olan süreçte Benna'nın taktik değiştirdiği göze çarpmaktadır. Benna bu tarihten itibaren artık hükümetlerin gücünü yönlendiren bir lider haline dönüşmüştür⁶⁵⁷. Çok geçmeden 1942 ve 1945 yıllarında parlamento seçimlerine adaylığını koyarak siyasi bir parti olmayacakları sözünü kendisi çiğnemiş, üstelik karşı olduğu sistemin bir parçası olmak için çaba göstermiştir⁶⁵⁸. Mahmud Assaf, Benna'nın bu kararının ardından büyük bir şok yaşadıklarını, çünkü Benna'nın o tarihe kadar siyasetten ve siyasi söylemlerden hep uzak kaldığını ve kendilerine de her seferinde bundan uzak durmaları gerektiğini söylediğini belirterek bu durumdan duyduğu şaşkınlığı dile getirmiştir⁶⁵⁹.

Benna'nın yaptığı bir diğer hata belki de söylemlerinde hilafeti savunurken, eyleminde demokrasi sistemine destek vermesidir. Ancak kimi zaman da Batı'dan ithal edilen demokrasi sistemini yerden yere vurarak Peygamberin dönemindeki sisteme geri

655 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 20, 23, 137; Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 63; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 39; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimüne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 277; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 52; Cum'a Emîn 'Abdulazîz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 95-101; Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 105.

656 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 63; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 39; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 52; Cum'a Emîn 'Abdulazîz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 95-101; Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 105; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimüne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 277.

657 Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimüne*, s. 23.

658 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 272; <http://ar.wikipedia.org/wiki/الإخوان المسلمون والعمل السياسي>, erişim tarihi: 30.07.2014; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 294; Enver 'Abdullahî, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 63.

659 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, Mektebet-u 'ayni's-şems, Kahire 1993, s. 20.

dönülmesi için çağrıda bulunmuş, ancak İslam Devleti'ne hangi metodla ulaşacaklarını ve bunu kendi modern çağın koşullarına göre nasıl uyarlayacağını netleştiremediği için kafa karışıklığına neden olmuştur⁶⁶⁰.

Doğrusu Benna sosyal adaletten, ekonomik kalkınmaya, ulusal birlikten İslam'ın yönetim ve parlamenter sistemine kadar yaldızlı ve oldukça çekici ifadelerle ele aldığı bütün meselelerin pratikteki organizmalarının nasıl işleyeceğini izah edemediği gibi bu meseleleri bir ajanda olarak değil de konuşmalarında araya serpiştirdiği süslü ve cazip birkaç düşünce olarak ifade etmiştir. Kimilerine göre onun bu söylemlerini ilerde gerçekleştirmek istediği siyasi projelerine destek aramak için kullandığı iddia edilmiştir⁶⁶¹.

Aslında bize göre asıl sorun Benna'nın izlediği metodun, devirmek istediği sisteme zamanla hizmet eder bir hale dönüşmesidir. Çünkü otoriteye doğrudan başkaldırmayı intihar olarak kabul etmiş ve sistemin içine girerek sistemle sorunsuz bir şekilde baş edeceğini düşünmüştür. Ancak, Peygamberin Mekke dönemi direnişini sürekli örnek olarak kullanan Benna'nın gözden kaçırdığı en önemli husus, Peygamberin hiçbir zaman sistemin içine girerek sistemle mücadele yolunu seçmediği gerçeğidir. Peygamber aslında Benna'nın takip ettiği ve güvenli gibi gözüken metodu daha kolay uygulayabilecek bir konuma ve fırsata sahipken bu uzun ama güvenli bir yol gibi gözüken yolu tercih etmemiş, daha zorlu olan ama kesin sonuçları olan devrim yolunu takip etmiştir.

Örneğin Peygamber oldukça soylu bir kabilede gelmişti. İsteseydi eğer İslam dinine önce toplumdaki ahlakı güçlendirerek, cemiyetin vicdanını hedef alarak onları ıslah edecek bir reform çağrısında bulunarak tebliğe daha yumuşak adımlarla başlayabilirdi. Öncelikle toplumun bireylerini sıkı bir ahlaki eğitimden geçirerek onları kendi beşeri hâkimiyetine aldıktan sonra onlara İlah'ın ve kanunlarının egemenliğinde kul olmalarını daha rahat benimsetebilirdi. Böylelikle şartlar olgunlaşıp İslam bilinci ve ahlakı insanlarda tam olarak oturduğu dönemde Peygamber "Lailahe İllallah" çağrısını yaptığında bu davetini binlerce insan daha rahat ve sorunsuz kabul ederdi. Ancak Peygamber, ucunda kesin ölümün beklediği en zorlu yolu seçerek, üstelik bu çağrıyı

660 Huseyn Sa'ad, *el-Usûliyyetu'l-islâmiyyetu'l-'arabiyyetu'l-mu'âsıratu beyne'n-nass-i's-sâbit-i ve'l-vâğı 'i'l-muteğayyir*, s. 152.

661 Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 127, 128.

toplumun en alt tabakasından gelen bir avuç mustazaf insanla birlikte yaparak, oldukça güçlü ve soylu olan kabilelerin elinde mütedavil olan hakimiyeti en büyük otorite ve tek söz sahibi olan Allah'a iade etme (Uluhiyet) yoluna gitmiştir⁶⁶².

Dolayısıyla, Benna gibi İslamcıların izledikleri metod daha güvenli ve daha zamanın şartlarına uygun reel bir metod gibi gözükse de hiçbir zaman istenilen devrimi gerçekleştirmeyecek bir metod olarak kalmaya mahkumdur⁶⁶³. Çünkü varılmak istenilen son nokta Allah'ın hakimiyeti olsa da sistemin bir figürü olarak ve onun içinde yer alarak sistemle savaşmayı amaçlamak bu hakimiyeti kurmak için çıkılan savaşta başından mağlup olmak demektir.

Özet olarak, tüme varımı savunan Benna, tümünden gelimci olan Peygamber metodu ile taban tabana ters düşmüştür⁶⁶⁴. Aslında başarının tek sırrı “Tek bir yöneticinin (Allah'ın) hakimiyetine” çağrısını başka hiçbir çığırkanlığa girişmeden, yanına sosyal adalet, evrensel ahlak, ya da kavmiyetçilik gibi ilave çağrıları karıştırmadan zorlukların en şiddetlisine ve ölüme rağmen direniş göstererek devam edilirse şayet Mekke döneminin başarısı elde edilebilecektir. Benna'nın izlediği metodun aksine Peygamber, davetine sistemin memnuniyetini hiçe sayarak onun otoritesinden ve cahiliye cemiyetine bilfiil bağlılıktan kurtulmayı hedefleyen bir sloganla başlamıştır. Aksi takdirde, aynı Mısır örneğinde olduğu gibi “organik bir cahiliye toplumu” içinde Müslüman Kardeşler gibi sayıları ne kadar çok olursa olsun bu organik cahiliye toplumunu devamlılık sağlayan unsurlarla beslemeye devam eden birer canlı hücreden başka bir şey olamayacaklardı⁶⁶⁵.

Benna sürekli sistemin içinde yer alarak, zamanla bu örnekteki gibi bilerek ya da bilmeyerek zamanla evrilmiş ve cahiliye toplumunun organik bir üyesi olmuş, bu

662 Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, terc. Salih Uçan, Hicret Yayınları, İstanbul 1977, s. 29. İbni Teymiye Uluhiyetin ve Rububiyetin gerçek anlamını Haşr Suresi 22-24 ayetlerinde tecelli ettiğini ifade ederek Allah ile insan arasındaki ilişkiyi köle ve efendi ilişkisinden öteye götürerek gönüllü katılım olarak adlandırabileceğimiz İlahın bütün sıfatlarını kayıtsız şartsız tam bir rıza ve teslimiyet ile kabul etmek ve sıfatlar doğrultusunda hayatını tanzim ve tesyir etmek olarak açıklamıştır. Bkz. Ebû'l-hasan en-nedevî, *et-Tefsîru's-siyâsî li'l-islâm*, s. 74-85.

663 Seyyid Kutup'a göre Peygamber yöntemi sistemle uzlaşma içine girmemiş bir yöntemdir. Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 164.

664 Bizim bu tespitimizin tam tersini savunan Said Havva, Seyyid Kutup ve Benna'yı aynı metod ve aynı çizgi üzerinde görmüş, bu ikilinin birbirine taban tabana zıt olan görüşlerini ele almaktan çekinmiştir. Bkz. Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâni'l-muslimîn*, s. 276.

665 Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, s. 35-60; Eymen ez-Zevâhirî, *el-Hivâru ma'a't-tavâğiti magberatu'd-du'ât*, PDF, <http://www.tawhed.ws/r1/?i=1377&x=a76a6cb2>; erişim tarihi: 10.01.2014; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fi mîzâni'l-hakk*, s. 126.

yüzden sisteme karşı direnenleri ilk başta sadece ihraç ederken, son dönemde kafir olarak ilan etmiştir⁶⁶⁶. Böylelikle cemaatini kendi eliyle ikiye bölmüş ve bazılarını ötekileştirmiştir. Bu tutumu maalesef hükümetlerin ve sarayın meşruiyetini pekiştirirken, buna karşılık cemaatin dağılmasına ve bir daha asla iflah olmamasına neden olmuştur.

Benna bir yandan cemaatin üyelerini tekfir ederken, diğer yandan İslamiyet'i uygulamayan hükümetlere karşı nasihatten başka bir yol izlemeyeceklerini söyleyerek⁶⁶⁷ bilerek ya da bilmeyerek çifte standart uygulamıştır. Halkın barışçıl ayaklanmasını şiddetle bastıran ve yüzlerce kişinin ölümüne neden olan hükümetleri sadece nasihatle uyarmaktan öteye gitmeyen Benna, işgal karşısında gerilla direnişine mecbur kalan cemaatin üyelerini tekfir ederek, kendisinden alışık olunulan ve beklenen musamahakar ve barışçıl tutumunu kendi öğrencilerine göstermemiştir⁶⁶⁸.

Benna'nın ardından yazılan eserlerde, Benna hakkında oluşan bu çelişkili ve olumsuz örnekler gerekçelendirilmeye ve Benna'nın yıpranan imajı düzeltilmeye çalışılmıştır. Çünkü bu imaja dindar Mısır halkını yeniden kazanmak için her zaman ihtiyaç duyulmuştur⁶⁶⁹. Bu eserlerde Benna'nın aslında başından itibaren siyasetle ilgilendiği ancak bunu zamana yayarak halk arasında yeterli güç ve nüfuz elde ettiğinde pratiğe dökmek istediği geçmektedir. Tek gayesinin İslam hukukunun yürürlükte olduğu bir İslam devleti ya da hilafet devleti projesinin yattığı açıklanmıştır. Onun uzlaşmacı ve barışçıl tutumunun⁶⁷⁰ bütün hükümetler tarafından benimsenmesi ve hükümetlerle ilişkisini iyi tutarak bu süre zarfında şube sayısını artırarak güçlenmesi⁶⁷¹ ilerde yapacağı bir devrim için stratejik bir manevra olarak değerlendirilmiştir.

666 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne âmen*, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 112; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

667 Hasanû'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 106-109, 138.

668 Said Havva, Benna'nın cemaate muhalif olan kişilere bile merhametli ve müsamahakar davrandığının altını çizirken, onun temelini attığı cemaat tebliğlerinin sevgi ve barış üzerine olduğunu savunmuştur. Farklı görüşlere karşı şiddetle muhalefet gösterilmesinin ters tepeceğini ve bunun için Benna'nın karşı tarafı incitmeden ve dışlamadan hareket ettiğini belirtmiştir. Bkz. Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 307-308.

669 Servet el-Hirbâvî, *Sirru'l-ma'bed*, s. 111.

670 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 475; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 456.

671 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-musri 1938-1945*, s. 34.

Onlara göre Benna, Mısır toplumunun en tanınmış ve kabul gören dini cemiyeti olmasını arzularak bununla siyasi İslam düşüncesini egemen kılmayı hedeflemektedir. Bu uğurda hükümetlerin maskelerini düşürdüğü ve korkusuzca hareket ederek büyük çaba sarf ettiği savunularak onun hakkında oldukça devrimci bir imaj çizilmeye çalışılmıştır⁶⁷².

Örneğin, Benna'yı radikal ve devrimci birisi gibi göstermek isteyen Muhsin Muhammed, cemaat aleyhine oluşturulan hükümet kampanyalarını, gizli anlaşmaları ve İngiliz arşivlerinde yer alan raporları en ince ayrıntısına kadar ele alırken, atlama metodu kullanarak cemaatin parçalanmalarına özellikle de Muhammed'in Gençleri'nin, Sukkeri'nin, Dr. İbrahim'in ve diğer alim ve ileri gelen İhvanların cemaatten ihraç edilmelerine neden olan hadiselerle, eleştirilere ve ithamlara detaylı ve ikna edici bir şekilde değinmemiştir. Hatta bunlara değinmeden bir anda Sukkeri'nin Benna aleyhindeki ifadelerine yer vermesi⁶⁷³ bu hadiselerden ve kopuşlardan haberi olmayan okur için oldukça şaşırtıcı ve anlaşılmayan bir kopukluk olmuştur. Doğrusu, cemaat içindeki bu önemli ve göz ardı edilemeyecek olayları yok saymak ya da kafa karışıklığı ile sunmaya çalışmak kitabının objektifliğine ve tarafsızlığına gölge düşürmüştür.

Her ne kadar buna benzer eserler Benna'nın yaptığı hataların günümüzde sorgulanmasını engelleyemese de, onun ılımlı, barışçıl, statükocu ve uzlaşmacı imajını radikal ve devrimci bir imaja çevirmekte oldukça muvaffak olmuştur. Günümüzdeki imajıyla Benna, bütün dünyada modern dönem devrimci zihniyetin fikir babası ve ruhani lideri olarak bilinmektedir. Araştırmamız Benna'nın gerçekte inandığı ve yaşadığı yolu okuyucuya aktarırken, bunu taassuba ya da liberal söylemlere kaymadan olduğu gibi aktarmaya gayret göstermiştir. Her ne kadar bu tespitlerimizin bazı ortamlarda tepkiyle karşılık bulacağını ve gelinen son noktayı kabullenmekte güçlük çekileceğini bilsek te, bunu olduğu gibi aktarmak tezimizin bilimselliği ve objektifliği açısından hayati önem taşımaktadır.

3.5. el-Velâ ve'l-berâ Hususu

Mısır'ın ilk defa Avrupa kültürüyle tanışarak onun hakimiyeti altına girmesi 1798 yılında Fransız işgaliyle başlamıştır. Müslüman Kardeşler cemaati ortaya çıktığında

672 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana 'ti't-târîh*, c.I, s. 40.

673 Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 186-187.

Mısır, bir asırdan fazla süredir ekonomik olarak Batı'ya güdümlü yaşayan ve aynı zamanda sistematik olarak Batı kültürüyle sömürülmekte olan bir ülkedir. Özellikle de 1805 yılından itibaren Mehmet Ali Paşa'nın döneminde Fransa'ya gönderilen öğrencilerin ülkeye geri dönmesiyle birlikte Mısır laikleşme sürecine girmiştir. 1882 yılında İngiltere'nin Mısır'ı işgal etmesiyle de Batı kültürünün her alanda kendini hissettirdiği ilk Arap ülkesi olmuştur⁶⁷⁴.

1919 yılında işgale karşı oldukça şiddetli bir direniş ve halk ayaklanması sürdüğü sıralarda Benna 19 yaşında üniversite öğrencisidir ve çatışmalara girmekten çekinmesine rağmen bu çatışmalara destek çıkan edebiyatçıların yazdığı hamaset kasidelerini ilk başlarda ezberlediğini ancak daha sonra bunları boş iş olarak gördüğü için yakmaya karar verdiğini dile getirmiştir. Hatıratında onu buna iten şeyin tasavvuf olduğunu belirten Benna, ibadetten başka her şeyi manasız bulmuştur. İmam Gazali'nin en faydalı şeyin ibadet olduğunu ve rızık kazanmak haricinde insanın başka hiç bir şeyle uğraşmaması gerektiğini yazan Benna, kendisini okumaya ve çalışmaya verdiğini ifade ederek o yıllarda işgale karşı başlatılan halk direnişine neden katılmadığını gerekçelendirmeye çalışmıştır⁶⁷⁵.

İngilizlerin kılık kıyafet devrimini ülke çapında dayatmasına bir süre direniş gösteren Benna, çok geçmeden cüppeyi ve sarığı çıkararak Avrupa kıyafeti olan takım elbiseyi giymeye karar vermiştir⁶⁷⁶. Benna'nın kardeşi Cemal el-Benna, abisini daha sonra öğretmen olarak atandığı İsmailiyye'de hırslı, şık ve modern giyenen bir genç ve Avrupalılaştırmış kesimin bazı adetlerini benimsemiş bir kişi olarak tanımlamıştır⁶⁷⁷.

Süveyş Kanalı bölgesi olan İsmailiyye'de çalışmaya başlayan Benna, yabancılarla ılımlı ve barışçıl ilişkiler içinde olmaya özen göstermiştir⁶⁷⁸. Ancak elbetteki işgalci güçlerin bir eyaleti haline dönüşmüş ve ciddi kültürel ve ahlaki yozlaşmanın zirvede yaşandığı bu şehirde⁶⁷⁹ buna karşı çareler düşünmüş ve 1928 yılında cemaatini kurmuştur. Cemaatini tebliğ amaçlı kuran Benna, Mısır'da yaşanan ahlaki ve kültürel çöküntünün

674 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, s. 92.

675 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 26,31,32.

676 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 45. Benna sarık ve cüppeyi arada giymeye devam etmiştir.

677 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğu 1928-1942*, s. 57.

678 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 34, 68, 70, 71, 78, 80, 82, 79, 109, 129, 136, 137, 138, 142, 149, 156, 193-199, 211, 216, 218-220, 224-226, 228, 229, 230-235; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 456.

679 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh, c. I*, s. 65; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğu 1928-1942*, s. 55.

ancak dindar nesiller yetiştirerek aşılabileceğine inanmış ve din derslerinin yoğun bir şekilde verildiği okullar tesis ederek Mısır'ın dini dokusunu yeniden kazanmasında ciddi katkıları olmuştur⁶⁸⁰.

Kısa sürede bölgedeki işçi tabakasının ilgi odağı olan Benna, her meslekten insanlarla diyalog kurmaya özen göstermiştir. İşçi tabakası cemaatin ilk öğrencileri ve ilk mensupları olmuştur⁶⁸¹. Bütün gün yabancılarla iç içe yaşayan ve onların hakaret ve aşağılamasına maruz kalan bu işçilere verdiği derslerle büyük bir moral olan Benna, onları izzetli bir duruş sergilemeleri için eğitmeye gayret göstermiştir. Diğer yandan, işgale karşı işçilerin içinde birikmiş olan kızgınlıklarını ve öfkelerini, Hasafiyye tarikatının öğretisi olan müsâmahakar ve barışçıl öğretilerle dengelemeye özen göstermiştir. Böylelikle her iki taraf barış içinde yaşamayı öğrenmiş olacak ve hayatlarını tehlikeye sokan herhangi bir çatışma ya da isyan da engellenmiş olacaktır. Buna hatıratında örnek veren Benna, Süveyş Kanalı Şirketi'nde açılan camiye imam atadığını, ancak atadığı imamın siyasi çıkışları yüzünden şirketin Fransız sahipleri rahatsız olduğu için onların talepleri üzerine imamı azlederek yerine onların istediği bir imamı atamıştır. Benna, işgalci olsalar dahi barışçıl tutum sergilemenin en doğru yol olduğuna inandığı için bu tutumu tercih ettiğini savunmuştur⁶⁸².

Bu barışçıl ve ılımlı öğretiden yola çıkan Benna, cemaatin kuruluş safhasında da Hıristiyanlara önem vermiş ve üyeleri arasında Hıristiyanların olmasına özen göstermiştir. Kanaatimizce bu tutumuyla, daha sonra girmeyi planladığı siyaset yolunda Mısırlı Hıristiyan azınlığın oylarını almayı hedeflerken, herhangi bir sorunla ya da engelle karşılaşmamak için de bu manevrayla İngilizlerin sempatisini de kazanmak istemiştir. Vahib Dous, Yusuf Ahnouh, Kamil Faunus Ahnouh ve Merith Butrus Ghali adlı Hıristiyanlar cemaatin siyasi ofisinin üyelerinden olmuşlardır⁶⁸³.

Batı'da yapılan bazı araştırmalarda Benna, Batı'yı reddeden devrimci ve direnişçi zihniyete sahip Mevdudi ve Humeyni ile bir tutulsa da⁶⁸⁴, Benna Batı'yı külliyen

680 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye*, s. 45-50.

681 Omer et-Tilmisânî, *el-Mulhemu'l-mevhûbi Hasanu'l-bennâ*, s. 18; Muhammed Şelebî, *Hasanu'l-bennâ imamun ve gâidun*, s. 12-13.

682 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye*, s. 95-97.

683 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإمام البنا في فكر الإصلاح عن: أبو الفتوح يكتب عن: د. أبو الفتوح يكتب عن: الإصلا ح في فكر الإمام البنا>, erişim tarihi: 09.07.2012; Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 116; Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 11; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 29.

684 Soumia Dhar, *Understanding The Confluence Of Online Islamism And Counterpublicity*, s. 58.

reddetmemiş, aksine pragmatist bir yol izleyerek Batı'nın bazı söylemlerini kullanmıştır. Bu da cemaat ile diğer dini cemiyetler arasındaki temel farkı oluşturmuştur. Onun tarafından temsil edilen bu tutum, cemaat içi muhafazakarlar tarafından “Batı’dan bir şeyler almaya isteklilik” olarak nitelenmiş ve tepkiyle karşılanmıştır⁶⁸⁵.

“Yeniden uyanışımız doğrultusunda ihtiyacımız olan şeylere ulaşmamız için yabancı kültürden içmemiz gerekmektedir” ifadesini kullanan Benna, yeniden diriltmek istediği İslamiyet için Batı kültürünün gerekli duyulan yanlarını almayı zaruri bir ihtiyaç olarak görmüştür⁶⁸⁶. Bunu gerçekleştirmek için, 1939 yılında Kahire’deki Amerikan Üniversitesi’ne ve misyonerlerin yetiştirildiği Sosyal Hizmetler Okulu’na cemaatin kadrosundan bir heyet göndermeyi teklif etmiştir. Çünkü ona göre bu okulların bilimsel programı cemaat üyelerinin hayır işlerinde yetişmesini büyük ölçüde kolaylaştıracağı gibi onların başarısının arkasında yatan sırları da keşfetmelerine neden olacaktır. Böylelikle Benna Batı’nın tüm yönlerini reddetmemiş hatta cemaatini güçlendirip modernleştirebileceğini düşündüğü şeyleri ithal etmekte bir beis görmemiştir⁶⁸⁷.

Ancak her zaman misyoner okulların tehlikesine dikkat çeken Benna’nın⁶⁸⁸ onlardan bir şeyler öğrenmek için istekli olması cemaat içi kafa karışıklığına neden olmuştur. Çünkü bir yandan söylemlerinde misyonerlerin ve onların Mısır’da açtığı okulların tehlikeli olduğuna dikkat çekerken, diğer yandan yukarıda belirtildiği üzere eyleminde daha uzlaşmacı bir tutum sergileyerek bu okullara cemaatten bir heyet göndermiş ve onlarla fikir alışverişinde bulunmalarını istemiştir. Benna hakkında kafalarda oluşan soru işaretleri, onun bu işgalcileri bazen çok tehlikeli bulduğu bazen de onlarla uzlaşmacı tutum içinde olduğu için oluşmuştur. Benna bu tutumunu iktisadi alanda da sergilemiş, bir yandan Mısır’daki şirketlerin millileştirilmesi ve yabancı sermayenin yerini yerli sermayenin alması gerektiğini savunurken⁶⁸⁹, diğer yandan da Batı’nın sermayesinin Mısır’a girmesinden rahatsızlık duymadığını belirtmiştir⁶⁹⁰. Batılılardan nefret

685 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإمام البنا في فكر الإصلاح عن: أبو الفتوح يكتب>, erişim tarihi: 20.04.2015.

686 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 117-118.

687 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimâne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 155.

688 Hasanü'l-bennâ, *Muzekkîrâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 18-21.

689 Hasan el-Benna, *Risaleler*, s. 422.

690 Faizle çalışan Mısır bankalarında çalışmanın da günah olmadığını belirten Benna, haramın ve helal çizgisinin bu müesseselerde birbirine karıştığını kabul ettiklerini ancak bu görevlerde Müslümanların çalışmaktan imtina

etmediklerini ve kendilerine haklarını verdikleri sürece onlarla işbirliği yapabileceklerini açıklayarak onların sermaye ve kapitallerine Mısır halkının ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir⁶⁹¹.

Doğrusu Benna cemaatin titiz duruşundan ötürü işgalcilerin kendisinden ve cemaatinden memnun olduklarını ifade ederken bununla gurur duymuştur. Zira bu durum ona göre ne kadar barışçıl ve zararsız bir öğreti üzerine olduklarının bir delilidir. Çünkü İslam dini de barış dinidir. Bazı Mısırlıların cemaat hakkında hükümete karşı oldukları yalanını yaymalarına rağmen, Fransız polislerinin cemaat hakkındaki düşüncelerinin bu iddiaları yalanladığını ifade etmiş ve soruşturmalar esnasında bir Fransız polisinin kendileri lehine şahitlik yaparak şöyle dediğini yazmıştır:

“Müslüman Kardeşler Cemaati iyilik ve dürüstlük anlamında emsal teşkil edecek bir cemaattir. Hükümetin bu cemaatin şubelerini ülke çapında çoğaltmasını talep ediyorum. Bu sayede ülke geneline güvenlik ve ıslahat hareketi de yayılmış olur”⁶⁹².

İşgalcilerin verdiği maddi yardımları da almakta bir beis olmadığını savunan Benna, onların cemaate vermek istediği yardımları geri çevirmemiştir. Müslüman Kardeşlerin camisini inşa etmek için Süveyş Kanal’ı müdürü Baron De Banier’den 500 sterlin bağış aldığına bazı İhvan’ın buna büyük tepki vermesi üzerine, bağış aldığı kişinin Süveyş Kanalı’nı işgal ederek para kazanan bir Fransız olduğunu, dolayısıyla bunun aslında Mısır’ın parası olduğu için helal olduğunu hatıratında detaylı bir şekilde savunmuş ve bu tavrıyla fihhi bir meselenin de düzeltildiğini belirtmiştir⁶⁹³.

Richard Mitchell daha da ileri giderek, yaptığı araştırma sonucunda İngilizlerin ve Amerikan konsolosluğunun kominizmin yayılmasına engel olması için cemaate maddi yardımda bulunarak onun güçlenmesini hedeflediklerini belirtmiştir⁶⁹⁴. Cemaatin ileri gelenlerinden olan Mahmud Assaf bu görüşmenin olduğunu ve Amerikalıların Hasan el-Benna’dan komünistlere karşı koordineli çalışmalar yapmak için yardım istediklerini belirtmiştir. Düşmanımın düşmanı dostumdur mantığıyla hareket eden Benna, bu

etmesi durumunda Yahudi ve Hıristiyanların çalışacağını belirterek bu kuruluşlarda çalışmalarını için İhvan’ı teşvik etmiştir. Bkz. Mahmûd ‘Assâf, *Me‘a’l-imâmi’ş-şehîd-i hasane’l-bennâ*, s. 68.

691 Hasanu’l-bennâ, *er-Resâil*, s. 166, 182.

692 Hasanu’l-bennâ, *Muzekkirâtu’d-da‘ve ve’l-dâ‘iye*, s. 77-79.

693 Hasanu’l-bennâ, *Muzekkirâtu’d-da‘ve ve’l-dâ‘iye*, s. 56, 83.

694 Richard Mitchell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 182.

tekliften memnun kaldıklarını ve kendilerine istedikleri bilgi ve lojistik desteği sağlayacaklarını iletmiştir. Assaf, Benna'nın her ne kadar bu teklifi kabul edip, cemaatten kendileriyle çalışması için adam gönderdiğini belirtse de, bu meblağların alınmadığını ifade etmiştir⁶⁹⁵.

Benna'nın işgalcilerle sürdürdüğü bu ılımlı tutum Benna'ya göre “*zaman kazanma*” eyleminden öte bir şey değildir⁶⁹⁶. Benna'nın bunu mensup olduğu tarikatın öğretilerinden yola çıkarak uyguladığını savunan Beyyumi, bu öğreti gereği, güç merkezine ulaşana kadar karşı güçle sulh ve barış içinde olmak ve sessiz bir siyaset güderek doğrudan bir çatışmaya girmekten men etmek gerektiğini belirtmiştir⁶⁹⁷. Ancak, kitabının başka bir bölümünde “tarikatlardan cihada girişmeleri beklenemez” ifadesini kullanarak⁶⁹⁸ adeta Benna'nın hayatı boyunca asıl durmak istediği noktayı anlatarak kendi içinde çelişkiye düşmüştür.

Benna'nın 1942 yılında seçimlere adaylığını koyması İngilizler tarafından yanlış algılanmış ve yıllardır siyasetten uzak kaldıktan sonra Benna'nın siyasete girme isteğini bir tehdit unsuru olarak görmüşlerdir. Benna'nın siyasete gireceği haberi ülke çapında heyecan uyandırmış bunu en heyecanlı şekilde *İsneyn* adlı dergiden Saad Zağlul'un yakın akrabası olan ve hükümeti sert dille eleştirmesiyle bilinen dönemin en sivri kalemli gazetecisi Mustafa Emin halka duyurmuştur.

“*Muhalefetin en güçlü lideri kim olacak?*” başlıklı yazısında, “*Şüphesiz bu lider Hasan el-Benna olacaktır. O rakiplerine fark atarak kazanacaktır*” sözleriyle cemaatin halk indindeki başarısına ve popüleritesine dikkatleri çekmiştir. Bu sivrilişten hoşnut olmayan İngilizler, Hasan el-Benna'yı durdurması için Nahhas Paşa'ya baskı yapmalarının ardından Benna, cemaatin kurucu heyeti buna karşı çıksa da Paşa'nın ricasını geri çevirmemiş ve seçimlerden çekilerek onun hükümetiyle ittifak imzalamıştır⁶⁹⁹.

695 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 13-14.

696 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'ie*, s. 224.

697 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 171.

698 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 80.

699 Mahmûd 'Abdulhâfîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh, c.I*, s. 385. Dönemin İngiltere Dış İşleri'nin cemaat hakkındaki raporlarını derleyerek yayınlayan Dr. Latife Muhammed Salim, sarayın o tarihe kadar cemaati maddi olarak desteklediğini, ancak Benna'nın Nahhas Paşa ile anlaşma yaparak seçimden çekilmesi üzerine bu mali yardımlarını durdurduğunu belirtmiştir. Ancak daha sonra Vefd karşısında cemaatin Sıdkı Paşa ile güçlü bir ittifak oluşturmasına sarayın oldukça memnun kaldığını belirtmiştir. Raporların geçtiği kaynaklar için bkz. Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgıfu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fî musra hilâle sittîne 'âmen*, (Rapor numaraları:

Benna'nın seçimlere katılma hususunda cemaat ikiye bölünmüştür. Bir taraf daha güçlü olmak için seçimlere katılmasını isterken, daha muhafazakar olan kesim bunu şiddetle reddetmiştir. Reddeden kesim, Benna'nın seçimlere girerek sistemin içine dahil olacağını ve tebliğ amaçlı kurulan cemaatin çizgisinden çıkacağını savunmuştur⁷⁰⁰. Aslında Benna, seçimlere girerek sistemi desteklediğini ve onun bir parçası olduğunu ispatlarken, seçimlerden geri çekilmesi istendiğinde geri çekilerek de sisteme boyun eğdiğini ispatlamıştır.

Çok geçmeden 1944 yılında Ahmed Mahir Paşa hükümeti döneminde yapılacak olan seçimlere Benna'nın yeniden katılmak istemesi üzerine yine baskı yapan İngilizlere bu sefer aldırış etmeyen Benna ile İngilizler arasındaki gerginlik tırmanışa geçmiştir⁷⁰¹. Benna'nın Louis Faunos adlı Hıristiyanı kendisine siyasi müsteşar olarak ataması, barışçıl bir niyet güttüğünü İngilizlere ispatlayarak onların hiddetini azaltmak istediği şeklinde düşünülse de açıkçası bu tutumu İngilizleri ikna edecek bir manevra olmamıştır. Ardından kendisine başyardımcı olarak Yunan asıllı bir Hıristiyan olan Paulo Hristo'yu tayin etmesi de ortamın gerginliğini azaltmadığı gibi hükümet ve muhalefetin alay konusu haline gelmiştir. Ahmed Mahir Paşa ve Nukrâşî Paşa'nın bu durumla alay ettiğini ifade eden cemaatin resmi web sitesi, Benna'nın bununla Hıristiyanlar ile Müslümanlar arasında köprü kurmak istediğini dile getirerek Benna'ya haksız eleştirilere karşı savunmaya çalışmıştır⁷⁰².

Bütün bu manevraların fayda vermediğini gören Benna, II. Dünya Savaşı esnasında İngilizlere karşı Almanya ve İtalya'yı destekleyerek bu tutumuyla İngiliz işgalinden kurtulacağını umut etmiştir. Ancak her iki tarafın da işgalci zihniyete sahip olduğunu göz ardı ederek bir işgalden diğer bir işgale girme ihtimalini hesaba katmamış bununla İngilizlere geçici rahatsızlık vermekten başka şey elde edememiştir. Cemaatin bu tutumunu kitabında açık açık ele alan Mahmud Abdulhalim, kendilerinin İtalya ve

F.O.921.199,34-44-10, P.I.C. Paper No 49, Ikwan el-Moslimeen, 1944; F.O.31569, J 1111-39-16, Lampson-Eden, Cairo, Feb-12, 1942, No: 156; F.O.371,-35540, J4752-2-16, P.I.C.M.E-War Office, Nov.12-1943, No:5340; F.O.954-5, Part 4, Eg-44F.O.954, Killearn-Eden, Cairo, Nov. 16, 1944, No: 232), s. 110, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.

700 Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, s. 43; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 296.

701 Ferîd 'Abdulhâlîk, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 45-46.

702 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurâf*, s. 104;

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=أمثلة من التربية الحضارية عند الإمام البنا> erişim tarihi: 02.10.2012; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن البنا وأقباط مصر> erişim tarihi:02/10/2014.

Almanlarla gizli gizli görüşüklerini ve Ali Mahir Paşa'nın ve Filistin Müftüsü Seyyid Emin el-Huseyni'nin de cemaatin bu tutumunu desteklediğini belirtmiştir.

Ona göre cemaat Almanya ile bu gizli görüşmesini savaştan sonra bağımsızlık hayalini gerçekleştirmek için yapmıştır. Hitlerin gönderdiği mektupları çoğaltarak ülke çapında dağıtan İhvan, Almanya cephesini destekleyen Mısır kurtuluş cephesinin ileri gelen kumandanlarından olan general Aziz el-Mısrî'yi de (1880-1965) desteklemeye özen göstermiştir⁷⁰³. Bu gizli ittifak ve cepheden haberdar olan hükümetin seri tutuklamalar yaptığı esnada Aziz'i Almanya'ya kaçırmak isteyen cemaat, hükümetin sıkı takibi yüzünden muvaffak olamamıştır⁷⁰⁴.

Bir işgalciden kurtulmak için diğer işgalciden medet uman Benna, biryandan Mihver cephesini ve milliyetçilerin isyanını gizli gizli desteklerken, diğer yandan da cemaate karşı artan baskıyı hafifletmek için İngiltere'ye iyi niyet mesajları göndermeyi ihmal etmemiştir. Ancak bütün bunların yanı sıra halk ayaklanmaları artıştıkça sokağa dökülen İhvan'ı henüz uygun vaktin gelmediğini söyleyerek bu eylemlerinden de vazgeçirmeye çalışmıştır⁷⁰⁵. Bu karışık tutum ve manevralar cemaat içindeki kızgınlıkların artmasına neden olarak, bazı radikal İhvan'ın kendi başlarının çaresine bakmalarına ve kendi adaletlerini kendi elleriyle sağlamalarına itmiştir.

Benna, bu iyi niyet gösterisini bir an o kadar aşırıya götürmüştür ki, II. Dünya Savaşı esnasında hükümetin İngiltere'yi desteklemesini mazur gördüğünü açıklamıştır. İyice gözü dönen İngilizlere karşı sarayın ve hükümetin karşı koyacak gücünün olmadığını savunarak, belki de İngilizlerin hışmını azaltmak istemiş hatta İngilizlere ittifak çağrısında bile bulunmuştur. İngiltere'nin Mısır'a güvenerek bağımsızlığını vermesi halinde, Mısırlıların da onunla birlikte her savaşa gireceklerini ve kendisine savaş boyunca sınırları koruması için imkan verebileceklerini şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Biz bu fırsatı değerlendirerek Batılı yetkililere karşılıklı çıkarların korunacağı bir ittifak öneriyoruz. Despotlukla bir ülkeyi yönetip işgal etme siyaseti artuk

703 Aziz el-Mısrî, 1916'da Osmanlı'ya karşı başlatılan Arap isyanını gerçekleştiren Şerif Hüseyin'in başkumandanlığını yapmış bir komutandır. İkinci Dünya Savaşı'nda da gizli yürütülen kurtuluş cephesinin en ünlü kumandanlarından. Cemal Abdunnasır, Aziz'in kendisini en çok etkileyen kişilerin başında geldiğini ifade etmiştir. Bkz. Bagrat Seyranyan, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, s. 44; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s.204.

704 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ti't-târih*, c.I, s. 310-311.

705 Hasanû'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye*, s. 224; Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 214; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi'-ş-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 227; İbrâhîm el-Hudeybî, *el-Farg-u beyne Hasane'l-bennâ ve seyyid kutubi ke'l-fargi beyne's-silmi ve'l-harbi*, s. 2.

faydasızdır. Çünkü bu, halkları ayaklandırarak ülkeleri kaosa sürüklemektedir. Biz yeni bir siyaset öneriyoruz. Birlik ve ittifak ile yapılan ve karşılıklı dostluk ve çıkar üzerine kurulu bir işbirliği modeli öneriyoruz. İşbirliği içinde huzurla yaşamak varken neden rekabet içinde yaşayarak ülkemizi savaşın ateşine atalım. Bu izzetli ortaklık ve uzun barış sayesinde dünya kazanır. Kim bilir belki de Batılı yetkililer bu barış ve ittifak sayesinde İslamın nuruyla tanışırlar ve dünyada gerçek bir birlik beraberlik olur⁷⁰⁶.

Benna oldukça romantik ve ütöpik olan bu sözleriyle ya cemaate olan İngiliz baskılarını hafifletmek istemektedir, ya da hükümetin sempatisini kazanarak en azından onun hışmından kurtulmak istemektedir. Ancak bu tutumuyla cemaatin radikal kesiminin hışmına uğramaktan kaçamayan Benna⁷⁰⁷ aynı zamanda el-Velâ ve'l-berâ hükmüne de ters olan bir tutum sergilemiştir⁷⁰⁸. Bağımsızlıklarını, Müslüman olmayan üstelik işgalci bir ülke ile dost olma koşuluna bağlayan Benna, bu ittifakın fıkhi yönünü göz ardı etmiştir.

el-Velâ ve'l-berâ hususunda çok sıkı çizgileri olmayan Benna, İngilizlere karşı açık bir duruş sergileyemediği gibi, Vefd'e karşı güçlenmek için de Amerika ile işbirliği yapmaya yanaşmıştır. Bu işbirliğine cemaatten destek almak için de komünizmin Mısır'da güçlenmesini gerekçe göstererek komünizmi Batı işgalinden daha tehlikeli bulduğunu ve buna karşı savaşmak için Amerika ile işbirliği yapmayı tercih ettiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda Amerika'nın Kahire Büyükelçisi sekreteri Philip İrland ile 29 Ağustos 1947 yılında ilk görüşmesini yapan Benna'nın ikinci ziyareti İrland'ın evinde olmuş⁷⁰⁹ ve birtakım İhvan'ın solcuların içlerine girmek için görevlendirildikleri ifade edilmiştir⁷¹⁰. Richard Michel İhvan'ın istihbaratının oldukça güçlü olduğunu ve hükümetin bunu solcuları yakalamakta kullandığını ifade etmiştir⁷¹¹.

706 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 142, 143. Cemaleddin Afgani ve Muhammed Abduh ta Benna gibi düşünmüş, İngilizler ile işgali bitirmeleri şartı ile işbirliği yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bkz. Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 126, 170.

707 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 293.

708 Maide /80-81. Bu ayetin hadisler ve fakihlerin fetvaları ışığında şerhi ve tefsiri için bkz: İbn Teymiyye, *Kitâbu'l-îmân*, Dâr-u İbn-i Haldûn, İskenderiyye, s. 18; Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgifu'l-ihvânî ma'a'l-hukûmâti fi musra hilâle sittine 'âmen*, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.

709 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-muslimâne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 19.

710 Mahmûd Assaf, casusluk yapan bu kişilere cemaatin aylık 5 sterlin maaş bağladığını belirtmiştir. Bkz. Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmî's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 22.

711 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 167.

Bize göre Benna'nın işgale karşı ciddi bir direnç göstermemesinin ardında yatan neden belki de çok fazla kan akıtılmasını istememesi, ya da desteklediği hükümetleri zor durumda bırakarak cemaat için aldığı lojistik ve stratejik desteği kaybetmek istememe arzusu bulunuyor olması en büyük ihtimallerden biridir. Benna'nın hayati önem arzeden cemaatinin bekası için el-Velâ ve'l-berâ hükmünü hayati tehlike geçene kadar bir süreliğine askıya aldığı ortadadır. Ancak cemaat içi fikirsel ayrılıkların en büyüğü de işte tam da bu noktada yoğunlaşmıştır. Bu manevralarına ve tutumlarına tepkiler olmuş, hatta onu öldürmek için teşebbüsler olmuştur. 1939 yılında cemaatten bu sebeplerden dolayı ihraç edilen bir genç Benna'yı öldürmeye kalkışmış ancak başarılı olamamıştır⁷¹². *en-Nezir* gazetesinin sahibi ve cemaatin ileri gelen alimlerinden Mahmud Ebu Zeyd Osmanî, 1940 yılında cemaatten bir grup gençle birlikte ihraç edildiğinde *en-Nezir*'de bir dizi makaleler yayınlamakla Benna'nın kafirlerle dost olduğunu ve onun hakimiyeti altındaki hükümetlere yarandığını ifade ederek sert eleştiriler yapmıştır. *en-Nezir* gazetesinin 16 Şubat 1940 yılında yayınlanan makalelerinin birinde Benna'nın İslamiyet'i ve Peygamberin adını kendi menfaatleri için kullanarak İslamın prensiplerini çığnediği ifade edilmiştir. Cemaatin ileri gelenlerinden Huseyn Yusuf da 18 Mart 1940 yılında yayınladığı makalesinde Benna'yı Müslüman olmayan hükümetlere yaranmakla suçlamış ve işgalin çıkarına tutumlarda bulunduğunu ifade etmiştir⁷¹³.

Benna'nın siyasi bir manevra olarak gördüğü işgalcilerle bağımsızlık karşılığı ittifak talep etmesi, İslam'a göre Kafirlerden uzaklaşmayı emreden *el-Berâ* emrine karşı gelinmiş bir tutumdur. Dolayısıyla, İslam'ın nehyettiği kafirleri dost edinmek demek olan *el-Velâ* tutumuna da bir örnek teşkil etmektedir. Örneğin İbni Teymiyye *el-Berâ* tutumunu şu ayete göre imanın şartlarından kabul etmiştir. “ *Onlardan birçoğunun, kafirlerle dostluk (el-Velâ) kurduklarını görürsün. Öz benliklerinin onlar için hazırlayıp sunduğu şey gerçekten çok kötüdür! Allah üzerlerine gazap indirmiştir. Azap içinde de onlar sürekli kalacaklardır. Eğer Allah'a peygambere ve ona indirilene inanmış olsalardı, küfre sapanları dost edinmezlerdi (el-Berâ). Ama onların çoğu sapmışlardır*” Maide /80-81.

712 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 50; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 171.

713 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 171.

İbni Teymiyye'ye göre bu ayet, kafirleri dost edinenleri Allah'a, peygambere ve Kuran'a iman etmeyen kişiler olarak açıkça tanımlamıştır. Ayetin, imanı “*küfre sapanları dost edinmemek*” şartına bağladığını (el-Berâ), dolayısıyla imanın gerekliliklerinden kafirleri dost edinmemek olduğu ve onları dost edinenlerin de (el-Velâ) Mümin olamayacakları hükmüne varmıştır⁷¹⁴.

Aslında ikinci nesil İhvan da Benna'yı bu hususta hatalı bulmuş ve onun ölümcül hatalarını şu üç maddede sıralamıştır:

1. Hasan el-Benna'nın cemaati tesis ederken Hıristiyanlara yer vermesi,
2. el-Velâ ve'l-berâ hükmünün uygulanmaması ve işgalcilerin kukla yönetimi olan Mısır kralına ve işgalci İngilizlere karşı pasif kalınması,
3. Allah'ın kanunları yerine insanların koyduğu kanunların geçerliliğini kabul eden Batı yapımı demokrasinin Müslüman Kardeşler Cemaati tarafından desteklenmesi⁷¹⁵.

Aynı ekolden gelen ve Benna döneminden sonra cemaate katılan Seyyid Kutup ise, Benna'nın ölümünden sonra Benna'yı ya da cemaatini _dolaylı yolla bile olsa_ sivri dille eleştirenlerin başında gelmektedir⁷¹⁶. Seyyid Kutup'u buna iten en önemli

714 İbn Teymiyye, *Kitâbu'l-îmân*, s. 18.

715 Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, s. 60.

716 Modern dönemde ilk defa Kuran ayetlerini siyasi bir çizgide tefsir eden ve Allah'ın hükmüyle hükmetmeyen Müslüman hakimlerin tamamının kafir olduğunu ortaya atan Mevdudi'nin (190-1979) görüşlerinden oldukça etkilenen ve onun görüşünü geliştirerek bütün ümmetin cahiliye dönemini yaşadığını (el-Câhiliyye'l-hadîse) savunarak İslam alemini dehşete düşüren Seyyid Kutup'un ne zaman cemaate katıldığı, hatta İhvan'dan olup olmadığı hususu ihtilafli bir durumdur. Kimilerine göre 1945 yılında kimilerine göre ise 1953 yılında Seyyid Kutup cemaate katılmış, kimilerine göre ise sadece cemaate sempati duyan birisiydi. İhvan'dan olduğunu savunanların ortak görüşü ise, kendisinin 1953 yılında cemaatin tebliğ bölümü başkanı olarak görev yaptığıdır. 26 Ekim 1954 yılında Nasır'a düzenlenen suikaste suçlu bulunarak hapse giren Kutup, 1962 yılında yazdığı ve 1966 yılında idamına neden olan *Yoldaki İşaretler* kitabıyla cemaat ile arasındaki farkı da açıkça ortaya koymuştur. Ali Aşmavi, bu kitabın ortaya çıkmasıyla cemaat dahil bütün İslami cemaatlerin ilk defa Müslüman olarak bilinen bir toplumun ve sistemin kafir olma gerçeğiyle yüzleştiğini ve bu düşüncenin İslami cemaatlerde şok etkisi yarattığını ifade etmiştir. İlk defa siyasi İslam ve ılımlı İslam bu kitapla birlikte keskin çizgilerle ayrılmıştır. Cemaat, sistemi ve hükümeti Müslüman olarak adlederken hatta Benna kralı halife olarak görürken Kutup, hükümeti ve sistemi “Allah'ın hükmüyle hükmetmediği” için topyekun reddetmiştir. Seyyid Kutupla birlikte Batı'nın İslam ülkelerindeki müttefikleri iç düşmanlar olarak görülerek ilk defa bu düşmanlar dış düşmanlardan daha tehlikeli görülmüştür. Çünkü iç düşmanlar dış düşmanları İslam topraklarında ayakta tutan canlı hücre görevini üstlenmişlerdir. *Yoldaki İşaretler* kitabını bu kadar etkin yapan bir diğer unsur ise, İhvan'ın hapisanede insanlık dışı işkenceye maruz kaldığı bir dönemde nerede hata yaptık sorusuna cevap aradığı bir dönemde ortaya çıkarak yapılan hataları teşhis etmesinin yanı sıra, çaraların de somut ve keskin çizgilerle sunulmasıdır. Bu kitapla birlikte Benna'nın ılımlı ve barışçıl çizgisinin ortaya daha net çıkması özellikle hapisteki İhvan'ın oluk oluk Kutup hareketine kaymasına neden olmuştur. Bu kitabın yayınlanmasından sonra ikinci kez tutuklanarak asılan Kutup, bu tarihten sonra İslam devrim hareketinin şovalyesi ve azizi olarak anılarak bu kitabı hapisanelerdeki İhvan'ın Kuran'la birlikte okutulan baş kaynağı ve başucu kitabı olmuştur. Zamanla hapisanede daha da keskin ve katı bir çizgiye doğru giden Kutup'un mukavemet felsefesinden etkilenen bu İhvan hızla cemaatten koparak diğer İhvanları tekfir etmeye başlamışlardır. 50'li yıllara kadar

nedenlerden birisi cemaatin bir putunun olmasıdır. Çünkü ona göre Mümin, putların (İslami olmayan hükümetler ve kanunları) hakim olduğu topluma iştirak etmemeli ve boyun eğmeyeceğini açıkça haykırmalıdır. Gerçek Müslüman puta tapan toplumdan kesin olarak ayrılmalı ve onların ait olduğu cahiliye sistemini benimsemediğini açıkça dile getirmelidir. Aksi takdirde o kişide cahiliye toplumunun bir parçası olup onun yaşamasına destek olan canlı bir hücrelidir⁷¹⁷.

Seyyid Kutup el-Velâ ve'l-berâ hususundaki duruşunu bir adım daha öteye götürerek, sadece düşman Kafirlerle karşı değil, Müslümanlarla barışçıl ve yakın ilişkiler içinde olan ve düşman safında yer almayan Kafirlerle karşı da aynı tutumun sergilenmesini savunmuştur. O bu kararlı tutumunu Tevbe Suresi 123. ayetle delillendirmiştir: “*Ey iman edenler, kafirlerden size yakın olanlarla savaşın. Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar. Bilin ki, Allah takva sahipleriyle beraberdir*”. O, bu emrin sadece

Benna hareketi geçerliken, 60'lı yıllardan sonrası için Kutup hareketi ağır basmıştır. Benna döneminde baş gösteren fikri ayrılıklar Kutup'tan sonra kemikleşerek İhvan dahil bütün seleflerinin *Radikaller* (Klasik Selefler) ve *Liberaller* (Neo Selefler) olarak ikiye ayrılmasına neden olmuştur. Kutup hareketinin nüfuz kazanmasından korkan cemaat yetkilileri bu hareketi ilk başlarda dışlayıp reddetse de (Hudeybi, Kutup'un kitabına reddiye olarak *Davetçiyiz Yargılayıcı Değil* kitabını yazmıştır), Kutup hareketi kitleleri arkasından sürüklemeye başlayınca kan kaybindan korkmuş, bu hareketi dışlamak yerine onun sivri uçlarını törpüleyerek adeta Seyyid Kutup'un görüşünü yumuşatma yoluna gitmiş ve bu hareketi farklı yorumlamaya çabalayarak Kutup hareketinin cemaat hareketiyle aynı çizgide olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Örneğin Tilmisani, Kutup'un İslami toplumlara tekfir etmesini tevîl ederek “ O, toplumlara karanlıkta görmüştü tekfir etmemiştii” diyerek Kutup hareketini sevimli göstermeye çalışmıştır. Ya da Kurânî emir olan *İyiliği Emretmek ve Kötülükten Alıkoymak* felsefesini Kutup'un tevîl etmeyerek yorumlamasını törpülemeye ve yumuşatmaya çalışmış, adeta Kutup'u Benna'nın çizgisinde göstermeye çalışmıştır. Kimileri de Kutup hareketini Benna hareketi olarak sunmaya çalışmıştır. Örneğin, Salâh Şâdî, Seyyid Kutup'un Benna'nın görüşünü idame ettirdiğini savunarak onun açtığı yolun “Benna'nın görüşlerinin mantıklı bir semeresi” dir diyerek adeta Hasan el-Benna'nın ılımlı imajına baypass yapmak istemiştir. Bkz. Servet el-Hirbâvî, *Sirru'l-ma'bed*, s. 193, 252, 296, 299; Servet el-Hirbâvî, *Kalbu'l-ihvân*, Dâru'n-nahda, Kahire 2010, s. 27-29; Husam Temâm, *Tahavvulâtu'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 135; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûne*, s. 40-41, 149; Husam Temâm, *'Abdu'l-munim ebu'l-futûh*, Dâru's-şurûk, Kahire 2012, s. 11; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 117; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 246; Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, s. 60; Şarel Fuâd el-Mısırî, *Esrâr-u hayat-i yusuf nedâ el-ebu'r-rûhî li'l-ihvân*, s. 129; Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, el-Î'lâmu'l-'Arabî, Kahire 1989, s. 98; 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. II, s. 38, 64; 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. IV, s. 205; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 17, 46, 94, 98; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne karâ'e fî'l-me'effâti's-sirriyye*, s. 357-360; Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 293; Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Muhammed Sa'îd Raslân, *et-Tefsîru's-siyâsî li'l-islâm*, s. 21, 23-24, 28; Munîr er-Rekrâkî, *Hasanu'l-bennâ beyne zulmi hussâdihî ve sehvi ahfâdihî*, Dijital Kitap, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن البنا بين ظلم حساده وسهوا أفعاده.pdf>, erişim tarihi: 09.01.2015, s. 10, 16; İbrâhîm el-Hudeybî, *el-Farg-u beyne hasane'l-bennâ ve seyyid kutub ke'l-fargu beyne's-silmi ve'l-harb*, s. 1-2; Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, Routledge, London 2009, s. 9; Mohammed Zahid, *The Muslim Brotherhood And Egypt's Succession Crisis*, Taurus Academic Studies, London 2010, s. 89; E. Alshech, “The Split Within the Salafî-Jihadi Movement in Jordan and the Rise of a Takfiri Movement”, *MEMRI*, 2009, İndirildiği web sitesi: <http://www.memrijtm.org/content/en/report.htm?report=3744¶m=IDTA>, erişim tarihi: 15.01.2016. Belki de bu araştırmalardan etkilenerek Benna'yı Seyyid Kutup kadar hatta Humeyni kadar radikal gören Batılı araştırmalar için bkz. Soumia Dhar, *Understanding The Confluence Of Online Islamism And Counterpublicity*, s. 58.

717 Seyyid Kutup, *İslam Davasının Stratejisi*, Çevr. Akif Nuri, Çığır Yayınları, İstanbul 1977, s. 87, 88, 142; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 124-127.

Müslümanlarla savaşıyor ve onların ülkesini gasp eden ya da haklarına tecavüz eden Kafirlerle karşı değil, bilakis Müslümanlarla dostane ilişkiler içinde olan Kafirlerle karşı da takınılması gereken bir tavır olarak görmektedir. Çünkü İslam'ın hareket metodu savunma savaşı değil, duruş ve prensipler metodu üzerine kuruludur⁷¹⁸.

Benna'nın Batı sömürüsünün gizli emellerini, ulaşmak istediği hedefleri ve bunun Müslüman topraklar üzerindeki hasar tespitini titiz çalışmalarıyla deşifre etmekte oldukça muvaffak olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. O bu işgalin İslam topraklarında yarattığı acı kaybı en iyi dile getiren nadir mütefekkirlerdendir. Ancak, sorunun teşhisini sağlam yaparken, çözüm sürecine katkıda bulunacak somut ve ciddi öneriler ve çareler getirmekte zayıf kalması teşhisini gölgelendirmiş ve bu teşhisin somut ve kesin çareler ve çözümlerle taçlandırılmasını engellemiştir⁷¹⁹. Örneğin bütün şirketlerin millileştirilmesi ve faizsiz bir sisteme geçilmesi çağrısında bulunurken, bunun neye göre ve hangi sistemle denetime alınacağı, şirketlerin hangi aşamalara bağlı kalınarak millileştirileceği, yerli sanayinin nasıl geliştirileceği, paranın nasıl özgürleştirileceği, Batı sermayesine gerek kalmadan faizsiz bir düzenin nasıl kurulacağı ve buna benzer ekonomik sistemin nasıl işleyeceği hakkında teknik detaylar vermezken⁷²⁰, bu sıkıntıları işgalin gölgesinde bu barışçıl metodla nasıl başaracağına somut izahatlar getirememiştir.

3.6. Cihad Hususu

Mısır okul kitaplarında Mısır'ın ortaçağdan yeniçağa geçişinin 1798 tarihinde Fransız işgali ile olduğu zikredilmektedir. Mısır'daki Osmanlı dönemi Mısır'ın karanlık çağları olarak ele alınırken, Napolyon'un işgali adeta kurtarıcı bir güç olarak okunmuş ve Mısır ihtiyacı olan adil düzene ilk defa bu işgal ile kavuşmuştur. Ardından Osmanlı'nın gönderdiği Mehmet Ali Paşa ile altın çağını yaşadığı dile getirilmiştir. Her ne kadar Mehmet Ali Paşa Osmanlı tarafından gönderilse de Kavalalı olması yüzünden bir Türk olarak görülmemiş ve Fransız işgalinin ardından Mısır'a Mısır kimliğini veren ilk kurtarıcı olarak adlandırılmıştır⁷²¹.

718 Seyyid Kutup, *İslam Davasının Stratejisi*, s. 146.

719 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, Ekin Yayınları, İstanbul 2012, s. 214-233.

720 Hasanü'l-bennâ, *Risaleler*, s. 410-430.

721 Zehra Betül Güney, *Suudi Arabistan Ders Kitaplarında Türkler ve Türk İmajı*, s. 120, 121, 137, 160; Muhammed Sabrî, *Târîh-u misra'l-mu'âsir*, s. 27, 29-33, 46-60, 113.

Fransız işgaline kadar Batı'nın soğuk yüzüyle tanışmayan Mısır, bu tarihten günümüze kadar düşünce ve fikir dünyalarını değiştirecek bir sürece de adım atmıştır. Ardından İngiliz işgaliyle de zor yıllar yaşayan halk, söylemleri en keskin olan cemaat ve teşkilatlara yönelmiştir. Benna bu süreçte bu kızgın ve hayal kırıklığı yaşayan halkların adeta can simidi olmuştur. Onun cihad risaleleri incelendiğinde kendisinin cihadın anlamını, ne zaman farz olduğunu ve kimlere farz olduğu fikrini açık bir şekilde cemaatine başarıyla ulaştırdığı ve buna hazırlık için bedensel ve zihinsel gelişime önem veren izci kamplarında genç nesile eğitim vererek cihadın pratiğe dökülmesi için temel alt yapıyı hazırladığı reddedilemez bir başarıdır. Özellikle de ilk kıblenin bulunduğu Mescidi Aksa'nın işgalinin bir ümmet meselesi haline dönüşmesi, yıllardır Benna'nın dizinin dibinde hamaset ve cihad hutbeleriyle büyümüş olan İhvan sayesinde olmuş, bu bilinç onları sabırsızlaştırarak bir şeyler yapmak için fırsat kollar hale getirmiştir.

Ancak Benna'nın işgal ve Filistin meselesinde belirli bir bilince ve takdire şayan bir seviyeye ulaştırdığı oldukça kızgın ve talimatlara hazırlanmış olan İhvan'ın bekleyişi uzadıkça devrim hayallerinin yerini hayal kırıklığı almıştır. Zira Benna'nın bir yandan cihadın hatlarını çizerken, diğer yandan bunu devletin kendilerine verdiği sınırlar dahilinde icra edeceklerini açıklaması⁷²² cemaat içinde büyük bir şaşkınlığa neden olmuştur. Hükümetin, sarayın ve İngilizlerin bilgisi ve isteği haricindeki cemaatin hiçbir eylemini kabul etmeyen Benna'nın hutbelerindeki hamasete ve kamplardaki eğitimine ters düşen bu boyun eğikliği ve teslimiyeti, yıllarca cihad ile yoğrulmuş İhvan'ı kızdırmaya başlamıştır. Zamanla bu kızgınlık İhvan'ın kendi çarelerini kendilerinin bulmalarına neden olarak Benna'dan bağımsız hareket etmelerine neden olmuştur⁷²³.

Doğrusu Benna'nın bu tutumunun fıkhi ve kelamı boyutunu göz ardı etmek, Benna'yı günah keçisi ilan etmek demektir. Zira cihad mefhumu Selefi fıkhında zamana ve mekana göre farklılık gösterirken⁷²⁴, egemen düzene karşı koymak ya da devrim ve isyana gitmek çoğu zaman ya haram kılınmış ya da açık olarak hatları

722 Cemaatin 1930 anayasasında ve 1948 anayasasında bu açık bir şekilde belirtilmiştir. Bkz. Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rif 1928-1938*, s. 95; Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 135.

723 Ali Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî li'l-ihvân*, s. 45; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 434-436.

724 Cihad hususundaki fetvalar Selefi ekole göre her dönemde ve her sahabeye göre farklılık göstermiştir. Örneğin Hz. Ömer bu hususta farklı farklı fetvalar verirken, bunun zamana ve mekana göre değişebileceğini savunmuştur. İmam Şafii de Irak'ta ayrı Mısır'da ayrı ayrı cihad fetvaları vererek, zamana ve mekana göre fıkhi görüşlerini değiştirmiştir. Bkz. Muhammed Moro, *el-Haraketu'l-islâmiyyetu fî misra (1928-1993)*, s. 112.

belirlenmemiştir⁷²⁵. Ehli Sünnetin birinci kaynakları (Buhari ve Muslim), İbn Teymiyye ve Gazali gibi birçok alim, zalim bile olsa hükümdara karşı sabrı, suskunluğu ve itaati farz kılmıştır⁷²⁶. Alaeddin el-Hindî'nin *Kenzu'l-'Ummâl*'ın da bu konu başlı başına bir bab olarak ele alınmıştır. En çarpıcı olan iki hadisi burada zikretmek, Benna'nın İngiliz yapımı düzene ve işgalin uşağı olmuş krala olan itaatının ve oportünist yaklaşımının ve onu oldukça dindar bir Emiru'l-Muminin olarak görmesinin dayandığı fikhî temelleri anlamamız için yardımcı olacaktır.

“İbni Ömer ve Ebu Hureyre'den rivayet edilen hadislerde Peygamber şöyle buyurdu: Sultan yeryüzündeki Allah'ın gölgesidir. Eğer adil olursa sevabını alır. Halkın bu durumda şükürde bulunması gerekir. Eğer zalim olur, hainlik yapar ya da despotluk yaparsa halk buna sabretmelidir”

“İbni Saad'in Huzeyfe'den rivayet ettiği hadiste Peygamber şöyle buyurmuştur: Benden sonra benim hidayetimde olmayan ve Sünnetimi benim gibi icra etmeyen insan kılığında ancak kalpleri şeytanların kalbi gibi bir kalp taşıyan idareciler gelecektir. Huzeyfe dedi ki: Onları gördüğümüzde napalım? Peygamber şöyle buyurdu: O yüce Emîr'e (hükümdara) uy (itaat et)! Seni kırbaçlasa ve malını gasbetse bile ona itaat et!”⁷²⁷.

Ebu Hanife'ye göre hilafete liyakati tartışmalı olsa dahi mevcut halifenin yönetimine itaat edilmesi gerektiği ve onun tayin ettiği kadıların verdikleri hükümlerin de bağlayıcı

725 Ehli Sünnet bu konuda ihtilafli fetvalar içermektedir. Büyük bir bölüm alim, zalim sultana karşı sesi yükseltmeyi caiz görse de, ona karşı ayaklanmayı haram kılmıştır. Bkz. Ebu'l-alâ el-Mevdûdî, “Ebu Hanife ve Ebu Yusuf”, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 316.

726 Buhari, Muslim ve Tirmîzî hadislerinde ve diğer belirtilen fıkıh kaynaklarında zalim hükümdara itaat farz kılınmıştır. Bu hadislerde, zorla bile olsa gücü ve hükümeti ele geçirmiş olan hükümdara karşı çıkmanın toplumu kaosa sürükleyeceği için itaat farz olarak gerekçelendirilmiştir. Ancak, İslamiyet'in asıl hedefinin zulmü ve despotluğu ortadan kaldırmak için indirdiği göz önünde bulundurulursa, bu hedefin zalim ve adil olmayan idareciyle nasıl uygulanacağı sorusu cevapsız kalmıştır. Ayrıca bu hükümdarların İslami kuralları nasıl uygulayacakları hususu da ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Kimileri ise zalim hükümdara itaatin şart olduğunu ancak bir yönetici ya da hükümdar İslam kanunlarını uygulamaktan imtina ederse Maide Suresi 44. ayet gereği (Bkz. İbni Kesîr, *Tefsîru İbni Kesîr*, <http://quran.ksu.edu.sa/tafseer/katheer/sura5-aya44.html>, erişim tarihi: 04.06.2015) kafir olduğu hükmü sabit olduğu için ona itaatin farz olmadığını savunduğu gibi ona karşı savaş açılmasının da farz olduğunu belirtmiştir. Bkz. Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, s. 114, 131, 196, 198; Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, s. 43; Albert Hourani, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, s. 22; Birol Akgün, “Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği”, *Akademik Ortadoğu*, s. 17; Rifat Said, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 122; Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgifu'l-ihvâni ma'a'l-hukâmâti fi mısra hilâle sittîne 'âmen*, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015; ‘Abdulazîz Binbâz, *Tefsîru'l-Kurân*, <http://www.binbaz.org.sa/node/9086>, erişim tarihi: 20.02.2015.

727 Alâeddîn el-Hindî, *Kenzu'l-'ummâlî fi suneni'l-egvâli ve'l-ef'âli*, Dabatahû Şeyh Bîkrî Hayyânî, Muessesetu'r-risâle, Beyrut 1985, c. VI, Kitâbu'l-imârati ve'l-gadâ', Hadis No: 14580, 14585, 14826-14836, 14842-14846, indirildiği web sitesi: <file:///C:/Users/pc/Desktop/kaom06.pdf>, erişim tarihi: 08.07.2015, s. 4, 5, 57-61; Muhammed Mescidi Câmîî, *Ehli Sünnet ve Şia'da Siyasi Düşüncenin Temelleri*, s. 191-192, 197-198, 208.

olduğu yer alırken⁷²⁸, bazı kaynaklar ise bu suskunluğu haram ya da şirk kabul ederek kıyamı farz görmüş⁷²⁹, hatta buna susanları ya da destekleyen Müslümanları da tekfir etmiş⁷³⁰, yukarıdaki “Ulu’l-emre itaat” hadislerini göz ardı ederek bu yöneticileri Müşrik ve Tağut olarak adlederek Allah’ın kanunlarının yaşanmadığı toplumları cahiliye toplumu olarak görmüştür⁷³¹. Onlara göre bu toplumlar Allah’ın varlığını ve birliğini kabul etse dahi, O’nun hakimiyetini ibadetle münhasır görmekte ve yeryüzünden onu azlederek sadece göklerdeki hakimiyetini onaylamaktadır. Bu hükümetler, hatta bu hükümetlere uzlaşmacı davrananlar bu içtihatlarla göre Müslüman bile değildirlen⁷³².

Her ne kadar Benna bu kadar keskin ve sivri söylemleri olmasa da, risalelerinde ve söyleminde kıyamı ve cihadı farz olarak ele almıştır⁷³³. Ancak, hayatı boyunca hükümetlere ya da saraya karşı ılımlı bir tutum ve eylem içinde olmasını takiye olarak okumak mümkün olacağı gibi, Benna’nın dönemindeki yöneticileri zalim görmemesini, ya da onları Emiru’l-Muminin olarak görerek onlara itaat etmesini Ulu’l-emre itaati farz kılan klasik fıkhi amel etmesi olarak okumak da mümkündür. Benna’nın bu ılımlı tutumunu sorgulamak, bu fıkhi dayandığı hadisleri de sorgulamak olacaktır. Bize göre, aynı selefi ekolden gelen alimlerin birbirine taban tabana zıt olan fetvaları fıkhi sorundan başka bir şey değildir. İslam’ın temel hususlarda koyduğu tanımların, özellikle de yöneticinin özellikleri ve cihad hususunun netleşmemesi bütün dönemlerde Müslümanların yaşadığı kaoslara damgasını vuran en büyük sorun olarak kendini zinde tutacak ve koruyacaktır.

728 Öğrencisi Ebu Yusuf tarafından derlenen Ebu Hanife fıkhına göre, zalim ve fasık olan bir hükümdarın idaresi altında icra edilen bütün iş ve görevler geçerli ve meşru olduğu gibi onun tayin ettiği kadıların hükümleri de bağlayıcıdır. Ancak, öyleyse neden Ebu Hanife Emevi ve Abbasi döneminde ona teklif edilen kadılık görevini kabul etmemiştir ve neden bunun için hapislerde kırbaçlanarak ölmeyi tercih etmiştir sorusu cevapsız kaldığı gibi kendisinin bu hükümdarlara karşı başlattığı ve ölümüne neden olan protesto ve başkaldırı eylemi bu hükümle çelişmektedir. Bkz. Ebu’l-alâ el-Mevdûdî, “Ebu Hanife ve Ebu Yusuf”, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 306, 308, 311, 314, 316.

729 Ebû’l-Hasan en-Nedevî, *et-Tefsîru’s-siyâsî li’l-İslâm*, s. 71; Mevdudî, “Mevdudî’nin Cihad Risalesi”, *İslam’da Cihad Seyyid Kutup/Hasan el-Benna/Mevdudî*, Çevr. Yüksel Durgun, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1992, s. 241-243; Seyyid Kutup, “Şehid’in Cihadi”, *İslam’da Cihad Seyyid Kutup/Hasan el-Benna/Mevdudî*, s. 11, 13, 19; Seyyid Kutup, *İslam Davasının Stratejisi*, Çevr. Akif Nuri, Çığır Yayınları, İstanbul 1977, s. 149; Eymen ez-Zevâhirî, *el-Hasâdu’l-murri el-İhvânu’l-muslimûne fî sittîne âmen*, s. 11; ‘Abdulmunim Munîb, *Murâce’âtu’l-cihâdiyyîn*, Mektebet-u medbûlî, Kahire 2010, s. 49-53, 117.

730 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 438.

731 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 50-54; Muhammed Gazâlî, *el-İslâmü ve’l-istibdâdu’s-siyâsî*, Dâr-u nahdat-i mısır, Kahire 1997, s. 14.

732 Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, s. 114, 131, 196, 198; Ferîd ‘Abdulhâlik, *el-İhvânu’l-muslimûne fî mîzânî’l-hakk*, s.126-127.

733 Hasan el-Benna, “Hasan el-Benna’nın Cihad Risalesi”, *İslam’da Cihad Seyyid Kutup/Hasan el-Benna/Mevdudî*, s. 301.

Benna, Mayıs 1938 tarihinde cemaatin tebliğ yolunda 10. yıllarını tamamladıkları için artık yeni bir döneme girdiklerini ve Peygamberin de 10 yıl gizli tebliğ yaptıktan sonra cihat ilan ettiğini örnek göstererek oldukça hamaset dolu bir konuşma yapmıştır. 300 şubenin varlığıyla oldukça güçlendiklerine değinen Benna, artık Mısır'ın siyasilerini ve ileri gelenlerini İslamiyet'e davet edeceklerini eğer kabul etmezlerse ve İslam tebliğinde kendilerine cevap vermezlerse kendileriyle savaşacaklarını duyurmuştur⁷³⁴.

Ancak, adeta bu savaş ilanını dengelemek istercesine cihad ilan ettiği hutbenin ardından cemaatin hiçbir zaman hiçbir siyasî eylemde bulunmayacağını altını çizen Benna, krala olan tutumlarında da bir değişiklik olmayacağını ve onu desteklediklerinin altını çizmiştir. Aslında bu zikzaklı açıklamalardan sonra en çok kafa karıştırıcı olan ifadesi, cemaatin bütün bu ılımlı tutumdan sonra nasıl olup ta yine de hapse atılmalarının kaçınılmaz olduğunu ifade etmesi olmuştur:

“Bazıları bizim yöntemlerimizi değiştirerek siyasete müdahale edeceğimizi ya da dahil olacağımızı söylüyorlar. Bu sözü ancak bizi tanımayanlar söyler. Biz yine aynı yoldayız, hiçbir zaman da bu yoldan şaşmayacağız. Bazılarımız bu yolda hapse girecektir şüphesiz, eziyet te görecektir elbet. Ben bu kişilere Hz. İbrahim'in sözünü hatırlatırım: Kim bana tâbî olursa o bendendir, kim bana karşı gelirse Allah şüphesiz Gafur'dur Rahim'dir. Müslüman olan yüce kralımıza _ Allah onu gayesinde muvaffak eylesin, Mısır halkına ve İslamiyet üzerine olan İslam halklarına bakış açımız oldukça açıktır. Allah onlarla birlikte olsun”⁷³⁵.

Bir hutbesinde parti liderlerini ve siyasileri İslamiyet'e davet edeceklerini eğer kabul etmezlerse onlarla savaşacaklarını ve güç kullanacaklarını duyuran Benna, diğer hutbesinde İslamiyetin asla kılıç dini olmadığını savunarak Peygamberin ve ona inananların Mekke döneminde 13 yıl işkenceye ve saldırılara maruz kalmasına rağmen asla silaha ya da saldırıya geçmediklerini ifade ederek İslamiyet de asıl olanın sabır ve barış olduğunu belirtmiştir⁷³⁶.

734 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 72-79. Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 120; Muhammed Ebu Fâris, *el-Fıkhu's-siyâsî 'inde'l-imâmi'ş-şehîd-i hasane'l-bennâ*, Dijital Kitap, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الفقه_السياسي_عن_الإمام_حسن_البنّا.pdf, erişim tarihi: 07.06.2015, s. 23.

735 Hasanü'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 127-129.

736 Hasanü'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 317; Doğrusu Benna her zaman barışçıl ve demokratik yollarla İslamiyet'i yaymayı savunurken, cemaatinin içindeki radikal kişiler radikal eylemleriyle ve düşünceleriyle onun bu ılımlı ve barışçıl imajının günümüze kadar radikal bir imajla gelmesine sebep olmuşlardır. Bu kişiler Benna döneminde ona karşı çıkarak ülke çapında suikastlerde ve silahlı eylemlerde bulunarak haklarını silah gücüyle

Benna, Kur'anı tefsir etmede ve tevhid ve fihki konularda selefin⁷³⁷ görüşüne uymak gerektiğini belirtir. Ancak selefin görüşlerini kabul etmeyenlerin de kafir olarak adledilmemesi gerektiğini savunmuş, dinde zorlamanın olmadığına da değinerek, inanmak istemeyenlerin özgür bırakılması gerektiğini ifade etmiştir⁷³⁸.

Benna'nın konjonktöre göre hareket etmesini ve oportünist yaklaşımını sorgulayanların başında Muhammed'in Gençleri ve bazı ileri gelen alimler olmuştur⁷³⁹. Hasan el-Benna'nın cihad hususunda kendilerini oyaladığını düşünen bu gurup, gerekli güce ulaşılmasına rağmen hala daha cihad ilanını vermekten çekinen Benna'dan ayrılma kararı almışlardır⁷⁴⁰.

Elbette bunu sorgulayanlar bir tek onlar değildir. Birçok alimin de kopuşunun ardından 1947 de cemaatten ihraç edilen Sukkeri de aynı kafa karışıklığını yaşadığı için cemaatten kopanlardandır. 1938 yılında sayıları 12.000'e ulaştığında cihad ilan edeceğini belirten Benna'nın⁷⁴¹ istediği her an meydanlarda en az 20.000'i toplayabilmesine rağmen hala neyi beklediğini bilmediklerini sorgulamıştır. Benna'nın dava uğruna somut adım atmaya niyetli olmadığını ve hükümetin halka söz verdiği vaadlerinden sadece birisini bile gerçekleştirmesi için Benna'nın ona seslenmeyi bile düşünmediğini ifade ederek Benna'yı kuru gürültü peşinde olmakla ve şov yapmakla suçlamıştır⁷⁴².

Açıkçası Benna, Mısır'ın en güçlü dini cemaatinin lideri olarak büyük nüfuza sahip olduğunu, medyaya hakim olduğunu, halkın ve sokakların nabzını isterse kolaylıkla tutabilecek nüfuza sahip olduğunu ve her kesime ulaşabileceğini hatıratında uzun uzun bahsetmiştir⁷⁴³. 15 Mart 1946 tarihinde *Ahir Saat* adlı dergiye verdiği bir söyleşide cemaatin sayısının 1.5 milyonu aştığını duyuran Benna⁷⁴⁴, daha sonra bu nüfuzunu

elde etme yoluna gitmiş, böylelikle cemaatin hep radikal bir cemaat olarak anılmasına neden olmuşlardır. Bkz. Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdîmûn 1928-1994*, s. 37.

737 Peygamber dönemi ve peygamberden sonraki ilk iki jenerasyon.

738 Hasanü'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 256.

739 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 200-213; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 392-400.

740 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurâf*, ez-Zehra li'l-i'lâm, Kahire 1989, s. 122.

741 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimâne*, Bölüm II, Dijital kitap:

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014.

742 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة أحمد السكري>, erişim tarihi: 09.02.2013; <http://www.ikhwanwiki.com/images/5/56/Image00011.jpg>, erişim tarihleri: 08.02.2013.

743 Hasanü'l-bennâ, *Muzekkîrâtu'd-da'ive ve'd-da'ie*, s. 97-115.

744 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimâne*, c. II, s. 125.

kullanmadığı için cemaatin kızgın gençlerinin terörist faaliyetlere yönelmesine neden olduğu gibi cemaatten kopuşları da hızlandırmıştır.

Cemaatin paralel yapısı diyebileceğimiz ve birazdan ele alacağımız Özel Teşkilat'ın Nasır dönemindeki hapisanelerinde yıllarını geçiren üyelerinden olan Ali Aşmavi, 12.000 sayısına ulaşıldığında cemaatin kıyam yapacağını bildiklerini belirtmiştir. Ona göre, Filistin savaşı için Mısır hükümeti hazırlık yaparken cemaat gücünün zirvesine ulaşmıştır. Zira çölden topladıkları silahlarla hatırı sayılır cephaneye sahip olmuşlardır⁷⁴⁵. Ancak bu silahlı kıyamı ya da İslami devrimi Benna hiçbir şekilde desteklediğini ifade etmediği gibi bilakis bu silahlı devrimin günün birinde yapılırsa bunun asla İhvan tarafından olmayacağını altını *en-Nezir* gazetesindeki makalesinde çizmiştir⁷⁴⁶.

Elbetteki Benna cemaati ne kadar güçlü olursa olsun tam da zirvede olduğu bir dönemde bu başarıyı hayalperest olarak gördüğü devrimci kişilere kurban vermeye razı olmamıştır⁷⁴⁷. Diğer yandan adeta cemaatini bu devrimci zihniyetten aklamak istercesine, hükümetleri doğal olarak gelişecek olan halk kızgınlıklarının tetikleyeceği devrime karşı da uyarmıştır. O gerçek devrimin iman devrimi olduğuna inandığını ifade etmiştir. Güç kullanımının da şartları ve zamanı olduğunu belirterek, İhvan'ın hiçbir zaman devrime sebep olacak şekilde bir güç kullanımında bulunmayacağını tahaahhüd etmiştir⁷⁴⁸.

Cihad meselesinde Benna'nın görüşü Filistin meselesinde ve Mısır meselesinde birbirinden farklıdır. Birazdan ele alacağımız Filistin işgalinde acil bir askeri müdahaleyi ön görürken Mısır işgalinde daha çok diplomasiyi öngörmektedir. Filistin işgalindeki askeri müdahalenin elbette ki devlet kontrolüyle yapılması taraftarı olmasının yanı sıra bu meselede daha çok yardım kampanyaları düzenlemeye ağırlık vermiş, Arap Birliğinin ve Mısır hükümetinin yürüttüğü diplomatik girişimleri desteklemiştir.

745 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî licemâ'ti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 9, 66; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, 172, 262.

746 Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Ali es-Seyyid el-Vasîfî, *el-İhvânü'l-muslimûne Beyne'l-İbtidâ'i'd-Dînî ve'l-İflâsi's-Siyâsî*, Dâru'l-Meşriği'l-İslâmiyye, Kahire 2010, s. 28.

747 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuğu 1928-1942*, s. 345.

748 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Devru'l-ihvân fi'l-muctema'i'l-misrî 1938-1945*, Dâru't-tevzî-i' ve'n-neşri'l-islâmiyyi, Kahire 2006. s. 26; Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 234.

Mısır işgali hususunda özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra artan halk ayaklanmalarına Benna kimi zaman ciddi çıkışlar yaparak halkın yanında olduğunu duyursa da, kimi zaman sarayın ve hükümetin çıkarlarını gözeterek bundan imtina etmiş ve bu ayaklanmalarda aktör olan cemaat üyelerini bundan vazgeçirmiştir⁷⁴⁹. Açıkçası Benna'nın gerçek devrimin hem diplomatik yollarla hem de seçimlere girerek mecliste halledeceğini düşündüğü açıktır.

Klasik selefi akımın temsilcilerinin cihad hususundaki fetvalarının ışığında Benna'yı ve icraatlarını sorguladığımızda Benna'nın onlar tarafından çizilen ılımlı Müslüman profiline uygun bir örnek teşkil ettiği ortaya çıkmaktadır. Zira Benna da her zaman sisteme belli zamanlarda sözlü olarak ultimatomlar verse de bu ultimatomların arkasından gitmekten çekinmiştir. Hatta bir önceki bölümlerde işlediğimiz üzere işgalci güçlerin kurduğu sistemin kuklası olan kral ve hükümetlerin her zaman destekçisi ve biatlısı olmasının yanı sıra, onların rejimini tehdit edenleri ve müeyyide hareketine geçenleri de uyarılmış, bu uyarıya icabet etmeyenleri ise cemaatten çıkarmış hatta tekfir etmiştir⁷⁵⁰.

Seyyid Kutup sadece sözle cihad ettiğini sananların boş hayale kapıldıklarını ifade ederken adeta Benna'yı anlatmaktadır. Ona göre, Allah'ın kullarını kendi kulları durumuna getiren ve Allah'ın hakimiyetini gasbeden zorba tağutların öğüt ve nasihatle yola getirileceğini düşünmenin beyhude bir uğraş ve aldatmaca olduğunu dile getirerek şu cümlesiyle Benna'nın cihad metodunu çürütmüştür:

“Zorba tağutlar sizin öğüt ve konuşmalarınızla yola gelip gasbettikleri iktidardan usulca el çekmezler. İş bu kadar basit olsaydı peygamberlerin görevi o kadar zor olmazdı heralde!”⁷⁵¹

Doğrusu Benna ile iyice karmaşık bir hal alan cihad hususu zamanla o kadar daha karışık bir husus haline dönüşmüştür ki, bu karmaşık durum zamanla ne Benna'yı ne de radikalleri doğru yolda görmeyen kişilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin,

749 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 223, 192; Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 107-18.

750 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, kitabın indirildiği web adresi: <http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t> erişim tarihi: 10.02.2013, s. 86, 91; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمین> قرار حل جماعة الإخوان المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

751 Seyyid Kutup, *Yoldaki İşaretler*, s. 32, 173.

Enver Sedat'a suikast düzenlemek ile suçlanıp Sudan'a kaçan Dr. Seyyid İmam el-Şerif, ne cihatçıları ne de ılımlı ya da radikal siyasetçileri doğru yolda görmüş, her iki gurubu da tekfir etmiştir. İlk defa Mehmet Ali Paşa ile başlayan Batılama sürecinde, ılımlı alimlerin tıpkı evi soyulurken uyandığı halde soyguna müdahale edeceği yerde abdest, namaz, oruç ve tasavvuf gibi meselelerle ilgilenerek soygunu umursamayan ev sahibi gibi davrandıklarını belirtmiştir. Cihad ile devrim yapabileceklerine inanan silahlı gurupların da sadece kargaşa çıkardıklarını ve asırlar geçse de hiçbir fayda elde edemeyeceklerini savunmuştur. Böylelikle el-Şerif, ne Benna'nın uzlaşmacı yönünü ne de ona muhalif olan silahlı radikal gurupların terörist faaliyetlerini cihad için yeterli görmüştür⁷⁵².

Bundan sonraki bölümlerde Benna'nın cihad hususundaki tutumunu örneklendirirken, bu tutumunun nedenlerini ve sebep olduğu cemaat içi kaosun boyutlarını ele alacağız ve bu kaosun cemaat içi radikalleşme eğilimlerine olan etkisine değineceğiz.

3.6.1. Filistin Meselesi

Filistin davası bütün Arap dünyası liderlerinin hem meşruiyetlerini pekiştirmek için hem de Arap dünyasında önemli bir aktör olmak için önem verdikleri bir meseledir. Özellikle de Mısır hükümetleri Filistin'in işgalinin karşısında Filistinlilere destek sağlayamadıkları⁷⁵³ ve elleri bağlı olduğu için Filistin meselesi üzerinden prestij toplamak istemişlerdir⁷⁵⁴. Diğer yandan, Filistin meselesi Mescidi Aksa'nın önemi yüzünden Arap topraklarının ilk savunma hattıdır⁷⁵⁵ ve ön bahçesidir. Bu yüzden bu toprağın işgali Müslümanlar için diğer ülkelerin işgalinden daha büyük bir acı vermiştir.

Filistin meselesi Müslüman Kardeşler Cemaati için de cihad ilkesinin en önemli hedeflerinden biridir⁷⁵⁶. Ancak Benna, bu cihadın devletin kendilerine verdiği sınırlar dahilinde icra edilmesi gerektiğini her fırsatta sözleriyle ve icraatlarıyla ispatlamaya çalışmakla kalmamış⁷⁵⁷, bu hususu cemaatin tüzüğüne de dahil etmiştir. 1930 yılında

752 http://www.youtube.com/watch?v=n_dejcBW2QA, erişim tarihi: 27.07.2014.

753 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 312.

754 Richard Michell, *el-İhvânü'l-muslimâne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 172.

755 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 267.

756 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 379, 385, 435; Sa'îd Havva, *el-Medhalu ilâ daveti'l-ihvâni'l-muslimîn*, Dâru'l-erkam, Amman 1984, s. 23-28.

757 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 383.

ilan edilen cemaat tüzüğü'nün 3. Madde'sinin 3. Fırkasın da kanunların kendilerine verdiği izin dahilinde İslamiyet'in tebliğ ve müdafasının yapılacağı yer almaktadır⁷⁵⁸. Özellikle de Filistin meselesinde devletin sınırları dışına çıkmamaya özen göstererek onun onayı ve gözetimi dahilinde ordunun eğittiği gönüllü İhvan'ı Filistin'e göndermiş ve bağışlar toplamıştır⁷⁵⁹.

1936 yılındaki Filistin ayaklanmasının ardından bu ayaklanmaya yardım kampanyası Mısır'ın siyasi meselesi haline gelmiştir. Cemaat de ülke çapında bilinçlendirme hareketi başlatmış, Mısır'da birçok örgütü ve lideri bir araya getiren konferanslar yapmıştır. Gerşoni, cemaatin 1930'lu yıllarda Filistin meselesindeki rolü hakkında yaptığı araştırmada, cemaatin Filistin meselesi sayesinde Ali Mahir Paşa gibi birçok siyasi güçlerle yakınlık ve bir temas ağı oluşturduğunu ifade etmiştir. Mısır'da prestij kazanmak ve oy toplamak için maddi ve ideolojik olarak büyük bir sıçrama yaptıklarına ve bu meselenin şube artışında ciddi bir katalizatör olduğuna dikkat çekmiştir. Gerşoni'ye göre cemaatin Filistin meselesindeki rolü, dini vaaz ve eğitimden dinamik siyasi eylemciliğe geçişini sağlamıştır⁷⁶⁰.

Filistin için toplanan yardım kampanyalarında ciddi rol oynayan cemaatin bu yardımları Filistin'e göndermediği iddiasının asılsız olduğunu belirten Brynjar Lia'nın⁷⁶¹ aksine Mahmud, cemaatin gerçek cihadın tebliğ olduğuna inandığı için bu toplanılan yardımların Filistin'e gönderilmeyerek cemaat için harcandığını belirtmiştir⁷⁶².

Filistin için büyük gayret gösteren cemaat ülke çapında gösteriler ve yürüyüşler de düzenlemiştir. Basılı yayının yanı sıra ülke çapında yapılan konferanslar ve duyurularla halk Filistin meselesinde bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Özellikle de İngilizlerin Filistin'de işlediği katliamlar basında korkusuzca ele alınmış ve Yahudilerin ticari mallarını boykot etmeleri için Mısır halkına çağrıda bulunulmuştur⁷⁶³.

758 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 95.

759 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 495; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 54; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=المؤتمر العربي الأول من أجل فلسطين>, erişim tarihi: 29.07.2014; 'Abd el-Fattâh Muhammad Uwaisy, *The Muslim Brothers and the Palestine Question 1928-1947*, Tauris Academic Studies, London 1998, s. 209.

760 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 320; 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. II, s. 35.

761 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 320.

762 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 174-177.

763 Cum'a Emîn Abdulazîz, *el-İhvânu ve'l-muctema'u'l-misrî ve'd-duvelî 1928-1938*, s. 406-415.

Bazı siyaset bilimcilere göre, Benna'nın Filistin meselesi için atağa geçmesine neden olan en önemli sebep, cemaatin başvekili Sukkeri ve ileri gelenlerinden Dr. İbrahim'in o dönemde oldukça ciddi iddialarla cemaatten kopuşlarıyla cemaatin ciddi kan kaybı yaşamasıdır. Onları bu kanıya iten sebep, Filistin meselesi için bu kadar hamasetli davranan Benna'nın Vefd'in başını çektiği Ulusal Koalisyon'a katılmayı reddetmesidir. Hatta bu uzmanlara göre Benna'nın, kendi evindeki dayanışmaya katılmamasına rağmen Filistin meselenin Uluslararası Güvenlik Konseyi'ne taşınmasını talep etmesi birbiriyle çelişen ve tuhaf olan bir durumdur⁷⁶⁴.

2 Kasım 1937 yılında Balfour deklarasyonunun 10. yıldönümü sebebiyle Mısır'da bulunan İngiltere büyük elçisine mektup gönderen Benna, Müslümanların içindeki öfkenin bir gün büyük bir patlamaya neden olacağını belirtmiş, İngiltere'den Filistinli mahkumların serbest bırakılmasını, sürgünlerin geri çağrılmasını ve Filistinlilere bağımsızlıklarının verilmesini talep etmiştir. Benna'nın bu mektubu cemaatin İngiltere büyükelçiliğine yazdığı ilk resmi mektuptur. Bu mektubun ardından Mısır hükümetine de ayrı bir mektup gönderen Benna, Filistin'deki zulmün durdurulması için hükümetten beklenti içinde olduklarını iletmiştir. Mektubun sonunda “*Cemaat için vakit gelmiştir*” sözlerine yer vermiştir⁷⁶⁵.

Bu sözleri cihad olarak algılayan cemaatin gençleri cihad için düğmeye basıldığını zannederek sokaklarda yürüyüşler yapmış ve gönüllü asker çağrısında bulunmuşlardır. Ancak bu sözünün yanlış anlaşıldığını ve o vaktin cihat vakti olmadığını belirten Benna, henüz uygun vaktin gelmediğini belirtmiştir⁷⁶⁶. Benna'nın bu açıklamasına rağmen bu sözlerden ikna olmayan birçok genç, cemaatin şubelerinde Filistin cihadı için propaganda yapmaya devam etmişlerdir. Kahire Üniversitesi'nde öğrenci olan Ahmed Rifat bu çağrıda bulunanların başında gelmektedir. Cemaatin şubelerinde ciddi kampanyalar başlatan Ahmet Rifat'ın bu çabası ses getirmiş ve birçok İhvan hazır olduklarını belirtmişlerdir. Cemaat şubelerinde toplanarak, Benna'ya çok ağır ithamlarla yüklenen gençleri susturmak için Benna, Filistin müftüsünü devreye sokarak Filistin'in herhangi bir silahlı direnişe ihtiyacının olmadığını bu gençlere duyurmasını istemiştir.

764 Enver 'Abdulahadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 110.

765 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 200-2001.

766 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'ie*, s. 224.

Ancak, bu duyurudan da ikna olmayan onlarca İhvan, Ahmed Rıfat'ın çağrısına cevap vererek sokaklarda eylemler yapmış, Filistin için cihad çağrısında bulunmuşlardır⁷⁶⁷.

Kaylubiyye şubesi vekili olan Muhammed İzzet Hasan da Ahmet Rıfat'ın bu çağrısına katılanlardandır. İktisat fakültesi öğrencisi olup, hukuk fakültesi ve diğer fakültelerden olan öğrencilerin başını çekmektedir. Aynı zamanda o ve diğer arkadaşları izci gurubunun da en ileri gelen üyelerindedir. Benna'nın Filistin meselesi için ciddi adımlar atmayacağını iddia eden Muhammed İzzet cemaat içi bildirimler yayınlamaya Filistin davası için kendisine biat edilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine *en-Nezir* gazetesinde bu gençlerin cemaatten koparak cihad hazırlıkları yaptıkları, ancak bu çabaların beyhude olduğu belirtilerek hayalperestlikle suçlanmışlardır. İslamiyet'e hiçbir şekilde uymayan akidevi bozukluklar yaşayan bu kişilerin, biat isteyerek de sapkınlığa düştükleri bu yüzden inançlarının batıl olduğu ifade edilerek cematten ihraç edildikleri duyurulmuştur⁷⁶⁸.

Mahmud bu öğrencilerin melekler kadar temiz olduklarını, dünya arzularından arınmış İslamiyet için canlarını ve mallarını feda etmek için herşeyi yapabilecek saflıkta ve samimiyette olduklarını, bu yüzden de böylesi bir başkaldırıcıyı gerçekleştirdiklerini ifade ederek onları bu davalarında samimi bulmasına rağmen, Benna'nın yaptığı ihracın o süreçte gerekli olduğunu savunmuştur⁷⁶⁹.

Bu ihraçlardan sonra cemaatin merkezinde yapılan toplantıların askıya alındığını ve sayıların azaldığını belirten Mahmud, Rıfat'ı destekleyenlerin içinde cemaatin ileri gelen alimlerinin de olmasının cemaatin ciddi kan kaybına sebep verdiğini ifade etmiştir. Bunu gören Benna cemaatin geri kalanına onlarla olan ilişkilerini kesmelerini ve kesmeyenlerin de cemaatten atılacaklarını duyurarak önlemler almaya çalışmıştır. Koşulsuz itaati de talep eden Benna bununla cemaatin kan kaybetmesinin önünü almak istemiştir. Benna, ihracın ardından Rıfat'ın Filistin'e cihad için gideceğini duyduğunda oradaki İhvan'ın onu tanımayarak onun casus olduğundan şüphelenip Rıfat'ı öldürmesinden korktuğu için ona son bir uyarı yapmıştır. Bu uyarıları dikkate almayan Rıfat, Filistin'e gittiğinde İhvan askerleri tarafından öldürülmüştür. Mahmud, bu

767 Mahmûd Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 203; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 55.

768 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 162.

769 Mahmûd Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 210; Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 166.

olaydan sonra çok sayıda alimin cemaatten koptuğunu, bunların içinde *en-Nezir* gazetesinin sahibi Ebu Zeyd Osmani'nin olduğunu belirtmişlerdir⁷⁷⁰.

Oldukça tuhaf olan bu olay, aynı zamanda oldukça ironiktir de. Müslümanların kurtuluşunu cihadta gören bir gencin cemaat tarafından dışlanması cemaatin cihad konusundaki ve Filistin meselesindeki gerçek tutumunu gözler önüne sermektedir. Diğer yandan, Filistin'e cihad için giden bu gencin orada Yahudiler tarafından değil de Müslümanlar tarafından öldürülmesi de ayrı bir trajedidir. Bu olayın ardından bazı sorular cevapsız kaldığı için *en-Nezir* gazetesinin sahibi ve birçok İhvan'ın cemaatten koptuğu düşünülmektedir. Bu sorulardan en önemlileri şunlardır: Mademki İhvan Benna'nın emriyle Filistin'de savaşmışsa neden bu gencin çağrısı bu kadar nefret uyandırmış ve bunu savunanların hepsi cemaatten ihraç edilmişlerdir? Cemaatin ana gayesi Filistin'deki cihad için çaba göstermek idiyse neden çaba gösteren bu genç engellenmeye çalışılmıştır? Benna bu genci uyardığında ve bu gencin kendisini dinlemediğini gördüğünde neden Filistin'deki İhvan'a onun casus olmadığı bilgisini iletmemiş ve öldürülmesine engel olmamıştır? Acaba bu trajik olayın vuku bulmasıyla Benna, gerilla savaşı vermek isteyenlere bir uyarı mesajı mı göndermek istemiştir?

Hangi amaca hizmet ederse etsin, Filistin için yapılan bu kamuoyu bilinçlendirmesi ve hareketlilik İngilizler açısından tehlikeli bulunduğu için bunu bastırmaya çalışmışlardır. İngilizlerin bu çabası ve II. Dünya Savaşı'nın da başlaması Filistin'deki direnişi sekteye uğratmış, Araplar ciddi bir sessizliğe bürünmüştür. Ancak yine de birçok konferans düzenleyen ve İngiltere'ye telgraf ve mektuplar gönderen cemaat, bu hamaset ortamını yitirmemeye çalışmıştır. İngilizlerin 1948 yılında Filistin'den çekilmesiyle birlikte Filistin taksim kararı açıklandığında Mısır dahil bütün hükümetler askeri müdahaleye yanaşmamış hatta bundan çekinmişlerdir⁷⁷¹.

Benna da, Mısır hükümetinin ve halkın bu hususta ellerinden geleni yaptıklarına inandığını belirterek, Filistin için her şeyin yapıldığına inandığını belirtmiştir⁷⁷². Aslında Benna'nın o dönemde en fazla istediği de bu kadardır. Filistin için maddi

770 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 200-213; Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *Bidâyetu't-te'sîsi ve't-ta'rîf 1928-1938*, s. 392-400.

771 Ürdün dahil bütün körfez ülkeleri Mısır olmadan Filistin'e herhangi bir askeri operasyona cesaret edemediği gibi Mısır'ı bu konuda en donanımlı ve güçlü ülke olarak görmüşlerdir. Bu yüzden Mısır'ın haricinde hiçbir ülkenin bu hususta maddi desteği hak ettiğine inanmamışlardır. Bkz. Muhammed Haseneyn Heykel, *el-'Urûş-u ve'l-cuyûş*, Dâru'ş-şurûğ, Kahire 2002, s. 43.

772 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 184-189.

yardımlar toplanması ve Filistin propagandasının yapılması. Çünkü o dönemde hükümetin, İngilizlerin ve sarayın halktan istediği de sadece bu kadar olması üzerinedir. Michell, Benna'nın o dönemde Filistin meselesine Arap hükümetlerinin sadece yardım toplayarak ve uluslar arası kamuoyu oluşturarak müdahale etmekten öteye tutum sergilemelerini doğru bulmadığını, askeri bir müdahalenin sadece Filistinlilere bırakılmasını savunduğunu belirtmiştir. Ona göre askeri müdahalenin kaçınılmaz olduğu durumlarda da bunu Mısır hükümeti halkın oluşturduğu gönüllü ordulara bırakmalıydı. Bunun üzerine dönemin başbakanı Nukrâşî bu gönüllüler ordusunun ancak ordunun gözetimiyle ve vereceği eğitimle olabileceğini belirtmiş, diğer Arap ülkeleri de buna sıcak bakarak kendi ülkelerindeki gönüllü askerleri eğiterek dağınık gerilla girişimlerini engellemeye çalışmışlardır⁷⁷³.

Ali Aşmavi Benna'nın Filistin'deki silahlı direniş için ilk başlarda razı olmadığını ve sarayın alimi olan Şeyh Ferğali'ye bu hususu götürerek, askeri müdahale konusunda çekinceleri olduğunu belirttiğini ifade etmiştir. Oldukça cesaretli ve hamasetli bildikleri Benna'nın Filistin'deki cihad için bir türlü karar veremeyerek tereddütte kalması, cemaat içinde huzursuzluk yaratmış ve bunun sebebi olarak sarayın kliklerinden olan Şeyh Ferğali'yi görmüşlerdir. Ferğali'nin Benna'yı engellediğini düşünen bu kızgın guruplar onu öldürmek istemiş, ardından sokaklara dökülerek Filistin için cihad çağrısını yapmışlardır. Bu şiddetle beklenen cihad eylemine sonunda ne Benna ne de Mısır hükümeti kayıtsız kalabilmiştir⁷⁷⁴. Benna'nın cemaatten 10.000 gönüllü askerin Filistin'de savaşaacağını hükümete iletmesi üzerine Filistin için düzenli bir ordu hazırlamıştır. İhvan'dan olan bu gençler, Mısır hükümetinin izni ile önce kışlalarda ordu tarafından eğitilmiş sonra Filistin'e girmiş ve Mısır ordusuyla koordineli bir şekilde savaşarak İsrail cephesine ciddi zayıatlar vermişlerdir⁷⁷⁵. Benna gönüllüler ordusunu devletin izni ve bilgisi dahilinde bir kereye mahsus olmak üzere Filistin'e göndermiş, bir sonraki sevkiyatı devlet engellediği için yapmamıştır⁷⁷⁶.

773 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Muhammed Haseneyn Heykel, *el-'Urûş-u ve'l-cuyûş*, s. 33.

774 Cum'a Emîn 'Abdulaziz, *el-İhvânu ve'l-'âlemu'l-islâmî 1938-1945*, s. 146-152, 198-215, 236, 244.

775 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 89, 412; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 21, 40, 53, 54; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. S. 116.

776 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî licemâ'ti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 9; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim

Aşmavi'ye göre Benna, o gençlere silahlı eğitimin verilmesine hükümetten izin alırken bile bunu sadece rakibi olarak gördüğü ve onlar yüzünden bir türlü en zirve örgüt olamadığı Vefd ve Genç Mısır'a rekabet için yapmış, bununla onları zayıflatmak istemiştir⁷⁷⁷. Benna'nın hatıratı incelendiğinde Filistin cihadı için hükümetten habersiz davranılmadığı, bilakis Mısır hükümetini Filistin meselesinde destekledikleri görülebilir. Benna eğer İngilizler Filistin için çözüm bulurlarsa kendilerinin İngilizleri kalben ve fiilen sonuna kadar destekleyeceklerine işaret etmiştir⁷⁷⁸. Doğrusu Benna'nın Mısır'ı işgal eden bir işgalciden Filistin'i işgal eden diğer işgalci için yardım talep etmesi oldukça saf bir tutum olmasının da ötesinde Benna'nın cihad hususundaki samimiyetine olan güvenin neden sarsılmış olduğuna da cevap vermektedir⁷⁷⁹. Üstelik Balfour deklarasyonunu yayınlayarak Filistin işgalinin en büyük destekçisi olduğunu ispat eden işgalci bir devletten bunu istihdam etmesi Müslümanları düşman karşısında küçük ve çaresiz düşürmüştür.

Benna'ya göre cihadın farz olduğu durumlar şöyledir:

1. Düşman tarafından saldırı gerçekleşip, insanın malı, dini, ırzı tehlikeye girerse,
2. Fertlerin elinden dini özgürlükleri alınırsa,
3. İslamiyet'in yeryüzünde yayılması engellenirse,
4. Bir Müslüman zulme uğrayıp hakları elinden alınırsa⁷⁸⁰.

Bütün bu öğretiler ve hadiseler ışığında söylenebilir ki, Benna cihadın hatlarını on yıl boyunca açık çizmesine rağmen, bu hatlar üzerine yetiştirdiği gençleri Mısır direnişinde son anda yalnız bırakmış üstelik onların dini inançlarını sorgulayarak onları dalalette görüp cemaatten ihraç etmiştir. Benna'yı cihad hususunda yetersiz bulan bu gençler ise cihad için şartların olgunlaştığını savunarak etkin bir cihad için kendilerine biat edilmesini talep ederek gerilla savaşını başlatmışlardır. Benna'nın açık olmayan direniş felsefesi, bu gençlerin içindeki umutsuzluğu ve kızgınlığı tetikleyerek siyasi uzlaşma ya

tarihi: 03.Mart.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatü't-tanzîmi'l-hâs*, s. 174; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmî's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 142-143.

777 Ali Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî li'l-ihvân*, s. 34.

778 Hasanu'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da've ve'd-dâ'îye*, s. 234.

779 Filistin'de gerilla savaşına katılan ve esir düştükten sonra kaçarak kurtulan Abbas Sisi, İngilizlerin Yahudilerle gerilla savaşına giren İhvan'ı Filistin'de gördüğü yerde yakalayıp Yahudilere teslim ettiğini ya da kurşuna dizerek öldürdüğünü belirtmiştir. Bkz. 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I,

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=في_قافلة_الإخوان_المسلمين_الجزء_الأول, erişim tarihi: 02.04.2015.

780 Hasanu'l-bennâ, *er-Resâil*, s. 312.

da ılımlı tutum içinde meselelerin çözümlenemeyeceğine olan inançlarını güçlendirmiştir. Bu inanç, zamanla tekcirci gurupların güçlenmesine ve günümüzde büyük sorun olarak devletlerin güvenliğini tehdit etmesine neden olmuştur.

Benna'yı eleştiren Muhammed İzzet gibi öğrencilerin ve daha sonra Seyyid Kutup ekolündeki seleflerin devrimci ruhunu tetikleyen en önemli unsur, mevcut ortamın çelişkilerini iyi kavramak olmuştur. Hasan el-Benna bulunduğu dönemin pratiğiyle uzlaşmayı ve ona entegre olarak yaşamayı seçerken, bu direnişçiler buldukları dönemi cahiliye dönemi olarak görmüş, bu farkındalıkları onların direniş algısını geliştirmiştir. Yaşadıkları dönemin İslam kültürünü bile cahiliye döneminin özellikleri olarak gören bu şahsiyetler cahil toplumun pratiğiyle uzlaşmayı reddederek bu pratiği kökünden değiştirmeyi savunmuştur. İki arada kalmış bir İslam'ı reddeden bu guruplar, otoriteyi gasıpların elinden almanın sadece vaaz ve tebliğ ile gerçekleşmeyeceğini savunarak bu işi peygamberlerin direniş metoduyla gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Gerçek ile yüzleşmenin de bu ilkedan geçtiğini savunarak, Benna'nın aşamalardan oluşan tebliğ metodunu eleştirmiş ve Benna'nın takip ettiği uzlaşmacı ve statükocu geleneğini şiddetle reddetmiştir⁷⁸¹.

3.6.2. İzci Gurupları

20. yüzyıl, askeri gücün ön plana çıktığı bir dönemdir. Dünya savaşlarıyla birlikte küçük devletlerin askeri güce sahip büyük devletlerin isteyerek ya da istemeyerek himayesi altına girdiği ve ırkçı faaliyetlerin en üst düzeye çıktığı bir dönemdir. İtalyan faşizmi ve Almanya nazisi birçok ülkeyi etkisi altına aldığı gibi Mısır'lı gençler de bu akımların etkisi altında kalmıştır⁷⁸². Buna örnek olarak yeşil üniformaların simge haline dönüştüğü Genç Mısır partisinin askeri gücünü ve mavi üniformaların⁷⁸³ simge haline dönüştüğü Vefd partisinin askeri gücünü göstermek mümkündür. Halkı bu partileri desteklemeye iten unsur ise işgalci güçle yapılan müzakerelerden bir sonuç

781 Seyyid Kutup, *Me'âlimun fi't-târîğ*, s. 60-105; Muhammed Mescid-i Câmîi, *Ehli Sünnet ve Şia'da Siyasi Düşüncenin Temelleri*, s. 142; Feîd 'Abduhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fi mîzâni'l-hakk*, s.118-128.

782 Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 97.

783 "Çiftçilerin Partisi" olarak da anılmaya özen gösteren Vefd partisinin bu rengi seçmesinin nedeni çiftçilerin mavi renkteki kıyafetlerinden dolayıdır. Bkz. Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 23. Sarayın da kendi özel silahlı timi vardı. Bkz. Salâh Şâdi, *Safahâtun mine't-târîh*, http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات_من_التاريخ_الإخوان_المسلمون_وسنوات_الحصاد, erişim tarihi: 12/01/2015.

alınamayacağına ve bunun ancak askeri bir güçle elde edileceğine olan inançları olmuştur⁷⁸⁴.

Vefd'in mavi üniformalı silahlı milislerini 1936 yılında oluşturduğunu belirten Mahmud Abdulhalim, üyelerinin neredeyse tamamının üniversite öğrencileri olduğunu belirtmiştir. İlk nesil İhvanlardan olan Mahmud, cemaate katılmadan önce mavi üniformalı milislerde eğitim görmüş İhvanlardandır⁷⁸⁵. Doğrusu Hasan el-Benna'da Avrupa'daki yeni askeri eğilimlerden büyük ölçüde etkilenmiş, kendisinden önce militer güçlerini oluşturmuş olan Vefd ve Genç Mısır'ın guruplarına alternatif olarak bunun İslami versiyonunu geliştirmiştir. İslami militarizm kavramını detaylarıyla şerh eden Benna, pür militarizm üzerine kurulu Avrupa'daki versiyona İslami yenilikler katarak barışçıl bir İslam gücünün ortaya çıkmasını hedeflemiştir⁷⁸⁶. İbadet, gece namazları, zikir ve kuran ilimlerinin verildiği bu kamplarda, çok ağır spor dersleri de verilmiştir⁷⁸⁷.

Benna, izci guruplarını kurarken şüphesiz bunu cemaat için ülke çapında seri katliamlar ve suikastlar yapmaları için kurmamıştır. Doğrusu bu izci gurupların Mısır'da 1940'lı yıllarda ortaya çıkan şiddet olaylarında hiçbir zaman parmağı olmamıştır⁷⁸⁸. Benna'nın bu gurubu kurmakta iki amacı vardı. İşgal altında olan Mısır için bir şeyler yapmak isteyen gençlere meşru çerçeve dahilinde hamaset ortamı sunarak öfkelerini ve enerjilerini törpülemek⁷⁸⁹ ve gençlerin ilgi odağı olan Vefd gibi rakip gurupların silahlı timlerine karşı rakip bir tim oluşturarak onları kendi cemaatine çekmek⁷⁹⁰.

Başta sadece bedensel gelişimi amaçlanan bu gençler, sportif faaliyetlerde buldukları gibi cemaatin ülke çapında güçlü bir ağı olan hayır işlerinde de elçilik görevi yapmışlardır. Daha sonra Filistin'e gönderilen ve toprak renkli üniformalarıyla bilinen bu *İzci Gurubu*⁷⁹¹, tam da Mısır'da silahlı gurupların yasaklandığı 1938 yılında kurulmuştur. Ancak 1939 yılında Mısır İzci Hareketi'ne resmi olarak kaydedilerek

784 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 13.

785 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 14.

786 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 225; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 125.

787 Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 10.

788 Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 23.

789 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 475.

790 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 225.

791 Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kirâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 104.

resmileştirildiği ve silahsız bir gurup olduğu için hakkında rakip guruplar tarafından şikayetler olsa da kapatılmamıştır⁷⁹².

Her ne kadar Mahmud Abdulhalim izci guruplarının hedefinin vaat edilen cihad günü için hazırlık yapmak olduğunu belirtse de⁷⁹³, Ahmet Adil bu gurubun bir askeri eğitim vermekten ya da ciddi hedefler belirlemesinden ziyade cemaatin vitrin görevini üstlendiğini ve reklam amaçlı yetiştirildiklerini belirtmiştir. Ona göre, bu guruplar şehir içinde paralimiter geçitler düzenleyerek bununla insanların dikkatini cemaate çekmek ve gençler arasında büyüleyici bir tesir uyandırmayı hedeflemiştir. Sokaklarda düzenlenen yürüyüşlerin de tek gayesi, cemaatin gücünü sergilemesinin yanı sıra işgalin karşısında güç gösterisi yapmaktır⁷⁹⁴.

Benna'nın hükümetlere ve saraya muhalefet edecek her türlü eylemden uzak olmaya özen gösterdiği için izci gurubunun silahsız bir şekilde kurulduğunu ifade eden Mahmud, o dönemde silahlı gurup kurmanın ya da öyle bir guruba üye olmanın yasak olduğunu ve bunu yapanların en büyük cezaya çarptırıldığını belirtmiştir. İzci gurubu adı altında resmi bir şekilde kurulan gurubun kıyafetleri de bu yüzden izci kıyafetiyle aynı olmuştur ve hiçbir zaman silahlı bir eğitim görmemiştir⁷⁹⁵. İzcilere askeri idmanlarda gerçek silah yerine tahtadan yapılmış tüfek talimatları verilerek Siyonizm ve emperyalizm ile mücadele ve direnişe vurgu yapılmıştır⁷⁹⁶.

Bu yüzden bu guruplar Vefd'in ve Genç Mısır'ın guruplarına ağır ve düzenli beden eğitimi vermesiyle benzese de silahsız oluşu yüzünden onlardan farklı olmuştur. Bunun yanı sıra, din dersleri ve zikir halakalarına da oldukça büyük önem verilmiştir. Kırsal alanlarda kurulan çadırlarda verilen bu talim ve terbiye kamplarında bulunan öğrenci guruplarına *Taburlar* denilmiştir. Bu guruplara en düşük üyelik yaşı 1938 yılında 17 olmuş ancak daha sonra bu 15'e indirilmiştir⁷⁹⁷. Bu taburları diğer normal izci

792 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, 57; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 23.

793 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 346-348.

794 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 62.

795 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 162.

796 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 233. İhvan'a silahlı eğitim ilk defa Filistin savaşı için hükümetin bilgisi dahilinde verilmiştir. Birkaç haftalık eğitimden sonra, 18 Nisan 1948 tarihinde ilk defa Arapların İsrail'e karşı ortaklaşa başlattığı savaşta gönüllü savaşmışlardır. Bkz. Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 172.

797 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, Dâru't-tevzî-i' ve'n-neşri'l-islâmiyyi, Kahire 2005, s. 21.

guruplarından ayıran husus, cemaatin ideolojik eğitiminin ve fikri yapısının düzenli ve oldukça yoğun çalışma saatleriyle üyelere aktarılmasıdır⁷⁹⁸.

Gece zikirlerinin, Kuran çalışmalarının, toplantıların yapıldığı bu kamplarda ciddi ibadet halakaları oluşturulmuştur. Benna'nın özellikle katılmaya özen göstererek gece namazlarını kıldırıldığı ve dini eğitimlerin verildiği bu taburlara sadece cemaatin arka planına sahip olan kişiler üye olabilmekteydi. Bu üyeler sıkı bir manevi ve fizikî talimden geçirilmiş ve Benna'nın en mahrem siyasi ve fikri görüşlerini herkesten önce öğrenmiştir. Örneğin Benna'nın 1938 yılında yazdığı *el-Minhâc* (Yol) risalesi sadece bu taburlarda dağıtılmıştır. Bu taburlarda bulunanlara Benna tıpkı hadislerde sahabeler hakkında geçen "Gece zâhiddirler, gündüz süvari" tanımıyla onları tanımlayarak, bu taburların ne kadar sıkı bir dini eğitimden geçtiğini ve cihad hususunda tıpkı bir süvari gibi korkusuzca hareket edeceklerini dile getirmiştir⁷⁹⁹. Brynjar Lia bir sonraki bölümde ele alacağımız cemaatin *Özel Teşkilatı* adlı silahlı timinin bu tabur üyelerinden oluştuğunu iddia etmiştir⁸⁰⁰.

Sıkı bir spor eğitiminden geçmesine özen gösterilen bu taburlar⁸⁰¹ izci gurubu kurulmadan önce erken dönemde oluşmaya başlamıştır. İlk düzenli yürüyüşünü 1936 yılında sarayın kapısının önünde Kral Faruk'un taç giymesini kutlamak için yapmış ve "Allah'ın ve Resulu'nün Sünneti üzerine sana biat ediyoruz" sloganlarıyla Krala biatlarını ilan etmişlerdir⁸⁰². Bu tarihten itibaren çeşitli geçitler düzenleyen bu grup, ellerinde bayrak ve Kuran taşıyarak İslami sloganların yanı sıra çoğu zaman krala yakınlıklarını ifade eden sloganlar atarak cemaatin sarayın destekçisi olduğunu dile getirmeye çalışmıştır⁸⁰³.

Örneğin bu yürüyüşlerin en görkemlisi sayılabilecek izci geçiti, 10.000 izcinin kral Faruk'un hastaneden taburcu olduğu esnada ona geçmiş olsun dileğini iletmek için yaptığı geçit olmuş ve cemaatin başvekili olan Ahmed Sukkeri sarayın balkonundan

798 Rıfat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 99.

799 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=رسائل الإمام الشهيد حسن البنا#D8.B1.D9.87.D8.A8.D8.A7.D9.86.D8.A8.D8.A7.D9.84.D9.84.D9.8A.D9.84.D9.81.D8.B1.D8.B3.D8.A7.D9.86.D8.A8.D8.A7.D9.84.D9.86.D9.87.D8.A7.D8.B1>, erişim tarihi: 11.09.2015.

800 Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s.233-237, 241.

801 Cum'a Emin Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1943-1945*, s. 160.

802 Rıfat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 152.

803 Hasan el-Benna, *Muzekkîrâtu'd-da' ve ve'd-dâ'îye*, s. 328-330; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 58; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 125-126.

kral Faruk'la birlikte bu gurubun geçitini izlemiştir⁸⁰⁴. İzci gurubunun Benna ile yaptığı bu gövde gösterisi çok konuşulmuştur. Mahmud, dönemin başbakanı olan Ali Mahir Paşa'dan ricada bulunularak kral ile Benna'ya özel bir görüşme ayarlandığına değinmiş ve Benna'nın izci gurubunun kıyafetlerini giyinerek Sidi Cabir camisinde Cuma namazını kılmak için gelen kral Faruk'u caminin önünde yüzden fazla izciyle birlikte karşıladığını ve onunla birlikte ön saflarda namaz kıldığını belirtmiştir⁸⁰⁵.

İzci olmak belirli bir ücret karşılığında mümkün olabilmiştir. Özel düzenlenen gezi ücretlerinin haricinde öğrencilerden talep edilen aylık 150 kuruş, çalışanlardan 200 kuruş ve sadece günlük katılmak isteyenlerden ise günlük ücret 5 kuruş olarak tahsil edilmiştir. Bu ücrete ilave olarak bağlı olunan şubeye de üyelik ücreti tahsil edilmiştir. İlk tabur üyesi üniversiteli gençler olup sadece 40 kişiden oluşmuştur. Bunlar Benna'nın bizzat kendisinin eğittiği ilk nesil İhvan'dır. Güne sabah 04:00'ten itibaren ibadet ve zikirle başlayan bu tabur, yılda en az 40 defa olağanüstü toplantılar yapmıştır. Benna'nın bizzat katıldığı bu toplantılarda cihadın önemine vurgular yapılmış ve taburların sayısı 12.000 olduğunda⁸⁰⁶ cihad ilan edileceğinin altı defalarca çizilmiştir⁸⁰⁷.

Ancak çok geçmeden Mısır'ın en güçlü Müslüman teşkilatı olmasına rağmen henüz hükümete ya da işgalcilere karşı ciddi yaptırımlar içine girilmemesi ve Benna'nın cihadın kime karşı ve nasıl yapılacağını açık bir şekilde belirtmemesi⁸⁰⁸, cemaatin bu özel yetiştirilmiş izci gurubunu kızdırmaya başlamıştır. Örneğin 1947 yılında cemaatteki bazı gençler İskenderiyye'de bulunan İngiliz askerlerinin geceleri uğradıkları gazino ve pavyonlara saldırılar düzenlemiştir. Ardından ülke çapında seri suikast ve bombalama eylemleri gerçekleştirmeye başlamıştır. Bunların hepsinin ortak noktası bu bombalı saldırıların Yahudi ve İngilizlerin fabrika ve iş yerlerine yapılmasıdır.

Çok geçmeden bu gençlerin tehlike unsuru olduğuna kanaat getiren hükümet bunlar hakkındaki soruşturmaları sıklaştırıp tutuklamaları genişletmeye başlamıştır. Tutuklu

804 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 62,63; Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgifu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fi misra hilâle sittîne 'âmen*, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1/?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.

805 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 147, 161-168; Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 56.

806 Benna bunu Peygamber'in "12.000 kişi asla sayılarının azlığından ötürü yenilmeyecektir" şeklindeki hadisinden ilham almıştır. Bkz. Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 239.

807 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Merhaletu't-tekvîn 1938-1943*, s. 21-38, 49.

808 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 379, 385, 435.

gençlerden bir çoğunu ağırlaştırılmış hapse mahkum etmesi üzerine Ahmed Bey el-Hazendar 22 Mart 1948 tarihinde radikal İhvan tarafından öldürülmüştür⁸⁰⁹. Hasan el-Benna'da zanlı olarak tutuklansa da delil yetersizliğinden serbest bırakılmıştır. Ancak Hasan el-Benna bu suikasti şiddetle kınadığını belirtmiş⁸¹⁰, Hazendar için “Mısır çok yüce ve önemli bir adamını kaybetmiştir” diyerek onun ölümüne çok üzülüğünü ifade etmiştir⁸¹¹. Bunun arkasında kendi sağ kolu olan Abdurrahman Sindi'nin olduğunu öğrenince onu cemaatteki işlerinden uzaklaştırmıştır⁸¹².

Bu izci guruplar zamanla kendi içlerinde radikalleşerek kendi gerilla guruplarını oluşturmuşlardır. Böylelikle radikal İslami guruplar ilk defa İhvan ile başlamış ve Mısır'da ortaya çıkmıştır. Elbetteki bu radikal guruplar ortaya çıkarken, cemaatin ılımlı ve uzlaşmacı düşüncesine karşı ortaya çıktığı için o tarihten itibaren cemaat ılımlı İslam'ı temsil ederken, bu radikal guruplar siyasi İslam'ı temsil etmeye başlamıştır. Cemaatin Benna'dan sonraki mürşidi olan Hasan el-Hudeybi döneminde ise bu ayrışma resmiyet kazanmıştır⁸¹³.

809 Hazendar cinayetinin işlenmesi İhvan'a göre kaçınılmazdır. Çünkü Hazendar, İngilizlere saldırıda buldukları için cemaat üyelerine 10 yıl hapis verirken, 7 küçük çocuğa tecavüz ettikten sonra öldüren katile 7 yıl hapis cezası vermiştir. Benna bunun üzerine cemaate yaptığı bir konuşmasında “Allah bizi ondan kurtarsın” dediği için onun infazının emrini verdiğini zanneden Mahmüd Zinhum ve Hasan Abdulhafız, Hazendar'ı öldürmüştür. Dönemin emniyet amiri olan Ahmet Murtaza Meraği hatıratında Benna'yı da soruşturmaya aldığı ancak Benna'nın bu talimatı verdiğini reddettiğini ve çok üzgün olduğunu belirttiği için serbest bırakıldığını ifade etmiştir. Bkz: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حادث اغتيال الخازندار في الميزان>, erişim tarihi: 04.11.2014; Ahmed Murtaza el-Merâğî, *Garâibun min 'ahdi fârûk ve bidâyetu's-sevrati'l-mısıriyye*, Dârü's-şurûğ, Kahire 2009, s. 71; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânü'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 201-207; 'Abdulaziz Kâmil, *Fî nehri'l-hayât*, el-Mektebu'l-mısri'l-hadîs, Kahire 2006, s. 47-45.

810 Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 50; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حادث اغتيال الخازندار في الميزان>, erişim tarihi: 04.11.2014.

811 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=في قافلة الإخوان المسلمين الجزء الأول>, erişim tarihi: 11.11.2014.

812 Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Shanauda, *el-İhvanu'l-muslimûne gatelû mürşidehume's-şeyh hasane'l-bennâ*, III, http://www.ahlalquran.com/arabic/show_article.php?main_id=11095, erişim tarihi: 12/01/2015.

813 Nasır döneminde hapse giren bu radikal gençler Seyyid Kutup'un 1965 yılında hapisteyken yazdığı ve idam edilmesine neden olan *Yoldaki İşaretler* kitabıyla daha da radikalleşerek İslam hükümünü uygulamayan bütün hükümetleri tekfir etmiştir. Bu tekfirci öğretilerden cemaatin beri olduğunu *Tebliğciyiz Yargılayıcı Değil* adlı kitabıyla ilan eden Hudeybi'nin ardından siyasi İslam, radikal tekfirci guruplar üzerinden anılmaya başlamıştır. Bu meselenin en ironik yanı ise, Hudeybi'nin kendisiyle birlikte hapis yatan birçok İhvan'ı cemaatten ihraç ettiğini duyurması olmuştur. Aynı nedenden dolayı hapis yatan ve insanlık dışı işkence gören bu kişiler birbirlerine düşman olmuşlardır. Bu kitapla ilgili en çarpıcı detay ise, 1960'lı yıllarda İhvan hareketini bastırmakla görevli olan Mısır Emniyet Teşkilatı'nın başkanı General Fuad Allam ile 2003 yılında yapılan röportajda bu kitabı Hudeybi'ye kendilerinin yazdırdığını ifade ederek bununla tekfirci gurupların radikalliklerini törpülemeyi hedeflediklerini itiraf etmesidir. Bkz. <http://arb.majalla.com/2012/12/article55240765/هل-ألف-المستشار-حسن-الهيبي-دعاة-لاق>, erişim tarihi: 20.05.2015; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmîyye*, c. II, s. 121; Brynjar Lia, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, s. 336; Servet el-Hirbâvî, *Kalbu'l-ihvân*, s. 30; 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. IV, s. 205; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânü'l-muslimûne fi mizâni'l-hakk*, s. 115-118; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 17; Mahmüd 'Assâf, *Me'a'l-imâmî's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 160. Elbette Hudeybi'nin bu kitabını hapse atılmaktan korunmak için takibe olarak yazdığını savunanlar

Günümüze kadar Benna'nın, cemaatin bünyesinde ortaya çıkan ve gelişen bu *Özel Teşkilat* üyelerinden haberdar olup olmadığını ya da bu teşkilatın gerçek kurucusunun kendisi olup olmadığını kesin kanıtları yoktur. Ancak, bir sonraki başlıkta ele alacağımız gibi Benna'nın silahlı eylemlerde bulunanlardan berî olduğunu bildirerek bu teşkilatın mensuplarını tekfir etmesi aslında bu teşkilatın ve radikal üyelerinin Benna'ya rağmen geliştiğini ve zamanla cemaatin derin devleti ve paralel yapısı haline dönüştüğünü göstermektedir.

3.6.3. Özel Teşkilat (en-Nizâmu'l-hâss)

Diğer adı *Gizli Teşkilat* (el-Cihâzu's-sirrî/et-Tanzîmu's-sirrî) olarak da bilinen bu örgüt, Mısır'daki yer altı silahlı teşkilatların ilk İslamcı kimliğe sahip olanıdır. el-Kaide örgütü gibi günümüzde onlarca silahlı gurubun ortaya çıkmasına ön ayak olan bu teşkilatın kuruluşu⁸¹⁴ Benna döneminde olmuştur. Hatıratlarında, kurulma sebebini sömürünün karşısında hükümetin bir kukla gibi davranması olduğunu belirten bu teşkilatın mensupları, teşkilatın ana hedefinin hükümetlerin başaramadığı cihad olgusunu, silah eğitimi almış özel timlerle gerilla savaşı vererek gerçekleştirmek olduğunu ifade

olmuştur. Hişam Mübarek bu bilginin doğru olmadığını, Hudeybi'nin kitabının bütün tehlike unsurları ortadan kalktıktan ve Seyyid Kutup'un idam edildikten ve tutuklananların hüküm giydikten sonra yazıldığını iddia etmiştir. Ayrıca, madem bu kitap sadece takiye amaçlı yazılmıştır, öyleyse neden cemaat için hiçbir tehlikenin olmadığı yıllarda kitap ikinci baskısını yapmıştır sorusunu yönelterek bu iddianın asılsız olduğunu savunmuştur. Bkz. Hişam Mübarek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 88.

814 İslami cemaatler uzmanı Hasan Ebu Heniyye ve birçok kaynak, el-Kaide gibi silahlı gurupların tek bir kaynaktan beslendiğini, bu kişilerin Müslüman Kardeşler Cemaati'ne mensup olup daha sonra Seyyid Kutup ekolüne kayan kişiler tarafından ortaya çıktığını ortaya koymuştur. Bu gurupların fikir babası ve ruhani lideri şüphesiz Seyyid Kutup olmuştur. Gilles Kepel 70'li yılları bu cihadçı gurupların zirve yaptığı dönem olarak adlandırmıştır. Bkz. Hasan Ebu Heniyye, "El-İhvânu'l-muslimûne ve's-selefiyye'l-çihâdiyye", IV. Bölüm, *Cerîdetu's-Şarq*, <http://www.alsharq.net.sa/2012/07/24/408097>, 24.07.2012, erişim tarihi: 20.09.2014; Hişam Mübarek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 46; Ferîd 'Abdülhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 115; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne krâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 378; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmî's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 160; Barry Rubin, "Compering Three Muslim Brotherhoods, *Middle East In Focus-The Muslim Brotherhood*, Palgrave Macmillan, New York 2010, s. 8. Nasır hapisanelerinde işkence gören İhvan'dan olan Ahmed Raif ve tekfirci guruplar uzmanı olan Abdulmunim, bütün tekfirci gurupların ilk defa Nasır'ın hapisanelerinde insanlık dışı işkence gören İhvan'dan ortaya çıktığını, Enver Sedat döneminde hapisten çıktıktan sonra Yemen'e (oradan da birçoğunun Afganistan'a) yerleştiğini belirtmiştir. Bu Seyyid Kutupçu ekol daha sonra kendi içinde ikiye ayrılmıştır. Birinci gurup, Seyyid Kutup'un cahiliye toplumu terk etmek sözünü duygusal olarak ele almış ve hicretin gerekli olmadığını savunmuştur, ikinci gurup ise cahiliye toplumunu fiili olarak terk etmeyi savunarak hicret etmeyi ve ekonomik ve askeri anlamda güçlendikten sonra tekrar geri dönerek cahiliye toplumlarını fethetmeyi farz görmüştür. Bu yüzden bu tekfirci guruplar Yemen ve Afganistan gibi ülkelere hicret etmişlerdir. Bu tekfirci gurupların ilki 1965 yılında Şükrü Mustafa önderliğinde kurulmuştur. 1977 yılında idam edilen Şükrü Mustafa İhvan'dan olup, tarihte ilk defa donanımlı tekfirci silahlı gurup kuran kişidir. Bkz. Ahmed Râif, *Safahâtun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 136, 139, 147; Hişam Mübarek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 10-108, 434; 'Abdulmunim Munîb, *et-Tanzîmu ve't-tanzîr*, s. 11, 17, 19; Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, s. 60; Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 250-254; Muhammed Moro, *el-Haraketu'l-islâmiyyetu fî mısra (1928-1993)*, s. 134; Mohammed Zahid, *The Muslim Brotherhood And Egypt's Succession Crisis*, s. 88.

etmişlerdir. Filistin işgalinin bu teşkilatın cihad olgusundaki rolü büyüktür. Bu teşkilatın kuruluş nedeninin İslam Hilafeti'ni kurmak olduğunu belirtenler de vardır.

Kuruluş tarihi bu teşkilata mensup üyelerin ifadelerinde dahi ihtilaflıdır. Kimilerine göre bunu tetikleyen en önemli husus Filistin meselesidir. Bundan dolayı, 1938 yılında Filistin müftüsü Hacı Muhammed Emin el-Huseyni'nin Mısır'dan silah yardımı istemesiyle ilk defa böyle bir teşkilatın kurulmasına karar verilmiştir. Bu teşkilatın başındaki isim olan Abdurrahman el-Sindi, bu silahları çöllerdeki atıl kalmış cephaneliklerden Filistin için tedarik ederlerken⁸¹⁵ kendi akibetlerinin de birgün Filistin gibi olmasından korktuğu için silahlı bir tim olan Özel Teşkilatı kurmaya karar verdiğini belirtmiştir. Teşkilatın kuruluşuna dair rivayetler 1938-1943 yılları arasını göstermektedir ki, bu tarihler II. Dünya savaşının bölgeye verdiği buhranın ve kontrolsüzlüğün, bu tip paramiliter güçlerin cemaatin içinde ve diğer cemaat ve partilerde de ortaya çıkmasına neden olduğunu göstermektedir⁸¹⁶.

Ancak buradaki en önemli husus, bu silahların Yüksek Arap Konseyi'nin kendilerine gönderdiği maddi yardımlarla toplanıp ardından Filistin'e gönderilmediği ve Özel Teşkilat için saklanılarak yeri geldiğinde kullanıldığı gerçeğidir. Yüksek Arap Konseyi'nin bu yardımı onlara Mısır'da tebliğ yapmaları için gönderdiğini ifade eden Mahmud, tebliğ için gönderilen bu paraların neden silah alımı için kullanıldığına ve Filistin müftüsünün kendilerine silah yardımı istemesine rağmen neden bu silahların Filistin'e gönderilmediğine açıklık getirememiştir⁸¹⁷.

Bu teşkilatın kurulma nedeninin Arap-İsrail savaşı için cihad timi oluşturmak olduğu belirtilse de⁸¹⁸, Benna'nın cihadı eyleme dökmekte her zaman tereddütte kalması ya da ertelemesi de bu teşkilatın kurulmasını tetiklemiş olmalıdır. Çünkü Benna, Mısır çapında en büyük İslami cemaatin lideri olarak büyük nüfuza sahip olduğunu, medyaya

815 Bu silahlar hükümetin kendilerine verdiği izin ile toplanmıştır. Bkz. Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 262; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 140.

816 Hasan Rûh, 25 *Âmen fî cemâ'ti'l-ihvân*, Dârul'l-İ'tisâm, Kahire 1983, s. 43; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 150; 'Âmir Şemmâh, *el-İhvânu'l-muslimûne fî sucûni ve mu'tekalâti mubârek*, Muessetu İkra', Kahire 2010, s. 92; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 34-35; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, 34, 63; Ahmed Râif, *Safahâtun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 367; Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 12. Hamis Hamide araştırmasında teşkilatın kuruluşunda Almanlardan yardım alındığını savunmuştur. Bkz. Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 128.

817 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târih*, c. I, 260.

818 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 140; Gelineau, John, *Threat and Political Opportunity and the Development of the Egyptian Muslim Brotherhood*, Basılmamış Mastr Tezi, University of Kansas, Faculty of Global and International Studies, Amerika 2011, s. 11.

hakim olduğunu, halkın ve sokakların nabzını isterse kolaylıkla tutabilecek nüfuza sahip olduğunu ve her kesime ulaşabileceğini her seferinde dile getirmesine rağmen⁸¹⁹, bir önceki bölümde bahsi geçen olaylardan ve ihraçlardan da anlaşıldığı üzere bu nüfuzunu ciddi bir eylem ve başkaldırış için kullanmamış, kullanmak isteyenleri de her seferinde menetmiştir.

Teşkilatın başında olan başlıca kilit isimler; Abdurrahman el-Sindi, Salih Aşmâvî, Ahmed Zeki, Ahmed Haseneyn, Ahmed Adil Kemal, Mahmud Lebib, Mustafa Meşhur ve Ahmet Malt'dır. Bu özel seçilmiş üyeler, gizli gizli toplanarak el bombası ve türlü patlayıcılar dahil her türlü silah çeşidinin eğitimini almış ve diğer üyelere de kendileri öğretmişlerdir. Özel Teşkilat'ın başında olan kişilerin isimleri büyük bir hassaslıkla gizli tutulmuştur. Karanlık odada silah ve Kuran üzerine yaptırılan bu gizli yemin ritüelini, Sindi'nin örtü arkasında izlediği rivayet edilmiştir. Onu hiç orda görmediklerini ancak sesinden tanıdıklarını ifade eden üyeler, bazen o teşkilatın ileri gelen üyelerinin bile bu teşkilatın başındaki kilit isimlerden haberleri olmadığını ifade etmişlerdir⁸²⁰.

Özel Teşkilat'ın ilk nesil üyelerinden ve ileri gelenlerinden olan Ahmed Adil kaleme aldığı hatıratında 1946 yılında Özel Teşkilat'a bu ritüel eşliğinde katıldığını belirtmiştir. Bu karanlık odada yaptırılan yemin ritüelini hatıratını yayınlayan bütün Özel Teşkilat mensupları kaleme almıştır. Hasan el-Benna'nın bu teşkilatın kuruluşundan, gizli operasyonları ve ritüelleri ile alakası olup olmadığı hususu ise henüz netlik kazanmamıştır. Onun bu teşkilattan haberi olduğu cemaat içinde bir söylenti olarak dolaşmasına rağmen, bununla ilgili bir tane delil olmadığını savunanların yanı sıra⁸²¹,

819 Hasanû'l-bennâ, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ'îye*, s. 97-115.

820 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 287-261; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 130-142; Servet el-Hirbâvî, *Sirru'l-ma'bed*, s. 223-225; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=صالح_عشماوي#D8.B5.D68.A7.D9.84.D8.AD.D8.B9.D8.B4.D9.85.D8.A7.D9.88.D9.89.D9.88.D8.A7.D9.84.D9.86.D8.B8.D8.A7.D9.85.D8.A7.D9.84.D8.AE.D8.A7.D8.B5, erişim tarihi: 15.02.2015; 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî licemâ'ti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 8-10; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûne*, s. 37; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, 75; Huseyn Muhammed Hammûde, *Esrâru hareketi'd-dubbâti'l-ahrâri ve'l-ihvânu'l-muslimîn*, s. 35; Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 189; Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 12. Bu teşkilatın ileri gelenlerinden olan ve Hudeybi döneminde cemaatten azledilen Mahmûd Sabbâg, bu teşkilatta bulunduğunu iddia eden bir çok kişinin teşkilatla alakası olmadığını iddia etmiştir. Bkz. Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, 29, 66.

821 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 151; Hasan Rûh, 25 'Âmen fî cemâ'ti'l-ihvân, s. 44-46; Ahmed Râif, *Safahâtun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 230; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzânî'l-hakk*, s. 96; Said Havva Benna'nın hiçbir militer gücü desteklemediğini ve ülke çapında bozgunculuk yapan hiçbir gurubun oluşumunu teyid etmediğini savunmuştur. Bu faaliyetleri yapanların cemaatte alakası olmayan kişiler olduğunu belirtmiştir. Bkz. Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 264.

bazı kaynaklar Özel Teşkilat'ı Benna'nın bizzat kendisinin kurduğunu savunmuşlardır⁸²².

Özel Teşkilat gücünü güçlü istihbarat açısından almıştır. Ancak bu istihbarat çok ilginç metodlarla yapılmıştır. En başlıca izlenen yol, karşı cephenin içine özel yetiştirilmiş casuslar sokmak olmuştur. Ancak bu adamlar zamanla o kadar çok karşı tarafın çizgisine ve rengine bürünür olmuş ve durum o kadar karmaşıklaşmıştır ki bazen casus olarak kullandıkları kişinin zamanla karşı tarafın casusu olduğundan şüphelenmeye bile başlamalarına neden olmuştur. Aşağıdaki örnek, Özel Teşkilat'ın ne kadar da karmaşık işlediğinin bir göstergesidir.

Özel Teşkilat, farklı örgütlere, partilere ve teşkilatlara veri toplaması ve casusluk yapması için özel eğitilmiş İhvan'dan bir takım adamları göndermektedir. Esad Seyyid Ahmet adlı bir kişiyi de Genç Mısır adlı partiye casusluk yapması için gönderirler. Uzun bir süreden sonra partide belirli bir mevkiye gelen Esad, İhvan'dan çok uzak kaldığı için bu durumdan çok sıkılır ve İhvan'ın yanına serbest gidip gelebilmek için Genç Mısır'daki yetkililere İhvan'ın içine girip onlar hakkında casusluk yapmak istediğini belirtir. Bu dahiyane öneriyi çok cazip bulan parti yetkilileri onu İhvan'ın içine casus olarak gönderirler. Ancak Esad İhvan'a geri döndüğünde artık kimin casusluğunu yaptığı hakkındaki şüpheleri de bir türlü üstünden bertaraf edemez ve hep

822 Mahmûd Assaf gibi bir çok İhvan bu teşkilatı Benna'nın kurduğunu söylese de bunu kendilerine doğrudan Benna'nın söylemediğini, en yakın adamlarından bunu duyduklarını belirtmiştir. Ancak aynı kaynağın başka bölümlerinde Benna'nın bu teşkilatın kurucusu olduğunu yazan Mahmûd Assaf'ın ifadesindeki çelişkili olan husus, Benna'nın bu teşkilatın kurucusu olduğunu belirtmesine rağmen, yemin ritüelini şiddetle eleştirmesidir. Zira tebliğdeki üslubu ve yöntemi oldukça açık olan Benna'nın aslında böylesi bir yemin ritüeline onay vermesi oldukça tuhaf bir durumdur. Yemin ritüelinin karanlık odada ve örtüler altında oturan gizli bir şahsiyetin karşısında ürpertici yeminlerle yapılmakta olduğunu ve bu ritüelin Masonlarda ve Bahailerde de aynı şekilde yapıldığını belirten üyeler, bunu Benna'nın nasıl onayladığını ya da neden orada bulunmadığını sorgulamamaları ya da kendisiyle bunu paylaşmamaları oldukça tuhaftır. Cemaate katılırken yapılan yemin ritüeli ile bu yemin ritüeli arasında büyük fark olduğunu belirten bu kaynaklar, Benna'nın önünde cemaate üye olmak için yapılan diğer yemin ritüelinin istiğfar ve tövbe ile olurken bu yemin ritüelinin oldukça ürpertici ve soğuk olduğunu belirterek ikisi arasındaki üslup ve metodun neden farklı olduğunu Benna ile paylaşmayı hiç düşünmemiştir. Halbuki bu hatıratlardan anlaşıldığı üzere, bütün üyeler Benna ile bir arkadaş gibi herşeyi paylaşmakta bir çekince görmüyor ve onun evinde kalarak sabahlara kadar müzakere ederek her türlü konuyu istişare ediyorlarken bu hususu hiç mevzu bahis etmemeleri oldukça ilginç olmasının yanı sıra, Benna'nın bu teşkilatın kurucusu olduğu ifadelerine gölge düşürmektedir. Bkz. Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 137, 148, 155; 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî licemâ'ti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 9; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبد الرحمن السندی#D9.85.D9.82.D8.AA.D9.84.D8.A7.D9.84.D8.AE.D8.A7.D8.B2.D9.86.D8.AF.D8.A7.D8.B1>, erişim tarihi: 20.01.2015; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 258; Richard Michell, *el-İhvânü'l-muslimûne*, Bölüm II, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 127; Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Omer et-Tilmisânî, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, s. 19.

şüphe duyulan kişi olarak kalır. Özellikle de hükümet tarafından yakalanıp hapse atıldığında sorgulamalarda yaptığı itiraflardan sonra onun hangi tarafın adamı olduğu daha da muammalaşmış ve içinden çıkılmaz bir hal almıştır⁸²³.

Başbakan Ahmet Mahir Paşa'yı da öldüren Mahmud el-İsavi'nin Özel Teşkilat tarafından Vatan Partisine gönderilmiş casuslardan olduğu söylenmiştir⁸²⁴. Ahmet Mahir Paşa'nın öldürülmeden önce Mısır'ın İngilizlerin yanında yer alarak Almanya'ya karşı savaşacağını duyurması üzerine bu kişi tarafından tehdit edilerek öldürülmüştür⁸²⁵. Her ne kadar İsvi'nin Özel Teşkilat'tan olmadığını Ahmet Adil hatıratında doğrulasa da⁸²⁶ diğer ileri gelen İhvan İsvi'nin İhvan'dan olduğunu belirtmiştir. İsvi'nin Benna'nın derslerine katıldığı tespit edilince Benna ve Sukkeri dahil bir çok İhvan yakalanarak ifadeleri alınmıştır. Abdunnasır döneminde kurulan mahkemelerde yargılanan İhvan üyeleri de, İngilizlerle işbirliği yapan Ahmet Mahir'in seçimlerde kazanmaması için İsvi tarafından öldürüldüğünü itiraf etmişlerdir⁸²⁷.

Teşkilatın hedefi, ülke içinde bulunan işgalcileri ve onlara yardım eden Mısırlıları yeri geldiğinde gah yaralayarak gah patlayıcılarla korkutarak uyarmak ve eğer bir suç işleyip te yargıdan kurtulmuşlarsa infaz etmektir. Elbette kral dahil bütün üst düzey şahsiyetler ve önemli kişiler hakkında da fotoğraf, ses kayıtları ve yazılı belgeler gibi verileri de toplamak asli görevlerindedir. Zira bu delilleri yeri geldiğinde bu kişilere cemaatin isteklerini yerine getirmeleri için şantaj olarak kullanmışlardır⁸²⁸.

İşgalcilere yardım eden, veyahut içki ve haram kabul edilen maddeleri üreten fabrika ve şirket adreslerini de arşivleyen teşkilat, bu adresleri yeri geldiğinde bombalayarak ya da firma sahiplerini öldürerek ülke çapında kaos yaratmak istemişlerdir. Bundan elde etmek istedikleri asıl hedef ise, cemaatin demokratik yollarla yaptıramadığı yaptırımları

823 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî licemâ'ti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 11; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 166.

824 Vatan Partisi o yıllarda ilk kurulduğu dönemdeki devrimci ruhunu kaybetmiş durumdaydı ve o dönemde bu cinayeti örgütleyecek bir ideolojiye ve söyleme sahip değildi. Bkz. Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 25; 'Abdulazim Ramadân, *el-İhvânu'l-muslimûne ve't-tanzîmu's-sirrî*, Mektebetu'l-usra, Kahire 2006, s. 58-60; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 216.

825 Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-musrî*, s. 29; Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 204; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 258.

826 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 173.

827 Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, Dâru'ş-şurûk, Kahire 1987, s. 78-79; 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمین الجزء الأول>, erişim tarihi: 23.11.2014.

828 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 138.

koru salarak yaptırılmaktadır⁸²⁹. Bazı bakanların, başbakanların ve kralın dahi üst düzey yabancı ya da Mısırlı bürokratların eşleriyle olan gayri ahlaki ilişkilerini de arşivleyen teşkilat, bunu da yeri geldiğinde kral dahil herkese karşı şantaj olarak kullanmak için arşivlemiştir. Bu ve buna benzer kral Faruk'un evli kadınlarla olan gönül maceraları ve Nukrâşî Paşa'nın özel hayatı açık bir dille Ahmet Adil'in hatıratında isimler verilerek anlatılmaktadır⁸³⁰. Ahmet Adil ve hatıratlarını yayınlayan diğer İhvan birçok konuda birbirlerini suçlayıp birbirlerinden farklı ifadeler verseler de hepsinin ortak noktası, Özel Teşkilat'ın bu hafiye işlerinden ve herkes hakkında topladıkları bu istihbarattan dolayı gurur duymaları olmuştur⁸³¹.

Teşkilatın ülke çapında gerçekleştirdiği bombalı saldırı ve suikastler 1948 yılında şiddetini artırmış ve bu yapının deşifre olmasına neden olmuştur⁸³². İngilizlere ve onların hamisi konumundaki kişilere düzenlenen seri saldırıların ardından, özellikle de 22 Mart'ta Hakim Ahmed Hazendar'ın ve 3 Aralık'ta da yüzbaşı Selim Zeki'nin öldürülmesi Özel Teşkilat adlı bir örgütün varlığına işaret etmiş, ancak bu gizli silahlı gurubun varlığı kamuoyunda ilk defa 15 Kasım 1948 tarihinde İhvan üyelerine ait olduğu anlaşılan ve içindeki askeri mühimmat ve gizli evraklarla birlikte ele geçirilen bir Jip ile ortaya çıkmıştır. Bir jipin içinde ele geçirilen evraklar bu teşkilat hakkındaki her şeyi ele verir nitelikte olmuştur⁸³³.

Jip hadisesine giden olaylar şöyle gelişmiştir:

Özel teşkilatın bütün evrakları ve silahları Kahire'de öğrencilerin de kaldığı bir dairede tutulmaktaydı. O günlerde Nukrâşî Paşa Filistin savaşından sonra zaten silahlı eğitim almış olan İhvan'ı kontrol altına alması için İngilizler tarafından ikaz edilmişti. Çünkü, Filistin'e gönderilen Arap ordusu yenilgiye uğrayınca ikinci bir hamleye karşı olan İngilizler, ordunun geri çekilmesini emretmiş ve hala daha savaşmak için silahlarıyla bekleyen gönüllü Mısır askerlerini sınırdan evlerine göndermiş ve grupların ellerinde bulunan silahların toplanması için emir vermişti. Halkın elinde bulunan bu silahlar II.

829 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 37.

830 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 152-161.

831 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 487.

832 Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânul-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 26; Cemaatin resmi sitesi bu terörist eylemleri Benna'nın hiçbir zaman onaylamadığını belirtmiştir. Bkz. <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=آخر ما كتب الإمام الشهيد حسن البنا> erişim tarihi: 04.02.2015.

833 'Ali 'Ashmâvî, *et-Târîhu's-sirrî li cema'ati'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 183.

Dünya Savaşı'ndan sonra çölde terk edilmiş askeri mühimmattan elde edilen silahlardı. Hükümet bu silahların toplanıp orduya teslim edilmesi için çağrıda bulununca, cemaat dahil birçok grup çölde askeri mühimmat avına çıkarak topladıkları silahları tamir ettikten sonra orduya teslim etmişlerdir. Ancak cemaat elindeki bu silahları hükümete vermediği gibi elinde silah olduğunu da gizlememiştir⁸³⁴.

Ellerinde silah ve mühimmat olduğu bilinen cemaate baskılar sürerken, kendi içinde sıkıyönetim ilaneden cemaat, gizli evraklarını ve silahlarını daha güvenli bir yere taşımaya karar vermiştir. Ahmet Adil'e haber salınarak 15 Kasım 1948 tarihinde bu mühimmatın ve evrakların derhal kendisinin belirleyeceği bir adrese taşınması istenmiştir. O da İngilizlerin savaşta kullandıkları bir jipe sahip olan arkadaşı Mustafa Kemal'den yardım istemiştir. Jip yeni alındığı için henüz plakası alınmamıştır. Aldıkları evrakları ve mühimmatı arabaya yükleyip İbrahim adlı arkadaşlarının evine aktarmak için arabayı evin önüne park ettiklerinde İbrahim'in ev sahibi zaten uzun süredir husumet içinde olduğu İbrahim'in evine giren mühimmattan şüphelenmiş ve arabanın da plakasız olduğunu görünce polise ihbarda bulunmuştur. Çok geçmeden arabanın bulunduğu sokağa gelen polisten kaçmaya çalışsalar da bu kişilerin yakalanmasıyla Benna'nın ölümüne kadar sürecek olan İhvan'ın tarihteki dönüm noktası olan sıkıntılı günler de başlamıştır⁸³⁵.

Jip hadisesi olarak tarihe geçen bu olayı fırsat bilen hükümet, henüz soruşturmalar sürerken 8 Aralık 1948 tarihinde cemaatin terörist faaliyetlerde bulunan bir örgüt olduğunu belirterek cemaatin bütün şubelerini kapatmış, mallarına el koymuş, geniş çaplı tutuklama çıkarmış ve ülke çapında her türlü cemaatsel faaliyetleri yasaklamıştır⁸³⁶. Kendileriyle birlikte cemaatten en az 400 küsur kişinin tutuklanarak sorguya çekildiğini ifade eden Adil Kemal, mahkemeden önce sadece soruşturmanın kendisinin bir yıl sürdüğünü belirtmiştir.

Soruşturmalar esnasında sarayın da tamamen desteğini yitiren cemaat, aslında en büyük müttefiğini kaybederek bir daha geriye dönüşü olmayan bir sona doğru yol almaya başlamıştır. Meşruiyeti için kaygı duyan saray, cemaatin askeri açıdan bu kadar

834 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 121; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 232; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, 172, 227-230; Hassan Hathût, *'Adu'l-ferîd 11942-1952*, s. 34.

835 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 239; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 57.

836 Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 13.

güçlenmesi karşısında endişeye kapılmış, o tarihten sonra cemaati Vefd'den bile daha tehlikeli görmeye başlamıştır⁸³⁷. Bu yüzden hızlı bir şekilde 08 Aralık 1948 yılında resmi olarak kapatılma kararı hükümet tarafından onaylanmıştır⁸³⁸.

Mahkeme 3 yıl süren bir soruşturmada sonra Benna'nın sorumluluğundaki cemaatin hiç bir terörist eylemlerde bulunmadığına ve hedefinin şiddet olmayıp dini yaymak olduğuna karar verip sadece Özel Teşkilat üyelerini cezalandırır da, Nukrâşî Paşa bu kararlar çıkmadan önce cemaatin kapatılma kararının ardından 28 Aralık 1948 tarihinde Özel Teşkilat'ın bir üyesi olan Abdulmecit Ahmet tarafından öldürülmüştür. Bu hadise Benna'nın öldürülmesine de ön ayak olan büyük bir kaosu da beraberinde getirmiştir⁸³⁹.

Jip hadisesinde parmağı olan şüpheliler 10 Aralık 1949 tarihinde hakim karşısına çıkarılmışlardır. Özel Teşkilatın başında bulunan Abdurrahman Sindi baş zanlı olarak yargılanmıştır. Ona ve diğer cemaat üyelerine yöneltilen suç, Mısır hükümetini devirmeye çalışmak, ülke çapında faili meçhul cinayetler işlemek, Filistin savaşına kaçak olarak katılmak, yasal olmayan silahları barındırmak⁸⁴⁰, yabancılara saldırmak, masum insanları hedef alan saldırılar düzenlemek, kamu mallarına zarar vermek ve insanların hayatını tehlikeye atmaktır⁸⁴¹.

Mahkeme 17 Mart 1951 tarihine kadar sürmüştür. Özellikle de Filistin savaşına hükümetin izni olmadan gittikleri için suçlanan İhvan'ı, Filistin müftüsü Muhammed Emin el-Huseyni ve Filistin'de savaşan Arap ordusunun komutanlarından birkaç kişi müdafa ederek, onların hepsinin Mısır ordusu tarafından eğitildikten sonra hükümetin bilgisi dahilinde Filistin'e sokulduklarını savunmuşlardır⁸⁴².

837 Zekeriyâ Suleymân Beyyûmî, *el-İhvânü'l-muslimâne ve'l-cemâ'atu'l-islâmiyye 1928-1948*, s. 214.

838 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 19.

839 Benna, Nukrâşî'nin katilini hayatında hiç görmediğini ifade etmiştir. Mahmûd Sabbâğ ise bu gencin Özel Teşkilat'ın üyelerinden olduğunu dile getirmiştir. Tilmisani, Nukrâşî'nin ölümünün ardından hiçbir İhvan'ın bu habere üzülmeyeceğini bilakis bunu memnuniyetle karşıladığını, çünkü Nukrâşî'nin zalim bir başkan olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 444-446; Mahmûd Sabbâğ, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, 45.

840 Bu silahlar hükümet tarafından İhvan'a toplaması için izin verildiğinde çölden toplanan silahlardır. Bkz. Mahmûd Sabbâğ, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 262.

841 Mahkemede 33 kişi yargılanmıştır. Ancak Sindi Özel Teşkilat'ın baş üyesi olarak yargılanmasına rağmen bazılarının 3 yıl hapis cezası verilirken Sindi'ye ve birkaç kişiye 2 yıl hapis cezası verilmiştir. Bkz. 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=في_قافلة_الإخوان_المسلمين_الجزء_الأول; Mahmûd Sabbâğ, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, 37-39.

842 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 255-260; Mahmûd Sabbâğ, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 96; Salâh Şâdî, *Safahâtu mine't-târîh*, http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات_من_التاريخ_الإخوان_المسلمون_وسنوات_الحصاد, erişim tarihi: 12/01/2015; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 142. Kral Faruk'un kendisi de

Benna'da kendi savunmasını yaparak cemaati ve kendisini bu Özel Teşkilattan aklamaya çalışmıştır⁸⁴³. Zira suçlamaların en ağırı İhvan'ın Filistin'e savaşmak için hükümeti dinlemeyerek kaçak girdiği üzerine olmuştur. Benna savunmasında 1948 Filistin savaşı çıktığında Mısır hükümetine bağlı resmi bir teşkilat olan Vadi Nil Teşkilatı'nın Nukrâşî Paşa hükümetiyle ortaklaşa yönettiği eski bir Amerikan kışlası olan Huckstep Kampı'nda gönüllü askerlere silah eğitiminin verildiğini, kendilerinin de bu kampa 10.000 gönüllü İhvan'ı gönderdiklerini beyan ederek herşeyin hükümetin bilgisi dahilinde olduğunu belirtmiştir⁸⁴⁴. Cemaate nispet edilen ve terörist eylemleri finanse ettiği belirtilen birçok şirket ve kuruluşun da cemaatle alakası olmadığını ve bu kuruluşların kişisel menfaatleri için cemaatin adını kullandıklarını ifade etmiştir⁸⁴⁵.

Cemaat içi kırılma noktasını zirveye taşıyan en önemli hadise Nukrâşî'nin öldürülmesinden önce Benna'nın ondan ve kraldan eman dilemesi ile başlamış, Nukrâşî'nin öldürülmesinin ardından Benna'nın bildiriyle birlikte zirve yapmıştır⁸⁴⁶. İç işleri bakanlık sekreteri Abdurrahman Bey Ammar'ın tutanağına göre Benna defalarca bakanlığı ziyaret etmiş ve Nukrâşî Paşa ile görüşmek için saatlerce beklemiştir. Ziyarete bulunanlar hakkında tutanak tutan Abdurrahman Bey Benna'nın ziyareti hakkında şu satırları tutanağına aktarmıştır:

“Bugün Şeyh Hasan el-Benna İç İşleri Bakanlığını ziyaret etti. Nukrâşî Paşa'nın emriyle cemaatinin kapandığını bize bildirdi. Bu karara oldukça üzüldüğünü ve cemaatinin bir daha asla siyasetle iştigal etmeyeceğini belirterek sadece hayır işleriyle uğraşan dini bir cemaat olacağını ifade etti. Bütüen kalbiyle Nukrâşî Paşa hükümetini desteklediğini, onunla işbirliği yapmaya hazır olduğunu, dilerse

07.07.1948 yılında generalleriyle birlikte Filistin'de aralarında İhvan'ın da bulunduğu milisleri ziyaret ederek onlara “mücahitlerim” diye hitap etmiş ve Mısır'ın kendilerine gurur duyduğunu belirtmiştir. Bu milislerde bulunan bazı İhvan'ın isimleri daha sonra gazetelerde yayınlanarak övülmüştür. Bkz. ‘Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمین الجزء الأول>.

843 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قضيتنا.. آخر ما كتب الإمام الشهيد حسن البنا>, erişim tarihi: 04.02.2015.

844 Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 495; Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 54; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان المسلمین... ريتشارد ميتشل>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=المؤتمر العربي الأول من أجل فلسطين>, erişim tarihi: 29.07.2014; ‘Abd el-Fattâh Muhammad Uwaisi, *The Muslim Brothers and the Palestine Question 1928-1947*, s. 209; Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 244; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatü't-tanzîmi'l-hâs*, 172; Mahmûd ‘Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 142, 144.

845 Ahmed ‘Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 231; Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 55-56.

846 Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 497-499.

cemaatinin siyasi kolunu Vatan partisine devredebileceğini⁸⁴⁷ ve cemaatinin bundan sonraki icraatlerine kefil olduğunu belirterek hükümetle arasını düzeltmek istediğini belirtti. Ardından Nukrâşî Paşa'ya övgüler yağdırdı ve onun ne kadar da vatanperver ve adil bir kişi olduğunu söyledi. Nukrâşî Paşa cemaatini kapatsa dahi kendilerinin buna kızmayacağını ve ona karşı gelmeyeceklerini belirterek artık evine kapanıp sadece ibadet ve ilimle meşgul olacağını ifade etti. Ardından Nukrâşî Paşa'ya dualar ederek ve cevabını sabırsızlıkla beklediğini belirterek gözü yaşlı bir şekilde bakanlığı terk etti⁸⁴⁸”.

Bu ziyaretini defalarca tekrarlayan Benna'nın kral ile de görüşmek için büyük çabası cevapsız kalmış⁸⁴⁹ çok geçmeden Nukrâşî Paşa öldürülmüştür. Kendisini şok eden bu hadisenin ardından Benna, hakim olamadığı bu paralel yapıyı külliyen tekfir eden bir bildiri yayınlamıştır⁸⁵⁰. Bu kişilerin asla Müslüman olmadığını ve cemaate mensup olmadıklarını belirten “*el-Beyan*” adlı bildirisi ve iki gün sonra yayınladığı “*Onlar Ne Müslüman Kardeşirler ne de Müslümandırlar*” (Leysû ihvânen ve leysû muslumîn) adlı bildirisi cemaat içinde şok etkisi yaratmıştır⁸⁵¹. Çünkü bu bildiri yayınladığı tarihte Filistin savaşında Arap ordusuna büyük destek veren ve İsrail'e karşı büyük zaferler kazanan İhvan'ı İngilizlerin emriyle Nukrâşî Paşa geriye çağırılmış ve ellerindeki silahları yok etmek istemiştir. Jip hadisesiyle birlikte hapse giren bu İhvan Filistin'de verilen savaşta Arap ordusunun zaferler kazanmasında büyük rol oynamışken, üstelik Nukrâşî'nin cemaati kapatmasına ve İhvan'ı hapse atmasına rağmen Benna'nın onu öven sözlerine karşılık kendilerini tekfir etmesi onları hayal kırıklığına uğratmıştır. Nukrâşî Paşa'nın katili Abdulmecit bu bildiriye duyduğunda şok yaşamış⁸⁵² ve onun gibi onlarca İhvan da bu bildirinin yayınlanmasına kadar suçlarını kabul etmezken, bu bildiriden sonra suçlarını itiraf ettikleri gibi henüz yakalanmamış olan diğer İhvanların da isimlerini emniyete ifşa etmişlerdir. Dolayısıyla Benna'nın hapisteki İhvan'ı korumak için yazdığı ifade edilen bu tekfir bildirisi hapisteki İhvan'ı korumadığı gibi

847 Abdulvahhab el-Kiyâlî, *Mevsû'atu's-siyâse*, c.II, el-Muesse'l-arabiyye, Beyrut 1981, s. 530.

848 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fî'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 37-38, 200; Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-misrî*, s. 32.

849 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 18.

850 Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûne*, s. 38, 146; Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 34.

851 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 162; Mahmûd 'Abdulhâfîm, *Ahdâsun sana'ti't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, Dijital Kitap, (<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>), erişim tarihi: 03.Mart.2014; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murr, el-İhvânu'l-muslimîn fî sittîn-e 'Âmen*, s. 86, 91; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار حل جماعة الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

852 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, 78.

dışarıdaki İhvan'ın da içeri girmesine ve insanlık dışı işkence görmesine neden olmuştur.

Benna bu bildirilerde bu kişileri tekfir ederken, bu cinayetleri ya da terörist eylemleri İhvan'ın yaptığı ispatlandığı takdirde Mısır vatandaşlığından çıkarılmayı talep etmiştir. Nukrâşî'yi kaybeden Mısır'ın büyük bir önderi, vatanperverlikte, dürüstlük ve doğruluk ta da en büyük örneğini kaybettiğini belirterek duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Yüce kralın bekası ve hıfzı için de dua eden Benna, hükümetin elinden geleni yaptığını ve bütün halkın bunun için birlik olması gerektiğini belirtmiştir⁸⁵³.

Bu bildiriler cemaat tarihindeki ihtilafın zirve yaptığını gösteren bir işaret olmasının yanı sıra, Benna'yı da ölüme götürecek olan felaketlerin başlangıcıdır. Bu bildiriler Benna'nın ölümünün ardından cemaat tarafından farklı yorumlarla ele alınmıştır. Bu yorumların ortak noktası hepsinin çelişkilerle dolu olmasıdır. Özel Teşkilat'ın ilk mensuplarından olan Mahmud Abdulhalim Benna'nın bu bildirileri büyük bir baskı altında ve kerhen yazdığını ifade etmiştir. İçeriğindeki birçok ifadenin asla Benna'nın gerçek görüşü olmadığını dile getiren Mahmud, Benna'yı aklamaya çalışmıştır. Ancak, Benna'nın tekfir ettiği bu kişilerin, cemaatin en ileri gelen kişiler olmalarına ve Benna'ya biatlı iken neden itaatsizlik yaptıklarına değinmemiş hatta bu kişilerin cemaatle bir alakaları olmadığını iddia ederek savunmasını daha da zayıflatmıştır⁸⁵⁴.

Özel Teşkilat'ın ileri gelenlerinden olan Mahmud Sabbağ ise bir yandan bu cinayetlerin işlenmesi için teşkilat üyelerinin ellerinde yeterli nedenler olduğunu savunurken, diğer

853 Nukrâşî Paşa'nın öldürülmesine hiç kimsenin üzülmeyeceğini belirten ve İhvan öldürmese mutlaka vatanperver bir Mısırlının onu öldüreceğini belirten Gizli Teşkilat üyeleri dahil hemen hemen hatıratını yazan birçok İhvan, Benna'nın neden Nukrâşî Paşa'yı övdüğünü ve Mısır'ın büyük bir bilgeyi kaybettiğini belirttiğine bir açıklama ya da bir yorum getirmezken, bazıları da Benna'nın bunu hapisteki İhvan'ın serbest bırakılması için baskı altında yazdığını savunmuştur. Bkz. Seyyid Yusuf, *el-İhvânü'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 230, 246, 265; Richard Michell, *el-İhvânü'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمون>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânü'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, s. 86, 91; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار حل جماعة الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 25.12.2014; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fî'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 112; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245; 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. II, s. 126; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 434; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=دائرة الحقيقة الغائبة الإخوان المسلمون في دائرة الحقيقة الغائبة>, erişim tarihi: 01.09.2014; Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 477; Mahmûd Sabbağ, "Beyan" adlı bildiriye hatıratında zikrederken, diğer bildiriye zikretmekten imtina etmiştir. Bkz. Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 46, 230, 265; Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015.

854 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 203.

yandan da Hasan el-Benna'nın bu kişilerin işlediği cinayetleri onaylamadığı için bu kişilerin yanlış yaptıklarını ifade ederek açık bir duruş ortaya koyamamıştır⁸⁵⁵.

Özel Teşkilat'ın kilit isimlerinden Ahmet Adil Kemal, hatıratında hapse girmesine neden olan suikastler ve olaylar zincirini en ince ayrıntısına kadar ele almasına rağmen⁸⁵⁶ Benna'nın kendileri hakkında yayınladığı tekfir bildirisine hiçbir surette değinmemiştir. Bu oldukça tuhaf bir tutum olup, aslında bu bildiri hakkında çok fazla söylenecek bir sözün ya da yorumun olmadığını da ortaya koymaktadır.

İbrahim Beyyumi ise 20 Mayıs 1948 tarihinde Hasan el-Benna'nın "Kuran Savaşı" adlı makalesini silahlı bir direnişi başlatma tarihi olarak vermiş, ancak her ne kadar 1947-1948 yıllarını cemaatin dengesizlik halinin yaşandığı yıllar olarak adlandırırsa da, Benna'nın tekfir bildirisinin Kuran Savaşı bildirisiyle çeliştiğine değinmemiştir. O, Benna'nın üç hedefinin olduğunu savunmuştur: Filistin direnişine silahlı destek sağlamak, Kuran Savaşı'nı başlatmak⁸⁵⁷ ve seçimlere katılmak. Ancak, bir yandan Benna'nın barışçıl yolların fayda vermediği noktada güç kullanacağını ifade ederken, bir yandan da "*Benna'nın bu gücü kime karşı kullanacağı ve mevcut iktidara mı yoksa bölgeyi sömüren işgalcilere karşı mı olduğunu açıklamaması bu savaşın hedefinin baştan belli olmadığını ortaya koymaktadır*" ifadesini de kullanarak hem Benna'nın cihad hususunda muğlak ve çelişkili ifadeler verdiğini hem de kendi tespitlerinin birbiriyle çeliştiğini ortaya koymuştur⁸⁵⁸.

Şu hususu belirtmek gerekir ki, Benna'nın "Kuran Savaşı" nı yayınladığı günlerde cemaatin seçimlere katılacağını resmi olarak basına duyurması, onun bu savaştan kasdının silahlı bir direniş olmadığını ispatlamaktadır. Bu sloganı seçmesindeki nedenin kamuoyunun dikkatini cemaate çekmek olduğunu savunan Hişam Mübarek, parlamento seçimlerine katılan bir kişinin aynı zamanda içine dahil olduğu sisteme karşı savaş açığının düşünülmesini Benna'ya radikal imaj çizme çabası olarak yorumlamıştır⁸⁵⁹.

855 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حادث اغتيال الخازن دار في الميزان>, erişim tarihi: 04.11.2014.

856 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 133-300.

857 Benna'nın Mısır çapında genel cihat ilan ettiğinin savunulduğu bu makalenin ardından Benna ile röportaj yapan İngiltere Elçiliği Genel Sekreteri Phillip Ireland, ona makalesi hakkında sorular yöneltmeye başladığında Benna'nın gülerken cevap verdiğini ve makalesinin abartıldığını söylediğini bildirmiştir. Bkz. Annamaire Amy Edelen, *The Muslim Brotherhood And Their Quit Revolution*, s. 63. Said Havva'nın kitabında bu hedef Kuran Savaşı adıyla değil "cihat" olarak geçmektedir. Bkz. Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da 'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, Dâru'l-erkam, Amman 1984, s. 29.

858 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 379, 385, 435,

859 Hişam Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdîmûn 1928-1994*, s. 86.

Beyyumi'nin kitabında bu bölümle alakalı en çok dikkati çeken çelişkili husus, Özel Teşkilat'ı Benna'nın işgale karşı kurduğunu ifade etmesine rağmen⁸⁶⁰, Benna'nın ülke çapındaki suikastleri gerçekleştiren bu teşkilatın üyelerini hatalı bulduğunu ifade etmesi, ya da Mısır topraklarında siyonizme karşı herhangi bir ciddi yaptırıma çağrıda bulunmamasıdır. Ayrıca, madem bu teşkilatı Benna kurmuştur, bu eylemlerin zamanlaması ve kimlere karşı olması gerektiği Beyyumi'nin kitabı dahil hiçbir kaynakta Benna'nın diliyle ya da imzasıyla netlik kazanmamasının yanısıra, Özel Teşkilat üyelerinin Benna'ya olan itaatsizliğinin altında yatan nedenlere de bir izahat getirilmekten kaçınılmıştır. Örneğin, Benna'nın bu suikasti gerçekleştiren kişinin kendi sağ kolu olan Abdurrahman Sindi'nin olduğunu öğrenince onu cemaatteki işlerinden uzaklaştırmasına bazı kitaplarda değinilirken⁸⁶¹, Sindi'nin bu itaatsizliğinin arkasında yatan nedenlerine ve saiklerine değinilmemiştir⁸⁶². Beyyumi ise bu olaylara ve cemaat içi huzursuzluklara değinmemeyi tercih etmiştir⁸⁶³.

Diğer yandan, Beyyumi, tekfir bildirisindeki “*Onlar Müslüman Değildirler*” ifadesini kullanmamaya özen göstererek Benna'nın bu kişiler için “*Müslüman Kardeşler'den Değildirler*” ifadesini kullandığını ifade ederek eksik bilgi vermesinin yanı sıra, tekfir bildirisini törpülemeye ve hafifletmeye çalışmıştır. Ayrıca, bu bildirinin Hazendar'ın öldürülmesinden sonra yayınlandığını ifade ederek diğer bütün kaynaklarda geçen bilgilere ters düşen bir malumat vererek⁸⁶⁴ kitabının objektifliğine gölge düşürmüştür.

860 İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 382.

861 Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Shanauda, *el-İhvânü'l-muslimûne gatelü murşidehume 'ş-şeyh hasane'l-bennâ*, III, http://www.ahl-alquran.com/arabic/show_article.php?main_id=11095, erişim tarihi: 12/01/2015; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyetü feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 50; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حادثة اغتيال الخازن دار في الميزان>, erişim tarihi: 04.11.2014.

862 Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi 'ş-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 147. Salâh Şâdî, Sindi'nin Benna'ya arkadaşı gibi konuşmasına Benna'nın çok rahatsız olduğunu, hatta Benna'nın kendisini ilk defa Sindi ile tanıştırdığına ona kızgınlıkla dönerek “Bana bu görüşmeden önce haber vermeliydin ve randevulaşmalıydık” diyerek çıkışmasına hayret ettiğini belirtmiştir. Bkz. Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015.

863 Zollner de bu itaatsizliğin varolduğunu belirtmesine rağmen altında yatan nedenlere değinmemiştir. Bkz. Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 15-16.

864 Ahmet Hazendar 22 Mart 1948 tarihinde öldürülmüştür. Jip Hadisesi 15 Kasım 1948 tarihinde ortaya çıkmıştır. Cemaatin kapatılma kararı 8 Aralık 1948 tarihinde alınmıştır. Nukrâşî Paşa 28 Aralık 1948 tarihinde öldürülmüştür. Mahkeme arşiv odasının yakılması 13 Ocak 1949 tarihinde gerçekleşmiştir. Tekfir bildirileri birbirlerinden ikişer gün arayla (?) Ocak 1949/Şubat ayı başında yayınlanmıştır. Benna 12 Şubat 1949 tarihinde öldürülmüştür. Bkz. Richard Michell, *el-İhvânü'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الاخوان المسلمين... ريتشارد ميتشل>, erişim tarihi: 03.Mart.2014; Seyyid Yusuf, *el-İhvânü'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânü'l-muslimûne fi sittîne 'âmen*, s. 86, 91;

Benna'nın bu gençleri tekfir ettiği dönemde Ezher şeyhleri de ikiye bölünmüş; bir gurup, Benna gibi fetvalar yayınlarken ülke çapında gerçekleşen bu saldırıların İslam'a aykırı olduğunu ifade ederken, diğer gurup bu gençlerin yanında yer alarak Nukrâşî gibi siyasi liderlerin Mısır'ı felakete sürüklediğini ve İslami cemaatlere ve bu cemaatlerin mensuplarına karşı başlattığı baskıların gayri İslami olduğunu belirtmiştir⁸⁶⁵. Bu karşılıklı tekfir fetvaları tarihte ilk defa Mısırlı muhafazakarların geriye dönüşü olmayan bir bölünmeye doğru gitmesine neden olmuştur. Benna'nın ve Ezher şeyhlerinin fetvalarıyla ılımlı İslam ve siyasi İslam daha önce hiç olmadığı kadar keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış ve tekfircilik artık gayri Müslümanlara yöneltilen itham olmaktan çıkarak Müslüman için de kullanılan bir tutuma dönüşmüştür⁸⁶⁶.

Benna'nın bu tekfir eylemi doğrusu kendi yazdığı risalelerini de çürüterek söylem ve eylemdeki çelişmesini en yüksek perdeden ortaya koymuştur. Halkın barışçıl eylemlerini silahlarla bastırarak onları katleden hükümetleri tekfir etmeyen ve kralın gayri İslami hayatına sadece nasihat ve irşad ile yaklaşan Benna'nın işgalden kurtulmak için tek çareleri gerilla savaşı olan bu gençleri tekfir etmesi cemaat içindeki kırılmanın zirveye

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245; İbrahim el-Beyyumi Ganim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, s. 383; Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 13.

865 Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap:

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل..._الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 03 Mart 2014.

866 Tekfir kavramı semavi dinlerde sadece iman etmeyenler için kullanılan bir kavramdır. Peygamber döneminde münafıklar için bile kullanılmayan bu kavram, ilk defa Hariciler ile birlikte Müslümanlar için kullanılmıştır. Hz. Ali ile Muaviye arasındaki sorunların hakeme götürülmesini talep eden bu zümreye Hariciler denmiştir. Ancak bu taleplerinden daha sonra vazgeçen Hariciler, tek hüküm verme yetkisinin Allah'a ait olduğunu savunarak her iki tarafı da tekfir etmişlerdir. Tekfir kavramı, bu zümre haricinde ilk defa yeniden İbni Teymiyye tarafından kullanılmıştır. Onun fetvası Arap olmayan ve o dönemin yabancı düşmanları olan Tatar Müslümanları (Moğollar) için kullanılmıştır. Bu fetvasıyla, Şam'daki Müslüman Arap toplumlarını Tatar Müslümanlarının fetihlerinden korumak istemiştir. Dolayısıyla bu fetva daha çok siyasi amaçlı bir fetva olarak tarihte yerini almıştır. Benna, belirli kişilere ve guruplara karşı yayınladığı özel tekfir fetvasıyla İbni Teymiyye'ye benzemektedir. Seyyid Kutup ise bu ikisinden tekfir olgusunu siyasi İslam'ın merkezine oturtmasıyla ve hakiki İslam toplumunun liderlerinin özelliklerini muşahhas etmesiyle ayrılmaktadır. Seyyid Kutup, İbni Teymiyye'nin ve Benna'nın kişiye özel ve münhasır kalmış tekfir olgusunu, belirli kıstasların olgunlaşması ve mevcut olması halinde her toplumlar ve her devletler için geçerli olacağını ifade ederek teşhis etmiş ve keskin çizgilerle hatlarını belirlemiştir. Sadece kelime-i şehadet getirmenin yeterli olmadığını savunan Kutup, kişinin amelini şehadetinin müeyyidesi olarak görmüştür. Diğer yandan, Benna Seyyid Kutup'un ve Mevdudî'nin tağut olarak belirlediği kişilerin ölümüne sebep verenleri tekfir ederken Seyyid Kutup, Benna'nın koruması altına aldığı bu tağutları ve onların yönettiği cahiliye toplumlarını tekfir etmiştir. Dolayısıyla Seyyid Kutup, Benna gibi hakk ve batılı fertlerin şahsiyeti ile ya da zamanın koşulu ile teşhis ve tayin etmemiştir. Bkz. Ahmed Muhammed Ahmed Celî, *Dirâse 'ani'l-firag fi târihi'l-muslimîn*, Merkezi'l-melik faysal li'l-buhûsi'l-islâmiyye, Riyad 1986, s. 30-33; Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. II, s. 30, 33; Ebu'l-alâ el-Mevdûdî, "İslam'ın İlk Döneminde Siyasi Düşünce", *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, c.II, s. 294; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fi mîzâni'l-hakk*, s. 119; Hişam Mübarek'e göre ilk defa siyasi İslam ve ılımlı İslam Seyyid Kutup'un *Yoldaki İşaretler* kitabıyla keskin çizgilerle ayırmıştır. Bkz. Hişam Mübarek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 98; İbni Teymiyye, *Kitâbu'l-îmân*, s. 301; Muhammed 'Imâra, *Teyyârâtu'l-fikri'l-islâmî*, s. 9.

taşınmasına neden olmuştur. Onun bu düşüncesinden berî olduğunu bildiren bir grup İhvan⁸⁶⁷ ülke çapında bombalı saldırılar yapmaya devam etmiştir.

Benna risalelerinde diğer selefi cemaat ve guruplardan hoşgörü ve bağışlayıcı yönleriyle ayrıştıklarının altını defalarca çizmesine rağmen, bu tesamuh ve hoşgörüyü kendi cemaatine mensup olan İhvan'a karşı göstermeyerek⁸⁶⁸ onları tekfir etmiştir.

Benna'nın risalelerinde İslamiyet'in ana hatları olarak belirlediği aşağıdaki 3 madde ölümünden önce yayınladığı tekfir içtihadıyla çelişmektedir:

1. Fıkhî ihtilaflar tefrikaya ve husumete sebep olmamalı, Müslümanlar arasında nefrete yol açmamalıdır.
2. Fıkhi açıdan ihtilaflı olunan mevzularda herkesin görüşü kendisinedir, biz buna karşı bir tavır almayacağız.
3. Kelimeyi şehadet getiren bir Müslüman, dinin farzlarını inkar etmediği ve Kuran'ı yalanlamadığı ya da Arapça üslubunun kabul edemeyeceği şekilde tefsir etmediği sürece tekfir edilemez⁸⁶⁹.

Fıkhi ihtilafların tefrika sebebi olmadığını ve Müslüman olduğunu ikrar eden hiç kimsenin tekfir edilemeyeceğini belirten Benna'nın kendi koyduğu kuralı çiğneyerek tekfir fetvasını yayınlaması, kendisine düzenlenen suikastin cemaat fertleri tarafından gerçekleştirilmiş olma iddialarını da bir şekilde güçlendirmektedir. Bu gurubun kızgınlığını körükleyen bir diğer husus ise, işgalcilere ve bu işgalcilerin desteklediği hükümetlere karşı direniş gösteren bu kişileri tekfir ederken bu işgalcilerin kuklası olmuş hükümet ve sarayı övmüş olmasıdır. Benna'nın tekfir bildirisinde yer alan aşağıdaki cümleleri, onun cihad hakkındaki kesin duruşunu, işgalciler ve işgalcilerin yönettiği kukla hükümetlere karşı da şahsi görüşünü ve fetvasını ortaya koymaktadır:

“Elbetteki halk, yüce ve azim olan kralımızın gölgesinde ülkenin güvenliğini korumakta ve huzurunu sağlamakta oldukça titiz davranan ve ortaya çıkmış olan bu tehlikeli olayları ortadan kaldırmak için çaba sarfeden hükümeti destekleyerek onunla işbirliği yapacaktır. Bu büyük ve şanlı adamlara karşı küçük insanların

867 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 139.

868 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 45, 75; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimâne fi mîzâni'l-hakk*, s. 77.

869 Hasan el-Benna, *er-Resâil*, PDF, s.225. web sitesi: <http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/> .html

yaptığı tehditler boştur. Bu küçük insanlar bu tutumlarından vazgeçsinler ve boş uğraşları bırakıp ülkelerine hizmet için çaba sarfetsinler”⁸⁷⁰.

Benna'nın şanlı ve büyük adamlar olarak gördüğü kişileri kimi alimler kafir olarak görmüş, onun küçük adamlar olarak hakir gördüğü ve tekfir ettiği kişileri de direnişçi olarak görmüşlerdir. Onlara göre İslami topluluk İslami kurallara uymayan her türlü yönetim şekline karşı durarak eyleme geçmesi gerekmektedir. Böylesi bir yönetimin kökünü kurutmak için gerekirse bütün gücü bu uğurda harcamaktan sakınılmamalıdır. Bu gücü kendi düzenini sağlamak ve bağlı olduğu prensipleri hakim kılmak için kullanmak gerekmektedir. Bu direnişin adı cihadtır. Bu cihad, yabancılara kendi fikir ve inancını kabul ettirmek için değil, yönetimi bunların elinden alıp imanlı ellere teslim etmek içindir⁸⁷¹.

Bu fikri savunular direnişi hayatlarının merkezine oturtmuş devrimcilerdir. Onlara göre ilk Müslümanlar Benna'nın küçük adamlar olarak nitelediği adamlar gibi davranmış ve sadece sözde iman etmekle kalmamış, imanları onları içinde yaşadıkları gaspedilmiş ya da işgal altında kalmış toplumu tadil etmeye ve gayri İslami koşulları ortadan kaldırmaya sevk etmiş, bunu yapmak için de önlerinde hiçbir bahane ya da engel duramamıştır⁸⁷².

Benna'dan sonra bu fihri kaos devam etmiş, Sedat'ı öldüren Halid İslambuli'nin üyesi olduğu el-Cihad gurubu da cihadı bir kıyam ve direniş olarak görmüş ve zalim yöneticilerin öldürülmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu gurup üyeleri “Gizli kalmış farz” olarak gördükleri cihadın alimler tarafından öteden beri gizli tutulduğunu ya da belirsiz ve karanlık bir vaziyette bırakıldığı için Müslüman toplumları felakete ve kaosa sürüklediklerini savunmuşlardır. Onlara göre Sedat, Müslümanların kanını içen Yahudiler ile anlaşma yaptığı için öldürülmüştür⁸⁷³. İbni Kesir'e ve İbni Teymiyye'ye kadar dayanan ve zalim yöneticiye karşı kıyam ve devrim fetvasını⁸⁷⁴ günümüzde ritüelleştiren bir çok gurup bu hükme karşı çıkan liderleri ve onlarla işbirliği yapan halkı

870 Hasan el-Benna'nın “Onlar *Ne Müslüman Kardeşirler ne de gerçekte Müslüman*” bildirisinin orijinal nüshası için bkz. Ekler-1.

871 Mevdudi, *Cihad*, s. 33; Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimüne ft mîzâni'l-hakk*, s. 125.

872 Seyyid Kutup, *Hel nahnu muslimüne*, Dâru's-şurûg, Kahire 2008, s. 23.

⁸⁷³ Cemaatin 3. mürşidi Tilmisani Enver Sedat'ın Hz. Osman gibi masum olarak öldürüldüğünü ifade etmiştir. Tilmisani'nin bu sözleri cemaat içindeki kaosun alevlendiren söylemlerden birisidir. Bkz. Mehmet Ali Büyükkara, *Çağdaş İslami Akımlar*, s. 167.

874 Gilles Kepel, *Peygamber ve Firavun*, s. 269-279; Muhammed Moro, *el-Haraketu'l-islâmiyyetu ft mısra (1928-1993)*, s. 138.

da kafir olarak görerek onları hunharca öldürmekte ve kaybolan adaleti sağladıklarını iddia etmektedirler.

Bu fıkhi ve kelami krizin yol açtığı kaos, Benna döneminde başlamış günümüze kadar devam etmiştir. Benna, söylemlerinde her ne kadar ölüm, şehadet ve kandan; cihat, hilafet ve İslam Devleti'nden sıklıkla bahsetse de bunu pratiğe nasıl geçireceğini netleştirmemiş, herhangi bir yol haritası belirlememiştir. Benna, işgal altındaki bir ülkede yaşayan ve her ne kadar terörist bir faaliyet olsa da bunu yapanların Müslüman olmasını göz ardı ederek bu insanları tekfir ederken, İslam'da büyük günahlar olarak bilinen içki içmek ve evli kadınlarla gayri meşru ilişkiler yaşamak olan günahları halka açık bir şekilde yaşayan ve halk açlık sınırında yaşarken saraylarda lüks partiler ve balolar veren işgalin kuklası olmuş kralı Emiru'l-Muminin olarak görmüştür.

Benna'nın bu fetvası_bilerek ya da bilmeyerek_ Mısır halkını işgale ve işgalin yönettiği saray ve hükümete karşı sindirmeye neden olmuştur. Üstelik halkın kimin haklı olduğunu bir dini liderin ağzından duymaları işgale boyun eğen hükümetlerin ve sarayın meşruiyetini sağlamıştır. Bu fetva bir yandan Benna'nın sisteme karşı ılımlı ve barışçıl olduğunu⁸⁷⁵ bir kez daha ispatlarken, sisteme karşı İslam dininin pasif bir tutum sergilemesi gerektiğine olan inancını ve kişisel tutumunu da son kez teyid etmiştir. Bu fetva her ne kadar sistemi kafir gören ve bu sisteme direnişi ölümü göze alarak farz gördüğünü korkusuzca duyuran Seyyid Kutup gibi direnişçilerin ortaya çıkmasını daha sonra engelleyememiş olsa da, Müslümanların çoğunu ya korkutarak sindirmiş ya da direnişi önemsiz ve gereksiz görmelerine neden olmuştur.

Teşkilat hakkında burada eklenebilecek olan en önemli husus, bu teşkilatın neden Hasan el-Benna döneminde ve daha sonraki dönemlerde cemaat ile sürekli bir çatışma ve itaatsizlik içinde olduğu sorusuna cevaplar aramaktır. Ahmed Adil cihad hususunda Özel Teşkilat'ın içinde dahi iki guruba ayrıldıklarını ifade ederken bu çelişkinin fıkhi meselelerin netleşmemesinden kaynaklanan bir buhran olduğuna işaret etmektedir. Sindi Benna'dan bağımsız hareket etmiş, bunu öğrenen Benna onu derhal cemaattaki görevinden almış ancak azletmeye fırsat kalmadan öldürülmüştür⁸⁷⁶. Sindi'nin görevden

875 Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdîmûn 1928-1994*, s. 94; 456.

876 Ahmed Râif, *Safahâtun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 495; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=محمد_الفتاح_عبد_الغنى, erişim tarihi: 23.08.2013.

uzaklaştırılmasıyla başlayan kriz, Jip Hadisesi ile zirve yapmış ve hükümetin cemaati kapatıp üyelerin tamamına yakınına hapse atmasıyla teşkilat sekteye uğramıştır.

Aslında teşkilat bir taraftan cemaatin merkeziyle sorunlar yaşarken, bir taraftan da kendi içinde dahi uyumsuzluk içindedir⁸⁷⁷. Bu yüzdendir ki Benna döneminde vuku bulan ihraçların yanı sıra, o dönemde ve daha sonraki dönemdeki tutuklamalarda herkes birbirini suçlamış ve yönetime ispiyonlamıştır. Elbette kimisi işkencenin de verdiği etkiyle bunu yaparken, birçoğu bunu ideolojik açıdan birbirlerine karşı besledikleri öfkenin bir patlaması olarak yapmıştır⁸⁷⁸.

Benna öldürüldükten sonra başa getirilen Hudeybi, belki de Benna'nın yarım kalan işini tamamlamış ve Özel Teşkilatın başında olan Abdurrahman el-Sindi, Ahmed Zeki, Ahmed Adil, Mahmud Sabbağ ve Salih Aşmavi gibi Benna'nın en yakın öğrencilerini⁸⁷⁹ ve Jip hadisesinden dolayı terörist ilan edilen 60'a yakın kişiyi cemaatten ihraç etmiştir⁸⁸⁰. Ancak bu ihraç silsilesi başka ihraçları da beraberinde getirmiştir. Çok geçmeden ihraç edilenler arasında Benna'nın yine en yakın öğrencilerinden olan Muhammed Gazali, Yusuf Kardavi, Salih Aşmavi ve Seyyid Sabık da yer almaktadır⁸⁸¹. Benna'nın yanından ayırmadığı bu kişilerin Benna'dan sonra cemaatten ihraç edilmeleri oldukça tuhaf bir durumdur. Belliki Hudeybi büyük bir temizlik operasyonuna girmiş, en ufak radikal bir eğilim içinde olanı dahi affetmeyerek cemaatten ihraç etmiştir. Açıkçası Benna döneminde ortaya çıkan cemaat içi bu radikal eğilim Özel Teşkilat ile doğup, hapsilere atılan üyelere ek olarak Hudeybi döneminde de ciddi ihraçlar neticesinde bir daha asla eskisi gibi güçlü olmamıştır⁸⁸².

877 Hasan Rûh, 25 *‘Âmen fî cemâ‘ti‘l-ihvân*, s. 45.

878 ‘Ali ‘Aşmâvî, *et-Târîhu’s-sirrî licemâ‘ti‘l-ihvâne‘l-muslimîn*, s. 12, 20, 236-238; Hasan Rûh, 25 *‘Âmen fî cemâ‘ti‘l-ihvân*, s. 86, 124, 127; Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdimûn 1928-1994*, s. 94; Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi‘l-ihvâne‘l-muslimîn*, el-Î‘lâmu‘l-‘Arabî, Kahire 1989, s. 176.

879 Cum‘a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu‘n-neş‘eti ve şahsiyyetu‘l-imâmi‘l-muessis*, s. 195.

880 Mahmûd Salâh, *İğtiyâl-u ‘abduunnâsir*, s. 65; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu‘l-muslimûne beyne‘t-târîhi ve‘l-mustakbeli*, s. 65; Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi‘l-ihvâne‘l-muslimîn*, s. 270, 360.

881 Salih Aşmavi ve Muhammed Gazali bu ihraçın ardından basına bir bildiri göndererek Hudeybi'nin kendileri hakkında açılan soruşturmayı beklemeden ihraç kararını verdiğini duyurmuşlardır. Bkz. ‘Ali ‘Aşmâvî, *et-Târîhu’s-sirrî licemâ‘ti‘l-ihvâne‘l-muslimîn*, s. 10-33; Ahmed ‘Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga‘l-hurûf*, s. 317; Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana‘ati‘t-târîh*, c.III, s. 223; Husam Temâm, *el-İhvânu‘l-muslimûne*, s. 38; ‘Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti‘l-ihvâne‘l-muslimîn*, c. II, s. 142-144.

882 Fuâd ‘Allâm, *el-İhvânu ve ene*, s. 17; İbrâhîm el-Hudeybî, *el-Farg-u beyne hasane‘l-bennâ ve seyyid kutub ke‘l-fargu beyne‘s-silmi ve‘l-harb*, s. 3; Servet Hirbâvî, Özel Teşkilat'ın Nasır döneminde tamamen ortadan kaldırıldıktan sonra 1993 yılında Beşinci Mürşid Mustafa Meşhur'un (1996- 2002) desteği ile yeniden ortaya çıktığını belirtmiştir. Bkz. Servet Hirbâvî, *Sirru‘l-ma‘bed*, s. 107; Servet el-Hirbâvî, *Kalbu‘l-ihvân*, s. 57.

Richard Michell, cemaat içi bu kaotik durumun Benna döneminde başlayan ve onun ölümünün ardından daha da vahim bir hal alarak cemaat içi iktidar savaşları olarak zuhur ettiğini ifade etmiştir⁸⁸³. Ancak, Ali Aşmavi bu durumun daha çok fıkhi meselelerden kaynaklandığını ifade etmiştir. Benna döneminde farklılaşan görüşler Hudeybi döneminde de devam etmiş⁸⁸⁴, özellikle Özel Teşkilat üyeleri kendi içlerinde ikiye bölünmüştür. Bir taraf rejim ile uzlaşmayı önerirken, diğer taraf uzlaşmanın asla yapılamayacağını, çünkü bunun sistemin ve rejimin meşruiyetini kabul etmek olduğunu belirterek bunu asla kabul etmeyeceğini savunmuştur. Filistin saflarında omuz omuza savaşıyan bu şahıslar artık birbirlerine silah çeker hale gelmiş ve birbirlerini çok geçmeden tekfir etmeye başlamışlardır. Aşmavi, o dönemlerde ders aldıkları hocaları olan Muhammed Gazali'nin bile ihraç edilenler arasında olmasına çok şaşırıldığını belirtmiştir. Hudeybi'yi buna iten neden, Gazali'nin biat ve Ulu'l-emrhususlarında Seyyid Kutup'un görüşünde olmasıdır. Özel Teşkilat üyeleri ve cemaat arasındaki karşılıklı bombalı saldırı ve suikastler Nasır dönemine kadar devam etmiş, Nasır döneminde hapisanelere yüzlerce teşkilat üyesinin girmesi yüzünden son bulmuştur⁸⁸⁵.

Bu bölümde açıklığa kavuşması gereken son husus, Benna'nın bu teşkilatı kurup kurmadığı ya da bu teşkilatın varlığından haberdar olup olmadığı hususudur. Benna'nın özel teşkilattan haberdar olduğu hatta bunu kendisinin 1940 yılında kurduğunu teşkilat üyeleri tarafından ve cemaatin resmi sitesinde bir efsane gibi anlatılsa da, bunu hiçbir delile dayandırmadıkları gibi, birçok çelişkili duruma da sessiz kalmışlardır. Örneğin, madem Müslüman Kardeşler Cemaati bir İslami harekettir ve cemaatin lideri Ulu'l-Emr'dir, ve ona itaat ve biat farzdır; öyleyse neden teşkilatın üyeleri cemaat liderinin emrine itaat etmemiştir? Onları bu itaatsizliğe iten nedir? Cemaatin lideri eğer kendi Ulu'l-Emirleri değilse, neden cemaatten kopmayarak sancılı bir şekilde cemaatin içinde paralel bir yapı olarak hayatta kalma mücadelesi vermişlerdir?

883 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s. 155; Richard Michell, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Bölüm III, Dijital kitap: <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد ميتشل... الإخوان المسلمين>, erişim tarihi: 03 Mart 2014.

884 1954 yılında Abdunnasır'a düzenlenen suikasti İhvan'ın yaptığı ortaya çıkınca cemaatin lideri olarak Hudeybi tutuklanmış ve yargılanmıştır. Yargılama esnasında Özel Teşkilat'ı Arap dünyasındaki sömürüye karşı silahlı direniş göstermesi için yeniden düzenlediğini ve radikalliğini törpüleyerek bu teşkilatı ehilleştirdiğini düşündüğünü belirterek teşkilatın yetkili kişinin kendisi olduğu ifadesini vermiştir. Bu ifadeden de anlaşıldığı üzere, cemaat için tehlike unsuru olan bu yapılanmanın ihraç operasyonlarıyla tasfiye edildiğini belirten Hudeybi, bu teşkilatın artık zararsız ve etkisiz olduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Bkz. Mahmûd Salâh, *İğtiyâl-u 'abdu'nâsır*, s. 186; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 63-65.

885 'Ali 'Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî licemâ'ti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 14-15, 45, 127; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 326-327, 352, 356.

Bazı kaynaklara göre Benna, özel teşkilatı ülke çapında İngilizlere karşı direniş oluşturmaları ve bombalı saldırılar düzenlemeleri için kurmuştur ve defalarca bu saldırılar İngilizlerin uğrak yeri olan pavyon ve birahanelere yapılmıřtır⁸⁸⁶. Ancak, Hazendar, Ahmet Mahir ve Nukrâşî suikastleri gibi diğer bütün suikast ve silahlı saldırılardan ötürü tutuklanan ve soruşturma altına alınan teşkilat üyeleri yaptıkları bu suikastlerden Benna'nın bizzat haberdar olmadığını ifade etmişlerdir. Öldürme emrini aldıkları yetkili kişilerin Benna'nın sağ kolu olduğu için bu kararın ondan sâdır olduğunu zannederek cinayetleri işlediklerini belirtmişlerdir.

Diğer yandan, jip hadisesi davasına bakan hakim Isam Hassune de, bu teşkilatın başında Benna'nın olduğunu doğrulayan bir delile ulaşmak için özel araştırma başlatmış ancak bir tane bile delile ulaşamadıkları gibi bütün delillerin bu teşkilatın başında olan bir numaralı ismin Abdurrahman Sindi olduğu sonucuna vardığını belirtmiřtir⁸⁸⁷.

Gizli Teşkilat üyelerinin hatıratlarında ele alınan Özel Teşkilat'ın ülke çapında kendi adaletini ve sistemini uygulamaya çalışmasına yönelik açıklamalarına karşılık Benna'nın bu saldırıların lehinde ya da aleyhinde bir görüş bildirdiğinin bu hatıratların hiçbirinde geçmiyor olması ise tuhaf olan başka bir durumdur. Ahmet Mahir ve Hazendar suikastini gerçekteştirenlerin polis soruşturmalarında İhvan olduklarını itiraf etmelerine rağmen Mahmud Abdulhalim'in bu kişilerin İhvan olmadıklarını iddia etmesi⁸⁸⁸, Özel Teşkilat ile ilgili iki ihtimali ortaya çıkarmaktadır:

Birinci İhtimal: Özel Teşkilat müstakil hareket etmektedir ve cemaatin paralel yapısıdır, ya da derin devletidir. Dolayısıyla Benna, bu örgütün eylemlerinden ya hiç haberdar değildir, ya da haberdar olmasına rağmen bunlar üstünde otoritesi yoktur ve söz hakkına sahip değildir,

İkinci İhtimal: Benna, Özel Teşkilat'ın kurucusudur ve bütün icraatlarından haberdardır. Lakin kendisini bu yapılanmadan habersiz gibi yaparak ellerini temiz tutmak istemektedir. Zira temiz elli bir lider varlığını sürdürdüğu sürece cemaat te varlığını sürdürecektir.

886 Mahmüd 'Abdulhalim, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.I, s. 263; <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبد الرحمن السندی#D9.85.D9.82.D8.AA.D9.84.D8.A7.D9.84.D8.AE.D8.A7.D8.B2.D9.86.D8.AF.D8.A7.D8.B1>, erişim tarihi: 07.02.2015.

887 Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 135.

888 Mahmüd 'Abdulhalim, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 332; Mahmüd 'Abdulhalim, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 203.

İkinci ihtimali savunanların cevaplaması gereken en önemli sorular şunlardır:

1. Madem Benna bombalı saldırılara onay veriyordu, öyleyse neden ülke içinde barışçıl yürüyüşler yapmak isteyen gençleri çoğu zaman engellemiştir⁸⁸⁹? Hatta, cemaat içi radikal yapılanmaya neden şiddetle karşı çıkmış ve bombalı saldırı yapanları her seferinde kınayıp en son ölmeden önce onları tekfir etmiştir⁸⁹⁰? Ya da Nukrâşî'yi öldürenleri neden kınamış, ona cemaat içinde *Ebu Cehil* lakabı takan gençlere kızarak bu lakabın gizli bile olsa cemaat içinde Nukraşi için söylenmesini niçin menetmiştir⁸⁹¹?
2. Mahmud, Benna'nın bu teşkilatı kurduğunu ancak Nukrâşî'nin öldürülmesini engelleyemediğini belirterek bu teşkilatın üyelerinin zamanla kontrolden çıktığını ve Benna'nın onlar üzerinde hakimiyetini kaybettiğini ifade etmiştir⁸⁹². Silah ve Kuran üzerine yemin ederek Benna'ya biat eden bu üyeler hangi gerekçeden ötürü bu biatlarından vazgeçerek Benna'ya başkaldırmıştır ve onun biatından çıkmışlardır?

İkinci ihtimali bize sunmaya çalışanlar aslında kendilerini de zor durumda bırakmışlardır. Çünkü o zaman Seyyid Yusuf'un da dediği gibi Benna gerçek yüzünü gizlemeyi tercih edip hep ikiyüzlü ve korkak bir münafık gibi davranıyor olmuştur⁸⁹³ ki, biz bunun da oldukça haksız ve abartılı bir eleştiri olduğu kanaatindeyiz. Görünen o ki, Benna'nın dini merciiyyetine sonsuz güven duyan bu kişileri Sindi ve adamları Benna adıyla aldatmış ve gözlerini boyamışlardır⁸⁹⁴.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Benna'nın yakalanan Özel Teşkilat üyelerinin itiraflarına verdiği sert tepki ve tekfirden de anlaşıldığı üzere birinci ihtimal doğrudur ve Özel

889 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 223, 192; Muhsin Muhammet, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 107-18; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. I, s. 328; Enver 'Abdulahîdî, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 60.

890 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fî'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 112; Mahmûd Sabbâg, *Hağîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

891 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 173.

892 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 31, 494.

893 Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne hel hiye sahve islâmiyye*, c. I, Merkez el-Mahrûse, Kahire 1994, s. 21.

894 Hasan Rûh, *25 'Âmen fî cemâ'ti'l-ihvân*, s. 46.

Teşkilat Benna'nın kurduğu bir teşkilat değildir. Daha sonra varlığından haberdar olsa dahi engelleyemediği ve kendisine rağmen⁸⁹⁵ gelişen bir paralel yapıdır.

İkinci ihtimalin bu üyeler tarafından sunulmaya çalışılması ise kendi icraatlarını temize çıkarmak için yaptıkları düşüncesindedir. Zira eğer bu teşkilatın Benna'nın bilgisi haricinde gelişen bir yapılanma olduğu bu kişiler tarafından dile getirilirse bu kişiler İhvan'dan sayılmayacakları gibi Benna'nın yıllarca ulaşmak istediği hedefe ihanet etmiş olacaklardır. Halbuki onlar kendi inançlarına göre Benna'nın ve hükümetin sağlayamadığı adaleti kendi imkanlarıyla sağlamaya çalışmış ve hak yol üzerine olduklarını düşünmüşlerdir. Üstelik Benna gibi karizmatik bir lider tarafından destekleniyor olarak gözükmeleri onların bekasını sağlayacağı gibi, bu saldırılarını da İslamileştirecek ve meşru bir zemine oturtmuş olacaktır. Bu yüzdendir ki bu teşkilatın mensupları hatıratlarında bu saldırıları Benna'nın desteklediğini ve komut verdiğini ifade etmedikleri gibi Benna'nın tekfir bildirisine de değinmekten kaçınmışlardır.

3.7. Benna'nın Tekfir Bildirisinin Nedenleri ve Etkileri

Benna yayınladığı tekfir bildirisiyle ya 20 yıl boyunca emek verdiği ve öl dese gözünü kırpmadan ölebilecek olan cihad aşığı cemaatinin devrimci gücüne inanmıyordu, ya da aslında hiçbir zaman bu cemaatle ölümü göze alabilecek bir lider değildi sonucunu ortaya koymuştur. Belki de aslında bunun için ölünmesi gerektiğine bile inanmıyordu. Ancak artık ne hükümetin ona ihtiyacı kalmıştı, ne de artık Müslüman Kardeşler Cemaati kendisini ve bundan sonraki faaliyetlerini aklayacak kadar temiz bir sabıkaya sahipti.

Bize göre bu manevranın en ironik yanı, kendi yetiştirdiği gençleri kafir ilan etmesidir⁸⁹⁶. Benna'dan bu itirafı alan hükümet, bununla yıllarca peşinden koştuğu ve cemaat için kullanmak istediği “terörist mührünü”⁸⁹⁷ Benna'nın elinden hiç zorlanmadan almıştır. Üstelik bu süikastleri Benna'nın aştığı direniş öğretisinin de verdiği amacı güderek icra eden İhvan, “kafir” damgasını yiyerek neye uğradığını

895 Mahmûd Assaf bu kuruluşun zamanla Benna'nın hakimiyetinden çıktığını belirten İhvanlardandır. Bkz. Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 137.

896 Seyyid Yusuf, *el-İhvânü'l-muslimûne*, c. II, s. 162; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, s. 58, 75; Eymen el-Zavâhirî, *el-Hasâdu'l-murri el-İhvânü'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, kitabın indirildiği web adresi: <http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t> erişim tarihi: 10.02.2013, s. 86, 91; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 25.12.2014; Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu't-tanzîmi'l-hâs*, s. 245.

897 Seyyid Yusuf, *Hasanu'l-bennâ ve'l-binâe'l-fikrî*, s 109.

şaşırması cemaat hiç olmadığı kadar paramparça olmuştur. Diğer yandan Benna da hiç olmadığı kadar geri adım atmış ve cihat başta olmak üzere İslamlaşmış bir devlet modelinden ve vaatlerinden vazgeçerek topyekün ideolojisinden de geri adım atarak cematin gözünde küçülmüştür. Kimilerine göre ise bu tekfir bildirisi cemaatini sürüklediği felakatten kurtulmak için sahtekarca ve riyakarca bir manevra olarak görülmüştür⁸⁹⁸. Asıl önemli olan ise, muhafazakar kesimin Hilafet ümidi tuzla buz olmuş, sisteme dahil olarak ya da olmayarak bile olsa sistemle hiçbir şekilde başedemeyeceği inancı Selefî toplumlarda bir kez daha pekişmiştir.

Hasan el-Benna döneminde alevlenen İhvan içi bu kriz, Seyyid Kutub'un *Yoldaki İşaretler* adlı eseriyle zirve yapmıştır. Kutup, her ne kadar sarîh bir şekilde Benna'nın adını kitabında dile getirmese de Benna gibi yöneticileri riyakar bularak İslam'ı uzlaşmacı tutumlarıyla baltaladıklarını savunmuştur. Hasan el-Hudeybi ve Yusuf el-Azm gibi İhvan liderleri onun bu kitabına reddiye kitaplar yazsalar da, Kutup hareketi o tarihten sonra statükocu ve uzlaşmacı çizgiden sıkılmış olan bütün Selefî hareketlerin fikir babası ve ortak paydası olmuştur⁸⁹⁹.

Belki Benna da onun gibi korkusuzca direnişi devam ettirerek kitleleri harekete geçirseydi, kanımızca Mısır'da İslami bir halk devrimi olma ihtimali çok yüksekti⁹⁰⁰. Zira 1948 yılında sadece Mısır'da cemaatin 1 milyon üyesi ve sempatanı vardı⁹⁰¹. Ancak Benna'nın bu ılımlı tutumu ve uzlaşmacı manevraları onun ironik bir şekilde öldürülmesine neden olmuştur. 12 Şubat 1949 tarihinde Müslüman Gençler Cemiyeti'nin önünde eniştesi Abdulkerim Mansur ile taksiye binerken öldürülen Benna'nın ölümü üzerine çok şey yazılıp çizilmiştir. Kimisine göre onu öldüren hükümettir⁹⁰², kimisine göre ise Özel Teşkilat'ın kendisidir.

898 Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 15.

899 Enver 'Abdülhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. II, s. 28; Said Havva'nın İhvan olabilmenin şartlarından birisinin Seyyid Kutub'un bu kitabını okumak olduğunu zikretmesi ise Hudeybi'nin tutumuyla çelişen bir durumdur. Çünkü cemaatin ikinci mürşidi Hudeybi bu kitaba reddiye yazarken, Said Havva hem cemaate mensup olup hem de bu kitabın okunmasını şart koşmuştur. Bkz. Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da 'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 115.

900 Kimi yazarlar bu fırsatları kaçırdığı için cemaati "Fırsat Kaybeden Cemaat" (Cemaatu'l-furasi'd-dâi'a) lakabıyla anmaktadır. Bkz. Muhammed Moro, *el-Haraketu'l-islâmiyyetu fî misra (1928-1993)*, s. 127.

901 Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 10; Soumia Dhar, *Understanding The Confluence Of Online Islamism And Counterpublicity*, s. 66.

902 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 299; http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة_الاخوان_المسلمين, erişim tarihi: 12.01.2015; Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s. 35; Mustafa Meşhûr, *Evrâkun min târihi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 91; Barbara H. E. Zollner, *The Muslim Brotherhood: Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 14.

Özel Teşkilat'ın Benna'yı öldürmesi için birçok nedeni gözükmekteydi. Çünkü zaten Benna o sıralar hükümet ile arasını düzeltmek için günlerce uğraşarak cemaatin baş düşmanı Nukrâşî Paşa'nın kapısına defalarca gitmiş⁹⁰³ ve hükümetin ve sarayın istediği uzlaşmayı en üst perdeden vermeye hazır olduğunu ispatlamıştı. Bunun da ötesinde, artık Benna'nın kendisinden sadır olan tekfir bildirisiyle cemaati dağıtılmış, cemaat hakkında ülke çapında nefret kamuoyu oluşturulmuştu. Benna hiç olmadığı kadar geri adım atmış ve artık cemaatinin bütün siyasi hedeflerinden bile vazgeçtiğini bildirerek pasif bir noktaya çekilmişti.

Satrançta taraflardan birisinin düşüncesizce ancak isteyerek yaptığı hatalı hamleye *İmkansız Hamle* denir ve o kişinin hükmen mağlup olmasına neden olur. Benna'nın yaptığı bu imkansız hamle de onun kendi eliyle hükmen mağlup olup cemaatinin gözünde ölmesine neden olmuştur. Sindi'nin, Hazendar'ın ölümüyle birlikte sessizce görevinden uzaklaştırıldığı ifade edilirken neden cemaatten ihraç edilmediğine hiçbir kaynakta değinilmemiştir⁹⁰⁴. Tekfir bildirisinin ardından Benna'nın bu gizli teşkilat üyelerini de teker teker cemaatten ihraç etmek üzere olması kendi sonunu hazırlayan sebeplerin başında geldiği düşünülmektedir. Çünkü ufak bir itaatsizlik gördüğünde bile üyeleri ihraç eden Benna'nın, böylesine büyük olay ve katliamlara sebep veren üstelik cemaatin kapanmasına kadar varan olayların baş aktörleri olan bu kişileri ihraç etmesinden daha doğal bir durum olamazdı. Şafii gibi bir çok alim ve İhvan sırf kralla olan ilişkisini bozmak istedikleri için cemaatten atılmışlardı. Benna hayatı boyunca cemaatin müstakbeline ve ilerlemesine engel olacak kaotik durumlara sebep verecek kişileri çevresinden ne pahasına olursa olsun uzaklaştırmış bir kişiyken, Mısır'ı ayağa kaldıran suikastlere imzasını atmış bu kişileri ihraç etmesi kendisinden beklenen bir tutumdur.

Sindi'nin cemaatteki görevlerinden uzaklaştırılması Hudeybi döneminde de devam etmiş, Sindi ve adamlarına karşı yakınlık gösterilmemiştir. Benna'nın Sindi'yi görevinden uzaklaştırmasının ardından yerine seçildiği söylenen Seyyid Fayiz'in neden Hudeybi döneminde Özel Teşkilat'ta devam etmediğine bir netlik

903 Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-misrî*, s. 29-30; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-me'effâti's-sirriyye*, s. 200.

904 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبد الرحمن السندی#D9.85.D9.82.D8.AA.D9.84.D8.A7.D9.84.D8.AE.D8.A7.D8.B2.D9.86.D8.AF.D8.A7.D8.B1>, erişim tarihi: 30.01.2015.

getirilmemesi⁹⁰⁵ tuhaf bir durum olmakla birlikte, Hudeybi'nin cemaati eski radikal üyelerden kurtarmak istemesinden ötürü olduğu muhtemeldir. Ancak zaten Fayiz itaatkar davranmış ve yerine Yusuf Talat'ı getiren Hudeybi'ye itaat ederek adamlarını onun emrine vermiştir. Belki de onun geri adım atması ya da Sindi'ye rakip olması yüzünden Fayiz 21 Kasım 1953 yılında evine gönderilen bombalı bir paketin patlaması sonucu öldürülmüştür. Hudeybi bu durumdan Abdurrahman Sindi'yi, Ahmed Adil Kemal'i, Mahmud Sabbağ'ı ve Ahmed Zeki'yi suçlu bularak onları cemaatten ihraç etmiştir⁹⁰⁶.

Her ne kadar Benna'nın katilleri hükümetin görevlendirdiği birkaç kişi olarak yakalanıp yargılanarak hapse atılsa da, o kişilerin Benna'yı hangi gerekçeyle öldürdüklerine dair yeterli ve tatminkar bir gerekçe sunulmadığı için Benna'nın ölümünün ardındaki sır perdesi günümüze kadar gizemini korumuştur. Bu yüzden yıllarca bu konu üzerine farklı makaleler yazılmış ve iddialar ortaya atılmıştır. Mahmud Abdulhalim, Cuma Emin ve Ahmed Adil Kemal, Benna'nın hükümet tarafından öldürüldüğünü iddia etmişlerdir. Ancak, 5 yıl süreyle 3 defa ayrı ayrı açılan soruşturmalar sonucunda Benna'nın katilleri olarak ilan edilen kişiler 1954 yılında 5 senelik cezaya çarptırılmış ancak cezaları bitmeden bir sene ya da daha az bir süre zarfında sağlık meseleleri bahane edilerek serbest bırakılmışlardır⁹⁰⁷.

Mısır'daki siyasi İslam üzerine makaleleri bulunan Dr. Seti Shanauda Benna'nın ölümü hakkında son noktayı koymak istemiş ve uzun bir araştırmadan sonra Benna cinayetini bütün kaynaklardan çapraz sorgulama yaparak detaylarıyla birlikte yayınlamıştır. Bir kitap büyüklüğündeki makalesi günlerce yayınlanarak, cemaatin ve üyelerinin cevaplandırmadığı birçok soruya mantıklı cevaplar bulmaya ve gerçek katili objektif gerekçeleriyle sunmaya çalışmıştır⁹⁰⁸.

905 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.III, s. 30.

906 Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 64; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.III, s. 207; 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. II, s. 137-138; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kirâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 218.

907 Cum'a Emîn Abdulazîz, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, s. 256; Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 299; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.II, 87.

908 Seti Shanauda, *el-İhvanu'l-muslimûne gatelû murşidehume's-şeyh hasane'l-bennâ*, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=340235>, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=345032>, http://www.ahl-alquran.com/arabic/show_article.php?main_id=11095, erişim tarihi: 12/01/2015.

Makalesine, 23/04/2007 tarihinde *Fecr* Gazetesi'nde yayınlanan Muhammed el-Baz'ın röportajıyla başlamıştır. El-Baz, Benna'nın ölümünden yıllar sonra oğlu Seyfulislam ile yaptığı bir söyleşinin ardından bir makale yazmıştır. Seyfulislam'a babasının katili hakkında sorgulama yaptığında Seyfulislam'ın onu kimin öldürdüğünü bildiğini, elinde belgelerin bile olduğunu ancak bunu söylemeyeceğini bildirdiğinde çok şaşırıldığını ifade etmiştir⁹⁰⁹. Çünkü ona göre, Benna'yı öldüreni bildiği halde buna karşı susması çok şey ifade etmektedir. Özellikle de Benna'nın tekfir fetvasından sonra öldürülmesi oldukça manidardır. Elbette kral Faruk, başbakan İbrahim Abdulhadi, siyasi polis ve İngilizler de şüpheli konumundadır⁹¹⁰ ancak onların Benna'yı öldürme nedeni hiçbir zaman Özel Teşkilatın öldürme nedeni kadar kuvvetli ya da zaruri değildir. Özellikle de Benna'nın o dönemde gizlice en yakın adamlarından olan Abdurrahman Sindi'yi azletmesi ve yerine Seyyid Fayiz'i getirdikten sonra öldürülmesi tesadüf değildir.

el-Baz'a göre, Seyfulislam'ın babasının katilini bilerek susması bu olayın ardındaki vahameti göstermektedir. Çünkü Seyfulislam'ın bunu iddia ederken sarayı, hükümeti ya da İngilizleri ima ediyor olması asla düşünülemezdi. Zira zaten suçlular eğer hükümet adamları idiyse ki bunlar ortaya çıkmış ve cezalandırılmışlardı ve cemaat yıllarca sarayı, polisi ve İngilizleri suçlamış ve onları Benna'nın ölümünden dolayı kınamıştı. Üstelik o dönemin hükümetinin, kralın ve İngilizlerin de artık hükmü bitmiş, üzerinden yıllar geçmişti. Bu iddia yeni olan bir iddia olmadığı için, el-Baz'a göre burada daha farklı nedenlerden ötürü işlenmiş bir cinayet söz konusuydu.

Dr. Seti'nin makalesi Özel Teşkilat'ın üyelerinden Abdulaziz Kamil'in kaleme aldığı hatıratından anekdotlarla devam etmiştir. Sindi ve Benna'nın Hazendar'ın öldürülmesinden sonra birbirlerine karşı cephe aldıklarını ve Benna'nın Jip hadisesinden sonra teşkilatın adamlarını cemaatten ihraç etmekle yetinmeyip onları kafir olarak ilan etmesinin bardağı taşıran son damla olduğunu ifade etmiştir⁹¹¹.

Bu makale, 21/02/2008 tarihinde el-Arabiyye haber sitesinin özel teşkilatın eski mensuplarından Muhammed Necib ile Benna'nın katili hakkında yaptığı röportaj ile

909 Muhammed el-Bâz, "Ahtar tahgîg cinâ'î 'an iğtiyâli hasane'l-bennâ", *el-Fecr*, sayı 369, Kahire 06.09.2010, <http://www.elfagr.org/list.aspx?w=الينا+حسن+اغتيال+عن+تحقيق>, erişim tarihi: 01.02.2013.

910 Abdulhadi Hür Subaylar devriminden sonra yargılanmaya başladığında cemaatin ikinci müşidi Hudeybi onun yargılanmasını istememiştir. Bkz. Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferid 11942-1952*, s. 54.

911 Seti Shanauda, *el-İhvanu'l-muslimâne gatelü murşidehume'ş-şeyh hasane'l-bennâ*, I, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=340235>, erişim tarihi: 12/01/2015.

devam etmiştir. Röportajda Necib'in, sarayı ve hükümeti asla Benna'nın katili olarak görmediği, çünkü Benna'nın kral ile ilişkisinin çok iyi olduğu ve hiçbir zaman ona düşmanca bir tutum içinde olmadığı belirtilmiştir. O halde neden İhvan yıllarca Benna'nın ölümünden sarayı sorumlu tutmuştur sorusuna Necib, İhvan ile aynı düşünmediğini ve bu düşüncesinin cemaat içinde büyük yankı uyandıracağını bildiğini belirterek cemaatten bunu açıkladığı için kendisini affetmelerini talep etmiştir. Seyfulislam gibi, Necib'in de gerçek katilin kim olduğuna değinmemesi ve muğlak cevaplar vermesi onun da büyük bir sırrı sakladığı ve bunu açıklamaktan çekindiği izlemine vermiştir.

Makale, Eham gazetesinin o döneme ait haberiyle devam etmiştir. Gazetenin 12/02/1949 tarihli haberinde, Hasan el-Benna'nın cemaatin Özel Teşkilat'ı tarafından öldürüldüğü yazılmış, gerekçe olarak ta Benna'nın tekfir bildirisini yayınladıktan sonra teşkilatın cephanesini ve bu kişilerin listesini de hükümete bildirmek için araştırma yaptığı ifade edilmişti⁹¹². Çünkü makaleye göre Benna, ne pahasına olursa olsun cemaatinin kapanmasını ve bütün emeklerinin boşa gitmesini istememekteydi. O zaten cemaatini bu kişilerin terörist eylemlerinden aklamak için tekfir bildirisini yayınlamıştı. Tekfir hadisesi cemaat içinde ilk defa görülen bir şeydi ve herkesi çok sarsmış ve tekfir edilen kişiler buna çok kızmışlardı⁹¹³. Benna bu bildiriye yayınladığında, onunla aynı görüşü paylaşmadıklarını ve hükümetin düşmanca tutumuna düşmanca karşılık vereceklerini bildiren bir mektup cemaatin radikal kesimi tarafından hükümete gönderilmiş⁹¹⁴, Mısır'da *Davet* gazetesi ve İngiltere'de *Times* gazetesi Benna'nın sürekli ölümle tehdit edildiğini yazmıştı⁹¹⁵. Başka bir mektup hapisten Benna'ya gönderilmiş ve eğer bu bildiriye baskı sonucu yazmamışsa hesabının çok ağır olacağı kendisine bildirilmişti⁹¹⁶.

Tilmisani ve birçok kaynak Sindi'nin Benna'ya olan kızgınlığını ve rövanşını Nasır döneminde alarak Özel Teşkilat'ın bütün üyelerini Nasır'a ihbar ettiğini ifade etmiştir.

912 Ölmeden önce Benna'nın bu bilgileri hükümete vermek üzere olduğunu 'Abdulhalim ve diğer cemaat üyeleri de doğrulamıştır. Tilmisani de Sindi'nin Benna'nın üstünde bir lidermiş gibi müstakil davrandığını ifade etmiştir. Bkz: Mahmûd 'Abdulhalim, *Ahdâsun sana 'ati't-târîh*, c. II, s. 76; Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 249; Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 496-497, 503, 536; Rifat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, s. 213.

913 Seti Shanauda, *el-İhvanu'l-muslimâne gatelelû murşidehume 'ş-şeyh hasane'l-bennâ*, II, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=345032>, erişim tarihi:12/01/2015.

914 Enver 'Abdulhadî, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, s. 139.

915 Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 539-540.

916 Richard Michell, *The Society of the Muslim Brothers*, s. 69.

Bunun karşılığında ise Nasır tarafından petrol şirketlerinin başına getirildiğini ve oldukça lüks bir hayatı olduğunu belirtmiştir⁹¹⁷.

Sindi'nin Benna'nın öldürülmesine yardımcı olduğu ihtimalini savunan bir diğer delil ise, Hudeybi'nin onun hakkında "katil ve cani" demesidir. Bu iddiaya göre Sindi, hükümet ile muhtemel olan ittifakını devrimden sonra Nasır'la da devam ettirmiştir. Çünkü Nasır, Sindi üzerinden cemaatin üyelerini birbirine düşürerek cemaati zayıflatmak istemiştir⁹¹⁸. Bu plan işe yaramış, Sindi ve arkadaşları Hudeybi başa geçtikten sonra onunla defalarca görüşmek istemişler, Hudeybi onlar hakkında "*Katil ve canilerle işim yok benim artık*" diyerek onlarla görüşmekten şiddetle imtina etmiştir. Hatta daha da ileri giderek Benna'nın yarım kalan işini tamamlayarak onları cemaatten ihraç ettiğini ilan etmiştir⁹¹⁹.

Makaleye göre, Sindi'nin Hazendar ve Nukrâşî gibilerini Benna'nın haberi olmadan öldürmüş olması Hudeybi'yi bu kadar sinirlendirmiş olsa dahi, yüzlerce İhvan'ın kanına elleri bulaşmış bir hükümet için zamanında Benna'nın sağ kolu olan kişilere katil ve cani diyerek bu kadar ağır hakaretler içeren ithamlarda bulunması tuhaf gözükmektedir. Bu kişilerin katil ve cani olarak adlandırılmaları kendilerinden birilerini öldürtmelerinden dolayı söylenmiş olması daha mantıklı bir ihtimal olarak gözükmektedir. Ali Aşmavi, Sindi'nin bu sözlerden sonra cemaatin ikinci mürşidi olan Hudeybi'nin evini silahlarla basarak onu öldürmek istemesinin, birinci mürşid olan Benna'yı da rahatlıkla katledecek bir zihniyette ve cesaretle olduğunu gösterdiğini ve

917 <http://www.almasryalyoum.com/news/details/170571>, erişim tarihi: 20.09.2014; Husam Temâm, *el-İhvânu'l-muslimûne*, s. 39; Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 64; Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 235; Eymen ez-Zevâhirî, *Mevâgifu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fi mısra hilâle sittîne 'âmen*, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015; Başka bir kaynakta Özel Teşkilat'ın üye listesini Mahmûd Lebîb'in verdiği zikredilmektedir. Bkz. Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 242; Özel Teşkilat üyeleriyle birlikte hükümeti devirmekle baş zanlı olarak yargılanan Sindi 2 yıl hapis cezası alırken, sadece 5 kişi 3 yıl hapis cezası almıştır. Bkz. 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. I, <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=في قافلة الإخوان المسلمين الجزء الأول>; İhvan içinde işpiyonlamanın daha çok ileri gelenler arasında olması, bu kişilerin kendi içlerinde liderlik kavgası yaşadığını da ortaya çıkarmaktadır. Ali Aşmavi'nin Seyyid Kutup'la birlikte idam cezasına çarptırılmasına rağmen itirafları yüzünden hapiste 1 ay kalmadan serbest kaldığı kendisiyle birlikte hapiste kalan Ahmet Raif tarafından iddia edilmiştir. Bkz. Ahmed Râif, *Safahâtun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 176, 286.

918 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.III, s. 30, 201-203, 253.

919 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c.III, s. 207.

Özel Teşkilat'ın üyelerinin çıkarları ve mevkileri için birbirlerini bile gözlerini kırpmadan öldürebilecek yapıda olduklarını ifade etmiştir⁹²⁰.

Diğer yandan, cemaate kötü günler yaşatan Hazendar'ı ve Nukrâşî'yi öldüren gizli teşkilatın nasıl olup ta daha sonra Benna'nın katillerini öldürmediklerini⁹²¹ gizli teşkilat mensuplarından Ali Aşmavi, Tilmisani, Mahmud Abdulhalim ve Salah Şadi sorgulamışlar hatta bu sorgulamanın ardından Sindi'yi Seyyid Fayiz'in katili olarak ilan etmişlerdir. Onlara göre Sindi'yi buna iten sebep kendisinin başını çektiği teşkilatı Benna'nın tekfir etmesi ve onu cemaatten azlederek yerine Seyyid Fayiz'i getirmesi olmuştur. Onlara göre Sindi, cemaatin derin devleti gibidir. Benna onun hakkındaki gerçekleri 1944 yılında öğrendiğinden itibaren ondan kurtulmayı hedeflemiştir ve Hazendar'ın öldürülmesi bardağı taşıran son damla olmuş, Benna Sindi'yi suçlarken, Sindi de Benna'yı suçlayarak onun yüzünden Hazendar'ı öldürttüğünü itiraf etmiştir⁹²².

Benna'nın ölümünden hükümeti sorumlu tutanların iddiaları ise birbirinden farklılık arz etmektedir. Mahmud, Benna'nın öldürülmesine yardımcı olan kişinin Genç Mısır'ın kurucularından Şeyh Nağî olduğunu belirtip onun yardımcısı Muhammed Leysi'nin oldukça salih ve mümin bir kişi olduğuna vurgu yaparken⁹²³, Ahmet Adil Kemal Leysi'nin hükümetin muhbiri ve casusu olduğunu iddia etmiştir⁹²⁴. Her ikisinin iddiasına göre, Nukrâşî öldürüldükten sonra başbakan olan Abdulhadi, bu kişiler aracılığı ile Benna'ya haber salarak onunla Genç Mısır'lıların binasında buluşarak

920 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 299-300; Ali Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî li'l-ihvân*, s. 21-24, 28.; Seti Shanauda, *el-İhvanu'l-muslimûne gate'lû murşidehume's-şeyh hasane'l-bennâ*, III, http://www.ahl-alquran.com/arabic/show_article.php?main_id=11095, erişim tarihi: 12/01/2015.

921 Örneğin dönemin başbakanı Abdulhadi bir numaralı zanlıyken ve bütün İhvan tarafından nefret edilen birisiyken Hudeybi onun yargılanmasını bile istememiştir. Bkz. Hassan Hathût, *'Agdu'l-ferîd 11942-1952*, s.

922 Bu kaynakların bazılarında Benna'nın Özel Teşkilat'tan ve Sindi'den bu suikastle birlikte haberi olduğu yazarken, bazılarında ise başından beridir Sindi'den haberdar olduğu ancak onun bu suikastlere hiç bir zaman izin vermediği ifade edilmiştir. Lailahe İllallah Muhammed Resulullah diyen hiç kimsenin öldürülemeyeceğini ve bunun haram olduğunu üstelik Hazendar'ın ona söylenileni yapmakla mükellef olan bir devlet memuru olduğunu Sindi'ye bağırarak söylediğini belirten bu kaynaklar, Benna'nın hiç bir zaman şiddete ve saldırıya cevaz vermediğini belirtmişlerdir. Bkz.

<http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبد الرحمن السندي#.D9.85.D9.82.D8.AA.D9.84.D8.A7.D9.84.D8.AE.D8.A7.D8.B2.D9.86.D8.AF.D8.A7.D8.B1>, erişim tarihi: 08.01.2015; Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015; Ali Aşmâvî, *et-Târîhu's-sirrî li'l-ihvân*, s. 21-24; Seti Shanauda, *el-İhvanu'l-muslimûne gate'lû murşidehume's-şeyh hasane'l-bennâ*, III, http://www.ahl-alquran.com/arabic/show_article.php?main_id=11095, erişim tarihi: 12/01/2015; Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. III, s. 205; Ahmed Murtaza el-Merâğî, *Garâibun min 'ahdi fârûk ve bidâyetu's-sevratî'l-misriyye*, s. 71; 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânû'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâtî's-sirriyye*, s. 201-207; 'Abdulaziz Kâmil, *Fî nehri'l-hayât*, s. 47-45; Mahmûd 'Assâf, *Me'a'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-bennâ*, s. 147.

923 Mahmûd 'Abdulhalîm, *Ahdâsun sana'ati't-târîh*, c. II, s. 79.

924 Ahmed 'Âdil Kemâl, *en-Nugâtu fevga'l-hurûf*, s. 299.

vaziyetleri görüşmek istemiştir. Bu haberi Benna'ya ulaştıran bu kişiler Benna'nın binaya gelmesini sağlamışlardır. Ancak Abdulhadi ya da temsilcileri randevuya gelmemişler Benna'da biraz bekledikten sonra taksi çağırarak binadan ayrılmış ancak taksiye binerken silahlı iki kişi tarafından öldürülmüştür. Daha sonra bir araca binerek kaçan bu kişileri Leysi görmüş ve aracın plakasını almıştır. Aracın iç işleri bakanlığı vekili Mahmud Abdulmecid'e ait olduğu ortaya çıkmıştır⁹²⁵.

Şimdi, bütün bu bilgiler ışığında ve suikastten sadece hükümeti ya da sadece Sindi'yi sorumlu tutanların ifadeleri ve savunmaları incelendikten sonra her iki tarafın ifadelerinin adeta çelişkiler zincirinden ibaret olduğu ortaya çıkmaktadır. Benna suikastinden sadece hükümeti sorumlu tutanlar şu sorulara netlik getirmemişler ve bazı hususları muğlak bırakmışlardır:

1. Hükümet ile zaten işbirliği yapmak isteyen ve cemaati tamamen Vatan Partisi'ne devretmek isteyen Benna'yı hükümet neden öldürmek istemiştir. Bu suikast ile Benna'dan bir aziz ortaya çıkarmak hükümetin ne işine yarayacaktır⁹²⁶?
2. Hükümet o dönemde Benna'nın evini 24 saat gözetlemesi ve Benna'yı nereye giderse takip etmesi için asker görevlendirmiş iken neden Benna'ya herkes tarafından ilerde deşifre edilecek bir randevuyu vermiş ve elinin altında olan bir adamı sessizce öldürmek varken bu fırsatları değerlendirmeyerek üstelik randevuya gelmeyerek ve güpegündüz herkesin önünde öldürmüştür?
3. Benna'yı öldürmek isteyen hükümet neden bunu yaparken kendi resmi aracını kullanmıştır? Leysi, hükümetin casusu idiyse neden casusluğunu yaptığı hükümetin aracının plakasını deşifre etmiştir? Hazendar'ı ve Nukrâşî'yi öldüren özel teşkilat üyeleri, hapisten çıkınca neden Benna'nın katillerini öldürmemiştir? Bu katiller 5 yıl hapis yattıktan sonra serbest bırakılmışlardır ve hayatlarını normal bir şekilde idame ettirmişlerdir.

925 Sa'îd Havva, *el-Medhal-u ilâ da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, s. 202-204; Vahîd Abdulmecid, *el-İhvânu'l-muslimüne beyne't-târîhi ve'l-mustakbeli*, s. 28; Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimüne ve'l-muctema'u'l-misrî*, s. 37; Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-bennâ*, s. 520.

926 Kralın da bu cinayette parmağı olduğunu iddia edenler, kralın bunu Benna'nın krallığın veraset sistemine karşı olduğu için yaptığını iddia etmişlerdir. Ancak Benna'nın veraset sistemine karşı olduğunu belgeleyen hiçbir sözü ya da yazılı bildirisine araştırmamız boyunca rastlanılmamıştır. Bkz. 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. II, s. 116.

Suikastten sadece Sindi'yi suçlu tutanların da muğlak bıraktığı hususlar şunlardır:

1. Benna'yı öldüren Sindi'nin adamları idiyse, neden hükümet bu suikastı Sindi'nin üstüne yıkmak yerine bu davayı yıllarca kapalı tutmuş ve bu davayı bu kadar çelişkilerine rağmen davanın üstündeki gizemi yıllarca kaldırmamıştır?⁹²⁷
2. Cemaat içi en büyük kopuş olan Sindi'nin kopuşunu neden hükümet eline koz verilmesine rağmen kullanmamış ve Sindi'yi günah keçisi ilan etmemiştir?
3. Hudeybi neden Sindi için cani ve katil ifadesini kullanmıştır? Çünkü Nukrâşî ve Hazendar gibi kişilerden bütün İhvan nefret etmekteydi. Hudeybi'nin bu sözü kendilerinden birilerini öldürmelerinden dolayı söylemiş olması daha mantıklı bir ihtimal olarak gözükmektedir.

Bize göre Benna'ya yapılan suikastı hükümet, Sindi'nin adamları ve Genç Mısır ile ortaklaşa gerçekleştirmiştir⁹²⁸. Elbette o sıralarda hapiste olan ve cemaatten ihraç edilmese de görevinden azledilerek ihraç edilmek üzere olan Sindi'nin kaybedeceği hiçbir şeyi yoktur, üstelik tekfir bile edilmiş ve cemaat tarafından dışlanmıştır. Benna suikastını hükümet ile bir pazarlık aracı olarak kullanması büyük bir ihtimaldir. Bundan ötürüdür ki hükümet kolaylıkla okların kendisini göstereceği bir senaryo ile Benna'yı öldürmüştür. Karşılığında ise teşkilatın ve cemaatin en güçlü adamını satın alarak adeta cemaatin kendisini satın almıştır. Çünkü Sindi'nin teşkilatı cemaatin kendisinden de daha güçlüdür ve yetki alanları çok geniştir. Sindi, Benna'nın öldürülmesi karşılığında hükümete çalışacak, böylelikle cemaat tamamıyla hükümetin kontrolünde olacaktır. Hükümetin suçlanacak olması hükümet için büyük bir sorun değildi elbet. Çünkü hükümet dönemin tanrısıydı, ve aşılması güç, sorgulanması zor kalın duvarları vardı, üstelik Benna'yı öldürmesi için yeterli gerekçeleri ve feda edebileceği göstermelik suçluları mevcuttu. Onlar da göstermelik hapis yatıp çok geçmeden salıverilmişlerdi zaten.

927 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. II, s. 120.

928 Daha önce Genç Mısır partisi Benna'yı öldürmek istemiş ancak son anda bu suikasti engellenerek deşifre edilmiş, Benna kendisini öldürmek için gönderilen katili Genç Mısır'a iade etmiştir. Bkz. 'Âmir Şemmâh, *el-İhvânu'l-muslimâne fî sucûni ve mu'tekalâti mubârek*, Muessetu İkra', Kahire 2010, s. 26. Bir kaynakta ise Benna'yı Saad Partisi üyelerinin Nukrâşî Paşa'nın intikamını almak için gerçekleştirdiği ifadesi yer almaktadır. Ancak eğer bu bilgiler doğru ise, neden Benna'nın oğlu Seyfulislam kendisiyle 2007 yılında yapılan röportajda bunu söylemekten çekinmiştir sorusu cevapsız kalmaktadır. Bkz. 'Abbâs Sîsî, *Fî kâfileti'l-ihvâne'l-muslimîn*, c. II, s. 128.

Şimdi elbette şu soruyu soranlar olacaktır. Benna hükümet için cemaatini Vatan partisiyle birleştirmeye hazırken ve tekfir bildirisini yayınlamışken neden hükümet Benna yerine Sindi ile işbirliği yapmak istemiştir? Ya da neden Benna'dan bir aziz ortaya çıkarmak istemiştir? Bize göre, hükümet gözünde Benna'nın sabit bir tutumu olmadığı için, bugün dost olduğu hükümet ile düşman olup ertesi gün başka bir hükümet ile işbirliği yapabilir, bu gizli anlaşmaya mecbur edildiğini iddia edebilir ve anlaşmaları ifşa ederek hükümeti deşifre edebilirdi. Üstelik zaten Benna Özel Teşkilat'a hakim olamamış, bu yapı ona rağmen gelişmiş ve güçlenmişti. Yani Benna teşkilattan daha zayıftı, asıl güçlü olan yapılanma teşkilatın kendisiydi.

Diğer yandan, Benna bu teşkilatı kendi eliyle bitirmiş, hükümete istedikleri tekfir bildirisini hiç zorlanmadan vermişti. O kendi eliyle cemaatini parçalamış ve kendi imajını bitirmişti. Onun ölmesi aslında Benna'yı "liberal bir aziz" olarak zihinlere kazıyacaktı. Benna'nın radikal olarak zihinlerde kalması, liberal olarak kalmasından daha tehlikeliydi. Bu yüzden liberal bir aziz olarak tarihe kazınması devletin daha çok işine gelecekti. Bazen bir adım öne atarak radikal olan, sonra iki adım geriye atarak aralarda liberal olan Benna'nın bu sabit olmayan tutumu kafa karışıklığı yaratarak radikallerin sürekli olarak artışına neden olduğu için, onun tam da liberal çizgiye doğru iki adım geriye gitmişken o haliyle öldürülmesi ve imajının bu haliyle mumlayalarak azizleştirilmesi bir sonraki jenerasyonun da liberal kalması için önemliydi⁹²⁹.

Sindi ile yapılan ittifak ise güçlü bir teşkilatın da bitmesine neden olacak onun bütün iplerini hükümetin ellerine verecekti. Çünkü yüzlerce üyesi olan bu teşkilatın örümcek ağını bütün üyelerini ölüm cezasına çarptırarak bitirmek asla mümkün değildi. Benna dahi bu yapılanmayı kendi içinde bitirememiş onlarla baş edememişti. Diğer yandan, Sindi'nin de kaybedeceği hiç bir şey kalmamıştı. Dışarı çıktığında artık ait olduğu bir cemaati de yoktu. Genç Mısır Partisi de zaten en büyük rakibi olan Benna'nın ortadan kalkmasını isteyecek bir guruptu. Dolayısıyla bütün taraflar için güç birliği yapmak en akıllıca yöntemdi.

Bu oldukça temiz ve muhkem olan yöntemin İngilizlerin önerisi üzerine yapılmış olması ise ihtimal dahilindedir. Böylelikle hem hükümeti, hem Özel Teşkilat'ı hem de Genç Mısır'ı zapturapt altına almış ve Özel Teşkilat'ı Benna'nın tekfir bildirisiyle,

929 'Abdurrahîm 'Alî, *el-İhvânu'l-muslimûne kırâ'e fi'l-meleffâti's-sirriyye*, s. 361.

Benna'yı da Özel Teşkilat'ın aracılığıyla öldürterek her zaman izlediği taktik olan Müslüman'ı Müslüman'ın silahıyla öldürtmüştür.

Her ne kadar bu çaba daha sonra Seyyid Kutup'un devrimci görüşünün İhvan'ın radikal kesiminin amentüsü haline gelmesiyle suya düşmüş gibi gözükse de, bu duruma Hudeybi'nin "*Tebliğciyiz Yargılayıcı Değil*" adlı kitabıyla⁹³⁰ müdahale edilmeye çalışılmıştır. Ancak yine de dengelenemeyen ve önü alınamayan bu radikal İslam, son olarak Seyyid Kutup'un hareketi ılımlı gösterilmeye çalışılarak engellenmeye çalışılmıştır. Hatta Seyyid Kutup hareketinin gölgesinde kalan Benna'nın ılımlı imajı Kutup hareketine idhal edilmeye çalışılarak cemaat içi kan kaybı engellenmek istenmiştir⁹³¹. Bu uğraşlar da zamanla iflas edince bu sefer de orta yol bulunmaya çalışılarak Seyyid Kutup okuyup Benna çizgisinde kalınması telkin edilmiştir. Yani söylemde Seyyid Kutup gibi radikal, eylemde Benna gibi liberal ve barışçıl İhvan modeli. İhvan'ın genel sekreterliğini yapmış olan Mahmud İzzet'in de dediği gibi "*Hudeybi, İhvan'a Seyyid Kutup'u okumasını ancak kendisi gibi ılımlı yolu izlemesini istemiştir*"⁹³² diyerek son tahlildeki İhvan görüşünün bu ortayol olan "modern selefilik" yolunda kalmasının istendiğine ışık tutmuştur.

Doğrusu tam olarak Hasan el-Benna'nın da istediği budur aslında: "Kuran'daki siyasi İslam'ı söylemlerde zinde tutmak, ancak ılımlı yolu izlemek"⁹³³. Ancak, ne Benna'nın ne de Hudeybi'nin bu sentez çabası sistemin aktörlerini memnun etmediği gibi, siyasi İslam'ı da törpülemeyi başaramamıştır. Aksine bu ılımlı tutumdan tatmin olmayan muhafazakar taban kendi tekcirci hanedanlıklarını kurmuş, bu da zamanla daha da radikalleşerek ve çoğalarak günümüzde birbirlerini boğazlayan Müslümanlar haline dönüşmelerine neden olmuştur.

Cemal el-Benna, abisi Hasan el-Benna'nın hayatı boyunca yaptığı hataları dile getirmekten çekinmeyerek durumu şöyle özetlemiştir. Ona göre Benna asla gelenekçi

930 <http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قصة لا دعاء#D8.A7.D9.84.D9.81.D8.B5.D9.84.D8.A7.D9.84.D8.AA.D8.A7.D8.B3.D8.B9:D8.A7.D9.84.D9.83.D9.81.D8.B1.D8.A8.D8.A7.D9.84.D8.B7.D9.8E.D9.91.D8.A7.D8.BA.D9.88.D8.AA>, erişim tarihi: 03.04.2015.

931 Örneğin Salâh Şâdi, Seyyid Kutup'un Benna'nın görüşünü idame ettirdiğini savunarak onun açtığı yolun Benna'nın görüşlerinin bir semeresi ve neticesi olarak görmüştür. Bkz. Salâh Şâdi, *Safahâtun mine't-târih*, <http://216.245.208.90/index.php?title=صفحات من التاريخ الإخوان المسلمون وسنوات الحصاد>, erişim tarihi: 12/01/2015.

932 Barbara Zollner, *The Muslim Brotherhood Hasan al-Hudaybi and Ideology*, s. 9.

933 Kanaatimizce, Kuran'ın siyasi doktrinleri örtbas edilemeyeceği için, barışçıl yolda ilerlemek isteyenler bu söylemleri şiar edinerek ilerlemeyi daha güvenli görmüşlerdir.

olarak tanımlanmaması gerekmektedir. Çünkü Benna hayatının yarısını ibadet ve fıkhi meselelerle, diğer yarısını da İngiliz ve kukla hükümetlerle barışçıl ve ılımlı bir yol izleyerek geçirmiş, hatta işgalin ne siyasi ne de iktisadi boyutuna reçeteler sunacak herhangi bir içtihad ortaya koyamamıştır. İslam düşüncesinde modernizasyon dönemi olarak adlandırılan 19. yüzyıldan günümüze kadar olan süreçte Müslüman alimlerin gelişen asrın yeniliklerine ayak uydurmaktan aciz olduğuna değinen Cemal Benna, karşılaşılan sorunlara da çözüm getiremediklerini savunmuştur. Çünkü Batı kendi içinde birlik oluşturup sınırları bile ortadan kaldırırken, Müslümanlar sınırlarını daha da pekiştirip ihtilaflarını tekfirciliğe kadar götürerek birbirlerine savaş bile açmışlardır.

Cemal Benna'ya göre ideolojik olarak güçlü olan İslamiyet, bunu önce Kuran'ı Kerim'e sonra da Peygamberin bıraktığı mirasa borçludur. Ancak, tahrif olmamış semavi bir Kitap ve Peygamber mirası gibi güçlü bir sermayeye sahip olan Müslümanlar, ibadete dair meselelerle meşgul olarak modern hayatın gerekliliklerine yeterli cevap üretilmediği için İslami uyanış hareketleri de görevini tamamlayamadan başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Buna örnek olarak, Batı tarafından işgal edildikleri süreç olan Benna döneminde bile gazetelerin namaz ve oruç hadisleriyle dolu olduğuna işaret eden Cemal Benna, işgale hangi yöntemlerle ve yaptırımlarla karşı koyulacağına hiçbir alimin yeterli cevap üretilmediğini dile getirmiştir. Ona göre Müslümanlar tıpkı Ashab-ı Kehf gibi yüzlerce küsur yıl uyuduktan sonra uyandıkları için ellerindeki tedavülden kalkmış paralarla (fetvalarla) modern hayata ayak uyduramamışlardır⁹³⁴. Bu durum onları bir yandan sisteme karşı yabancılaştırırken, diğer yandan bu durumdan hoşnut olmayan muhafazakarları kamçılayarak daha da radikalleşmelerine ve bir tek İslam alemini değil bütün dünya ülkelerini tehdit eden barbar bir zihniyetin sürekli güçlenerek büyümesine neden olmaktadır.

934 Cemâl el-Bennâ, *Mes'ûliyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, s. 135-141.

SONUÇ

Mısır'ın en güçlü dini cemaati olan Müslüman Kardeşler Cemaati'nin ilk dönemi hakkında oldukça fazla eser mevcuttur. Ancak cemaatin ileri gelen muhafazakarlarından olan ve cumhurbaşkanlığına gelmeyi başaran Muhammed Mursi'nin dahi bazı İhvan tarafından kafir olarak görülmesine neden olan saikler Benna'nın döneminde başlayan ihtilaflar zinciri olup, tezimizle birlikte ilk defa Türkiye'de ele alınmaya çalışılmıştır. Günümüzde tekfirci gurupların güçlenerek yayılmasına da neden olan bu ihtilafların ve doktriner krizlerin alt yapısını anlamak açısından bu araştırmamızın yardımcı olacağı düşüncesi ve temennisi içindeyiz.

Tezimizin ilk bölümünde Müslüman Kardeşler Cemaati'nin kurulduğu döneme hakim olan siyasi ve fikri alt yapıyı ele aldıktan sonra, bu dini cemaatin diğer dini cemaatlerden farkı ele alınmıştır. Tespitlerimize göre Hasafiyye tarikatının barışçıl ve ılımlı yönünü takip eden Benna, klasik selefilere modernist tutumuyla (eylem) ayrıştığı gibi, modern selefilere de öze dönüş çağrısıyla (söylem) ayrışmaktadır. *Neo Selefilik* olarak adlandırdığımız bu orta yol, Benna'yı Benna yapan en önemli husus yapmasının yanı sıra, tezimizin önemle üstünde durduğu ve Benna hakkında günümüze kadar gelen radikal selefi imajın tashihini amaçlamaktadır.

Tezimizin ikinci bölümünde bir teşkilat olarak cemaatin kuruluşu ve idari yapısı ele alınmıştır. 1928 yılında kurulduğundan itibaren Mısır'ın en prestijli ve köklü cemaati olmayı başaran Müslüman Kardeşler Cemaati, işgalin karşısında ezilen ve İslamiyet'in altın çağlarına özlem duyan halka istediği dini sığınağı vermekte ve gençlerin enerjisini dini öğretilere ve sportif faaliyetlere yönlendirmekte oldukça başarılı olmuştur. Ayrıca fakir tabakanın ihtiyaçlarını karşılamada bir hayır cemiyeti olarak diğer cemaatlere fark atmıştır. Sayısı yüzlerce olan şubeler arası dayanışma ağıyla ailelerin ihtiyacı olan her türlü eğitim ve maddi ihtiyacı karşılamakta fazlasıyla muvaffak olmuştur.

Cemaatin bu yadsınamaz ve diğer cemaatlerle mukayese edilemez başarısı aslında Benna'nın cemaatini kurma amacıdır. Doğrusu cemaatini siyasete bulaştırmasaydı kanaatimizce Benna ve cemaati o günlerde olduğu gibi günümüzde de en başarılı ve bütün devletler tarafından desteklenen tek dini cemaat olma statüsünü koruyabilirdi. Ancak, cemaatini kurduktan 10 yıl sonra yıllarca bahsettiği hedefinden önce kendisi

vazgeçerek siyasete dahil olmuş, bununla hem cemaatinin muhafazakar kesimini huzursuz etmiş, hem de İngilizleri uyandırmış ve dikkatlerin kendisine çevrilerek cemaatinin yakın takibe alınmasına neden olmuştur.

Diğer yandan, ikinci bölümde ele alınan idari ve mali ihtilafların temelinde yatan en önemli neden şüphesiz Benna'nın klasik fıkın gerekliliğini yerine getiren ve cemaat üyelerinden de buna uymalarını bekleyen bir lider olması hususudur. Çünkü Benna, üyelerden kayıtsız şartsız itaati beklerken, cemaat içi başkanlık sistemini mutlak liderlik anlayışı ile sentezlemeye gitmiş, bu da üyeler tarafından despotluk ile suçlanmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra, eniştesinin yüzkızartıcı suçlarla itham edilmesine ve raporlarla suçlu bulunmasına karşılık Benna'nın cemaatinin bekası için onu korumuş olma ihtimali cemaat içi ilk huzursuzlukları tetikleyen unsurlar arasında yer almıştır.

Tezimizin üçüncü bölümünde cemaat içi fikri ihtilaflara değinirken, bu ihtilafları her iki taraf açısından değerlendirmeye çalıştık. Selefiliğe ilk defa ılımlı ve modern kimliği veren Benna, söyleminde oldukça klasik ve radikal bir çizgi izlerken, radikal eylemlerde bulunmaktan şiddetle imtina etmiş, radikal söylemler de bulursa dahi bu söylemleri hiçbir zaman keskin eylemlere dönüştürmemeye gayret göstermiştir. Zira o, cemaatinin bekasını yeri gelmiş fıkhi zaruret ve farzların bile üstünde görmüştür. Cemaati için oldukça oportünist ve pragmatist bir çizgide olan Benna, cemaatini ne pahasına olursa olsun tehlikeye atmak istememiştir. Bu, işgalci zihniyetin esiri olmuş hükümetlerle barış içinde yaşamak olsa dahi bu stratejiden asla ödün vermemiştir.

Benna'nın ölene kadar aslında sadece tek bir hedefi vardır: Cemaatinin bekası. O bu uğurda en kadim dostu ve kardeşi saydığı Ahmet Sukkeri'yi bile gözden çıkarmayı tercih etmiş, cemaatini en ufak bir ihtimal bile olsa felakete sürükleme ihtimali olan bütün kişileri tereddüt etmeden cemaatinden ihraç etmiştir.

Her ne kadar işgalin kuklası olmuş Mısır kralını Benna'nın Emiru'l-müminin olarak görmesini cemaatin muhafazakar kesimi reddetse de, cemaatin daha ılımlı kesimi bunu takkiye ve siyasi manevralar olarak tevil edip Benna'nın bu tutumunu fıkhi esaslar ile gerekçelendirmeye çalışmıştır. Bize göre ise Benna, “zalim ya da fasık bile olsa Ulu'l-emre itaat farzdır” görüşünü idame ettirmiş ve yöneticinin kutsallığına inanan bu fıkhi anlayışın gerekliliklerini yerine getirmiş klasik bir selefidir. Aynı zamanda da, işgalcilerin ülke içinde ihdas ettiği sistemi reddetmeyip seçimlere katılarak, klasik

selefilige modern bir bakış açısı getirmiş modern bir lider ve açık görüşlü bir din adamıdır.

Benna'nın bu farklı sentez anlayışı cemaat içi kafa karışıklığına neden olarak muhafazakar üyelerin ona karşı ciddi ithamlarda bulunmasına neden olmuştur. Bize göre Benna'nın ortaya çıkardığı sanılan bu kafa karışıklığı fıkıhın içinde asırlardır yer alan bir karışıklık olup, Benna'nın şahsında ya da döneminde yeniden tecessüm eden bir husustur. Zira Benna, Peygamberin vefatıyla birlikte hak ve batıl çizgisinin mübhemleşmesinin ve Müslümanlar arasında bu çizginin kesin çizgilerle belirlenmeyerek ihtilaf haline dönüşmesinin kendi dönemine olan yanmımasını yaşayan bir kişidir sadece. Tarihte Müslümanların birbirlerine karşı kılıç çekmelerine ve birbirlerini tekfir etmelerine neden olan bu karışık fıkhi anlayış Benna döneminde de vuku bulmuştur. Benna bu sıkıntıları yaşayan ne ilk ne de son liderdir. Sahabe döneminde ortaya çıkan bu problem, sahabelerin birbirlerini öldürmelerine neden olmuş, Benna döneminde de bu husus aynı şiddetle devam ederek günümüzdeki tekfirci selefi gurupların ilk nüvesinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Tezimizin üçüncü bölümüne damgasını vuran bu ihtilaflar cemaat içinde *Özel Teşkilat* adı altında faaliyet gösteren paralel yapının oluşmasına neden olmuştur. Bu teşkilatın üyeleri, Benna'nın en katı ve sıkı dini eğitiminden geçmiş olan ve kendisinin özel olarak yetiştirdiği üyelerdir. Bu üyeler, 1930'lu yılların sonlarına doğru Benna'nın bu kırmızıçizgisini ihlal etmeye başlamış ve 1940'ların sonlarına gelindiğinde cemaatin içinde zaptedilemez bir paralel yapı haline dönüşmüşlerdir. Bu yapılanmanın içinde bulunanlar kralı tağut olarak görürken, Benna kralı Emiru'l-müminin olarak görmüş ve onu tazim etmekte kusur etmemiştir. Kral da Mısır'ın en güçlü ve saygın olan cemaatini kendi meşruiyetini pekiştirmek için ve bu cemaat üzerinden dindar gözükmek için desteklemiştir. Bu yüzden de her iki taraf karşılıklı olarak birbirlerine destekte oldukça bonkör davranmaya gayret göstermişlerdir.

Bu radikal yapı, onun ılımlı ve barışçıl çizgisinden çıkarak işgalcilere ve işgalcilere boyun eğmiş hükümetlere karşı terörist faaliyetlere girerek cemaatin kapanmasına neden olmuştur. Cemaatinin bekasını her şeyin üstünde tutan Benna, bu kişilerden cemaatini aklamak için onları tekfir eden bildirisini yayınlamıştır. Şüphesiz Benna bu bildiriyle cemaatinin bekasını hedeflemiştir, ancak Müslümanların *İlimli Müslümanlar*

ve *Siyasi Müslümanlar* olarak ikiye bölünmesine gayri ihtiyari olsa bile sebebiyet vermiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde ele aldığımız bu bölünme genel hatlarıyla; Halife/ yöneticinin özellikleri hususu, Devletçilik ve Ümmetçilik arasındaki dengenin ve İslam hukuku ile laiklik arasındaki dengenin nasıl kurulacağı hususu, Benna'nın hükümetlerle olan ilişkisi, el-Velâ ve'l-berâ hususu ve cihad hususunda tecessüm etmiştir.

Halife ya da yöneticinin hangi özelliklere göre ve nasıl seçileceği hususu tarih boyunca olduğu gibi Benna döneminde de kan akmasına neden olan hususların başında gelmiştir. Her ne kadar Benna'nın krala olan mutlak itaati ve onu tazim etmesi onun taraftarları tarafından takkiye olarak nitelenmiş, laikler tarafından ise münafıklık olarak addedilmişse de tezimizin bu husustaki vardığı nokta Benna'nın klasik fıkıhın gerektirdiği çizgiyi tatbik ettiği üzeredir. Zira bu fıkıhın gereğini Emevi ve Abbasi döneminde hemen hemen bütün alimler yerine getirmiş ve ne kadar istibdad ile yönetimi ele geçirse dahi bu hükümdarlara itaati ve beyatı farz kılmıştır. Diğer yandan Benna, tehdit altında olmadığı öğretmenlik dönemlerinde dahi öğrencilerine kralı tazim etmeleri için nasihatler vermiş ve cemaat üyelerini de ona sevgi ve muhabbetlerini her fırsatta göstermeleri için teşvikte bulunmuştur. Çünkü ona göre zalim ve fasık bile olsa Ulu'l-emr'e itaat farzdır, dolayısıyla ona karşı yapılacak olan en ufak bir itaatsizlik ve saygısızlık Benna tarafından ihraçla sonuçlanmıştır.

Devletçilik ve Ümmetçilik arasındaki dengenin nasıl kurulacağı hususu ise cemaati ikiye bölen ayrı bir husus olmuştur. Benna çoğu yerde şiddetle ümmetçiliğin önemine dikkat çekerken Arap Birliği'ni de savunmuş, Arapları "ilk seçkin İslam ümmeti" olarak görmüştür. Kimi taraftarları onun Arap ırkını ari ırk olarak görmesini ve hilafetin Arapların elinden Türklere geçmesiyle zayıfladığını ifade eden cümlelerini işgal altında olan Mısır'ın milli duygularını canlandırarak Araplar arasındaki bağları kuvvetlendirmek için söylediğini iddia etse de, kimileri Arap Birliği'nin İngilizler tarafından desteklendiği için bu birliği desteklemeyi ümmetçilik ilkesi bağlamında hatalı bulmuş, bundan ötürü Benna'yı eleştirmiştir. Tezimize göre Benna ümmetçilik ve devletçilik arasında bir sentez yapmaya çalışmış, ancak Arap Birliği'ni desteklerken bunun ümmetçiliğe olan hizmeti hususunda ve pratikteki işlevi hakkında doyurucu açıklamalarda bulunmadığı için ne ümmetçilik hususunda ciddi adımlar atılmasına ön

ayak olmuş, ne de dini bir milliyetçiliği savunarak Mısır'da laiklikle paralel seyreden devletçiliği ümmetçiliğe hizmet eder hale getirmiştir.

Laik sistemi İslam hukukunu tatbik etmek için araç olarak kullanmaya çalışan Benna, bu uğurda seçimlere girmiş, ancak her iki girişimi de ne hükümeti ne de İhvan'ı memnun etmiştir. Hükümet bunu açık bir meydan okumak olarak görürken, muhafazakar İhvan gayri İslami buldukları sisteme Benna'nın dahil olmasını bu sistemi meşru görmek olarak addetmiş, Benna'yı şiddetle eleştirmiştir. Doğrusu Benna, söylemlerinde İslam Devleti'ne ve devrime çoğu yerde vurgu yaparken, genelde sistemle çatışmacı bir tutuma girmekten çekinmiş, hayal ettiği İslam Devleti'ne demokratik haklarını kullanarak ulaşmak istemiştir. Diğer yandan, tek partili sisteme inanan Benna, Hıristiyanlarla ve laiklerle birleşmenin pratikte nasıl olacağına dair bir açıklama getirmekte de yetersiz kalmasının yanı sıra, demokrasi sistemiyle ilgili cevaplanması gereken bazı hususları da cevapsız bırakmıştır. Rububiyet ve Uluhiyet sistemi ile halkın görüşünü ve seçimini her şeyin üstünde tutan demokrasi sistemini pratikte nasıl hayata geçireceğini, İlahın memnuniyeti ile halkın memnuniyetini nasıl problemsiz bir şekilde paralel çizgide tutulacağını açıklayamamıştır. Bu cevapsız kalan sorular ve kendisinden sonra oryantalistlerin de İslam'ı törpülemek için kurtarma botu olarak gördükleri Benna'nın siyasi İslam'ı yumuşatan ve Batılı bir norma sokan *Dini Demokrasi* düşüncesi, siyasi İslam'ın yükselmesini engelleyemediği gibi, tekfirci cihatçı gurupların ortaya çıkmasına da sebep olmuştur.

Benna'nın hayatı boyunca hiçbir zaman değişmeyen tek tutumu belki de hükümetlere olan tutumu olmuştur. O hiçbir hükümetle husumet içinde olmamış, en büyük rakibi ve düşmanı olan Vefd hükümeti ile ve hiçbir kesimin sevmediği "manevi Yahudi" lakabı olan Sıdkı Paşa hükümeti ile bile uzlaşmacı ve barışçıl bir çizgide seyretmiştir. Cemaatinin bekası için istisnasız bütün hükümetlerle sıfır sorun politikası güden Benna'nın bu çabası muhalif İhvan tarafından münafıklık ve riyakarlık olarak nitelenmiştir. Cemaatini Mısır'ın dindarlığı ve İslamlığı için tek kurtuluş olarak gören Benna, havas için avamın feda edilmesine inanmıştır. Bu yüzdendir ki cemaatini tehlikeye atan her türlü eylemden uzak durmuş, Mısır bekasıyla cemaatinin bekası çatıştığında cemaatinin bekasını tercih etmiş, hükümete karşı ayaklanmış olan halk koalisyonuna bile cemaatinin selameti için sıcak bakmamıştır. Ancak Benna'nın bu

koalisyonun dışında kalarak halk ayaklanmasını desteklememesi, işgal altındaki Mısır'ı belki de devrime götürmekten alıkoymuş ve halk dayanışmasının güçlenmeden kırılmasına neden olmuştur. Doğrusu tüme varımcı olan Benna, tümünden gelimci olan Peygamber metodu ile farklılık göstermiş, belki de en büyük hatayı burada yapmıştır. Bu da onu ve cemaatini, sistemin yaşamasına yardımcı olan organik bir hücre haline dönüşmesine neden olmuştur.

İngilizlerin hışmına karşı da cemaatini ayakta tutmaya gayret gösteren Benna, radikal İhvan'ın ülke çapında bu güçlere yönelik bombalı saldırılarını şiddetle kınamış, bununla aynı zamanda hükümetlerden aldığı desteği de kaybetmemeyi hedeflemiştir. İngilizlerle sürdürdüğü ılımlı tutum Benna'ya göre gücün merkezine ulaşana kadar zaman kazanma olarak nitelenmiştir. Ancak, İkinci dünya savaşında İngilizlerin ülkeyi terk etmesi halinde onları Almanlara karşı destekleyeceğini ifade ederek onlarla bir anlaşma yapmak istediğini ifade etmesi İhvan'ın bazı üyeleri tarafından el-Velâ ve'l-berâ hükmüne ters düşmesi olarak yorumlanmıştır. Batı'nın gizli emellerini ve hedeflerini çok iyi teşhiste bulunan Benna'nın eylemde tereddütte kalması teşhislerini çoğu zaman gölgede bırakmıştır.

Her konuda olduğu gibi cihad hususunda da barışçıl bir metod takip eden Benna, cemaatinin bekasını bu hususta da her şeyin üstünde görmüştür. Cihad ve direniş çizgisini söyleminde her zaman zinde tutmaya ve bu hususta İhvan'a ciddi eğitim ve talim vermekte büyük gayret sarf eden Benna, bu öğretileri eyleme dökme hususunda "uygun vaktin gelmediğini" savunmuş ve cemaatinin ahmakane bir şekilde adım atmasına her zaman karşı çıkmıştır. Daha çok iman devrimine inanan Benna bu hususta daha çok realist bir çizgide kalmaya özen göstermiş, Filistin meselesinde dahi sert ve bilinçsiz bir tutum sergilemekten çekinerek saray-hükümet ve İngilizlerin kendisine izin verdikleri sınırlar içinde yaklaşım sergilemiştir. Nitekim, Filistin'e gönderilen gönüllü askerlerini ve silah yardımlarını geri çekmesi kendisinden talep edildiğinde tereddüt etmeden geri çekmiştir. Şüphesiz Benna bunu yine fikhın gerekliliklerine göre belirlemiş, egemen düzene karşı gerilla tipi isyanı ve devrimi hiçbir surette desteklememiştir. Ancak, Benna'nın realist olan bu temkinli ve ihtiyatlı tutumu, ondan "devrim talimatı" bekleyen İhvan'ın çareyi kendi silahlı direniş gücü olan gizli paralel

yapılarını kurmaya itmiştir. *Özel Teşkilat* olarak cemaatin içinde kurulan bu yapı zamanla cemaatin derin devleti haline dönüşmüştür.

Ülke çapında seri cinayetler ve terörist faaliyetlere giren teşkilat üyeleri 1949 yılında cemaatin kapanmasına neden olmuşlardır. Bunun üzerine Benna, bu terörist ve aşırı guruptan kendisini aklamak isteyerek onlar hakkında tekfir bildirisini yayınlamıştır. Bu tekfir bildirisi ile Müslümanlar ilk defa modern dönemde *Siyasi Müslümanlar* ve *Modern Müslümanlar* olarak ikiye bölünmüştür. Benna ve cemaati *İlmli ve Modern İslam*'ı temsil ederken, daha sonra Nasır'ın hapisanelerinde işkence gördükleri dönemde Seyyid Kutup'un devrimci çizgisiyle tanışan bu radikal İhvan günümüze kadar *Siyasi İslam*'ı temsil etmişlerdir.

Benna'nın bu fetvası, bize göre tıpkı satrançta yapılan *İmkansız Hamle* gibi kendisinin ve cemaatinin hükmen mağlup olmasına ve çok geçmeden öldürülmesine sebebiyet vermiştir. Onun öldürülmesini kendi radikal tabanı dahil saray-hükümet ve İngilizler özellikle istemiştir. Zira Benna'nın onlara göre sürekli gel-gitli tutumu İhvan'ın sürekli artarak radikalleşmesine neden olmaktadır. Saray, hükümet ve İngilizler bu suikasti gerçekleştirirken şüphesiz tam da bu tekfir bildirisiyle Benna'nın liberal bir çizgiye dönmüşken “liberal bir aziz” olarak mumyalanmasını istemişlerdi. Bu, İhvan'ın gelecekte de liberalleşmesi için önemli bir çözümdü elbette.

Ancak ne Benna'nın tekfir bildirisi, ne de onun “liberal bir aziz” olarak mumyalanması bu radikal gurupların daha da radikalleşmesini engelleyememiştir. Zamanla bu guruplar Müslüman dünyasının ezilmişliğine ve geri kalmışlığına karşı duyduğu öfkeyle ve hiçbir dini liderin yeterli İslami duruşu Batı'ya karşı sergileyememesinin verdiği ümitsizlik ve tatminsizlikle daha da radikalleşerek günümüzde tekfirci radikal guruplar olarak dünyanın güvenliğini ciddi anlamda tehdit eden bir yapı haline dönüşmüşlerdir.

Elbetteki Benna'nın direniş çizgisini terk ettiğini resmileştiren bu fetvasının altında ezilen cemaat, onun ölümünden sonra bunu hafifletmek için birçok eser kaleme alarak Benna'ya radikal bir Müslüman imajını çizmeye özen göstermiştir. Benna'yı olduğundan daha radikal olarak gösterme çabasının altında yatan en önemli neden, Benna'nın tekfir bildirisinin toplumun cemaat hakkındaki olumlu imajına gölge düşürmesidir. Benna'nın taraftarları onun bu uzlaşmacı İslam imajına müdahale ederek onu yeniden eski günlerdeki siyasi İslam imajına geri döndürüp, böylelikle Mısır

apında en popüler cemaat olabilme arzusu gtmstr. Bu imaj girişimleri, cemaat içi kopuşlar daha sonra sorgulandığında Benna'nın siyasi İslam çizgisinde sebat ettiği üzerine kamuoyu oluşturarak onu haklı göstermeyi hedeflemiştir. Doğrusu cemaat, ciddi neşriyat yayınlayarak bu imajı yenilemede oldukça muvaffak olmuştur.

Ancak şuna önemle dikkat edilmelidir ki, Benna'nın uzlaşmacı imajını radikal imajla değiştirmek isteyen bu İhvan radikal cemaatte bulunan İhvan değildir. Çünkü radikal cemaatin neredeyse tamamı Benna döneminde cemaatten ya tasfiye edilmiş ya da kendi istekleriyle cemaati terk etmişlerdir. Cemaatten tasfiye edilen radikal İhvan'dan geriye kalan ılımlı İhvan, Benna'nın ölümünden önce ve sonra Benna'nın sıkı taraftarları olan ve aynı onun gibi uzlaşmacı olan İhvan cemaatidir.

Bu cemaat, Benna'nın imajını ılımlı, barışlı ve statükocu bir imajdan siyasi İslam imajına çevirmede muvaffak olmuş ve “Kuran'daki siyasi İslam'ı söylemlerde zinde tutmak, ancak eylem olarak ılımlı yolu izlemek” öğretisini İslam toplumları için uygulanması gereken en güvenli yol olarak sunmaya çalışmıştır. Diğer yandan bu cemaat, günümüze kadar Benna'nın Seyyid Kutup'un yerine devrimci İslam zihniyetinin fikir babası ve ruhani lideri olarak bilinmesini sağlasa da, bu araştırmamız Benna'nın gerçek olarak takip ettiği modern çizgiyi taassuba ya da laik bir bakış açısına kaymadan olduğu gibi sunmaya ve yorumlamaya çalışmıştır. Bu araştırmamızın kimi ortamlarda tepkiyle karşılık bulacağını ve elde edilen bu tespitlerin kabul edilmesinde zorluk çekileceğini bilsek de, günümüze kadar hasır altı yapılmış ancak katlanarak büyümüş olan bu doktriner krizlerin ve bunun bir ürünü olarak ortaya çıkan tekfirci gurupların güçlenmesine neden olan fiki ihtilafların sebep ve saiklerinin anlaşılması açısından hayati önem taşıdığı düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ‘Abdulazîm Ramadân, *el-İhvânu’l-muslimûne ve’t-tanzîmu’s-sirrî*, Mektebetu’l-usra, Kahire 2006.
- _____, *Tetavvuru’l-harakereti’l-vataniyye fî misr 1918-1936*, Mektebet-u Medbûlî, Kahire 1983.
- ‘Abdulaziz Kâmil, *Fî nehri’l-hayât, el-Mektebu’l-mısri’l-hadîs*, Kahire 2006.
- ‘Abdulmunim Munîb, *Delîlu’l-harekâti’l-islâmiyyi’l-mısriyyi*, Mektebet-u Medbûlî, Kahire 2009.
- _____, *et-Tanzîmu ve’t-tanzîr*, Mektebet-u Medbûlî, Kahire 2009.
- _____, *Murâce’âtu’l-cihâdiyyîn*, Mektebet-u Medbûlî, Kahire 2010.
- ‘Abdurrahîm ‘Alî, *el-İhvânu’l-muslimûne kırâe fî’l-meleffâti’s-sirriyye*, el-Hey’e’l-mısriyye’l-‘âmme lî’l-kitâb, Kahire 2011.
- Ahmed Abdurrahîm Mustafa, *Tatavvuru’l-fikri’s-siyâsî fî misr*, Ma’hedi’l-buhûsi ve’d-dirâsâti’l-‘arabiyye, Kahire 1973.
- Ahmed ‘Âdil Kemâl, *en-Nugâtu ‘alâ’l-hurûf*, ez-Zehrâ li’l-i’lâm, Kahire 1989.
- Ahmed Muhammed Ahmed Celî, *Dirâse ‘ani’l-fırag fî târihi’l-muslimîn*, Merkezi’l-melik faysal li’l-buhûsi’l-islâmiyye, Riyad 1986.
- Ahmed Râif, *Safahâtun min târihi’l-ihvâni’l-muslimîn*, el-İ’lâmu’l-‘arabî, Kahire 1989.
- Ahmet bin Hanbel, *el-Musned*, Şerehahû Muhammed Şâkir, c. I, Dâru’l-hadîs, Kahire 1995 indirildiği web sitesi: <https://archive.org/stream/waqmusnda/musnda01#page/n441/mode/2up>, erişim tarihi: 05.07.2015.
- Akgün, Birol, “Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği”, *Akademik Ortadoğu*, sayı: 14, yıl 7, (2013-2), ss: 1-38.
- ‘Alî Abdurrâzık, *el-İslâmu ve usûlu’l-hukmi*, Beyrut 1998, s. 113-136.
- Âli Bûtâmî, Şeyh Ahmed bin Hajer, *Şeyh Muhammed bin ‘abdu’l-vahhâb ve da’vetuhu’l-islâhiyye ve senâu’l-‘ulemâ-i ‘aleyhi*, Riyad 1975.
- Alshech, E, “The Split Within the Salafi-Jihadi Movement in Jordan and the Rise of a Takfiri Movement”, *MEMRI*, 2009, İndirildiği web sitesi: <http://www.memrijttm.org/content/en/report.htm?report=3744¶m=IDTA>, erişim tarihi: 15.01.2016.

- Apak, Adem, “Mısır’ın Müslümanlar Tarafından Fethi ve Fetih Sonrası Ülkede Sosyal ve Dini Alanda Meydana Gelen Değişimler Üzerine Değerlendirmeler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. X, sayı 2, (2001), ss:145-159.
- Arı, Tayyar, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Yayınları, İstanbul 2007.
- ‘Ashmâvî, ‘Ali, *et-Târîhu’s-sirrî li cema’ati’l-ihvâni’l-muslimîn*, *Merkez-u ibn-i haldûn li’d-dirâsât*, Kahire 2006.
- Beyyûmî, Zekeriyâ Suleymân, *el-İhvânu’l-muslimûne ve’l-cemâ’âtu’l-islâmiyye 1928-1948*, Basılmış Doktora Tezi, Mektebet-u vehbe, Kahire 1979.
- Binbâz, ‘Abdulazîz, *Tefsîru’l-kurân*, <http://www.binbaz.org.sa/node/9086>, erişim tarihi: 20.02.2015.
- Binder, Leonard, “Gazâlî”, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, çevr. Yusuf Ziya Cömert, İnsan Yayınları, İstanbul 1990, c.II, ss: 403-414.
- Büyükkara, Mehmet Ali, *Çağdaş İslami Akımlar*, Klasik Yayınevi, İstanbul 2015.
- Câmiî, Muhammed Mescid-i, *Ehli Sünnet ve Şia’da Siyasi Düşüncenin Temelleri*, Çevr. Ejder Okumuş, İnsan yayınları, İstanbul 2012, s. 85.
- Cemâl ‘Îyd, *Harîtatü’l-harekâti’l-islâmiyye fî misr*, eş-Şebeketu’l-‘arabiyye lima’lûmâti hukûki’l-insân, Kahire.
- Cemal Zekeriya Kasım, “Araplar’ın Osmanlı Devleti’nden Ayrılması”, Çevr. Mehmed Erdoğan, *İki Tarafın Bakış Açısından Türk-Arap Münasebetleri*, IRCICA, İstanbul 2000, s: 413-474.
- Cum‘a Emîn Abdulazîz, *Bidayetu’t-te’sîs 1928-1938, Dâru’t-tevzî-i‘ ve’n-neşri’l-islâmiyyi*, Kahire 2003.
- _____, *Devru’l-ihvân fî’l-muctema‘i’l-musrî 1938-1945, Dâru’t-tevzî-i‘ ve’n-neşri’l-islâmiyyi*, Kahire 2006.
- _____, *el-İhvânu ve’l-muctema‘u’l-musrî ve’d-duvelî 1928-1938, Dâru’t-tevzî-i‘ ve’n-neşri’l-islâmiyyi* Kahire 2003.
- _____, *el-İhvânu ve’l-‘âlemu’l-islâmî 1938-1945, Dâru’t-tevzî-i‘ ve’n-neşri’l-islâmiyyi* Kahire 2007.
- _____, *Merhaletü’t-tekvîn 1938-1943, Dâru’t-tevzî-i‘ ve’n-neşri’l-islâmiyyi*, Kahire 2005.
- _____, *Merhaletü’t-tekvîn 1943-1945, Dâru’t-tevzî-i‘ ve’n-neşri’l-islâmiyyi*, Kahire 2005.

_____, *Zurûfu'n-neş'eti ve şahsiyyetu'l-imâmi'l-muessis*, Dâru't-tevzî-i' ve'n-neşri'l-islâmiyyi, Kahire 2002.

Çağatay, Neşet, "Vehhâbîlik", *İA*, XIII, s. 262-269.

Dawisha, 'Adeed, *Arab Nationalism In The Twentieth Century*, Princeton University Press, Oxford and USA 2003.

Dhar, Soumia, *Understanding The Confluence Of Online Islamism And Counterpublicity*, Basılmamış Doktora Tezi, The University of New Mexico, New Mexico 2011.

Dökmeciyan, R. Hrair, *Arap Dünyasında Köktencilik*, Çevr. Muhammet Karalanoğlu, İlke Yayınları İstanbul 2003.

Ebu Fâris, Muhammed, *el-Fıkhu's-siyâsi 'inde'l-imâmi's-şehîd-i hasane'l-benna*, Dijital Kitap, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الفقه_السياسي_عن_الإمام_حسن_البنّا.pdf, erişim tarihi: 07.06.2015.

Ebu Rabî', İbrahîm, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, Anka Yayınları, İstanbul 2005.

Edelen, Annamarie Amy, *The Muslim Brotherhood and Their Quiet Revolution*, Basılmamış Doktora Tezi, University of Wisconsin-Madison, ABD 1999.

el-Afgânî, Cemâleddîn, ve Muhammed Abdûh, *el-'Urvetu'l-vusgâ*, Mektebetu's-şurûki'd-duveliyye, Kahire 2002.

el-'Askalânî, Hâfız Ahmed, *Fethu'l-bârî bişerh-i sahîhi'l-buhârî*, Bâbu ecri'l-hâkim, hadis no: 6919, Râce'ahû Muhibbu'd-dîni'l-hatîb, Dâru'r-reyyân, Kahire 1986.

el-Bâz, Muhammed "Ahtar-u tahkîkin cinâ'in 'an iğtiyâl-i hasane'l-bennâ", *el-Fecr*, sayı 369, Kahire 06.09.2010, <http://www.elfagr.org/list.aspx?w=البنّا+حسن+اغتيال+عن+تحقيق>, erişim tarihi: 01.02.2013.

el-Behâ, Muhammed, *el-Fikru'l-islâmî'l-hadîs-i ve silatuhû bi'l-isti'mâri'l-garbî*, Mektebet-u vehbe, 1975.

el-Bennâ, Cemâl, *Mes'ûliyyetu feşeli'd-dîni'l-islâmî fi'l-'asri'l-hadîs ve buhûsun uhrâ*, *Dâru'l-fikri'l-islâmî*, Kahire 1994.

el-Benna, Hasan, *er-Resâil*, PDF, web sitesi: http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/__.html, erişim tarihi: 04.09.2012.

_____, "Hasan el-Benna'nın Cihad Risalesi", *İslam'da Cihad Seyyid Kutup/Hasan el-Benna/Mevdudi*, Çevr. Hüseyin Yılmaz, Özgül Yayınevi, İstanbul 2012, s: 291-332.

- _____, *Muzekkirâtu'd-da' ve ve'd-dâ' iye, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşri'l-islâmiyye*, Kahire 2001.
- _____, *Risaleler*, Çeviri Mehmet Akbaş, Nida Yayınları, İstanbul 2013.
- el-Beyyumi Ganim, İbrahim, *Hasan el-Benna'nın Siyasi Düşüncesi*, Ekin Yayınları, İstanbul 2012.
- _____, "İhvân-u Müslimîn", *DİA*, c. 21, (2000), s. 581.
- el-Bişrî, Târık, *el-Haraketu's-siyâsiyyetu fî mısra 1945-1953*, Dâru'ş-şurûk, Kahire, 2002.
- _____, *el-Muslimûne ve'l-egbât fî itâri'l-cemâ'ati'l-vataniyye*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 2004.
- el-Cemel, Şevkî, *Târîh-u mısra'l-mu'âsır*, Dâru's-Sekâfe, Kahire 1997.
- el-Cundî, Enver, *el-İhvânu'l-muslimune fî mîzâni'l-hakk*, Dâru'l-i'tis'âm, Kahire 1996.
- el-Hindî, Alâeddîn, *Kenzu'l-'ummâli fî suneni'l-egvâli ve'l-ef'âli*, Dabatahû Şeyh Bikrî Hayyânî, Muessesetu'r-risâle, Beyrut 1985, c. VI, Kitâbu'l-imâratî ve'l-gadâ', Hadis No: 14580, 14585, 14826-14836, 14842-14846, indirildiği web sitesi: file:///C:/Users/pc/Desktop/kaom06.pdf, erişim tarihi: 08.07.2015.
- el-Hirbâvî, Servet, *Kalbu'l-ihvân*, Dâru'nahda, Kahire 2010.
- _____, *Sirru'l-ma'bed*, Dâru'n-nahda, Kahire 2012.
- el-Hudeybî, İbrâhîm, *el-Farg-u beyne hasane'l-bennâ ve seyyid kutubi ke'l-fargi beyne's-silmi ve'l-harbi*, <http://www.onislam.net/arabic/islamyoon/opinions/122449-2010-01-09%2013-19-14.html>, erişim tarihi: 20.06.2015.
- el-Mağribî, 'Abdurrahmân, *et-Târîhu'l-'arabi'l-mu'âsır IX*, Vizaratu't-terbiye ve't-ta'lîmi'l-filistînî, [Filistin] 2004.
- el-Merâğî, Ahmed Murtaza, *Garâibun min 'ahdi fârûk ve bidâyetu's-sevrati'l-mısriyye*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 2009.
- el-Mısırî, Şarel Fuâd, *Esrâr-u hayat-i yusuf nedâ el-ebu'r-rûhî li'l-ihvân*, Dâru'n-nahda, Kahire 2013.
- el-Sharif, Ashraf Nabih, *Democratization of Islamist Movements In Egypt and Morocco*, Basılmamış Doktora Tezi, Boston University Graduate School Of Arts And Sciences, Boston 2011.
- el-Vasîfî, 'Ali es-Seyyid, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne'l-ibtidâ'i'd-dînî ve'l-iflâsi's-siyâsî*, Dâru'l-meşriki'l-islâmiyyi, Kahire 2010.

- el-Yesâvî, Şâkir, *Du'âu'l-fikri'l-kavmi'l-'arabî*, el-Menara, Beyrut 2002.
- en-Nedevî, Ebû'l-hasan, *et-Tefsîru's-siyâsî li'l-islâm*, Dâru âfâgu'l-ğad, Kahire 1980.
- Enver 'Abdulhadi, *el-Ahzâbu ve'l-harakâtu ve'l-cemâ'âtu'l-islâmiyye*, c. I, II, The Arab Center for Strategic Studies, Şam 2000.
- er-Râfi'î, 'Abdurrahmân, *Muzekkirâtî 1889-1951*, Kahire 1989.
- _____, *A'ğâbu's-sevreti'l-misriyye*, Dâru'l-maârif, Kahire 1989.
- er-Rekrâkî, Munîr, *Hasanu'l-bennâ beyne zulmi hussâdihî ve sehvi ahfâdihî*, Dijital Kitap,
http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن_البناء_بين_ظلم_حساده_وسهو_أحفاده
.pdf, erişim tarihi: 09.01.2015.
- es-Sâdât, Enver, *Gıssatu Hayâtî*, el-Mektebu'l-mısırî, Kahire 1979.
- eş-Şengatî, Ebu'l-Munzir, *Hukmu'l-kurâni fî duveylâti'l-ihvân*, Menberu't-tevhîd, İndirildiği web sitesi: <http://www.tawhed.ws>, erişim tarihi: 02.08.2015.
- et-Tilmisânî, Omer, *el-Mulhemu'l-mevhûbu hasanu'l-bennâ*, Dâru't-tevzî'i ve'n-neşr, Kahire 1984.
- _____, *Zikreyâtun lâ muzekkirâtun*, Dâru'l-i'tisâm, Kahire.
- Evkuran, Mehmet, "Bir Kriz Teolojisi ve Toplumsal Hareket Olarak Selefilik-Selefi İdeoloji ve İslam Dünyasındaki Etkileri Üzerine Bir Analiz", *İlahiyat Akademi-Selefilik Özel Sayısı*, 1/1-2, (2015), 71-90.
- ez-Zevâhirî, Eymen, *el-Hasâdu'l-murri el-ihvânu'l-muslimûne fî sittîne 'âmen*, PDF, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 22.06.2013.
- _____, *el-Hivâru ma'a't-tavâğîti magberatu'd-du'ât*, PDF, <http://www.tawhed.ws/r1?i=1377&x=a76a6cb2>; erişim tarihi: 10.01.2014.
- _____, *Mevâğifu'l-ihvâni ma'a'l-hukûmâti fî mısra hilâle sittîne 'âmen*, Dijital Kitap, <http://www.tawhed.ws/r1?i=6169&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 20.02.2015.
- Fehmi Cedân, *Ususu't-tekdümü 'inde mufekkiri'l-İslâmi fî'l-'âlemi'l-'arabi'l-hadîs*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 1988.
- Ferîd 'Abdulhâlik, *el-İhvânu'l-muslimûne fî mîzâni'l-hakk*, Dâru's-sahve, Kahire 1987.
- Fuâd 'Allâm, *el-İhvânu ve ene*, el-Mektebu'l-mısırî, Kahire 1990.
- Gazâlî, Muhammed, *el-İslâmu ve'l-istibdâdu's-siyâsî*, Dâr-u Nahdat-i Mısır, Kahire 1997.
- _____, *el-İslâmu'l-mufterâ 'aleyhi*, Dâr-u Nahdat-i Mısır, Kahire 2005.

- Gelineau, John, *Threat and Political Opportunity and the Development of the Egyptian Muslim Brotherhood*, Basılmamış Mastır Tezi, University of Kansas, Faculty of Global and International Studies, Amerika 2011.
- Güney, Zehra Betül, *Suudi Arabistan Ders Kitaplarında Türkler ve Türk İmajı*, Basılmamış Mastır Tezi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslar arası İlişkileri Anabilim Dalı, İstanbul 2010.
- Hamdân Ramadân Muhammed, *el-Fikru'l-ictimâ'î ve's-siyâsî li'l-imâmi's-şehîd hasane'l-bennâ*, <http://www.iasj.net/iasj?func=fulltext&ald=61866>, erişim tarihi: 05.07.2015.
- Han, Muhammed Kameruddin, “Maverdî”, *İslam Düşüncesi Tarihi*, Edt. M. M. Şerif, çevr. Yusuf Ziya Cömert, İnsan Yayınları, İstanbul 1990, c.II, ss: 347-361.
- Hanân Muhammed ‘Abdulmecîd, *et-Tağayyuru'l-ictimâ'î fi'l-fikri'l-islâmî'l-hadîs*, el-Ma‘hedî'l-âlemî li'l-fikri'l-islâmî, Amerika 2011.
- Hasan Ebû Heniyye, “El-İhvânu'l-muslimûne ve's-selefiyye'l-cihâdiyye”, IV. Bölüm, *Cerîdetu's-Şark*, <http://www.alsharq.net.sa/2012/07/24/408097>, 24.07.2012, erişim tarihi: 20.09.2014.
- Hasan Rûh, 25 *‘Âmen fî cemâ'ti'l-ihvân*, Dâru'l-i'tisâm, Kahire 1983.
- Hassan Hathût, *‘Agdu'l-ferîd 11942-1952*, Dijital Kitap, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=العقد_الفرید_..._حسان_حتوت.pdf, erişim tarihi: 25.05.2015.
- Havva, Sa‘îd, *el-Medhal-u ilâ da‘veti'l-ihvâni'l-muslimîn*, Dâru'l-erkam, Amman 1984.
- Heykel, Muhammed Haseneyn, *el-‘Urûş-u ve'l-cuyûş*, Dâru's-şurûk, Kahire 2002.
- _____, *Muzekkirâtun fî's-siyâseti'l-musriyyi*, Dâru'l-me‘ârif, Kahire 1990.
- Hişâm Mubârek, *İrhâbiyyûn kâdîmûn 1928-1994*, Merkezi'l-mahrûse li'l-buhûs, Kahire 1995.
- Hoigilt, Jacob, Nome, Frida, “Egyptian Salafism in Revolution”, *Journal of Islamic Studies*, (2014)25 (1), ss: 33-54.
- Hourani, Albert, *Çağdaş Arap Düşüncesi*, Çevr. Latif Boyacı, İnsan Yayınları, İstanbul 2000.
- Husâm Temâm, *‘Abdu'l-munim ebu'l-futûh*, Dâru's-şurûk, Kahire 2012.
- _____, *el-İhvânu'l-muslimûne*, Dâru's-şurûk, Kahire 2013.
- _____, *Tahavvulâtu'l-ihvâne'l-muslimîn*, el-Medbûlî, Kahire 2006.

- Huseyn Muhammed Hammûde, *Esrâru hareketi'd-dubbâti'l-ahrâri ve'l-ihvânu'l-muslimîn*, ez-Zehrâ' li'l-i'lâm, Kahire 1985, s.
- Huseyn Sa'ad, *el-Usûliyyetu'l-islâmiyyetu'l-'arabiyyetu'l-mu'âsıratu beyne'n-nass-i's-sâbit-i ve'l-vâğı'i'l-muteğayyir*, Basılmış doktora tezi, Merkezi dirâsâti'l-vihdeti'l-'arabiyye, Lübnan 2006.
- İbn-u Haldun, *el-Mukaddime*, c I, II, Hakkakahû Abdullah Muhammed Dervîş, Dâru'l-belhî, Kahire 2004.
- İbn-u Kesîr, *Tefsiru İbni Kesîr*, <http://quran.ksu.edu.sa/tafseer/katheer/sura5-aya44.html>, erişim tarihi: 04.06.2015.
- İbn-u'l-esîr, *el-Kâmil*, c. I, Tahgîgu ebi'l-fidâ'u'l-gâdî, Dâru'l-kutub, Beyrut 1987, indirildiği web sitesi: https://archive.org/stream/Alkamil_Fi_Tarikh/kamilt01#page/n586/mode/2up, erişim tarihi: 09.07.2015.
- İbn-u Teymiyye, *Kitâbu'l-îmân*, Dâr-u İbn-i Haldûn, İskenderiyye.
- _____, *Minhâcu's-siyâseti'n-nebeviyye fî nakdi kelâmi's-şî'a ve'l-kaderiyye*, Matbaatu'l-kubrâ, Kahire 1321.
- İbrâhîm Gâ'ûd, *Omeru't-tilmisânî şâhiden 'alâ'l-'asr*, el-Muhtâr-u'l-islâmî li'n-neşr, Kahire 1983.
- İşcan, Mehmet Zeki, *Selefilik İslami Köktencilığın Tarihi Temelleri*, Kitap yayınevi, İstanbul 2009.
- Kandemir, M. Yaşar, "Ahmed b. Hanbel", *DİA*, c. II, (1989), s. 76-80.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, VI, TTK, Ankara 1983.
- Kepel, Gilles, *Peygamber ve Firavun*, çevr. İsmail Bendiderya, Özgün Yayıncılık, İstanbul 1991.
- Kılınçkaya, M. Derviş, *Osmanlı Yönetimindeki Topraklarda Arap Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Suriye*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2004.
- Kutub, Seyyid, *Hel nahnu muslimûne*, Dâru's-şurûğ, Kahire 2008.
- _____, *İslam Davasının Stratejisi*, Çevr. Akif Nuri, Çığır Yayınları, İstanbul 1977.
- _____, *İslam Düşüncesi*, Çevr. Akif Nuri, Çağrı Yayınları, İstanbul 1979.
- _____, "Şehid'in Cihadı", *İslam'da Cihad Seyyid Kutup/Hasan el-Benna/Mevdudi*, Çevr. Hüseyin Yılmaz, Özgül Yayınevi, İstanbul 2012, s:7-235.

- _____, *Yoldaki İşaretler*, Çevr. Salih Uçan, Hicret Yayınları, İstanbul 1977.
- Lampson, Killearn Miles, *Muzekkirât Lord Kielran 1934-1946*, c.I, II, Edit. Trefor E. Evans, Çevr. Abdurrauf Ahmed ‘Amr, el-Hey’etu’l-mısriyye, Kahire 1995.
- Lia, Brynjar, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, Çevr. İhsan Toker, Ekin Yayınları, İstanbul 2012.
- Mahmûd ‘Abdulhalîm, *Ahdâsun sana ‘ati’t-târîh*, c. I, II, III, Dâru’d-da‘ve, İskenderiyye 1985.
- Mahmûd ‘Assâf, *Me‘a’l-imâmi’s-şehîd-i hasane’l-bennâ*, Mektebet-u ‘ayni’s-şems, Kahire 1993.
- Mahmûd Sabbâg, *Hagîgatu’t-tanzîmi’l-hâs*, Dâru’l-i’tisâm, Mısır 1407.
- Mahmûd Salâh, *İğtiyâl-u ‘abduunnâsır*, Medbûlî’s-sağîr, Kahire 2006.
- Mevdûdî, Ebû’l-‘a‘lâ, *Cihad*, Çevr. Yüksel Durgun, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1992.
- _____, “Ebû Hanife ve Ebû Yusuf”, çevr. Yusuf Ziya Cömert, *İslam Düşüncesi Tarihi*, c. II, Edt. M. M. Şerif, İnsan Yayınları, İstanbul 1990, ss: 301-331.
- _____, *Hilafet ve Saltanat*, Hilal Yayınları, İstanbul 2003.
- _____, “İslam’ın İlk Döneminde Siyasi Düşünce”, çevr. Aydın Ünlü, *İslam Düşüncesi Tarihi*, c. II, Edt. M. M. Şerif, İnsan Yayınları, İstanbul 1990, ss: 283-301.
- _____, “Mevdudî’nin Cihad Risalesi”, *İslam’da Cihad Seyyid Kutup/Hasan el-Benna/Mevdudî*, Çevr. Hüseyin Yılmaz, Özgül Yayınevi, İstanbul 2012, s: 235-291.
- Michell, Richard, *el-İhvânu’l-muslimûne*, Tercemehû Abdusselâm Rıdvân, Râce‘ahû Fâruk ‘Afîfî, Dijital kitap:
http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=ريتشارد_ميتشل,
http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=إيدولوجية_جماعة_الإخوان_المسلمين,
erişim tarihi: 09.02.2013.
- _____, *The Society of the Muslim Brothers*, Oxford University Press Inc., New York 1993.
- Moro, Muhammed, *el-Haraketu’l-islâmiyyetu fî musra (1928-1993)*, Dâru’l-mısriyye, Kahire 1994.
- Muhammed bin ‘Abdulvahhâb, *Akîdetu’l-firka’n-nâciye*, Dijital Kitap, İndirildiği web sitesi: www.al-mustafa.com, erişim tarihi: 04.02.2015.

- Muhammed Fethî, *Fî da'veti'l-ihvâne'l-muslimîn*, Dâru'l-muctema'î lî'n-Neşr, Cidde 1985.
- Muhammed 'Imâra, *Me'âlimu'l-meşrû'i'l-hadârî fî fikri'l-imâmi's-şehîd-i bennâ*, Dâru't-tevzî', Kahire 2006.
- _____, *Teyyârâtu'l-fikri'l-islâmî*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 1991.
- Muhammed Nûreddîn, *Şu'ûnu'l-evsat*, sayı: 134, Merkezu'd-dirâsâti's-stratîjîyye, sayı: 134, Beyrut 2010.
- Muhammed Sabrî, *Târîh-u misra'l-mu'âsır*, Dâru'l-kutub, Kahire 1926.
- Muhammed Sa'îd Raslân, *et-Tefsîru's-siyâsî li'l-islâm*, Dijital Kitap, İndirildiği web sitesi: www.rslan.com, erişim tarihi: 04.06.2015.
- Muhammed Şevkî Zekî, *el-İhvânu'l-muslimûne ve'l-muctema'u'l-misrî*, Dâru'l-ensâr, Kahire 1980.
- Muhsin Muhammed, *Men gatele hasane'l-benna*, Dâru'ş-şurûg, Kahire 1987.
- Mustafa Meşhûr, *Evrâkun min târîhi'l-ihvâne'l-muslimîn*, Dijital Kitap, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=أوراق_من_تاريخ_الإخوان_المسلمين, erişim tarihi: 09.03.2015.
- Olsson, Susanne, 'Proselytizing Islam — Problematizing "Salafism"', *The Muslim World*, vol. 104, 2014, s. 171-197.
- Öğüt, Salim, "Ebû Yusuf", *DİA*, c. 10, (2009), s. 260-265.
- Özcan, Azmi, "Hilafet", *DİA*, c. 17, (1998), ss: 546-552.
- _____, "İttihad-ı İslam", *DİA*, c. 23, (2000), ss: 470-475.
- Özervarlı, M. Sait, "Selefiyye", *DİA*, c. 36, (2009), s. 399-402.
- Peskes, Esther, "Wahhâbiyya", *Eİ²*, XI, (2002), s. 39-45.
- Rıfat Sa'îd, *Hasanu'l-bennâ metâ keyfe ve limâzâ*, Mektebet-u Medbûlî, Kahire 1977.
- Rubin, Barry, *The Muslim Brotherhood, The Organization and Policies of a Global Islamist Movement The Middle East in Focus*, London 2010.
- Rubin, Barry, "Comparing Three Muslim Brotherhoods", *Middle East In Focus-The Muslim Brotherhood*, Palgrave Macmillan, New York 2010, s. 8-18.
- Saad Zağlûl, *Muzekkirât-u saad zağlûl*, c. VII, Tahkîk-u Abdulazim Ramadân, el-Heve'l-mısriyye, Kahire 1996.
- Salâh Şâdî, *Safahâtun mine't-târîh*, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=صفحات_من_التاريخ_.._الإخوان_المسلمون_وسنوات_الحصاد, erişim tarihi: 13.06.2014.

- Sâmih Necîb, *el-İhvânu'l-muslimûne ru'ye iştirâkiyye*, Merkezu'd-dirâsâti'l-iştirâtiyye, Kahire 2006.
- Seti Shanauda, *el-İhvanu'l-muslimûne gatelû murşidehume's-şeyh hasane'l-benna*, I, <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=340235>, erişim tarihi: 12/01/2015.
- Seyranyan, Bagrat, *el-Vefdu ve'l-ihvânu'l-muslimûne*, Tercemehû beşîr es-sibâ'î, Dâr-u âzâl li't-tibâ'ati, Beyrut 1986.
- Seyyid Yusuf, *el-İhvânu'l-muslimûne*, c. II, VI, Merkezu'l-mahrûse, Kahire 1994.
- Sîsî, 'Abbâs, *Fî kâfileti'l-ihvâni'l-muslimîn*, c. I, Dijital Kitap, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=في_قافلة_الإخوان_المسلمين_الجزء_الأول, erişim tarihi: 03.05.2015.
- _____, *Fî kâfileti'l-ihvâni'l-muslimîn*, c. II, IV, Dâru'l-kabes, İskenderiyye 1999.
- _____, *Hasanu'l-Bennâ Mevagîfun fî'd-da'veti ve't-terbiyeti*, PDF, İndirildiği web sitesi: http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن_البناء_مواقف_في_الدعوة_والتربية.pdf, erişim tarihi: 20.11.2014.
- Sukkeri, Ahmed, "Keyfe inzelega hasane'l-benna fî davetihî", *Cerîdetu savti'l-umme*, http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة_أحمد_السكري, erişim tarihi: 11.03.2012.
- Şelebî, Muhammed, *Hasanu'l-Bennâ imamun ve gâidun*, Mektebetu't-Turâsi'l-İslâmî, Kahire 1998.
- Şemmâh, 'Âmir, *el-İhvânu'l-muslimûne fî sucûni ve mu'tekalâti mubârek*, Muessetu ikra', Kahire 2010.
- Şerif, M. M., *İslam Düşüncesi Tarihi*, Türçe Baskının Editörü Mustafa Armağan, İnsan Yayınları, İstanbul 1990.
- Târik 'Abdulhalîm, *Tahavvulâtu'l-hareketi'l-islâmiyyi'l-mu'âsiri fî misr*, Makalenin indirildiği web sitesi: <http://www.tawhed.ws/r?i=s8n3n4ns>, erişim tarihi: 04.06.2014.
- Türköne, Mümtazer, "İslamcılık", *DİA*, c. 23, (2000), s. 60-62.
- Uwaisy, 'Abd el-Fattâh Muhammad, *The Muslim Brothers and the Palestine Question 1928-1947*, Tauris Academic Studies, London 1998.
- Uzunpostalcı, Mustafa, "Ebû Hanîfe", *DİA*, c.10, (2009), s. 132-134.
- Vahîd Abdulmecîd, *el-İhvânu'l-muslimûne beyne't-târîh ve'l-mustakbel*, el-Ehrâm, Kahire 2010.

Voll, John O., “Wahhabiyah”, *ER*, XIV, (1987), s. 313- 316.

Zahid, Mohammed, *The Muslim Brotherhood And Egypt's Succession Crisis*, Tauris Academic Studies, London 2010.

Zollner, Barbara, *The Muslim Brotherhood Hasan al-Hudaybi and Ideology*, Routledge Studies in Political Islam, London 2009.

İnternet Kaynakları

<http://arb.majalla.com/2012/12/article55240765/هل-ألف-المستشار-حسن-الهضيبي-دعاة-لا-ق>, erişim tarihi: 20.05.2015.

<http://darelom.cu.edu.eg/>, erişim tarihi: 09.12.2014.

http://egyptwindow.net/news_Details.aspx?News_ID=26663, erişim tarihi: 07.11.2014.

<http://today.almasryalyoum.com/article2.aspx?ArticleID=366328>, erişim tarihi: 10.10.2014.

<http://vb.almahdyoon.org/showthread.php?t=23493>, erişim tarihi: 17.10.2012.

http://www.2shared.com/document/YGTaaB6V/____.html, erişim tarihi: 29.09.2012.

http://www.ahl-alquran.com/arabic/show_article.php?main_id=11095, erişim tarihi: 09.12.2014.

<http://www.alalam.ir/news/1493097>, erişim tarihi: 07.11.2014.

<http://www.aljazeera.net/knowledgegate/books/2011/11/4/التاريخ-الدستوري-المصري>, erişim tarihi: 06.06.2015.

<http://www.almasryalyoum.com/news/details/170571>, erişim tarihi: 20.09.2014.

<http://www.almasryalyoum.com/node/2141336>, erişim tarihi: 03.01.2015.

<http://www.egypttoday.co.uk/main1/20130701/108107.html>, erişim tarihi: 30.03.2014.

http://www.ghorbanews.om/news.php?action=show&id=44512#.Ud7W_fnJTXA, erişim tarihi: 30.03.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com>, erişim tarihi: 27.11.2012.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/1/15/Image00014.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/1/16/F10.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/1/18/Image00008.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/1/19/Image00004.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/29/F12.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/2a/F17.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/2d/F19.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/2/2e/F15.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/3/32/Image00024.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/3/37/F7.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/3/3d/Image00016.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/5/51/F13.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/5/52/F2.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/5/56/Image00011.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/5/56/Image00031.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/5/5d/Image00010.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/6/63/Image00006.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/6/6d/Image00005.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/6/6f/Image00001.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/7/71/F14.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/7/74/Image00023.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/7/75/F5.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/7/76/F20.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/8/81/Image00002.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/8/88/Image00012.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/8/8d/Image00007.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/8/8d/Image00025.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/9/90/F23.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/9/90/Image00033.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.
<http://www.ikhwanwiki.com/images/9/97/Image00003.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/a1/Image00029.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/a3/F21.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/a7/F16.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/aa/Image00032.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/af/F8.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/a/af/Image00034.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/b/b0/Image00015.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/b/b9/F3.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/b/bd/F6.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/b/bd/Image00026.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/c/c4/F24.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/c/ca/Image00017.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d3/Image00013.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d6/F1.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d7/F11.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/d/d8/Image00030.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/d/da/Image00027.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e2/F9.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e6/Image00009.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e8/Image00021.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e8/Image00036.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/e9/F4.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/eb/Image00022.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/ed/Image00019.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/e/ef/Image00018.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f1/Image00035.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f2/F25.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f5/Image00028.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/f8/Image00020.jpg>, erişim tarihi: 08.05.2013.

<http://www.ikhwanwiki.com/images/f/fb/F18.jpg>, erişim tarihi: 08.09.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان_المسلمون_في_دائرة_الحقيقة_الغائبة,
erişim tarihi: 01.09.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان_المسلمون_والجماعات-الإسلامية,
06.10.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان_المسلمون_والعلاقة_بالقصر_والحكومات,
30.01.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان_المسلمون_وحزب_مصر_الفتاة, erişim
tarihi: 05.06.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=الإخوان_المسلمون_وحكومة_صدقي_سنة_1946,
erişim tarihi: 19.08.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=المؤتمر_العربي_الأول_من_أجل_فلسطين, erişim
tarihi: 09.07.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=أمثلة_من_التربية_الحضارية_عند_الإمام_البناء,
erişim tarihi: 02.10.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=إيدولوجية_جماعة_الإخوان_المسلمين, erişim
tarihi: 03.Mart.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ_الإخوان_المسلمين_في_مصر, erişim tarihi:
23.10.2013.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ_الإخوان_في_محافظة_الإسماعيلية, erişim
tarihi: 11.11.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ_جماعة_الإخوان_المسلمين_في_الإسماعيلية,
erişim tarihi: 28.02.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=تاريخ_دستور_مصر, erişim tarihi:
06.06.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=جمعة_أمين_عبدالعزیز, erişim tarihi:
07.12.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حادث_اغتيال_الخازندار_في_الميزان, erişim
tarihi: 04.11.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن_البنّا_وأقباط_مصر, erişim tarihi: 27.06.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=حسن_الهضبيي, erişim tarihi: 01.11.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=د.أبو_الفتوح_يكتب_عن:_الإصلاح_في_فكر_الإمام_البنّا, erişim tarihi: 09.07.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=#دعوة_لا_قضاة#.D8.A7.D9.84.D9.81.D8.B5.D9.84_.D8.A7.D9.84.D8.AA.D8.A7.D8.B3.D8.B9:_.D8.A7.D9.84.D9.83.D9.81.D8.B1_.D8.A8.D8.A7.D9.84.D8.B7.D9.8E.D9.91.D8.A7.D8.BA.D9.88.D8.AA, erişim tarihi: 03.04.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=#رسائل_الإمام_الشهيد_حسن_البنّا#.D8.B1.D9.87.D8.A8.D8.A7.D9.86_.D8.A8.D8.A7.D9.84.D9.84.D9.8A.D9.84_.D9.81.D8.B1.D8.B3.D8.A7.D9.86_.D8.A8.D8.A7.D9.84.D9.86.D9.87.D8.A7.D8.B1, erişim tarihi: 11.09.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=#صالح_عشماوي#.D8.B5.D8.A7.D9.84.D8.AD_.D8.B9.D8.B4.D9.85.D8.A7.D9.88.D9.89_.D9.88.D8.A7.D9.84.D9.86.D8.B8.D8.A7.D9.85_.D8.A7.D9.84.D8.AE.D8.A7.D8.B5, erişim tarihi: 15.02.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=عبد_الحميد_سعيد, erişim tarihi: 02.08.2012.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=#عبد_الرحمن_السندي#.D9.85.D9.82.D8.AA.D9.84_.D8.A7.D9.84.D8.AE.D8.A7.D8.B2.D9.86.D8.AF.D8.A7.D8.B1, erişim tarihi: 04.12.2014.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=فتنة_أحمد_السكري, erişim tarihi: 28.09.2013.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قرار_حل_جماعة-الإخوان-المسلمين, erişim tarihi: 12.01.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=قضيتنا_.._آخر_ما_كتب_الإمام_الشهيد_حسن_البنّا, erişim tarihi: 04.02.2015.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=محمد_الفتاح_عبد_الغني, erişim tarihi: 23.08.2013.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=مكتب_الإرشاد_ومرحلة_التكوين_والتربية, erişim tarihi: 23.05.2013.

http://www.ikhwanwiki.com/index.php?title=من_قتل_حسن_البنّا, erişim tarihi: 25.12.2013.

<http://www.islamicfinder.org/Hcal/index.php?lang=arabic>, erişim tarihi: 27.07.2013.

http://www.masrawy.com/News/News_Egypt/details/2014/12/30/419563/-نافعة-أخطاء-الإخوان-المسلمين-في-حكم-مصر-لا-تعد-ولا-تحصى, erişim tarih: 09.07.2012.

<http://www.masress.com/search?q=تيار+الإستقلال++يرفض+الحوار+مع+الرئاسة>, erişim tarihi: 30.03.2014.

<http://www.shorouknews.com/news/view.aspx?cdate=09022015&id=75621613-e5d3-431f-b0a1-a7f550acfb71>, erişim tarihi: 06.06.2015.

<http://www.skynewsarabia.com/web/article/50861/ضجة-بشأن-رسالة-مرسي-بيريز>, erişim tarihi: 18.10.2012.

<http://www.tawhed.ws/r1?i=6164&x=2gxseb4t>, erişim tarihi: 09.11.2014.

http://www.youtube.com/watch?v=n_dejcBW2QA, erişim tarihi: 27.07.2014.

https://www.youtube.com/watch?v=5M_QzkkSfZw, erişim tarihi: 07.11.2014.

www.alwafd.org/أخبار-وتقارير-13-الشارع%20السياسي-482939-الشبان-المسلمين-تدعو-لعزل-الإخوان-شعبيا, erişim tarihi: 30.03.2014.

EKLER

EK 1: HASAN EL-BENNA 'NIN "ONLAR NE MÜSLÜMAN KARDEŞTİRLER NE DE MÜSLÜMAN" ADLI BASIN BİLDİRİSİ

لهمنا اخوانا وليسوا مسلمين

وقع هذا الحادث الجديد حادث محاولة تصف مكب معاداة الغائب العلم وذكره
الجرائد ان مرتكبه كان من الاخوان المسلمين فصدرت بيان من الواجب على ان الحق ان
مرتكب هذا الجرم الفظيع واماله من الجزائم لا يمكن ان يكون من الاخوان ولا من
المسلمين لان الاسلام يحرمها والاخوة تاماها وترفضها

ومن المرجح بل من المحقق انه إنما أراد به أن يتحدث الكلمة التي نشرت قتل نيل
ذلك يومين تحت عنوان (بيان للناس) ولكن مصر الآفة لتبروعها أمثال هذه المحاولات
الانيمية وسيعتبر هذا الشعب السليم الفطرية مع حكومته الحريصة على أمنه وطمأننته في ظل
جلالة الملك المعظم على القضاة على هذه الظاهرة الخطيرة
ولنعلم أولئك الصغار من الصائدين ان خطابات التهديد التي يبعثون بها الى كبار
الرجال والبرغم ان يزيد أحدا منهم الا شعورا بواجبه وخرسا تاما على أداءه . فليقلعوا
عن هذه السفاسف ولينصرفوا الى خدمة بلادهم كل في حدود عمله ان كانوا يستعملون
عمل شين نافع مقصد .

وانى لا يخفى اننى منذ اليوم سأعتبر أى حادث من هذه الحوادث يقع من أى فرد سمى
له اتصال بمجموعة الاخوان موجها الى شخص ولا يسمى ازاها الا ان التدمر نفس
للخصاص أو اطلب الى جهات الاختصاص تجردى من الجنسية المصرية التي لا يستحقها
الا الشرفاء الابواب فليقدر ذلك من يسمعون ويظلمون وسيكشف الحق ولا شك عن الاصيل
والدخيل .

ولله عاقبة الامور

والسلام

Onlar Ne Müslüman Kardeşirler Ne De Müslüman

Savcının ofisinin İhvan tarafından kundaklanma haberi gazetelerde yayınlandığı zaman bu korkunç suçu ve buna benzer suçları yapanların İhvan'dan olamayacağını hatta Müslüman dahi olamayacaklarını açıklamam gerektiğini hissettim. Çünkü İslam bu tip suçları haram kılmıştır. İhvan da bu tip suçları reddetmekte ve asla kabul etmemektedir.

Büyük bir ihtimalle hatta açıktır ki, benim iki gün önce yayınladığım *Beyan* adlı bildiriye⁹³⁵ meydan okumak için yapılmış bir eylemdir bu. Ancak bunu yapanlar bilmelidir ki, güven içinde olan Mısır'ı bu tür kirli eylemler korkutamayacaktır.

Elbetteki fitratı bozulmamış olan halk, yüce ve azim olan kralımızın gölgesinde kalarak, ülkenin güvenliğini korumakta ve huzurunu sağlamakta oldukça titiz davranan ve ortaya çıkmış olan bu tehlikeli olayları ortadan kaldırmak için çaba sarf eden hükümeti destekleyerek onunla işbirliği yapacaktır.

Bu büyük ve şanlı adamlara karşı küçük insanların yaptığı tehditler boştur. Bilakis bu tehditler onları görevlerini yerine getirmekte daha da kararlı kılacaktır. Bu küçük insanlar bu basit uğraşlarından vazgeçsinler ve eğer yapabiliyorlarsa herkes gücü yettiği kadar ülkesine hizmet için çaba sarf etsin.

Ben bugünden sonra buna benzer bir olayda İhvan'dan birisinin parmağı olduğu ispatlanırsa bunun şahsıma yönelik olduğunu varsayacağım ve kısıta bulunmaları için ve Mısır vatandaşlığından çıkarılmam için talepte bulunarak kendimi yargıya teslim edeceğim. Çünkü Mısır vatandaşlığını sadece şerefli ve masum insanlar hak etmektedir. Bunu duyan herkes ayağını denk alsın ve sözlerime itaat etsin. Zaten bu olaylar araştırıldıktan sonra hiç şüphesiz gerçek ile sahte olan birbirinden ayrışacaktır.

Allah bütün amellerin cezasını verendir.

Hasan el-Benna

935 Benna bu bildiriye 28 Aralık 1949 tarihinde öldürülen Nukrâşi Paşa'nın katillerini kınamak için yayınlamıştı.

ÖZGEÇMİŞ

Zehra Betül Güney ilk, orta ve lise eğitimini Suudi Arabistan Krallığı'nda 1995 yılında tamamladıktan sonra İran Gazwin'de 6 ay Imam Khumaini International University'de Fars Dili eğitimini almıştır. Daha sonra 1,5 yıl Tahran Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Ana Bilim dalında eğitim gören Güney, 2001 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Arap Dili Edebiyatı bölümünde lisans derecesini tamamlamıştır. 2000-2002 yıllarında Amerika Birleşik Devletlerinde Boston Academy of English ve Harvard Üniversitesi Language School'da İngilizce eğitimi almıştır. 2008-2010 yıllarında Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansını bitirmiştir. 2002-2014 yılları arasında İstanbul'da çeşitli noterlerde Arapça-İngilizce-Farsça dillerinde yeminli mütercimlik ve özel üniversitelerde İngilizce ve Arapça okutmanlığı yapan Güney, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'na 2010 yılında doktora kabul olmuştur. 2014 yılında doktorasını Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezine aldırarak Güney, aynı tarihten itibaren İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belağatı bölümünde ve Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nde öğretim görevlisi olarak Arapça dersleri vermektedir. Anadili Arapça-Türkçe olup, ileri düzeyde Farsça ve İngilizce bilmektedir.